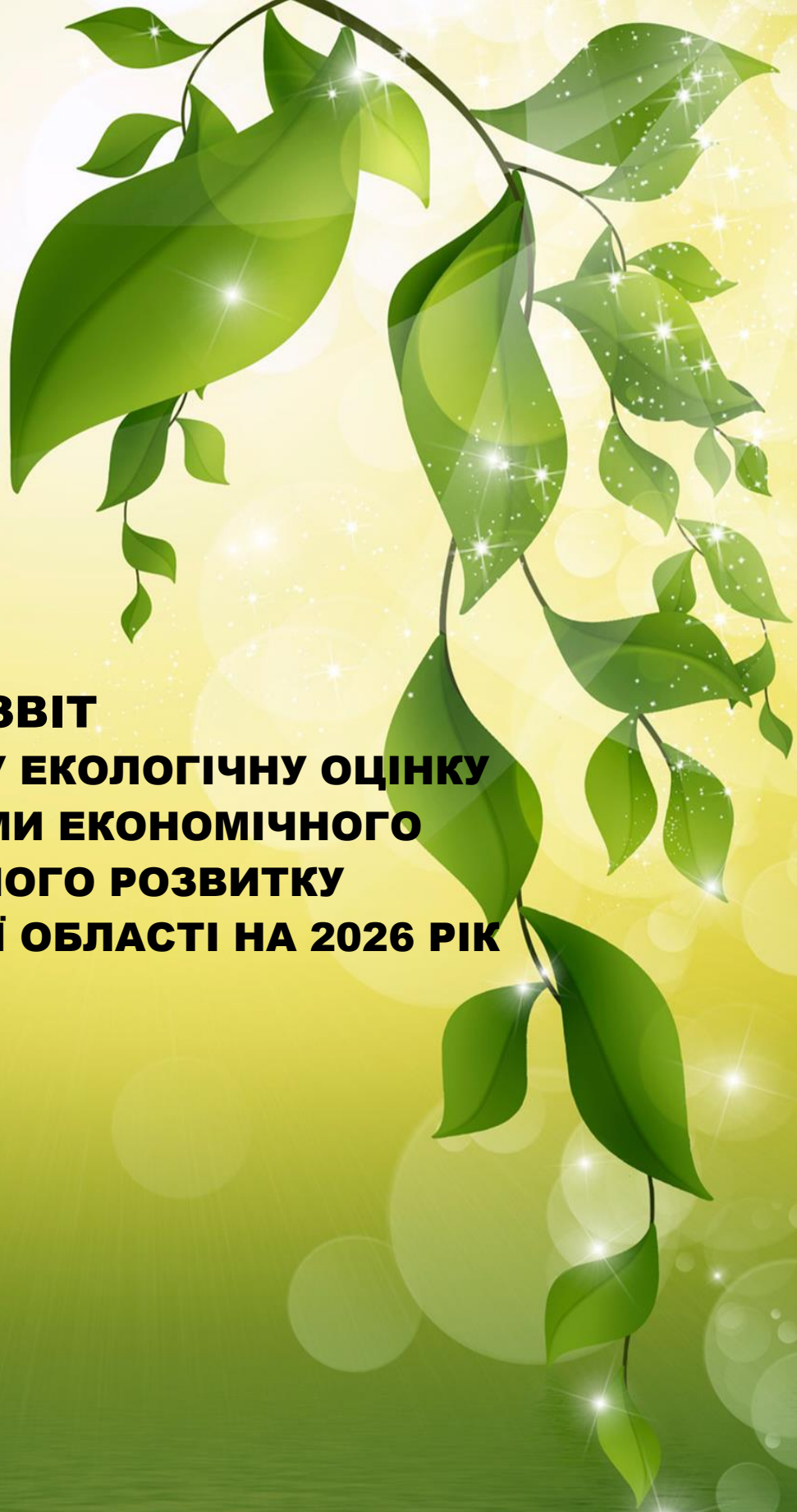

**ЗВІТ
ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
(СЕО) ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО
І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2026 РІК**

**М.КРОПИВНИЦЬКИЙ
2025 РІК**

ЗМІСТ

ЗМІСТ.....	2
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП	5
I. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування.....	6
1.1 Зміст і основні пріоритетні напрями документу	6
1.2 Зв'язок проєкту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік з іншими документами державного планування	10
II. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (<i>за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень</i>)....	17
2.1. Загальні відомості про область.....	17
2.2 Екологічна ситуація	18
2.2.1 Кліматичні умови території.....	18
2.2.2 Стан атмосферного повітря:	28
2.2.3 Водні ресурси	34
2.2.4 Земельні ресурси і ґрунти.....	48
2.2.5 Надра	55
2.2.6 Збереження біорізноманіття. Тваринний та рослинний світ Кіровоградської області та охорона флори і фауни.	58
2.2.7 Лісові ресурси	62
2.2.8 Природні об'єкти Кіровоградської області	65
2.2.9 Утворення та накопичення відходів	78
2.2.10 Радіаційна безпека	81
2.3 Демографічна ситуація	82
2.3.1 Народжуваність населення області	87
2.3.2 Смертність населення області	88
2.3.3 Міграція населення області.....	89
2.4 Вплив забруднення довкілля на здоров'я людини	92
2.4.1 Фізичні фактори впливу на довкілля та здоров'я населення	92
2.4.2 Забруднення довкілля внаслідок військової агресії росії	96
2.4.3 Захворюваність населення	97
2.5 Охорона здоров'я.....	108
2.5.1 Ресурси охорони здоров'я	108
2.5.2 Показники медичного обслуговування дітей та підлітків	109
2.6 Прогноз екологічної ситуації	112
2.6.1 Кліматичний прогноз	112
2.6.2 Прогноз використання води на господарсько-питні потреби	113
2.6.3. Прогноз використання свіжої води на потреби зрошення	115
2.6.4 Прогноз використання свіжої води на виробничі потреби	116
2.6.5 Сценарії розвитку ситуації з водними ресурсами.....	117
2.6.6 Поводження з відходами. Прогноз утворення відходів у Кіровоградській області на період до 2030 року.....	118
2.7 Прогноз демографічної ситуації.....	120
2.8 Прогноз змін у довкіллі, якщо Програма не буде затверджена.....	124
III. Характеристика стану довкілля та умов життєдіяльності і здоров'я людей на територіях, які ймовірно зазнають впливу.....	135
IV. Основні екологічні проблеми Кіровоградської області	137
V. Зобов'язання у сфері охорони довкілля	145

VI. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення від реалізації програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік/у тому числі вторинних, кумулятивних, синергетичних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків/.....	152
VII. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік.....	168
Заходи, передбачені для запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірного негативного впливу на компоненти довкілля, в тому числі здоров'я населення, внаслідок реалізації завдань Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік.....	168
VIII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив.....	170
IX. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.....	171
X. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля.....	179
XI. Резюме нетехнічного характеру інформації.....	179
Забезпечення доступу та врахування пропозицій і зауважень громадськості під час розроблення ДДП та здійснення СЕО.....	181
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	183

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

Програма – Програма економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік

Стратегія-2027 - Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки

СЕО - Стратегічна екологічна оцінка

ДДП - документи державного планування

ЦСРУ - Цілі сталого розвитку України

ОМС – органи місцевого самоврядування

МСБ - малий та середній бізнес

ДП - державне підприємство

ПрАТ - приватне акціонерне товариство

ПАТ - публічне акціонерне товариство

ГМЗ - гідрометалургійний завод

АЗПСМ - амбулаторія загальної практики-сімейної медицини

ЦПМСД - центр первинної медико-санітарної допомоги

ДФРР - державний фонд регіонального розвитку

ЦНАП - центр надання адміністративних послуг

ОТГ - об'єднана територіальна громада

ВООЗ - Всесвітня організація охорони здоров'я

ПЗФ - природно-заповідний фонд

ТПВ - тверді побутові відходи

ГДК - гранично допустима концентрація

СЗЗ - санітарно-захисна зона

ЗС - зона спостереження

ВСТУП

Стратегічна екологічна оцінка здійснюється відповідно до Порядку, визначеним Законом України "Про стратегічну екологічну оцінку" (із змінами).

СЕО – є систематичною та комплексною процедурою визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування (регіональних стратегій, планів заходів із реалізації регіональних стратегій, або програм) для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, складання звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення та консультацій, врахування у ДДП звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження ДДП. Ця процедура тісно пов'язана із забезпеченням досягнення Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року і дозволяє виявити, а іноді й скоригувати пріоритети розвитку регіону/громади у досить тривалій перспективі.

Метою СЕО - є недопущення суттєвої деградації компонентів довкілля, захист уразливих екосистем та населення від надмірного антропогенного впливу, що може бути як наслідком розміщення особливо небезпечних виробничих об'єктів, так і необґрунтованої локалізації певних видів діяльності у тих чи інших місцевостях.

СЕО - допомагає представникам органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, приймати рішення, ухвалювати обґрунтоване з екологічної точки зору рішення, що базується на об'єктивній інформації, отриманій з урахуванням консультацій із громадськістю та відповідальними державними органами. Ідея СЕО полягає в тому, щоб оцінювати ДДП на 5, 10, 15 років щодо можливості втілення їх із дотриманням принципу сталого розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог.

Результатом якісного проходження СЕО є - зменшення негативних та посилення позитивних наслідків реалізації майбутнього ДДП для навколишнього середовища та здоров'я населення.

I. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування

1.1 Зміст і основні пріоритетні напрями документу державного планування

Програма економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік (далі - Програма) розроблена на підставі аналізу стану соціально-економічного розвитку області у 2025 році, з урахуванням наслідків впливу збройної агресії російської федерації проти України, та інших актуальних проблемах, які мають вплив на поточну ситуацію, визначенні основних зовнішніх і внутрішніх чинників, які стримують розвиток регіону.

Методологічною основою розроблення Програми є:

Конституція України; Бюджетний кодекс України;

закони України: "Про місцеві державні адміністрації", "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про засади державної регіональної політики" (із змінами), "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" (із змінами); "Про правовий режим воєнного стану" (із змінами);

постанови Кабінету Міністрів України: від 26 квітня 2003 року №621 "Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету" (із змінами); від 31 січня 2007 року №106 (із змінами) "Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм"; від 11 березня 2022 року № 252 "Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану" (із змінами).

Програма розроблена із урахуванням положень:

Глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, схвалених 25 вересня 2015 року державами – членами Організації Об'єднаних Націй;

Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року №940) та плану заходів на 2025-2027 роки з її реалізації, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2025 року №1047-р;

Бюджетної декларації на 2026-2028 роки, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 27 червня 2025 року №774;

Національної доповіді "Цілі сталого розвитку: Україна", підготовленої та адаптованої для України у вересні 2017 року;

плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024-2028 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 червня 2024 року №588-р;

Середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій області на 2026-2028 роки, затвердженого розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 01 вересня 2025 року №1396-р;

Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки, затвердженій рішенням обласної ради від 12 березня 2020 року №743 (у редакції рішення обласної ради від 04 липня 2025 року №540);

Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2026 роках, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2024 № 483-р;

основних прогностичних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2026-2028 роки, схвалених постановою Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2025 року №946.

У Програмі враховані основні пріоритети галузевого і регіонального розвитку, визначені як на державному, так і на регіональному рівні, та спрямовані на захист та безпеку держави, забезпечення сталого людського розвитку, підтримка бізнесу, підтримка ветеранів війни за принципом "єдиного вікна", продовження курсу на євроінтеграцію шляхом адаптації системи управління регіональним і місцевим розвитком до процедур і кращих практик ЄС.

Одним із інструментом реалізації завдань Програми є виконання заходів обласних цільових програм, розроблених відповідно до Порядку формування обласних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання, затвердженого рішенням обласної ради від 30 березня 2007 року №191 (із змінами), та чинних законодавчих і нормативно-правових актів, Середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій області на 2026-2028 роки та Єдиного проєктного портфелю публічних інвестицій області.

Проєкт Програми визначає:

мету, пріоритетні завдання та заходи, виконання яких передбачає координацію спільних зусиль місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, територіальних органів міністерств і відомств України в області у співпраці з представниками бізнесу, науковцями та громадськістю задля забезпечення у 2026 році в регіоні стабільного соціально-економічного стану, створення належних безпечних умов для життєдіяльності мешканців регіону, забезпечення реалізації державної політики, спрямованої на підвищення якості життя громадян та забезпечення їх нагальних потреб;

пріоритетні напрями діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища, дотримання вимог екологічної безпеки та обов'язковості додержання екологічних нормативів у відповідності до вимог чинного законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, зокрема, Лісового, Водного та Земельного кодексів України, законів України "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про природно-заповідний фонд України", "Про управління відходами" тощо;

основні завдання розвитку галузей (сфер діяльності) області, що відповідають стратегічним напрямкам розвитку і заходам обласних цільових програм в умовах дії воєнного стану.

Метою програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік є забезпечення сталого розвитку економіки регіону, зокрема шляхом підтримки бізнесу, розвитку інфраструктури, впровадження енергозберігаючих технологій та активізації інвестиційної діяльності, створення безпечних та сприятливих умов для життєдіяльності населення регіону, зростання його добробуту та забезпечення соціальної підтримки вразливих категорій населення.

Програма складається із 5 розділів, в яких визначені основні пріоритетні напрями розвитку Кіровоградської області на 2026 рік, що кореспондуються із стратегічними цілями Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки, а саме:

- розвиток реального сектору економіки;
 - розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення;
 - сталий розвиток усіх територій;
 - збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури.
- зменшення екологічного навантаження на довкілля;
- підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань.
- Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації.

Проект Програми містить:

- 1) аналіз стану соціально-економічного розвитку області за 2025 рік, з урахуванням дії воєнного стану;
- 2) основні проблеми на розв'язання, яких спрямовані завдання та заходи проєкту Програми;
- 3) пріоритетні завдання та заходи щодо розвитку галузей (сфери діяльності) на 2026 рік;
- 4) очікувані результати та ключові індикатори оцінки виконання запланованих на 2026 рік завдань та заходів;
- 5) основні показники економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік (додаток 1);
- 6) перелік обласних цільових програм, реалізацію яких передбачається здійснювати у 2026 році із залученням фінансування з обласного бюджету (додаток 2);
- 7) перелік інвестиційних проєктів, реалізацію яких планується здійснювати у 2026 році у реальному секторі економіки та інших сферах діяльності та передбачають створення робочих місць (додаток 3).

Виконання завдань та досягнення мети Програми буде забезпечено шляхом:

- 1) укладання та реалізації угод про співпрацю, меморандумів порозуміння із центральними органами виконавчої влади, іншими регіонами України, регіонами і діаспорами іноземних держав, державними підприємствами, інвесторами, громадськими організаціями, організаціями роботодавців тощо;
- 2) врахування завдань та основних показників Програми під час формування:

пропозицій центральним органам виконавчої влади до програмних документів з питань регіонального, економічного і соціального розвитку України та Державного бюджету України, державних цільових програм;

місцевих програм економічного і соціального розвитку та відповідних місцевих бюджетів на 2026 рік;

обласних цільових програм;

3) залучення міжнародної технічної допомоги, міжнародних фінансових організацій, коштів державного, обласного та інших місцевих бюджетів, для вирішення актуальних питань розвитку економіки і соціальної сфери області та територіальних громад;

4) узгодження дій, пріоритетів, завдань і заходів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо розв'язання поточних проблем регіонального розвитку та досягнення довгострокових стратегічних цілей;

5) впровадження інвестиційних проєктів (програм) із залученням для цих цілей коштів з різних джерел фінансування;

6) залучення громадськості, підприємств, установ і закладів до участі у заходах щодо соціально-економічного розвитку області різних рівнів;

7) об'єднання зусиль місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, представників бізнесу, громадських організацій на вирішенні завдань, заходів, проєктів і показників Програми;

8) проведення статистичних, науково-аналітичних та соціологічних досліджень щодо показників і проблематики регіонального та соціально-економічного розвитку області;

9) здійснення Стратегічної екологічної оцінки до проєкту програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2027 рік;

Коригування Програми може здійснюватися у міру необхідності, враховуючи зміни умов її реалізації, а також нових завдань щодо регіонального розвитку, які будуть визначені законодавчими і нормативно-правовими актами України.

Ключові індикатори оцінки виконання запланованих завдань.

Реалізація визначених заходів забезпечить економічний і соціальний розвиток області, за рахунок збільшення:

індексу промислової продукції - на 1 % до попереднього року;

індексу сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств – на 24,6% до попереднього року;

темпу зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) – на 4% до попереднього року;

темпу зростання (зменшення) обсягу експорту товарів – на 3,4% до попереднього року;

темпу зростання (зниження) середньомісячної заробітної плати штатних працівників – на 24% до попереднього року.

1.2 Зв'язок проєкту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік з іншими документами державного планування

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку проєкт Програми враховує:

1) положення програмних документів, які діють на державному, регіональному рівнях, екологічної складової та узгоджується із стратегічними цілями, які зокрема, визначені:

Основними засадами (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженими Законом України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року" (таблиця 1);

Національною доповіддю "Цілі сталого розвитку: Україна", підготовленою та адаптованою для України у вересні 2017 року, та Глобальними цілями сталого розвитку до 2030 року, схваленими 25 вересня 2015 року державами-членами Організації Об'єднаних Націй (таблиця 2);

Стратегією екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 року № 1363-р (таблиця 3);

Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року №940) та плану заходів на 2025-2027 роки з її реалізації, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2025 року №1047-р; (таблиця 4);

Національною економічною стратегією на період до 2030 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року №179;

Стратегією людського розвитку, затвердженою Указом Президента України від 02 червня 2021 року № 225/2021;

Стратегією демографічного розвитку України на період до 2040 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2024 року № 922-р;

Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020;

стратегічними і програмними документами державного, регіонального рівня у відповідних галузях (сферах діяльності).

Стратегією розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки, затвердженої рішенням обласної ради від 12 березня 2020 року №743 (у редакції рішення від 04 липня 2025 року №540) (таблиця 5);

2) пріоритетні завдання та заходи щодо їх реалізації:

а) регіональних природоохоронних програм:

Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2026-2030 роки (проєкт рішення обласної ради);

обласної програми розвитку туризму у Кіровоградській області на 2022-2027 роки (рішення обласної ради від 03 грудня 2021 року № 209);

програми державного моніторингу у галузі атмосферного повітря на 2022-2026 роки для зони "Кіровоградська" (рішення обласної ради від 20 вересня 2022 року № 273);

обласної програми розвитку рибного господарства у Кіровоградській області на 2024-2027 роки (рішення обласної ради від 21 грудня 2023 року № 436);

б) обласної програми цивільного захисту Кіровоградської області на 2022-2027 роки, яка передбачає вирішення питань щодо захисту населення і навколишнього природного середовища від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (рішення обласної ради від 30 листопада 2021 року № 194);

в) обласної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, яка передбачає вирішення питань щодо популяризації здорового способу життя та фізичної реабілітації як важливої складової поліпшення якості та тривалості активного життя населення області, зміцнення здоров'я з урахуванням інтересів, побажань, здібностей та індивідуальних особливостей кожного (з урахуванням гендерної рівності (стать, вікові особливості, фізичні можливості, вподобання видів спорту) (рішення обласної ради від 23 грудня 2021 року № 221);

г) обласної програми розвитку агропромислового комплексу Кіровоградської області на 2024 – 2028 роки, яка передбачає вирішення окремих екологічних завдань та заходів (рішення обласної ради від 21 грудня 2023 року № 416).

Таблиця 1

АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ

основних пріоритетних напрямів розвитку Кіровоградської області проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік стратегічним цілям державної екологічної політики визначених "Основними засадами (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року"

Стратегічні цілі державної екологічної політики	Розділи проєкту Програми, в яких визначені основні пріоритетні напрями розвитку Кіровоградської області				
	"Розвиток реального сектору економіки"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля"	"Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації"
1	2	3	4	5	6
Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей	+	++	+	++	+

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1	2	3	4	5	6
і засад сталого споживання та виробництва					
Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	+	++	+	++	+
Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	+	+	+	++	+
Ціль 4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	+	++	+	++	+
Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління	+	+	+	+	+

Примітка: "++" – основні пріоритетні напрями проєкту Програми добре узгоджені з стратегічними цілями державної екологічної політики;

"+" - основні пріоритетні напрями проєкту Програми та стратегічні цілі державної екологічної політики узгоджуються на рівні окремих пріоритетів;

Таблиця 2

АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ

**основних пріоритетних напрямів розвитку Кіровоградської області
проєкту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської
області на 2026 рік Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року**

Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року	Розділи проєкту Програми, в яких визначені основні пріоритетні напрями розвитку Кіровоградської області				
	"Розвиток реального сектору економіки"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталій розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля"	"Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації"
1	2	3	4	5	6
Ціль 2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства: (завдання 2.4.)	++	+	++	++	0
Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови: (завдання 6.1; 6.2;6.3;6.4 та 6.5)	0	0	++	++	0

Звіт про стратегічну екологічну оцінку

Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік

1	2	3	4	5	6
Ціль 7. Доступна та чиста енергія: (завдання 7.2; 7.3 та 7.4)	++	0	+	++	0
Ціль 9. Промисловість, інновації та інфраструктура: (завдання 9.1 та 9.2)	++	+	+	++	0
Ціль 11. Сталій розвиток міст і громад: (завдання 11.5)	0	++	++	++	+
Ціль 12. Відповідальне споживання та виробництво: (завдання 12.4)	++	+	+	++	0
Ціль 13. Пом'якшення наслідків зміни клімату: (завдання 13.1)		0	++	++	+
Ціль 15. Захист та відновлення екосистем суші: (завдання 15.1; 15.2 та 15.3)	0	0	0	++	+

Примітка: "++" – основні пріоритетні напрями проєкту Програми добре узгоджені з Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року;

"+" – основні пріоритетні напрями проєкту Програми та Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року узгоджуються на рівні окремих пріоритетів;

"0" – основні пріоритетні напрями проєкту Програми взаємонеітральні з Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року.

Таблиця 3

АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ

**основних пріоритетних напрямів розвитку Кіровоградської області
проєкту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської
області на 2026 рік стратегічним цілям Стратегії екологічної безпеки та
адаптації до зміни клімату до 2030 року**

Стратегічні цілі Стратегії екологічної безпеки	Розділи проєкту Програми, в яких визначені основні пріоритетні напрями розвитку Кіровоградської області				
	"Розвиток реального сектору економіки"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталій розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля"	"Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації"
1	2	3	4	5	6
Ціль 1. Зменшення рівня промисловою забруднення	+	0	+	+	0
Ціль 2. Створення ефективної системи хімічної безпеки	0	+	+	+	+
Ціль 3. Забезпечення раціонального використання природних ресурсів	+	+	+	+	0

Звіт про стратегічну екологічну оцінку

Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік

1	2	3	4	5	6
Ціль 4. Досягнення "доброго" екологічного стану вод	+	+	+	+	0
Ціль 5. Забезпечення сталого лісоуправління та підвищення здатності лісових екосистем адаптуватися до зміни клімату	0	0	0	+	0
Ціль 6. Створення правових та економічних підстав для запровадження ієрархії поводження з відходами	+	0	+	+	0
Ціль 7. Підвищення ефективності державної системи оцінки впливу на довкілля та державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища	+	0	+	+	0
Ціль 8. Збереження біорізноманіття та забезпечення розвитку природно-заповідного фонду в Україні	+	+	+	+	0
Ціль 9. Посилення адаптаційної спроможності та стійкості соціальних, економічних та екологічних систем до зміни клімату	+	+	+	+	0
Ціль 10. Стабілізація екологічної рівноваги на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя після відновлення територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону	0	0	00		0
Ціль 11. Включення заходів з екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату в національні, регіональні стратегії, плани управління річковими басейнами	0	0	0	+	0
Ціль 12. Підвищення обізнаності представників центральних і місцевих органів державної влади та органів місцевого	0	0	0	+	0

Звіт про стратегічну екологічну оцінку**Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1	2	3	4	5	6
самоврядування, які уповноважені на прийняття рішень у сфері навколишнього природного середовища, з питань пом'якшення та адаптації до зміни клімату					

Примітка: "+" - основні пріоритетні напрями проєкту Програми та стратегічні цілі Стратегії екологічної безпеки узгоджуються на рівні окремих пріоритетів;

"0" – основні пріоритетні напрями проєкту Програми взаємонеітральні з стратегічними цілями Стратегії екологічної безпеки.

Таблиця 4**АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ**

**основних пріоритетних напрямів розвитку Кіровоградської області
проєкту Програми економічного і соціального розвитку
Кіровоградської області на 2026 рік стратегічним цілям Державної
стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки та плану заходів на
2025-2027 роки з її реалізації, затвердженого розпорядженням Кабінету
Міністрів України від 25 вересня 2025 року №1047-р**

Стратегічні цілі Державної стратегії - 2027	Розділи проєкту Програми, в яких визначені основні пріоритетні напрями розвитку Кіровоградської області				
	"Розвиток реального сектору економіки"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля"	"Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації"
1	2	3	4	5	6
Ціль І. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах	++	++	++	++	++
Ціль ІІ. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	++	+	++	++	+
Ціль ІІІ. Розбудова ефективного багаторівневого врядування	+	+	+	+	+

Примітка: "++" – основні пріоритетні напрями проєкту Програми добре узгоджені з стратегічними цілями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки;

"+" - основні пріоритетні напрями проєкту Програми та стратегічні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки узгоджуються на рівні окремих пріоритетів;

Таблиця 5

АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ
основних пріоритетних напрямів розвитку Кіровоградської області
проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської
області на 2026 рік стратегічним цілям Стратегії розвитку Кіровоградської
області на 2021-2027 роки

Стратегічні цілі Стратегії - 2027	Розділи проекту Програми, в яких визначені основні пріоритетні напрями розвитку Кіровоградської області				
	"Розвиток реального сектору економіки"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля"	"Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації"
1	2	3	4	5	7
Стратегічна ціль 1. "Конкурентоспроможна інноваційноспрямована економіка, яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації"	++	+	+	+	+
Стратегічна ціль 2. "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	++	++	+	+	++
Стратегічна ціль 3. "Сталий розвиток усіх територій"	+	+	++	++	++
Стратегічна ціль 4. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури"	+	+	+	++	+

Примітка: "++" – основні пріоритетні напрями проекту Програми добре узгоджені з стратегічними цілями стратегічними цілями Стратегії-2027;

"+" - основні пріоритетні напрями проекту Програми та стратегічні цілі Стратегії-2027 узгоджуються на рівні окремих пріоритетів;

Таблиця 6

Узгодженість основних пріоритетних напрямів розвитку
Кіровоградської області проекту Програми економічного і соціального
розвитку Кіровоградської області на 2026 рік
з ключовими секторами економічного розвитку

Сектори	Розділи проекту Програми, в яких визначені основні пріоритетні напрями розвитку Кіровоградської області				
	"Розвиток реального сектору економіки"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля"	"Підтримка Збройних Сил України та інших військових формувань. Посилення обороноздатності держави, цивільного захисту населення, правоохоронної діяльності. Допомога регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації"
1	2	3	4	5	6
Економіка й торгівля	+	+	+	+	+

1	2	3	4	5	6
Промисловість та інфраструктура	+	+	+	+	0
Сільське, лісове господарство, харчова промисловість	+	+	+	+	0
Транспорт і дороги	+	+	+	+	0
Освіта й молодь	+	+	+	0	0
Здоров'я, соціальний захист, сім'я й дитина	0	+	+	+	+
Культура й туризм	+	+	+	+	0
Обмін інформацією	+	+	+	+	+
Житлове будівництво, житлово-комунальне господарство	+	+	+	+	0
Територіальний розвиток, земля й кадастр	+	+	+	+	0
Екологія і природні ресурси	+	+	+	+	+

Примітка: "+" - основні пріоритетні напрями проєкту Програми та ключові сектори економічного розвитку узгоджуються на рівні окремих пріоритетів;

"0" - основні пріоритетні напрями проєкту Програми взаємонеітральні з ключовими секторами економічного розвитку.

II. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

2.1. Загальні відомості про область

Географічне розташування та транспортна доступність:

Кіровоградська область розташована в центральній частині України між р.Дніпро і р. Південний Буг і займає площу 24,6 тис. кв. км (4,1% території України).

Відстань від м.Кропивницького до столиці, м.Києва:

залізницею – 392 км, автошляхом – 300 км.

Автомобільні дороги: Кіровоградську область перетинають автомобільні дороги міжнародного і національного значення:

автошляхи європейського значення Е-50 Ужгород - Тернопіль – Кропивницький - Донецьк - Довжанське та Е-584 Полтава – Кропивницький - Кишинів - Галац - Слобозія;

міжнародний Критський транспортний коридор № 9 Гельсінкі: Виборг – Санкт-Петербург–Псков – Москва – Калінінград – Київ – Любашівка/Роздільна – Кишинів – Бухарест – Димитровград-Александрополіс;

автодороги міжнародного значення (М-05 Київ-Одеса, М-13 Кропивницький – Платонове, М-22 Полтава – Олександрія, М-30 Стрий - Тернопіль - Кропивницький - Знам'янка - Дніпро - Донецьк - Дебальцеве);

автодороги національного значення (Н-01 Київ – Знам'янка, Н-08 Бориспіль – Дніпро – Запоріжжя – Маріуполь, Н-14 Олександрівка – Кропивницький – Миколаїв, Н-23 Кропивницький – Кривий Ріг – Запоріжжя,

Н-24 Благовіщенське – Миколаїв).

Протяжність області з півночі на південь становить майже 148 км, із заходу на схід – 335 км.

Населення:

Наявне населення області (за останніми офіційними статистичними даними) на 01 січня 2022 року склало 903,7 тис. осіб (2,2 % населення України), у тому числі: міське – 575,9 тис. осіб, сільське – 327,8 тис. осіб. На кожний квадратний кілометр території області припадає 36,7 особи.

Кількість адміністративно-територіальних одиниць:

		Обласна рада	1
Районів	4	Районних рад	4
Районів у містах	2	Районних рад у містах	2
Міст	12	Міських рад	12
Селищ	43	Селищних рад	16
Сільських населених пунктів	974	Сільських рад	21
Усього - 1027 населених пунктів		Усього – 56 місцевих рад	

Природно-географічні умови:

Область розташована у центральній частині України, на півдні Придніпровської височини, у межиріччі Дніпра та Південного Бугу, на межі лісостепу та степу.

По території області протікають 1599 річок, найбільші з них: Інгулець, Інгул, Синюха, Дніпро

Межує з областями: Вінницькою, Дніпропетровською, Миколаївською, Одеською, Полтавською, Черкаською.

На території області виявлено понад 390 родовищ різноманітних корисних копалин, з яких 338 враховані державним балансом України. Мінерально-сировинна база складається:

58% – сировина для виробництва будівельних матеріалів;

16% – паливно-енергетичні корисні копалини (буре вугілля, горючі сланці, уранові руди);

26% – руди чорних, кольорових та рідкісних металів, а також питні, технічні та мінеральні підземні води.

2.2 Екологічна ситуація

2.2.1 Кліматичні умови території.

Кіровоградська область має помірно-континентальний клімат.

Основні характеристики клімату Кіровоградської області включають:

1. Зима (грудень, січень, лютий): Середня температура від -5°C до -7°C. Сніг часто випадає в цьому періоді, і сніговий покрив може триматися декілька тижнів або більше. Мінімальні температури можуть спускатися до -20°C і навіть нижче.

2. Весна (березень, квітень, травень): Середня температура починає підніматися, коли дні стають довшими. Весняні опади можуть бути дощем або мокрим снігом.

3. Літо (червень, липень, серпень): Літні місяці в Кіровоградській області характеризуються теплими та спекотними днями. Середня температура влітку зазвичай становить близько $+25^{\circ}\text{C}$, але може перевищувати $+30^{\circ}\text{C}$. Літні опади розподілені нерівномірно, і можуть бути грози та дощі.

4. Осінь (вересень, жовтень, листопад): Осінь характеризується похолоданням, але температура ще досить комфортна в вересні. У жовтні і листопаді температура починає спадати, і можливі перші заморозки. Найбільше опадів в області припадає на весну, але дощі можливі протягом усього року. Середньорічна кількість опадів варіює від року до року, але в середньому складає близько 550-600 мм на рік.

Клімату Кіровоградщини властиві небезпечні явища погоди – такі, як сильні зливи, град, ожеледь, пилові бурі та суховії, можуть бути характерними для степової зони. Сильні дощі можуть спричиняти затоплення, особливо в районах з поганим стоком води. Перевищення нормальних опадів може призвести до повеней. Взимку можливі ожеледиці, які ускладнюють рух та можуть призвести до обриву ліній електропередач та інших комунікацій. Весняні і осінні суховії можуть супроводжуватися сильними вітрами зі швидкістю від 25 до 30 м/с, що може викликати руйнування будівель, перебої в роботі енергопостачання та інші проблеми.

За кліматичну норму, що сформована для періоду 1961-1990 років (період рекомендований Всесвітньою метеорологічною організацією для моніторингу зміни клімату) середня річна температура становила $8,3^{\circ}\text{C}$, найнижча вона у січні – $-7,9^{\circ}\text{C}$, найвища – у липні – $+26,7^{\circ}\text{C}$ дані наведено у таблиці 7.

Таблиця 7

Основні кліматичні показники за період 1961-1990 роки

Показник	Місяць											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Середня температура, місяця($^{\circ}\text{C}$)	-4,8	-4,2	0,9	9,3	15,3	18,8	20,8	19,9	14,9	8,3	2,2	-2,2
Середньомісячна за мінімальними температурами, $^{\circ}\text{C}$	-7,9	-7,3	-2,9	3,7	9,1	12,9	14,6	19,6	8,8	3,4	-0,9	-4,8
Середньомісячна за максимальними температурами, $^{\circ}\text{C}$	-1,9	-1	4,7	14,5	21,2	24,7	26,7	26,2	20,7	13,3	5,3	0,2
Мінімальна температура місяця, $^{\circ}\text{C}$	-18,6	-17,5	-11,6	-2,5	2,2	6,8	9,9	8	1,9	-4	-9,4	-15,2
Максимальна температура місяця, $^{\circ}\text{C}$	5,8	6,4	14,2	22,8	28,9	30,7	32,7	33	27,9	22	13,6	7,3
Кількість опадів, (мм)	29,1	26,2	25	32,3	38,7	54,8	59,3	38,7	35	24,8	30,9	31,5

Звіт про стратегічну екологічну оцінку

Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Кількість днів із морозами (од.)	18	17	17	5	0	0	0	0	0	6	11	16
Кількість днів із дощем (од.)	7	7	8	10	10	10	8	7	8	8	12	10
Кількість днів зі снігом (од.)	13	13	8	1	0	0	0	0	0	1	5	11
Кількість днів із грозою (од.)	0	0	0	1	3	6	5	3	1	0	0	0
Середня дальність видимості, км	6,1	6,6	7,5	9,1	10,6	10,9	10,9	10,4	9,6	8,3	6,3	5,8
Середня швидкість вітру, м/с	4,3	4,6	4,4	4,1	3,8	3,4	3,3	3,3	3,5	3,6	4,1	4,2

На Кіровоградщині за погодою спостерігають 6 метеостанцій, метеорологічна обсерваторія та авіаційна метеостанція. Кліматичні або ж метеорологічні спостереження проводяться кожні 3 години, безперервно й за будь-якої погоди. Метеостанції розташовані в містах Гайвороні, Новомиргороді, Помічній, Бобринці, Долинській, Знам'янці, Світловодську (Світловодської ГМО) та в Кропивницькому (АМСЦ Кропивницький) (таблиця 8).

Таблиця 8

Основні кліматичні показники, які зафіксовані на метеостанціях, розташованих на території Кіровоградської області за період з січня по вересень 2025 року

Місяць	Середня температура	Максимальна температура	Мінімальна температура	Середня швидкість вітру	Кількість опадів усього	Максим. глибина снігу	Роза вітрів
1	2	3	4	5	6	7	8
м.Кропивницький							
01.2025	+2.5 °	+11.9°	-6.5°	4 м/с	9.9 мм	2 см	
02.2025	-4.4 °	+6.2°	-16°	3 м/с	25.7 мм	9 см	
03.2025	+7.3 °	+21°	-5.5°	3.9 м/с	17.9 мм	2 см	
04.2025	+11 °	+27.4°	-2.1°	3.8 м/с	29.4 мм	1 см	
05.2025	+14.6 °	+28°	+1.8°	3.9 м/с	82.2 мм	-	
06.2025	+20.2 °	+33.1°	+10.2°	4 м/с	19.9 мм	-	
07.2025	+24.4 °	+36.3°	+12.9°	3.6 м/с	31.3 мм	-	
08.2025	+21.4 °	+34.2°	+8.2°	3 м/с	18.9 мм	-	
09.2025	+18.9 °	+29.4°	+9.3°	3.2 м/с	7.6 мм	-	
м.Знам'янка							
01.2025	+2 °	10.8°	-7.3°	2.6 м/с	0 мм	-	
02.2025	-4.7 °	6.1°	-13.4°	1.7 м/с	0 мм	-	
03.2025	+7 °	19.9°	-6.3°	2.2 м/с	0 мм	-	
04.2025	+10.6 °	25.9°	-3.1°	2.1 м/с	0 мм	-	
05.2025	+14 °	27.1°	2°	2.4 м/с	0 мм	-	
06.2025	+19.3 °	31.3°	10.7°	2.5 м/с	0 мм	-	
07.2025	+23.2 °	35.6°	12.2°	2.3 м/с	0 мм	-	
08.2025	+20.4 °	32.1°	8.7°	2 м/с	0 мм	-	
09.2025	+18 °	27.8°	6.5°	2.1 м/с	0 мм	-	
м.Світловодськ							
01.2025	+3 °	+12.1°	-5.8°	3 м/с	9.6 мм	0.7 см	
02.2025	-4 °	+6.2°	-15.2°	2.4 м/с	21.3 мм	4 см	
03.2025	+6.5 °	+17.4°	-5.8°	2.7 м/с	19.3 мм	1 см	

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1	2	3	4	5	6	7	8
04.2025	+11.1 °	+25.5°	-0.6°	2.5 м/с	34 мм	-	
05.2025	+15.5 °	+28.7°	+3.3°	2.4 м/с	73.1 мм	-	
06.2025	+20.4 °	+32.4°	+11.5°	2.8 м/с	14.9 мм	-	
07.2025	+24 °	+36.9°	+12°	2.2 м/с	101 мм	-	
08.2025	+21.4 °	+32.2°	+11°	2.1 м/с	58.3 мм	-	
09.2025	+18.7 °	+27°	+8.4°	2 м/с	2.1 мм	-	
м.Бобринець							
01.2025	+2.6 °	12.1°	-7.7°	2.5 м/с	0 мм	-	
02.2025	-4.2 °	7.2°	-15.9°	2 м/с	0 мм	-	
03.2025	+7.3 °	21.3°	-6.3°	2.7 м/с	0 мм	-	
04.2025	+10.7 °	26.4°	-3.2°	2.4 м/с	0 мм	-	
05.2025	+14.4 °	27°	1.1°	2.4 м/с	0 мм	-	
06.2025	+20.6 °	33.2°	10°	2.8 м/с	0 мм	-	
07.2025	+24.4 °	36.7°	12.7°	2.1 м/с	0 мм	-	
08.2025	+21.8 °	34.4°	8.6°	1.8 м/с	0 мм	-	
09.2025	+19 °	28.2°	5.9°	1.8 м/с	0 мм	-	
м.Гайворон							
01.2025	+2.6 °	11.5°	-8.7°	1.7 м/с	0 мм	-	
02.2025	-3.6 °	7°	-15.4°	1.4 м/с	0 мм	-	
03.2025	+7.3 °	20.9°	-3.6°	1.9 м/с	0 мм	-	
04.2025	+10.6 °	26.6°	-3.7°	2 м/с	0 мм	-	
05.2025	+13.9 °	27°	2.4°	1.7 м/с	0 мм	-	
06.2025	+20.1 °	30.6°	8.5°	2.2 м/с	0 мм	-	
07.2025	+23.2 °	35.8°	11°	1.7 м/с	0 мм	-	
08.2025	+20.6 °	33.4°	8.6°	1.3 м/с	0 мм	-	
09.2025	+20.1 °	29.9°	9.6°	1.2 м/с	0 мм	-	
м.Долинська							
01.2025	+2 °	11.7°	-8.6°	3.1 м/с	0 мм	-	
02.2025	-4.7 °	7.5°	-15.2°	2.3 м/с	0 мм	-	
03.2025	+7.1 °	20.1°	-5.8°	2.8 м/с	0 мм	-	
04.2025	+10.7 °	26.2°	-4.4°	2.9 м/с	0 мм	-	
05.2025	+14.3 °	27.5°	0.7°	3.3 м/с	0 мм	-	
06.2025	+19.7 °	32.6°	9.1°	3.1 м/с	0 мм	-	
07.2025	+24.1 °	35.8°	12.4°	2.8 м/с	0 мм	-	
08.2025	+21 °	33.1°	7.4°	2.3 м/с	0 мм	-	
09.2025	+19 °	27°	9.4°	2.5 м/с	0 мм	-	
м.Помічна							
01.2025	+2.1 °	10.5°	-7.4°	2.9 м/с	0 мм	-	
02.2025	-4.3 °	6.5°	-14.8°	2.5 м/с	0 мм	-	
03.2025	+7 °	20.6°	-5.1°	3 м/с	0 мм	-	
04.2025	+10.5 °	25.9°	-2.4°	2.9 м/с	0 мм	-	
05.2025	+13.7 °	24°	1.9°	2.6 м/с	0 мм	-	
06.2025	+19.8 °	31.6°	11°	3 м/с	0 мм	-	
07.2025	+23.9 °	35.4°	11.9°	2.5 м/с	0 мм	-	
08.2025	+21.2 °	33.3°	7.5°	2.1 м/с	0 мм	-	
09.2025	+19 °	27.8°	8.8°	2.1 м/с	0 мм	-	
м.Новомиргород							
01.2025	+2.1 °	10.9°	-8.9°	2.6 м/с	0 мм	-	
02.2025	-4.6 °	8°	-17°	2 м/с	0 мм	-	
03.2025	+6.7 °	20.6°	-5.3°	2.5 м/с	0 мм	-	
04.2025	+10.5 °	25.8°	-4.2°	2.5 м/с	0 мм	-	
05.2025	+13.8 °	26.1°	1.4°	2.4 м/с	0 мм	-	
06.2025	+19.4 °	31.9°	7.9°	2.5 м/с	0 мм	-	
07.2025	+23.3 °	35.7°	11.8°	2.2 м/с	0 мм	-	
08.2025	+20 °	33.2°	6.9°	1.6 м/с	0 мм	-	
09.2025	+18.3 °	27.3°	7.6°	1.9 м/с	0 мм	-	

За даними, які зафіксовані на метеостанціях відбувається стійке підвищення температури повітря (максимальної, мінімальної, середньої) у всі сезони протягом 2025 року.

На основі таблиць 7 та 8 здійснено порівняльний аналіз кліматичних показників для Кіровоградської області за період 1961-1990 років порівняно з даними за січень-вересень 2025 року, який свідчить про зміни у кліматі Кіровоградської області.

Середня температура протягом січня-вересня 2025 року підвищувалася порівняно з кліматичною нормою 1961-1990 років, зокрема:

січень: середня температура підвищилась з $-4,8^{\circ}\text{C}$ (кліматична норма 1961-1990 років) до $+3^{\circ}\text{C}$ (у січні 2025 року);

березень: з $+0,9^{\circ}\text{C}$ до $+7,3^{\circ}\text{C}$. (у березні 2025 року);

квітень: з $+9,3^{\circ}\text{C}$ до $+11,1^{\circ}\text{C}$ (у квітні 2025 року);

травень: з $+15,3^{\circ}\text{C}$ до $+15,5^{\circ}\text{C}$ (у травні 2025 року);

червень: з $+18,8^{\circ}\text{C}$ до $+20,6^{\circ}\text{C}$ (у червні 2025 року);

липень: з $+20,8^{\circ}\text{C}$ до $+24,4^{\circ}\text{C}$ (у липні 2025 року);

серпень: з $+19,9^{\circ}\text{C}$ до $+21,8^{\circ}\text{C}$ (у серпні 2025 року);

вересень: з $+14,9^{\circ}\text{C}$ до $+20,1^{\circ}\text{C}$ (у вересні 2025 року).

Лише у лютому: з $-4,2^{\circ}\text{C}$ зафіксовано температурний режим до $-4,7^{\circ}\text{C}$ (у лютому 2025 року).

Загалом, середні температури у всіх місяцях, особливо в зимовий і весняний періоди, помітно зросли.

Мінімальні та максимальні температури

Мінімальна температура в січні підвищилась з $-18,6^{\circ}\text{C}$ (кліматична норма 1961-1990 років) до $-8,9^{\circ}\text{C}$ (у січні 2025 року).

Максимальна температура в липні зросла з $+32,7^{\circ}\text{C}$ (кліматична норма 1961-1990 років) до $+36,9^{\circ}\text{C}$ (у липні 2025 року).

Довідково:

У м. Кропивницькому зафіксували новий температурний рекорд 07 липня максимальна температура повітря вперше за останні 29 років досягла $36,9^{\circ}\text{C}$ (07 червня 1996 року – $34,9^{\circ}\text{C}$)

У червні 2025 року - 4 температурні рекорди (03 червня, температура повітря досягла $31,3^{\circ}\text{C}$, 06 червня - 32°C , 08 червня — $33,2^{\circ}\text{C}$, 09 червня — $33,6^{\circ}\text{C}$).

З початку 2025 року на Кіровоградщині зафіксували 17 рекордів по максимальній температурі повітря: 7- у січні, 5 - у березні, 4 - у червні й 1 - у липні 2025 року.

Це свідчить про загальне потепління, зокрема в літній період, яке може бути пов'язане зі змінами в глобальному кліматі.

Кількість опадів

Кількість опадів за 2025 рік показує значні коливання порівняно з кліматичною нормою 1961-1990 років, зокрема:

січень: 9,9 мм порівняно з 29,1 мм (кліматична норма 1961-1990 років);

лютий: 25,7 мм порівняно з 26,2 мм;
березень: 19,3 мм порівняно з 25 мм;
квітень: 34 мм порівняно з 32,3 мм;
травень: 82,2 мм порівняно з 38,7 мм;
червень: 19,9 мм порівняно з 54,8 мм;
липень: 101 мм порівняно з 59,3 мм;
серпень: 58,3 мм порівняно з 38,7 мм;
вересень: 7,6 мм порівняно з 35 мм.

Найбільша кількість опадів зафіксована в травні (82,2 мм) та липні (101 мм), що може свідчити про збільшення інтенсивності атмосферних явищ, зокрема гроз та злив, що характерні для цих місяців, і потенційно вказувати на наслідки зміни клімату.

Червень та вересень показують аномально низькі показники опадів, що означає посушливі умови, які призводять до нестачі вологи для сільського господарства, підвищеного ризику пожеж, а також зниження рівня води у річках та водоймах. Такий стан може негативно вплинути на врожайність, спричинити проблеми з водопостачанням та посилити посушливі явища в регіоні.

Загалом, в 2025 році кількість опадів у травні та липні значно зросла, тоді як у лютому залишилася на рівні 1961-1990 років.

Кількість днів із морозами та опадами

Кількість днів із морозами зменшилась. Наприклад, у січні з 18 днів кліматична норма 1961-1990 років) до 8 днів (2025 році).

Кількість днів із дощем в середньому залишилась на схожому рівні, але зменшилася кількість днів зі снігом, що може свідчити про зміни в характері зимових опадів.

Середня швидкість вітру: від 3,3 м/с до 4,6 м/с (кліматична норма 1961-1990 років) варіювалася від 1.2 м/с (вересень 2025 року) до 4 м/с (січень та червень 2025 року).

Швидкість вітру в межах норми. Вітри мали помірну силу протягом року.

Висновки:

Потепління: Спостерігається загальне потепління, особливо в зимові та весняні місяці.

Зміна погодних умов: Зменшення кількості днів із морозами може свідчити про зміни в кліматичному режимі регіону. Кількість опадів у 2025 році виявляється нерегулярною, з надзвичайно низькими значеннями в березні, червні та вересні. Це може свідчити про зміни в атмосферних умовах, які вплинули на розподіл опадів.

Сезонні зміни: Літо стало спекотнішим, з підвищенням максимальних температур.

Значний вітровий режим: Стабільні вітрові умови вказують на можливість впливу вітру на агрокліматичні умови.

Загалом, на основі наведених даних можна зробити висновок, що клімат Кіровоградської області зазнав певних змін протягом останніх

десятиліть, і погодні умови у 2025 році були спекотнішими порівняно із середніми значеннями за кліматичною нормою 1961-1990 років.

Цей аналіз підкреслює важливість моніторингу кліматичних змін для розуміння майбутніх тенденцій в агрономії, екології та соціальному плануванні в регіоні.

Зміна клімату на території Кіровоградської області.

До основних потенційних негативних наслідків зміни клімату, що можуть проявлятися у територіальних громадах області належать: тепловий стрес; підтоплення; зменшення площ та порушення видового складу міських зелених зон; стихійні гідрометеорологічні явища; зменшення кількості та погіршення якості питної води; зростання кількості інфекційних захворювань та алергійних проявів; порушення нормального функціонування енергетичних систем області.

Зокрема:

Тепловий стрес: Збільшення середньорічної температури може призвести до збільшення теплового стресу для населення. Це може вплинути на здоров'я людей, особливо дітей та літніх людей, і зробити певні галузі, наприклад, сільське господарство, менш продуктивними.

Підтоплення: Зміни клімату можуть спричинити збільшення кількості опадів та рівень води в річках, що може призвести до підтоплення населених пунктів області. Це може завдати значних збитків інфраструктурі та призвести до евакуації населення.

Зменшення площ та порушення видового складу міських зелених зон: Збільшення температур та зміни в режимі опадів можуть призвести до засух та знищення рослинності у населених пунктах області. Це може погіршити якість життя населення та загрожувати біорізноманіттю та впливати на екологічний баланс та якість повітря.

Стихійні гідрометеорологічні явища: Зміни в кліматі можуть призвести до більшого ризику стихійних природних лих, таких як зливи, сильні вітри, пилові бурі та сухотви. Це може завдати значних збитків містам та сілам.

Зменшення кількості та погіршення якості питної води: Зміни в кліматі можуть вплинути на доступність та якість джерел питної води, що може призвести до проблем з постачанням чистої води для населення. Засухи можуть зменшити запаси прісної води, а зміни в режимі опадів можуть вплинути на якість води в річках та озерах.

Зростання кількості інфекційних захворювань та алергійних проявів: Зміни в кліматі можуть вплинути на поширення інфекційних захворювань, а також сприяти алергічним реакціям через збільшення розповсюдження алергенів.

Порушення нормального функціонування енергетичних систем: Зміни в кліматі можуть впливати на роботу енергетичних систем, зокрема на виробництво та передачу електроенергії. Стихійні явища, такі як урагани або зливи, можуть призвести до перебоїв в енергопостачанні та інших проблем.

Внаслідок збройної агресії російської федерації проти України значних руйнівних наслідків зазнали і продовжують зазнавати енергетична, соціальна, житлово-комунальна та логістична інфраструктура в усіх регіонах України. Все

це спричиняє значні загоряння та призводить до забруднення атмосферного повітря небезпечними речовинами. Наказом Міндовкілля від 13 квітня 2022 року № 175 затверджена Методика, за якою розраховуватимуть обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану, а також розмір завданої такими викидами шкоди.

Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 (із змінами) визначено, що глобальна зміна клімату - одна з найгостріших екологічних проблем, що стоїть перед людством та впливає на всі сфери життя людини (насамперед на сферу охорони здоров'я, соціальну сферу, міграцію, економіку, інфраструктуру).

Згідно з прогнозами провідних міжнародних наукових центрів з дослідження клімату, протягом наступного століття температура підвищиться на 2-5 °С. Такі темпи глобального потепління можуть спричинити серйозні кліматичні зміни і різні екосистеми опиняться під загрозою зникнення.

Україна, є стороною Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Кіотського протоколу до неї і Паризької угоди. Ці міжнародні угоди визначають зобов'язання щодо зменшення викидів парникових газів та сприяння пристосуванню до зміни клімату.

Парникові гази двоокис вуглецю (CO₂), метан (CH₄), закис азоту (N₂O), гідрофторвуглеці (ГФВ), перфторвуглеці (ПФВ), гексафторид сірки (SF₆) (додаток А Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату), що утворюються внаслідок діяльності промислових підприємств, теплових електростанцій, транспорту, лісових пожеж та ведення бойових дій та знищення або пошкодження інфраструктурних об'єктів на території держави становлять небезпеку для здоров'я населення.

Протягом 2017- 2024 років в області спостерігається: зменшення викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел в атмосферне повітря (майже на 4,8 тис. т) у відношенні до 2017 року, на що мало вплив зменшення обсягів промислового виробництва.

Протягом 2017-2021 років в області спостерігається збільшення викидів забруднюючих речовин і парникових газів від пересувних джерел в атмосферне повітря (майже на 2 тис. т) у відношенні до 2017 року, на що мало вплив збільшення кількості автомобільного транспорту.

Таблиця 9

**Викиди забруднюючих речовин і парникових газів,
діоксида вуглецю в атмосферне повітря**

Роки:	Обсяги викидів забруднюючих речовин		Викиди діоксида вуглецю від стаціонарними джерелами усього, тис.т		
	усього, тис. т	у тому числі:			
		стаціонарними джерелами			пересувними джерелами ¹
1	2	3	4	5	
2017	54,8	12,2	42,6	1081,4	
2018	53,7	12,2	41,5	1120,3	

1	2	3	4	5
2019	56,3	12,8	43,5	925,2
2020	49,2	10,7	38,5	848,8
2021	51,7	11,1	40,6	837,2
2022	x	8,4	x	554,5
2023	x	7,5	x	476,5
2024	x	7,4	x	523,6

Примітка: ¹ - відображаються дані по автомобільному транспорту, розраховані на основі даних про кінцеве використання палива автомобільним транспортом, наведених у енергетичному балансі України.

Дослідження атмосферного повітря на території Кіровоградської області здійснюється лабораторіями Державної установи "Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я" (далі - Центр) (Кропивницьким та Олександрійським районними відділами, Світловодським та Гайворонським відділеннями) щоденно (2 рази на день) на вміст пилу, сажі, аміаку, азоту діоксиду, сірчистого ангідриду, вуглецю оксиду, кислоти сірчаної, метану, сірководню, солі важких металів (хром, марганець), фенолу, формальдегіду, хлору.

Надходження шкідливих речовин від автотранспорту домінують над викидами від стаціонарних джерел, і становить 78,5 % від загальної кількості забруднюючих речовин, що надходять в атмосферне повітря.

В області проводився систематичний контроль за вмістом окису вуглецю та димності у відпрацьованих газах автомобілів. Не допускався випуск автомобілів на лінію з перевищенням вмісту оксиду вуглецю та димності.

Проте і надалі залишається гострою проблема забруднення повітря пересувними джерелами, і особливо, автомобільним транспортом, при цьому кількість автотранспорту і надалі буде збільшуватися до насичення потреби користувачів.

Але, навіть враховуючи таку тенденцію можна спланувати заходи, які допоможуть зменшити кількість викидів CO₂ відносно об'єму викидів, що був би очікуваним, якщо не виконувати ніяких дій.

Заходи, які сприяють зменшенню викидів CO₂ та інших шкідливих речовин висвітлені у проєкті Програми, зокрема:

підвищення рівня екологічності та енергоефективності автомобільного транспорту;

сприяння розбудові та відновленню залізничної інфраструктури, що знаходиться на території області;

збереження лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень;

поліпшення благоустрою населених пунктів;

Заходи, які вжиті з початку 2025 року для поліпшення існуючої ситуації в області створено:

1) лісових культур на площі 51,1 га (висаджено 340 тис шт. сіянців);

2) захисних лісових насаджень на еродованих землях на площі 20 га.

3) проведена робота по відновленню та ремонту вулично-дорожньої мережі, зокрема, поліпшено 89,7 тис. м² комунальних доріг.

Одним із найбільш комплексних та реальних шляхів скорочення викидів CO₂ та пом'якшення зміни клімату, є здійснення повного "енергетичного переходу" (energy transition) від викопних видів енергетичних ресурсів до відновлюваних.

З метою скорочення викидів парникових газів та поступовий перехід до споживання чистої енергії є впровадження нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії, які не супроводжується значними викидами небезпечних газів на відміну від викопного палива.

З початку 2025 року вживалися заходи, спрямовані на підвищення енергоефективності та розвитку альтернативної енергетики, зокрема:

1) впроваджено енергоефективні заходи на 80 об'єктах державної форми власності на загальну суму 12,5 млн. гривень;

2) введено в експлуатацію 3 сонячні електростанції у 3 лікарняних закладах на територіях Маловисківської, Мар'янівської та Світловодської громад, загальною потужністю 0,13 МВт;

3) тривають роботи з будівництва об'єкта альтернативної енергетики на території Олександрійської міської громади, створено 2 робочі місця та розпочато підготовчі роботи щодо будівництва 15 вітроустановок на території Петрівської селищної громади;

З метою залучення більшої кількості суб'єктів господарювання області до впровадження альтернативних джерел енергії обласною військовою адміністрацією підготовлено та надано роз'яснення підприємствам області щодо спрощення реалізації проєктів розподіленої генерації, спрощення процедур приєднання до газотурбінних, газопоршневих, когенераційних установок та можливості отримання пільгових кредитів для цих цілей;

В області запроваджено систему енергетичного менеджменту в бюджетних установах області.

До програмного продукту АІС "ЕНЕРГОСЕРВІС" підключено 264 об'єкти бюджетної сфери (заклади культури, освіти, молоді та спорту, соціального захисту та заклади охорони здоров'я).

Розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 23 квітня 2025 року № 770-р затверджена Програма щодо встановлення об'єктів сонячних електростанцій та установок зберігання енергії в громадських та адміністративних будівлях (закладах охорони здоров'я, закладах освіти тощо) Кіровоградської області на 2025-2026 роки (на період дії воєнного стану та протягом 30 днів після його припинення чи скасування).

Метою Програми є: посилення стійкості енергопостачання в громадських та адміністративних будівлях (закладах охорони здоров'я, закладах освіти тощо) області в умовах триваючої воєнної агресії, усунення недостатності генеруючих потужностей, та забезпечення розвитку розподіленої генерації, яка буде відповідати вимогам Кодексу системи передачі, затвердженого постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 14 березня 2018 року №309.

Довідково: На території області налічується 3,5 тис. СЕС приватних домогосподарств, загальною потужністю 98,6 МВт та 120 СЕС, введеними у дію юридичними особами загальною потужністю 308,5 МВт, з яких з початку 2025 року введено в дію:

248 СЕС приватними домогосподарствами області, загальною потужністю 5,89 МВт;

22 СЕС юридичними особами, загальною потужністю 7,7 МВт.

Вплив забруднюючих речовин на зміну клімату: Викиди парникових газів очікуються в процесі створення нових виробничих потужностей та на етапі будівництва інфраструктури. Загалом, загальний вплив заходів Програми на клімат є позитивним, враховуючи спектр завдань щодо впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій в системі життєзабезпечення населених пунктів, використання альтернативних видів палива, розширення сфери органічного виробництва, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

2.2.2 Стан атмосферного повітря:

Висока концентрація найбільш екологічно-небезпечних корисних копалин та підприємств із їх видобування (уранові шахти) на території області спричиняють техногенне навантаження на навколишнє природне середовище та загострення екологічних проблем.

В області відбувається утворення та накопичення відходів, переважну частину яких складають відходи IV класу небезпеки та відходи I-III класів небезпеки, саме вони створюють ризики для здоров'я людей і навколишнього середовища.

Обсяги викидів забруднюючих речовин у повітря від стаціонарних джерел зменшилися з 12,2 тис. т у 2017 році до 7,4 тис. т у 2024 році, що на 39,3 % менше, ніж у 2017-2023 роках.

За наявними статистичними даними за 2021 рік:

рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище Кіровоградської області нижчий, ніж в середньому по Україні;

у розрахунку на 1 км² території регіону склав 0,451 т. викинутих в атмосферу забруднюючих речовин від стаціонарних джерел, що менше на 9,1% до 2017-2019 років, проте збільшився на 3,8% до 2020 року (у 2020 році - 0,435 т).

Таблиця 10

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2024 рік

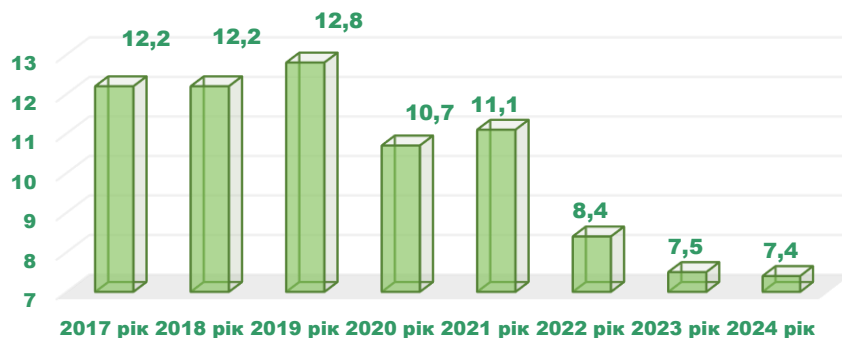
Показники	Роки:							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Загальна кількість (одиниць) дозволів на викиди забруднюючих	513	363	353	219	196	159	127	121

Звіт про стратегічну екологічну оцінку

Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік

1	2	3	4	5	6	7	8	9
речовин в атмосферне повітря, виданих у поточному році суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до:								
другої групи	91	91	85	40	40	26	25	25
третьої групи	422	272	268	179	156	133	102	96
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	12,2	12,2	12,8	10,7	11,1	8,4	7,5	7,4
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , кг	496,3	494,8	519,7	434,7	451,1	*	*	*
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг		12,8	13,6	11,5	12,2	*	*	*

Примітка:* - статистична інформація за 2023-2024 роки буде оприлюднена та поновлена після отримання органами державної статистики необхідних адміністративних даних у повному обсязі (по всіх адміністративно-територіальних одиницях) та проведення чергового Всеукраїнського перепису населення.

Діаграма 1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря протягом 2017-2024 років, тис.т

За наявними статистичними даними за 2024 рік Кіровоградська область має значно менші обсяги викидів забруднюючих речовин у повітря від стаціонарних джерел порівняно із сусідніми областями.

Таблиця 11

Викиди забруднюючих речовин у атмосферу за регіонами

Регіони	2024 рік			2021 рік*	
	Обсяги викидів:			Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг
	тис.т	у % до 2023 року	у % до підсумку		
1	2	3	4	5	6
Україна	999,4	102,7	100,0	3900,0	54,2
Вінницька	49	60,9	4,9	3000,0	52,2
Дніпропетровська	392,1	101,8	39,2	16800,0	172,4
Кіровоградська	7,4	98,8	0,7	451,1	12,2

1	2	3	4	5	6
Одеська	27,4	98,6	2,7	1100,0	15,2
Полтавська	29,2	96,4	2,9	1800,0	38,5
Черкаська	60,9	98,5	6,1	2300,0	40,7

Примітка:* - статистична інформація за 2022-2024 роки буде оприлюднена та поновлена після отримання органами державної статистики необхідних адміністративних даних у повному обсязі (по всіх адміністративно-територіальних одиницях) та проведення чергового Всеукраїнського перепису населення.

У 2024 році серед найбільших забруднювачів атмосферного повітря в області за видами економічної діяльності є: переробна промисловість – 47,1% загального обсягу викидів (3,5 тис.т), сільське, лісове та рибне господарство – 23,7% (1,8 тис. т), добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 16,3% (1,2 тис. т), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність - 5,7% (0,4 тис.т), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 3,7% (0,3 тис.т).

Таблиця 12

**Викиди в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення
за видами економічної діяльності у 2024 році**

Види економічної діяльності	Обсяги викидів		Крім того, обсяги викидів діоксиду вуглецю	
	т	у % до 2022 року	т	у % до 2022 року
1	2	3	4	5
Усі види економічної діяльності	7409,7	98,8	476508,110	85,9
Сільське, лісове та рибне господарство	1754,166	102,6	12617,686	108,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1208,0	117,7	7776,694	70,6
Переробна промисловість	3489,2	91,9	358569,2	113,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	271,7	89,8	114575,9	106,7
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	–	–	–	–
Будівництво	–	–	–	–
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	34,1	73,2	92,8	14,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	422,0	136,6	16940,6	101,6
Тимчасове розміщування й організація харчування	–	–	–	–
Інформація та телекомунікації	–	–	–	–
Фінансова та страхова діяльність	–	–	–	–
Операції з нерухомим майном	15,0	112,7	736,7	293,1
Професійна, наукова та технічна діяльність	1,1	39,1	69,7	93,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	–	–	–	–
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	98,8	62,3	4696,2	107,3
Освіта	35,0	88,7	757,7	79,1

1	2	3	4	5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	80,6	88,1	6794,9	99,4
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	—	—	—	—
Надання інших видів послуг	—	—	—	—

Таблиця 13

Основні забруднювачі атмосферного повітря за 2024 рік

Галузь	Назва підприємства та місце знаходження
1	2
Добувна промисловість	ПрАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" (селище Петрово, Петрівська селищна громада, Олександрійський район), ТОВ ВКФ "Велта" (м. Новомиргород, Новоукраїнський район);
Переробна промисловість	ТОВ "Олександрійський цукровий завод" (Олександрійський район), ПрАТ "Кропивницький олійноекстракційний завод" (м.Кропивницький), ТОВ "Новомиргородський цукор" (м. Новомиргород, Новоукраїнський район), ТОВ "Придніпровський олійноекстракційний завод" (м.Кропивницький), ТОВ "ОЕЗ ГРАДОЛІЯ" (м.Кропивницький), ТОВ "Капро Ойл" (м.Кропивницький), ТОВ "Кіровоградський завод будівельних матеріалів № 1" (м.Кропивницький), ТОВ "Гідросенд" (селище Власівка, Світловодська міська територіальна громада, Олександрійський район), ТОВ "Кіровоградпостач" (селище Нове, Кропивницький район);
Аграрний сектор	ТОВ "УкрАгроКом" (с. Голоківка Олександрійський район), ПП "Віктор і К" (селище Власівка, Світловодська міська громада), ТОВ "Марлен-КД" (селище Компаніївка, Кропивницький район), ТОВ "Відродження" (селище Голованівськ, Голованівський район); ТОВ "Фалькон Агро Груп" (селище Нове, Кропивницький район), ТОВ ФІРМА "ОЛТО" (с. Цвітне Кропивницький район), ТОВ "Прогрес" (м.Олександрія)
Енергетична галузь	КП "Теплоенергетик" Кропивницької міської ради (м.Кропивницький), "Теплокомуненерго Олександрійської міської ради";

Таблиця 14

Викиди в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у розрізі районів у 2024 році

Адміністративно-територіальна одиниця	Обсяги викидів т	у % до 2023 року	У тому числі					
			діоксиду сірки		діоксиду азоту		діоксиду вуглецю	
			т	у % до 2023 року	т	у % до 2023 року	т	у % до 2023 року
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кіровоградська область	7409,7	98,8	530,0	97,1	595,4	87,0	523628,2	109,9
райони								
Голованівський	323,779	75,2	40,8	89,0	13,6	36	13662,1	120,5
Кропивницький	3683,8	106,3	382,2	104,4	387,6	94,5	379136,7	117,4
Новоукраїнський	985,0	91,1	38,54	69,7	79,6	80,4	31795,8	76,6
Олександрійський	2417,0	95,9	68,4	87,0	114,7	83,4	99034,3	98,3

Якість атмосферного повітря в населених пунктах області:

Контроль за якістю атмосферного повітря в населених пунктах області проводять лабораторії спостереження за забрудненням атмосфери II групи Кіровоградського центру з гідрометеорології (м. Кропивницький, м. Олександрія та м. Світловодськ).

Атмосферне повітря досліджується на пил, сажу, аміак, азоту діоксид, сірчистий ангідрид, вуглецю оксид, кислоту сірчану, метан, сірководень, солі важких металів (хром), фенол, формальдегід, хлор.

У 2025 році за результатами спостережень Кіровоградського обласного центру з гідрометеорології рівень забруднення атмосферного повітря у:

м. Кропивницький характеризувався зменшенням діоксиду сірки, формальдегіду, незначним зменшенням пилу, сажі, оксиду вуглецю (у 2024 році - незначним збільшенням розчинних сульфатів, зменшенням пилу, діоксиду сірки, оксиду вуглецю, сажі, формальдегіду, незначним зменшенням діоксиду азоту, оксиду азоту);

м. Олександрія – збільшенням пилу, зменшенням діоксиду сірки та сажі (2024 році - збільшенням діоксиду азоту, зменшенням пилу та діоксиду сірки);

м. Світловодськ – зменшенням діоксиду сірки, діоксиду азоту, формальдегіду (2024 році - збільшенням діоксиду сірки, оксиду вуглецю, діоксиду азоту, зменшенням пилу та формальдегіду).

Перебільшення середньомісячних концентрацій спостерігалось у:

м. Кропивницький - з пилу в 1,9 рази, формальдегіду в 1,4 рази, оксиду вуглецю в 1,4 раза (2024 рік - із пилу в 1,1 рази та формальдегіду в 1,4 рази, оксид вуглецю був на рівні ГДК);

м. Олександрія - з пилу в 2 рази (2024 рік – з пилу в 1,3 рази);

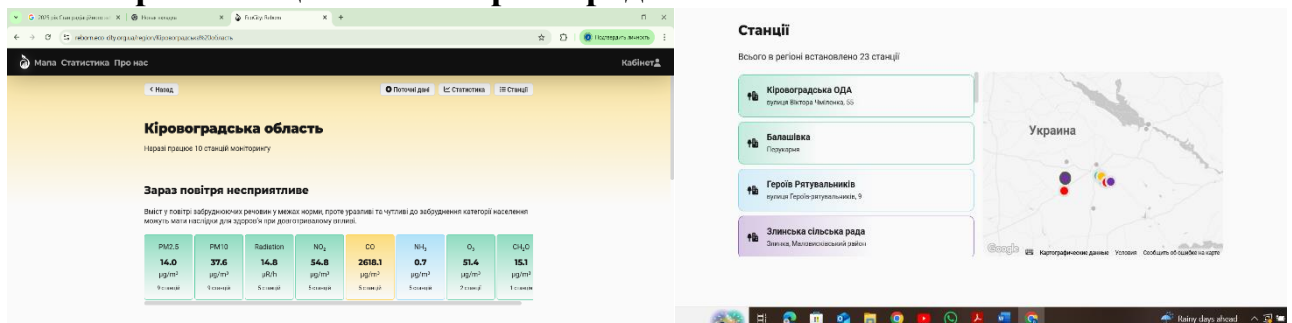
м. Світловодськ - по діоксиду азоту 1,33 раза відносно нормативного значення (2024 рік - по діоксиду азоту на рівні гранично допустимої концентрації (ГДК))

Середньомісячні концентрації інших визначуваних інгредієнтів були нижче рівня ГДК.

Результати аналізів, проведених у Центральній геофізичній обсерваторії імені Бориса Срезневського м. Києва, по важким металам (ПСЗ-1, ПСЗ-2) у липні в м. Кропивницький не перевищували ГДК.

Випадків максимальних рівнів забруднення на контрольованій території в атмосферному повітрі міст Кропивницький, Олександрія, Світловодськ у грудні не спостерігалось.

Крім того, на офіційному вебсайті [EcoCity: Reborn](https://ecocity.reborn.com.ua/) у режимі реального часу можливо відстежити поточний стан атмосферного повітря на території міста Кропивницького та Кіровоградської області

Мал. 1 Карта моніторингу якості повітря міста Кропивницького та Кіровоградської області станом на 27 вересня 2025 року

Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря:

Середньорічне значення гамма-фон у:

м. Кропивницький відбулося - зменшення з 0,013 мР/год у 2024 році до 0,011 мР/год у вересні 2025 року;

м. Бобринець - зменшення з 0,013 мР/год у 2024 році до 0,096 мР/год у вересні 2025 року;

м. Гайворон - зменшення з 0,011 мР/год у 2024 році до 0,096 мР/год у вересні 2025 року;

м. Долинська - зменшення з 0,012 мР/год у 2024 році до 0,087 мР/год у вересні 2025 року;

м. Знам'янка - зменшення з 0,012 мР/год у 2024 році до 0,105 мР/год у вересні 2025 року;

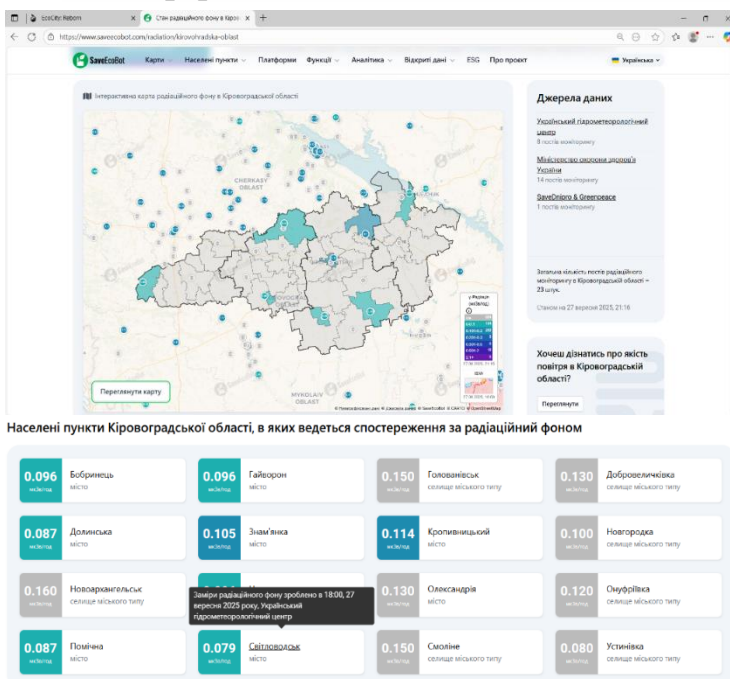
м. Новомиргород - зменшення з 0,012 мР/год у 2024 році до 0,096 мР/год у вересні 2025 року;

м. Помічна - зменшення з 0,012 мР/год у 2024 році до 0,087 мР/год у вересні 2025 року;

Найменше середньорічне значення гамма-фону у вересні 2025 року спостерігалось у м. Світловодськ - 0,079 мР/год, (у 2024 році – 0,009 мР/год)

За результатами спостережень Кіровоградського обласного центру з гідрометеорології, значення радіаційного фону за останні роки не перевищують рівнів природного фону та становлять 9-13 мкР/год (при контрольному рівні природного гамма-фону 25 мкР/год).

За регламентом спостережень, які проводить метеостанція м. Бобринець визначаються такі показники радіоактивного забруднення приземної атмосфери: - сумарна бета активність випадіння; - вміст цезію 137 і стронцію 90 в атмосферних випадіннях;

В 2024 році сумарні радіоактивні випадати з атмосфери становили в середньому за місяць цезію 137 дорівнював в середньому 2,3 Бк/м², а стронцію 90 0,31 Бк/м².

За допомогою вебресурсу <https://www.saveecobot.com/radiation-maps> у режимі реального часу здійснюється щоденний моніторинг радіаційний фону в Кіровоградській області.

**Мал. 2 Інтерактивна карта радіаційного фону
в Кіровоградській області
станом 27 вересня 2025 року**

Загальна кількість постів радіаційного моніторингу в Кіровоградській області – 23 од., з них моніторингу здійснюються за даними Українського гідрометеорологічного центру (8 постів моніторингу), Міністерство охорони здоров'я України (14 постів моніторингу), SaveDnipro & Greenpeace (1 постів моніторингу).

Станом на 27 вересня 2025 року Радіаційний фон в Кіровоградській області знаходиться у своїх звичних межах і становить 0.079-0.114 мкЗв/год (найменший та найбільший показники за останні 24 години). Заміри здійснюються різними способами, від онлайн станцій моніторингу до щоденних ручних замірів відповідними державними установами на стаціонарних постах спостереження.

Найвища величина потужності експозиційної дози (радіаційний фон) за останню добу зафіксовано о 18:00 на посту спостереження за адресою провулок Короленка у місті Кропивницький і вона становить 0.114 мкЗв/год, що нижче контрольного рівня.

2.2.3 Водні ресурси

На території області налічується 1599 водотоків загальною довжиною 7,2 тис.км, з них: 2 великі річки – Південний Буг і Дніпро довжиною 130,7 км та 11 середніх річок довжиною 905,9 км: Синюха, Велика Вись, Чорний Ташлик, Ятрань, Інгул, Тясмин, Інгулець, Висунь; 1589 малих річок довжиною 6,3 тис. км. Майже 74% водотоків частково або повністю пересихають.

Більша частина області (65%) розміщена в межах басейну річки Південний Буг, інша (35%) – в басейні річки Дніпро (суббасейн Середнього та Нижнього Дніпра).

Таблиця 15

Водний фонд Кіровоградської області

Загальна кількість річок					Довжина в межах області				
Загальна кількість, од.	Великі, од.	Середні, од.	Малі, шт.		Всього, км	Великі, км	Середні, км	Малі, км	
			понад 10 км	менше 10 км				понад 10 км	менше 10 км
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Басейн річки Південний Буг:									
1179	1	5	105	1068	5139,9	78,1	684,5	2008,7	2368,6
Суббасейн середнього Дніпра:									
125	1	1	17	106	680,0	52,6	35,1	394,4	197,9
Суббасейн нижнього Дніпра:									
295	0	2	26	267	1413,7	0	186,3	537,7	689,7
Всього:									
1599	2	8	148	1441	7233,6	130,7	905,9	2940,8	3256,2

Відрізок Дніпра, що протікає по території Кіровоградської області, перетворений на "штучні моря" – Кременчуцьке та Кам'янське водосховища. Загальна протяжність берегової лінії Кременчуцького водосховища в межах області складає – 100 км, з яких 35 км – абразійні береги, Кам'янського – 39,1 км, з яких – 9,8 км береги, що розмиваються.

Основним фактором формування в області поверхневого стоку є опади, які розподіляються зонально та зменшуються на південь.

Співвідношення снігового і дощового живлення змінюється в різні по водності роки. Стік весняного паводку в багатоводні роки складає 70-80 % річного стоку, в середньоводні – 60-70 %, а в маловодні - 50-60 % .

Втрати земель внаслідок руйнування берега Кременчуцького водосховища щорічно складають біля 1,2 га, а Кам'янського – 0,1 га.

Довжина р.Дніпро в межах області (по фарватеру) становить 68 км. Найбільші притоки – Інгулець, Тясмин.

Південний Буг протікає на південному заході області. Його загальна довжина – 806 км, в межах області – 84 км. Найбільші притоки - Синюха, Велика Вись, Чорний Ташлик, Ятрань, Інгул. Південний Буг на території Кіровоградщини має ділянки звивистої каньйоноподібної долини з порогами та численними виходами гранітів.

В області налічується 3 озера з площею дзеркала 16 га:

озеро Берестувате, яке розташоване поблизу с. Водяного на території Знаменської громади (площа поверхні 0,16 км²);

озеро Лонго в долині Великої Висі у місті Новомиргород (Новомиргородська громада (площа поверхні 0,13 км²);

Солоне озеро, яке розташоване с. Веселівка на території Бобринецької громади (площа поверхні 0,66 км²).

Загальна кількість ставків в області складає 3014 одиниць з площею поверхні 184,4 км² (обсяг води при нормальному підпертому рівню складає 260,9 млн.м³).

На території Кіровоградської області налічується - 57 водосховищ, загальною площею – 85,9 км² (8,6 га), обсяг води при нормальному підпертому рівню складає - 208,6 млн м³. За загальним об'ємом найбільші водосховища створені на території Голованівського району, в басейні річки Південний Буг – це Гайворонське (11,3 млн м³), Тернівське (11,9 млн м³) і Новоархангельське водосховища (14,9 млн м³) та в Олександрійському районі, у суббасейні нижнього Дніпра – Іскрівське водосховище (38,2 млн м³) (таблиця 16).

Таблиця 16

Водосховища Кіровоградської області

Місце розташування	Всього, од.	Загальна площа, тис. га	Комплексного призначення, од.	Перебувають у користуванні, од.
1	2	3	4	5
Адміністративно-територіальне розташування:				
Голованівський район	11	2,367	5	3
Кропивницький район	21	1,867	1	12
Новоукраїнський район	17	1,251	0	10
Олександрійський район	8	3,112	2	4
Разом по області	57	8,597	8	29
Розташування у басейновому розрізі:				
Басейн р. Дніпро, у тому числі:	11	3,414	2	7
суббасейн Нижнього Дніпра	9	2,324	2	5
суббасейн Середнього Дніпра	2	1,090	0	2

1	2	3	4	5
Басейн р. Південного Бугу	46	5,183	6	22
Разом у басейновому розрізі	57	8,597	8	29

Підземні води: Питні та технічні підземні води в Кіровоградській області для господарсько-питного і виробничо-технічного водопостачання розвідані на 43 ділянках, з яких експлуатуються 7. Сумарна кількість затверджених (балансових) запасів питних та технічних вод складає 224,9 тис.м³/добу за категоріями А+В+С₁.

За хімічним складом ґрунтові води Кіровоградської області належать до гідрокарбонатних, гідрокарбонатно-сульфатних, сульфатно-гідрокарбонатних, калієвих та натрієвих. Загальна жорсткість води складає - 1,5-8 мг-екв./дм³.

Підземні мінеральні води: Підземні мінеральні води області відносяться до типу радонових і використовуються для зовнішнього застосування у лікувальних цілях, розвідані на 3 ділянках, з яких експлуатується 2.

Кількість запасів складає 483 м³/добу. Петрівську ділянку експлуатує комунальне підприємство "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня" та Вербівську експлуатує Вербівська сільськогосподарським товариством з обмеженою відповідальністю "Зоря", Олександрійське родовище не використовується.

Водозабезпеченість. Кіровоградська область є однією з найменш забезпечених місцевими водними ресурсами областей, їх запаси вдвічі менші, ніж в середньому в Україні.

Більша частина області (63%) розміщена в межах басейну річки Південний Буг, інша (37 %) – в басейні річки Дніпро.

Основні річки, які формують транзитний стік, значно віддалені від промислових центрів області, тому вода транспортується на значні відстані водогонами: Дніпро-Кіровоград (120 км), Синюха (Новоархангельськ) – Смоліно (38 км) та Карачунівське водосховище на р.Інгuleць – Долинська (63 км). Усунення територіальної і часової нерівномірності розподілу річного стоку здійснюється за допомогою 57 водосховищ (об'ємом 208,6 млн. м³) площею водного дзеркала 8,6 тис.га та 3014 ставками (загальним об'ємом – 260,9 млн.м³, площею водного дзеркала 18,4 тис.га).

Водозабезпеченість на 1 особу місцевим стоком склала 1,1 тис. м³, а в маловодні роки знижується до 0,24 тис. м³. В області є населені пункти, що користуються привізною водою.

Водокористування. У 2024 році водокористувачами області забрано 454,6 млн. м³ води (на 218,3 млн.м³, або у 1,9 раза більше порівняно з 2023 роком), з них: із поверхневих водних джерел – 437,0 млн.м³ та із підземних – 17,6 млн. м³.

Обсяг піднятої води з поверхневих джерел склав 96,1% та з підземних джерел 3,9% до загального обсягу піднятої води (обсяг води збільшився у 1,9 раза порівняно з 2023 роком).

Протягом 2024 року використано всього свіжої води 48,4 млн. м³ (у 2023 році – 44,04 млн. м³), найбільше на виробничі потреби (25,7 млн. м³) та на питні і санітарно-гігієнічні потреби (17,1 млн. м³), на зрошення (4,5 млн. м³) та на інші потреби (0,97 м³). Втрачено води при транспортуванні – 11,4 млн. м³ (2023 рік - 9,5 млн. м³).

Найбільшими споживачами в області є комунальні господарства – 220,7 млн.м³, промисловість – 6,7 млн.м³ та сільське господарство – 8,9 млн.м³.

Щорічно здійснюється перерозподіл стоку за допомогою каналу "Дніпро-Інгулець" вода забирається з р.Дніпро та подається в р.Інгулець, Карачунівське водосховище для водообміну, забезпечення якісною водою промислових районів, потреб зрошення Миколаївської та Дніпропетровської областей, а також для загального оздоровлення річки Інгулець. У 2024 році каналом було подано 365,8 млн.м³ води.

У 2024 році водокористувачами області було сплачено 40,6 млн.грн рентної плати за використання водних ресурсів до державного бюджету.

Таблиця 17

Основні показники водокористування в області

(за даними Державного агентства водних ресурсів України)

Показники	Роки:							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Забрано води з природних джерел, усього млн. м³ у тому числі:	199,2	163,7	187,6	224,0	200,6	143,9	236,3	454,64
поверхневої, млн. м ³	181,8	146,8	171,2	209,1	185,2	128	219,8	437,0
підземної, млн. м ³	17,44	16,92	16,4	14,9	15,5	15,9	16,5	17,6
морської, млн. м ³	-	-	-	-	-	-	-	-
Використано свіжої води, усього, млн. м³	54,5	37,7	45,8	38,9	44,3	43,6	45,04	48,4
у тому числі на потреби:								
господарсько-питні, млн. м ³	19,0	18,4	17,8	15,9	14,7	15,4	16,3	17,1
виробничі, млн. м ³	33,7	16,3	23,1	18,6	24,8	24,9	25,1	25,7
сільськогосподарські, млн. м ³	-	-	-	-	-	-	-	-
зрошення, млн. м ³	1,7	2,9	4,8	4,4	2,9	2,8	3,4	4,5
Втрачено води при транспортуванні, млн. м³	6,2	5,6	5,1	5,2	7,6	9,7	9,5	11,4
Відсоток втраченої води при транспортуванні, % до забраної води	3,1	3,4	2,7	2,3	3,4	6,7	4	2,5
Скинуто зворотних вод, усього, млн. м³	49,7	31,0	39,8	32,7	38,3	39,7	38,9	41,1
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього, млн. м³:	43,7	24,9	34,6	28,0	33,2	34,2	33,6	35,7
нормативно очищені, млн. м ³	14,5	12,7	12,5	17,0	3,96	3,4	3,7	3,4
нормативно (умовно) чисті без очищення	20,5	1,3	11,4	7,4	13,2	13,5	13,6	15,4
забруднені, млн. м ³	1,3	3,3	3,0	3,6	16,04	17,3	16,3	16,9

Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод: За даними Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України (<https://e-services.davr.gov.ua/>) та статистичної звітності 2-ТП (водгосп) у 2024 році на території області налічувалося 62 точкових стаціонарних скидів у поверхні водні об'єкти, з яких на 25 підприємствах не забезпечується нормативна очистка вод.

Протягом 2024 року загальне водовідведення по області склало 41,1 млн.м³ води в тому числі: 35,7 млн. м³ - скинуто в поверхневі водні об'єкти, з них нормативно очищених вод – майже 3,4 млн. м³ (9,5%), що пройшли очистку на біологічних та механічних очисних спорудах, нормативно чистих без очистки – 15,4 млн.м³ (43,1 %), недостатньо очищених вод – 16,9 млн. м³ які склали 47,3% від загального обсягу водовідведення у поверхневі води.

Скидання недостатньо очищених вод, у порівнянні з минулим роком збільшилося на 0,6 млн. м³.

У розрізі видів економічної діяльності найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів є секція Е (Водопостачання; каналізація, поводження з відходами) - якими скинуто 14,2 млн. м³ забруднених стічних вод та секція С (Переробна промисловість) – скинуто 2,6 млн. м³.

Діаграма 2. Обсяги забору, використання води з природних об'єктів та скидання зворотних вод, млн. м³.

До рейтингу "ТОП-100 найбільших підприємств-забруднювачів стічних вод" за 2024 рік, який створений на підставі даних офіційної статистики, сформованої за результатами поданої підприємствами звітності про обсяги скидів, увійшли підприємства Кіровоградської області, а саме: ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (Кропивницьке ВКГ, Знам'янське ВКГ та Олександрійське ВКГ) (Кропивницька, Знам'янська та Олександрійська міські громади), ДП "Східний гірничо-збагачувальний комбінат" (Інгульська шахта) (Первозванівська сільська громада) та КП "Теплоенергетик"КМР"(Кропивницька міська громада).

Основні забруднювачі, які здійснювали скид недостатньо очищених (забруднених) зворотних вод у 2024 році

Басейни річок	Назва підприємства та місце знаходження
1	2
Басейн Південного Бугу	ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (Смолінське ВКГ) (Смолінська міська громада), КП "Мала Виска Водоканал" (Маловисківська міська громада), Новоукраїнське ЖКП (Новоукраїнська міська громада), КП "Нілот" (Добровеличківська селищна громада), БМКП "Міськводоканал" (Бобринецька міська громада), Голованівський комбінат комунальних підприємств, КНП "Голованівська ЦРЛ", (Голованівська селищна громада), КНП Обласна клінічна психіатрична лікарня Кіровоградської обласної ради" (селище Нове, Кропивницька міська громада), КП "Обрій" (Катеринівська громада), АТ "Гайворонський спецкар'єр", КП "Гайворонський комунальник" (Гайворонська міська громада), КП "Теплоенергетик" Кропивницької міської ради" (Кропивницька міська громада), КП Первозванівської сільської ради "Добробут" (Первозванівська сільська громада), КНП "Кіровоградський обласний фтизіопульмонологічний медичний центр Кіровоградської обласної ради" (Кропивницька міська громада), ДП "СХІДГЗК" (Інгульська шахта) (Первозванівська сільська громада), КП "Комунальник – 2016" (Новомиргородська міська громада), КП "Созонівський комунальник" (Великосеверинівська сільська громада), Суботцівське СКП "Сількомунгосп" (Суботцівська сільська громада); ДП "Заваллівське управління комунального господарства" (Заваллівська селищна громада)
Басейн Дніпра	ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (Знам'янське ВКГ) (Знам'янська міська громада), ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (Кропивницьке ВКГ) (Кропивницька міська громада), ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (Олександрійське ВКГ) (Олександрійська міська громада), КП "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня" КОР (Знам'янська міська громада), ДКП "Комунальник" (Онуфріївська селищна громада), КП "Оберіг-Аква" (Олександрійська селищна громада).

В розрізі галузей економіки найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів є комунальні господарства – 16,6 млн м³ та промислові підприємства – 6 млн. м³ забруднених зворотних вод.

Централізованим водопостачанням в області забезпечені споживачі:

12 міст на 100 %;

22 із 43 селищ, або 51,2 % від загальної кількості селищ;

217 із 974 сільського населеного пункту, або 22,3 % від загальної кількості сільських населених пунктів.

Споживачі 10 сіл Кропивницького району та частково самого селища Устинівка, м.Долинська, 2 сіл Долинської громади, 15 сіл Новоукраїнського району і частина жителів міста Новоукраїнка користуються привозною водою (орієнтовно 11,3 тис. осіб).

Основним джерелом водопостачання 4 міст та притрасових населених пунктів є районний водопровід "Дніпро-Кіровоград", протяжність якого становить 120 км, який є одним із 10 найдовших в Україні.

Централізованим водовідведенням забезпечені споживачі:

11 із 12 міст (крім міста Благовіщенське), або 91,7 % від загальної кількості міст;

18 із 43 селищ, або 41,9 % від загальної кількості селищ;

6 сільських населених пунктів, або 0,6 % від загальної кількості сільських населених пунктів.

Пропускна спроможність очисних споруд перевищує обсяг стоків, які надходять на очищення, і використовуються у середньому по області на 28,4% до встановленої потужності, що зумовлює непродуктивні витрати паливно-енергетичних ресурсів та збільшення собівартості послуг. Технічний стан практично всіх каналізаційних очисних споруд потребує їх модернізації або реконструкції.

Управління водним режимом: Для забезпечення водними ресурсами населення та галузей економіки розробляються та встановлюються режими роботи ставків та водосховищ.

З початку 2025 року розроблено 2941 режими роботи водних об'єктів, що становить 96% від загальної кількості які обліковуються на території області (3063 од.) та виготовлено 1233 паспортів водного об'єкта, що складає 40 % від їх загальної кількості в області.

Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод. Хімічний стан масивів поверхневих вод:

З 2019 року в Україні запроваджено європейські підходи щодо здійснення моніторингу вод відповідно до вимог Водної Рамкової Директиви.

На підставі постанови Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 758 "Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод" (із змінами) (далі – Державний моніторинг) залежно від цілей та завдань державного моніторингу вод здійснювалися **діагностичний, операційний та дослідницький моніторинги, за біологічними, фізико-хімічними, хімічними та гідроморфологічними показниками.**

Оцінка хімічного стану масивів поверхневих вод здійснювалася згідно Методики віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів масиву поверхневих вод, а також віднесення штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного потенціалу штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод, затвердженої наказом Міністерства екології та природних ресурсів від 14 січня 2019 року № 5, з урахуванням екологічних нормативів якості, визначених у додатку 8 Методики та відповідно до Директиви 2013/39/ЄС від 12 серпня 2013 року.

Відповідно до наказу Міндовкілля від 17 січня 2023 року № 27 "Про затвердження Програми державного моніторингу вод", **державний моніторинг вод виконується в басейні Південного Бугу, суббасейні нижнього Дніпра та суббасейні середнього Дніпра.**

Ведення державного моніторингу поверхневих вод, в зоні діяльності регіонального офісу водних ресурсів у Кіровоградській області, здійснює лабораторія моніторингу вод та ґрунтів.

З метою впровадження інтегрованих підходів управління річковими басейнами на території Кіровоградської області визначено 474 масивів

поверхневих вод (далі – МПВ): 322 - у басейні Південного Бугу, 43 – в суббасейні Середнього Дніпра та 109 – в суббасейні Нижнього Дніпра.

На території Кіровоградської області у 2024 році спостереження за станом поверхневих вод здійснювалися у 25 пунктах моніторингу, із них: 6 розташовані на масивах поверхневих вод, забір води з яких здійснюється для задоволення питних та господарсько-питних потреб населення та 19 – на масивах поверхневих вод, де є ризик недосягнення екологічних цілей.

Згідно Програми, дослідження якості води проводилося на біологічні, фізико-хімічні і хімічні показники та на пріоритетні і специфічні забруднюючі речовини такими суб'єктами моніторингу як: ДСНС, ЦГО та Держводагентство – РОВР у Кіровоградській області, у визначених (спільних) пунктах моніторингу.

За результатами проведених фізико-хімічних вимірювань поверхневих вод басейну Дніпра та Південного Бугу, гідрохімічний стан води знаходився на задовільному рівні, з незначними сезонними змінами показників якості води.

У поверхневих водах Кіровоградської області, виявлено вміст забруднюючих речовин, що входять до складу гербіцидів і пестицидів та вміст важких металів. Спостерігається збільшення органічного забруднення води, яке є основним складовим компонентом стаціонарного та дифузного забруднення поверхневих вод.

За результатами проведених досліджень визначено, що із 25 масивів поверхневих вод, на яких здійснювався моніторинг, 4 масиви поверхневих вод відповідають II класу хімічного стану "недосягнення доброго" та 21 масив відповідають I класу хімічного стану "добрий".

Протягом 2024 року Державною установою Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України здійснювався лабораторний контроль якості поверхневих вод за 28 показниками:

5 санітарно-мікробіологічних показників (лактозопозитивні кишкові палички (ЛПКП), E.Coli, стафілокок, коліфаги, сальмонела-шигела);

16 санітарно-хімічних показників (водневий показник (рН), завислі речовини, сухий залишок, ХСК, БСК, розчинений кисень, нафтопродукти, хлориди, залізо, сульфати, фосфати, марганець, фтор, азот амонійний, нітрити, нітрати);

5 токсикологічних показників (цинк, мідь, свинець, кадмій, ртуть);

2 паразитологічних (яйця гельмінтів та цисти патогенних кишкових найпростіших).

Усього з поверхневих водойм протягом 2024 року:

за санітарно-хімічними показниками було досліджено 303 проби. З водойм 2-ї категорії не відповідали 99 із 289 досліджених проб, що складає 34,25 %;

за бактеріологічними показниками було досліджено 321 пробу. Із водойм 2-ї категорії не відповідали нормативам 30 з 307 проб, що становить 9,77 %;

за мікробіологічними показниками досліджено 14 проб (усі проби відповідали нормативам за всіма показниками);

за хімічними показниками досліджено 14 проб. З водойм I категорії не

відповідали нормативам 1 з 14 проб, що становить 7%.

Мікробіологічна оцінка якості вод: Епідемічна ситуація в області протягом 2024 року залишалась відносно стабільною. Незареєстровано спалахів та групових випадків захворювань пов'язаних з об'єктами водопостачання.

Протягом епідсезону 2024 року з об'єктів довкілля проводилось дослідження води відкритих водойм на холерні вібріони, точки відбору проб були визначені фахівцями в кожному районі.

У перелік стаціонарних точок забору зразків води для дослідження на холеру в області включено 47 точок, з них прісна (річкова) вода – 44 та стічна вода – 3.

Досліджено 386 проб води, у тому числі стічних вод – 30 проб та з відкритих водоймищ населених пунктів з місць масового рекреаційного використання – 356 проб.

За результатами досліджень – в 15-ти пробах з 12-ти точок відкритих водоймищ виділено *Vibrio Cholerae* non 01 I група Хейберга: у 9 громадах області (Бобринецька, Дмитрівська, Долинська, Знам'янська, Кам'янецька, Олександрійська, Онуфріївська, Смолінська та Устинівська громади).

За результатами повторного дослідження проб води з вказаних водоймищ, холерних вібріонів *Vibrio Cholerae* non група 1 – не виділено. Епідемічна ситуація з гострих кишкових інфекцій на вказаних адміністративних територіях була відносно стабільною, захворюваність на кишкові інфекції носить спорадичний характер. Якість води річки Дніпро є вирішальним чинником санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Радіаційний стан поверхневих вод:

Радіологічною лабораторією ДУ Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України у 2024 році було досліджено 206 проби на зміст радіоактивних речовини (уран, радій, радон), з яких 18 проб не відповідали вимогам ДСанПіНу 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною" (8,7 % при 7,3 % у 2023 році).

Якість питної води: Забір води здійснюється з відкритих, змішаних та підземних водозаборів, а саме:

з відкритих водозаборів - міст Знам'янка, Олександрія, Світловодськ (з Кременчуцького водосховища), Бобринець (з р.Сутоклеї), селище Побузьке (з р. Південного Бугу), селище Смоліне (з р.Синюхи);

зі змішаних водозаборів - м. Кропивницький (з магістрального районного водопроводу Дніпро-Кіровоград та із підземного водозабору Холодні Ключі); м.Помічна (з р.Чорного Ташлика та водозабірних свердловин); селище Петрове (з Іскрівського водосховища та підземного водозабору).

Споживачі 10 сіл Кропивницького району та частково самого селища Устинівка, м.Долинська, 2 сіл Долинської громади, 15 сіл Новоукраїнського району і частина жителів міста Новоукраїнка користуються привозною водою (орієнтовно 11,3 тис осіб).

Найбільшим підприємством області, яке забезпечує послугами водопостачання 4 міста та притрасових населених пунктів є ОКВП "Дніпро-Кіровоград".

Дослідження якості питної води здійснюються акредитованими лабораторіями:

1) лабораторіями підпорядкованими державній установі "Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України" та Головному управлінню Держпродспоживслужби в Кіровоградській області;

2) ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (5 лабораторій: Кропивницького ВКГ, Олександрійського ВКГ, Світловодського ВКГ, Знам'янського ВКГ та Смолінського ВКГ);

3) КП "Теплоенергетик", селище Нове (1 лабораторія); КП "Долинський міськкомунгосп" (1 лабораторія) КП "Петрівське" (1 лабораторія); ТОВ "Побужський феронікелевий комбінат" (1 лабораторія);

У 2024 році ОКВП "Дніпро-Кіровоград" забезпечено якість питної води відповідно до вимог ДСанПіНу 2.2.4-171-10 без внесення корективів у технологію очистки питної води.

Під наглядом Держпродспоживслужби в Кіровоградській області станом на 01 січня 2025 року перебувало 275 водогонів та 1397 джерел нецентралізованого водопостачання (свердловин, колодязів, каптажів).

Поверхневими джерелами централізованого водопостачання в області є 5 водоймищ, підземними - 418 артезіанських свердловин та колодязів.

Державною комісією з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій спеціалістами Держпродспоживслужби спільно з представниками органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств та балансоутримувачами здійснено комісійні обстеження об'єктів водопостачання на території області перевірено 1362 об'єкта, з них на 1154 об'єктах водопостачання (84,7 %) виявлені порушення:

235 централізованого (85,5 % від загальної кількості об'єктів водопостачання), виявленні порушення на 161 водогонах (68,5 %);

1127 нецентралізованого (80,7 % від загальної кількості об'єктів водопостачання) виявленні порушення на 993 водогонах (88,1 %).

За результатами обстежень збільшилась кількість джерел нецентралізованого водопостачання, де проведено чищення 387 об'єктів (28 %), дезінфекцію - 698 (50 %), виконані ремонтні роботи на 293 об'єктах (21 %);

б) у рамках виробничого лабораторного контролю на постійній основі здійснювалися дослідження:

30228 зразків води питної з об'єктів централізованого водопостачання (20815 зразків за санітарно-хімічними показниками, 9403 - за мікробіологічними, 10 - за радіологічними), виявлено 697 відхилень за санітарно-хімічними показниками (3,3 %), 13 - за мікробіологічними (0,2 %);

738 зразків води питної з об'єктів нецентралізованого водопостачання (416 зразків за санітарно-хімічними показниками, 322 - за мікробіологічними), виявлено 246 відхилень за санітарно-хімічними показниками (59,1 %), 62 - за мікробіологічними (19,3 %);

За результатами обстежень:

збільшився рівень організації виробничого лабораторного контролю води, яка подається населенню (на 92 % водогонів);

зберігся на рівні 2023 року відсоток підприємств питного водопостачання, на яких розроблені програми виробничого лабораторного контролю згідно з вимогами Санітарних норм та складені графіки відбору (на 220 водогонів, що складає 80 %).

Заходи, які вжиті з початку 2025 року для поліпшення ситуації у галузі:

1) відповідно до Плану моніторингових досліджень об'єктів навколишнього середовища на території Кіровоградської області на 2025 рік, затвердженого Кіровоградською обласною військовою адміністрацією від 13 січня 2025 року, в лабораторіях Державної установи "Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України" досліджували якість та безпечність питної води, яку споживає населення області.

З об'єктів централізованого водопостачання (водогонів) досліджено:

за мікробіологічними показниками - 1488 проб води, з яких 4 проби (0,27%) не відповідали вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-2010 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної до споживання людиною" у Кетрисанівській, Онуфріївській громадах за показниками: загальне мікробне число, загальні коліформи;

за санітарно-хімічними показниками - 780 проб води, з яких 50 проб (6,4%) не відповідали санітарним нормам у Кропивницькій, Великосєверинівській, Соколівській, Олександрівській, Суботцівській, Дмитрівській, Підвисоцькій, Петрівській, Приютівській, Великоандрусіївській, Попельнастівській громадах за показниками: каламутність, забарвленість, залізо загальне, нітрати, загальна жорсткість, сухий залишок, сульфати, нітроти, аміак та іони амонію, хлориди.

З об'єктів нецентралізованого водопостачання (колодязів, свердловин) досліджено:

за мікробіологічними показниками - 38 проб води, з яких 3 проби (7,9%) не відповідали санітарним нормам у Попельнастівській, Приютівській громадах за показником: загальні коліформи;

за санітарно-хімічними показниками - 31 проба води, з яких 25 проб (81%) не відповідали санітарним нормам у Новопраській, Попельнастівській, Приютівській, Петрівській громадах за показниками: загальна жорсткість, нітрати, сухий залишок;

за паразитологічними показниками та за радіологічними показниками - 34 проби та 11 проб відповідно, де всі зразки води відповідали нормативним показникам.

2) з метою поліпшення якості надання послуг водопостачання та водовідведення підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства області:

а) здійснено заміну 6,36 км мереж водопостачання, відремонтовано 5 од. насосного обладнання, здійснено реконструкцію та ремонт обладнання на 16 водопровідно-насосних станціях та одній каналізаційній насосній станції, виконано ремонт башти та свердловини. Роботи проводились на водопровідно-каналізаційних об'єктах у містах Кропивницький (селище Нове), Світловодськ, Олександрія, селищах Петрове, Голованівськ та селі Дмитрівка. Для забезпечення стабільного надання послуг споживачам з постачання теплової енергії під час опалювального періоду, централізованого водопостачання та водовідведення, за рахунок коштів місцевих бюджетів, підприємств, а також залучення міжнародної допомоги підприємства були забезпечені резервними джерелами живлення (водопостачальні підприємства – 160 од. та теплопостачальні – 110 од.);

б) обласною військовою адміністрацією продовжується координація роботи ОКВП "Дніпро-Кіровоград" по реалізації пріоритетних заходів, спрямованих на оновлення основних фондів підприємства за рахунок коштів Міжнародного банку реконструкції та розвитку в рамках "Проекту розвитку міської інфраструктури – 2", зокрема зпочатку 2025 року ОКВП "Дніпро-Кіровоград":

- завершено реалізацію 3 проєктів та ведено в експлуатацію:

"Реконструкція водопровідних насосних станцій". Здійснено модернізацію технологічного обладнання на 10 об'єктах водопостачання;

"Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Кропивницького". Здійснено модернізацію очисних споруд продуктивністю 33 тис. м³/добу з будівництвом нової повітродувної насосної станції, камер переключення та облаштуванням трансформаторних підстанцій;

"Впровадження системи автоматизації та диспетчеризації ОКВП "Дніпро-Кіровоград" – введено в експлуатацію "GIM. Гідравлічна модель", "ГІС. Географічна Інформаційна Система", СКАДА, АСКОЕ;

- продовжується реалізація 2 проєктів, які на завершальній стадії, а саме:

"Реконструкція Дніпровської водоочисної станції МРВ "Дніпро-Кіровоград" – повністю виконано всі проєктні, підготовчі та ремонтні роботи на діючих об'єктах, здійснено будівництво нової будівлі очисних споруд та монтаж технологічного обладнання. Здійснено модернізацію технологічного обладнання на 10 об'єктах водопостачання. Тривають пусконаладжувальні роботи;

"Реконструкція каналізаційних насосних станцій". Здійснено модернізацію технологічного обладнання на 19 об'єктах водовідведення, з яких на 14 об'єктах отримано сертифікат ДІАМ про готовність до експлуатації та завершення робіт.

3) питання екологічної безпеки та адаптації до змін клімату реалізувалися шляхом виконання в області вимог діючого чинного законодавства, зокрема:

• на виконання пункту 29 Операційного плану на 2024-2026 роки з реалізації Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року в області проведена оцінка ризиків та вразливості територій області до зміни клімату, та в рамках Плану управління ризиками затоплення на окремих територіях у межах району басейну річки Південний Буг на 2023-2030 роки по Кіровоградській області передбачається реалізація 2 заходів, а саме:

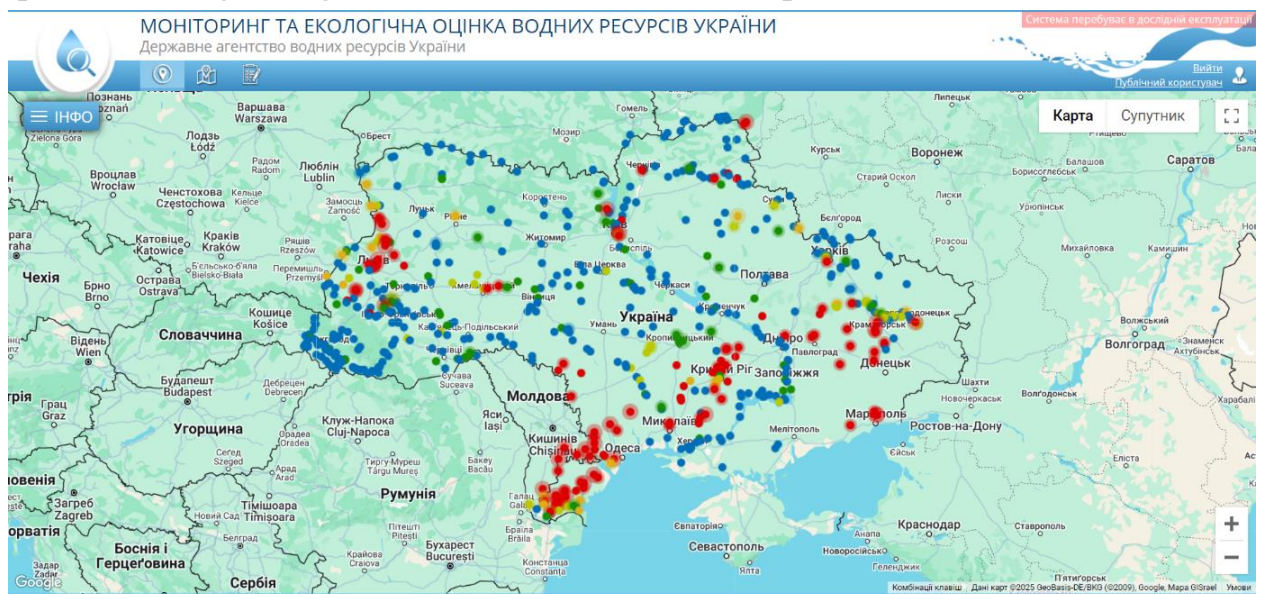
"Забезпечення розчищення русла річки Інгул від вул. Херсонської до вул. Кропивницької в м. Кропивницькому Кропивницької територіальної громади Кропивницького району Кіровоградської області";

"Забезпечення розчищення русла річки Інгул від вул. Михайлівської до мосту по вул. Київській в м. Кропивницькому Кропивницької територіальної громади Кропивницького району Кіровоградської області".

• згідно з пунктом 35 Операційного плану Стратегії, питання адаптації до змін клімату включені до Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2021-2025 роки, затвердженої рішенням обласної ради від 30 березня 2021 року № 86 (із змінами), Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки (із змінами).

4) для забезпечення водними ресурсами населення, промисловості та аграріїв області, раціонального і збалансованого їх розподілу між водокористувачами розроблено та встановлено 2941 режим роботи водних об'єктів, у тому числі 57 водосховищ.

Крім того, дані досліджень за Програмою моніторингу вод доступні у відкритому доступі на онлайн-ресурсі Держводагентства "Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів України" <http://monitoring.davr.gov.ua/EcoWaterMon/GDKMap/Index>

Малюнок 5 Інтерактивна карта України "Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів України"

Інтерактивна карта відображає результати моніторингу якості поверхневих водних об'єктів (за 6 постами, малюнки 6-11).

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

Державне агентство
водних ресурсів України

Дані моніторингу (за адміністративно-територіальним принципом)

з 01.01.2025 до 28.09.2025

Область: Кіровоградська

1. Пост: р. Дніпро, 580 км, питний в/з міста Світловодськ, (Кременчуцьке водосховище) правий берег

Значення	Показник							
	Амоній-іони, мг/дм ³	Біохімічне споживання кисню за 5 діб, мгО ₂ /дм ³	Кисень розчинений, мгО ₂ /дм ³	Нітрат-іони, мг/дм ³	Нітрит-іони, мг/дм ³	Сульфат-іони, мг/дм ³	Фосфат-іони (поліфосфати), мг/дм ³	Хлорид-іони, мг/дм ³
Дата								
14.01.2025	0,180	3,510	11,700	1,600	0,010	40,030	0,290	21,060
11.02.2025	0,220	3,540	12,310	0,500	0,000	42,030	0,180	19,420
11.03.2025	0,120	3,410	11,860	0,440	0,010	38,020	0,060	19,420
08.04.2025	0,180	3,470	10,400	0,120	0,010	40,030	0,020	21,180
13.05.2025	0,070	3,150	10,040	0,330	0,010	28,020	0,070	24,620
10.06.2025	0,110	3,270	9,040	0,500	0,020	36,020	0,060	19,340
08.07.2025	0,180	3,350	8,220	0,120	0,010	34,020	0,140	20,670
12.08.2025	0,270	3,260	7,290	0,460	0,090	34,020	0,590	26,300
09.09.2025	0,140	3,380	9,400	0,120	0,010	46,030	0,010	26,300

Малюнок 6 Дані моніторингу (за адміністративно-територіальним принципом) інтерактивної карти з 14.01.2025 по 09.09.2025 року

2. Пост: р. Інгул, 318 км, м. Кропивницький, питний в/з міста

Значення	Показник							
	Амоній-іони, мг/дм ³	Біохімічне споживання кисню за 5 діб, мгО ₂ /дм ³	Кисень розчинений, мгО ₂ /дм ³	Нітрат-іони, мг/дм ³	Нітрит-іони, мг/дм ³	Сульфат-іони, мг/дм ³	Фосфат-іони (поліфосфати), мг/дм ³	Хлорид-іони, мг/дм ³
Дата								
07.01.2025	0,290	3,660	9,750	3,110	0,030	320,200	0,360	87,740
04.02.2025	0,130	3,640	11,740	2,310	0,020	292,180	0,220	84,740
04.03.2025	0,160	3,450	11,120	2,880	0,040	320,200	0,020	88,270
21.04.2025	0,250	3,480	10,040	0,650	0,010	272,170	0,010	79,440
06.05.2025	0,150	3,640	9,100	0,210	0,020	276,170	0,050	74,550
03.06.2025	0,100	3,480	8,290	0,710	0,010	274,570	0,200	67,640
01.07.2025	0,050	3,580	8,450	0,430	0,010	272,170	0,210	75,150
05.08.2025	0,190	3,640	8,190	0,670	0,010	260,160	0,010	86,430
02.09.2025	0,140	3,750	8,780	0,038	0,010	292,180	0,010	88,310

Малюнок 7 Дані моніторингу (за адміністративно-територіальним принципом) інтерактивної карти з 07.01.2025 по 02.09.2025 року

3. Пост: р. Інгулець, 393 км, смт Петрово, Іскрівське вдсх., питний в/з селища

Значення	Показник							
	Амоній-іони, мг/дм ³	Біохімічне споживання кисню за 5 діб, мгО ₂ /дм ³	Кисень розчинений, мгО ₂ /дм ³	Нітрат-іони, мг/дм ³	Нітрит-іони, мг/дм ³	Сульфат-іони, мг/дм ³	Фосфат-іони (поліфосфати), мг/дм ³	Хлорид-іони, мг/дм ³
Дата								
06.01.2025	0,190	3,270	10,730	2,670	0,020	66,040	0,220	26,320
03.02.2025	0,170	3,380	11,340	2,880	0,020	72,050	0,260	28,250
03.03.2025	0,120	3,370	11,080	2,080	0,010	74,050	0,150	26,480
07.04.2025	0,180	3,220	10,170	1,630	0,020	92,060	0,160	28,250
05.05.2025	0,140	3,220	9,720	1,660	0,040	66,040	0,200	28,130
02.06.2025	0,070	3,350	8,750	1,720	0,070	72,050	0,310	30,060
21.07.2025	0,190	3,320	8,290	1,500	0,140	66,040	0,400	22,550
04.08.2025	0,150	3,410	9,430	0,460	0,010	58,040	0,340	30,060
01.09.2025	0,190	3,900	8,780	1,500	0,080	46,030	0,410	30,060

Малюнок 8 Дані моніторингу (за адміністративно-територіальним принципом) інтерактивної карти з 06.01.2025 по 01.09.2025 року

Звіт про стратегічну екологічну оцінку

Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік

4. Пост: р. Синюха, 94 км, смт Новоархангельськ, Новоархангельське водосховище, питний

Значення	Показник							
	Амоній-іони, мг/дм ³	Біохімічне споживання кисню за 5 діб, мгО ₂ /дм ³	Кисень розчинений, мгО ₂ /дм ³	Нітрат-іони, мг/дм ³	Нітрит-іони, мг/дм ³	Сульфат-іони, мг/дм ³	Фосфат-іони (поліфосфати), мг/дм ³	Хлорид-іони, мг/дм ³
Дата								
20.01.2025	0,140	3,580	10,730	5,460	0,040	60,040	0,210	43,870
17.02.2025	0,100	3,150	11,860	1,930	0,030	64,040	0,010	49,430
17.03.2025	0,090	3,220	10,370	1,780	0,010	72,050	0,010	52,960
14.04.2025	0,180	3,060	9,100	0,830	0,020	76,050	0,060	51,200
19.05.2025	0,200	3,250	9,430	0,710	0,040	72,050	0,370	56,370
16.06.2025	0,080	3,350	9,070	0,550	0,020	67,240	0,310	56,370
14.07.2025	0,150	3,430	7,640	0,320	0,010	66,040	0,310	58,240
18.08.2025	0,130	3,160	8,420	0,610	0,020	70,040	1,210	62,000
15.09.2025	0,100	3,410	8,780	0,380	0,010	72,050	1,120	62,000

Малюнок 9 Дані моніторингу (за адміністративно-територіальним принципом) інтерактивної карти з 20.01.2025 по 15.09.2025 року

5. Пост: р. Сухоклія, 26 км, м.Бобринець, питний в/з

Значення	Показник							
	Амоній-іони, мг/дм ³	Біохімічне споживання кисню за 5 діб, мгО ₂ /дм ³	Кисень розчинений, мгО ₂ /дм ³	Нітрат-іони, мг/дм ³	Нітрит-іони, мг/дм ³	Сульфат-іони, мг/дм ³	Фосфат-іони (поліфосфати), мг/дм ³	Хлорид-іони, мг/дм ³
Дата								
07.01.2025	0,210	3,580	9,100	7,530	0,050	664,420	0,010	122,830
04.02.2025	0,160	3,580	11,540	7,360	0,040	616,390	0,010	130,640
04.03.2025	0,320	3,380	10,730	4,000	0,020	640,000	0,030	134,170
21.04.2025	0,180	3,670	10,640	2,760	0,030	648,410	0,010	132,410
06.05.2025	0,110	3,710	8,970	0,470	0,030	648,410	0,020	123,080
03.06.2025	0,120	3,770	9,100	0,560	0,020	640,400	0,020	126,260
01.07.2025	0,060	3,670	8,610	0,490	0,010	632,400	0,080	124,000
05.08.2025	0,160	3,740	7,960	0,720	0,010	656,410	0,140	112,730
02.09.2025	0,110	3,840	8,840	0,640	0,010	672,420	0,050	135,280

Малюнок 10 Дані моніторингу (за адміністративно-територіальним принципом) інтерактивної карти з 07.01.2025 по 02.09.2025 року

6. Пост: р. Чорний Ташлик, 51 км, смт Помічна, питний в/з селища

Значення	Показник							
	Амоній-іони, мг/дм ³	Біохімічне споживання кисню за 5 діб, мгО ₂ /дм ³	Кисень розчинений, мгО ₂ /дм ³	Нітрат-іони, мг/дм ³	Нітрит-іони, мг/дм ³	Сульфат-іони, мг/дм ³	Фосфат-іони (поліфосфати), мг/дм ³	Хлорид-іони, мг/дм ³
Дата								
21.01.2025	0,080	3,820	11,280	13,230	0,060	384,240	0,050	108,800
18.02.2025	0,170	3,530	13,280	11,780	0,060	371,430	0,030	98,270
18.03.2025	0,330	3,510	10,470	12,460	0,070	352,220	0,010	98,270
15.04.2025	0,130	3,640	9,170	10,000	0,070	384,240	0,010	98,960
20.05.2025	0,220	3,850	9,040	3,030	0,100	365,030	0,010	86,430
17.06.2025	0,140	3,840	8,780	3,560	0,020	376,240	0,280	77,030
15.07.2025	0,150	3,750	7,700	1,450	0,030	376,240	0,880	105,230
19.08.2025	0,130	3,320	8,190	0,580	0,020	392,250	0,670	99,580
16.09.2025	0,100	3,630	8,910	0,670	0,020	400,250	0,180	101,460

Малюнок 11 Дані моніторингу (за адміністративно-територіальним принципом) інтерактивної карти з 21.01.2025 по 16.09.2025 року

2.2.4 Земельні ресурси і ґрунти

Земельний фонд Кіровоградської області складає 2458,8 тис.га (4,1% від території України), з них 2031,4 тис.га, або 82,6% займають сільськогосподарські угіддя (378,3 тис.га – землі 12 міських; 892,4 тис.га – землі 15 селищних та 760,7 тис.га – землі 21 сільських громад).

У структурі сільськогосподарських угідь рілля становить 1769,5 тис. га (71,9%), багаторічні насадження – 15,6 тис. га (0,6%), пасовища та сіножаті – 246,8 тис. га (10%). Ліси та інші вкриті лісом площі становлять 154,3 тис. га, у тому числі полезахисні лісосмуги – 23,3 тис. га. Загальна лісистість області з урахуванням усіх захисних лісових насаджень складає 7,4 %.

У північній та південно-східній частинах області переважають середньогумусні чорноземи, у південній – малогумусні, у долинах річок поширені чорноземно-лучні та лучно-болотні ґрунти.

Близько половини ріллі в області розташовано на схилах різної крутизни (від 1 до 7°). Це вимагає особливих технологічних прийомів у землеробстві з урахуванням природно-кліматичних та екологічних умов, вжиття належних заходів щодо охорони та відтворення земельних ресурсів з метою недопущення деградації та забруднення земель.

Таблиця 18

Структура земельного фонду регіону

Основні види земель та угідь	2016 рік*	
	усього, тис. га	% від загальної площі території
1	2	3
Загальна територія області (усього земель)	2458,8	100
<i>у тому числі:</i>		
Сільськогосподарські угіддя, з них:	2031,4	82,6
<i>рілля</i>	<i>1769</i>	<i>71,9</i>
<i>перелogi</i>	-	-
<i>багаторічні насадження</i>	<i>15,6</i>	<i>0,6</i>
<i>сіножаті і пасовища</i>	<i>246,8</i>	<i>10</i>
Ліси і інші лісовкриті площі	154,3	6,3
<i>з них вкриті лісовою рослинністю</i>	<i>113,5</i>	<i>4,6</i>
Чагарникова рослинність природнього походження	-	-
Забудовані землі	134,0	5,4
Відкриті заболочені землі	10,6	0,4
Території, що покриті поверхневими водами	76,8	3,1
Інші землі	51,7	2,1

Таблиця 19

Категорії земель за основним цільовим призначенням

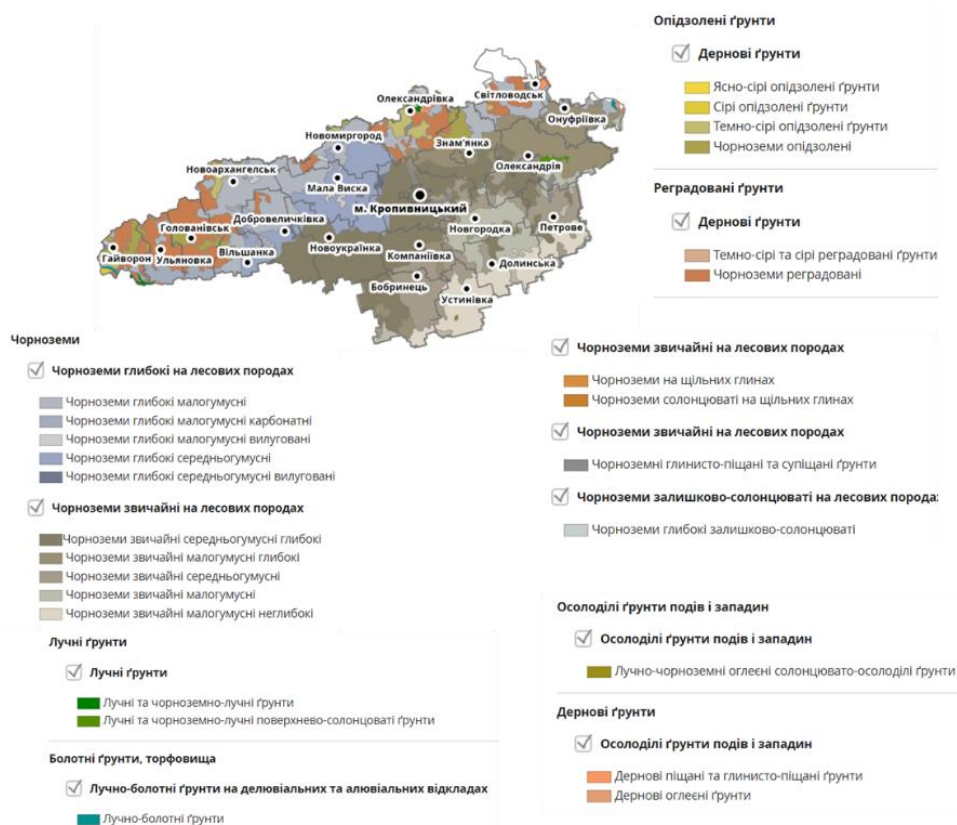
Основні категорії	2016 рік*	
	усього, тис. га	% від загальної площі території
1	2	3
Загальна територія області (усього земель)	2458,8	100
<i>у тому числі:</i>		
Землі сільськогосподарського призначення	2078,7	84,5
Землі природно- заповідного та іншого природоохоронного призначення	101,9	4,14
Землі оздоровчого рекреаційного призначення	13,1	0,5
Землі лісгосподарського призначення	131,1	5,3
Забудовані землі (під житловою забудовою, землі промисловості, землі, які використовуються для транспорту і зв'язку, землі, які використовуються для технічної інфраструктури, інші відкриті землі), у тому числі:	134,0	5,4

1	2	3
відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	13,3	0,5

Примітка: * - за 2024 рік відомчі показники стосовно структури земель фонду регіону, рекультивації порушених земель, консервації земель, водоохоронні зони та прибережні захисні сути водних об'єктів, у Головному управлінні Держгеокадастру у Кіровоградській області вітсутні у зв'язку із втратою чинності наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30 грудня 2015 року № 337 "Про затвердження форм адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцій щодо їх заповнення" відповідно до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 25 жовтня 2021 року № 300, який зареєстрований у Міністерстві юстиції України 09 листопада 2021 року за № 1473/37095.

Ґрунти: Ґрунтовий покрив області характеризується високою родючістю, оскільки представлений чорноземами, на частку яких припадає 95 % орних земель. За ступенем родючості ґрунтів Кіровоградська область посідає четверту позицію в Україні, а за 100-бальною шкалою якості ці ґрунти оцінено у 67 балів.

У північній частині області переважають чорноземи потужні малогумусні із вмістом гумусу 5% та середньогумусні із вмістом гумусу трохи більше 5,5 %. Значні площі тут займають чорноземи різною мірою реградовані, а також чорноземи опідзолені, темно-сірі опідзолені та рідше сірі опідзолені ґрунти. Для південно-західних районів найбільш поширеними ґрунтами є чорноземи звичайні, середньо- та малогумусні, а в південній частині – чорноземи звичайні неглибокі малогумусні та малопотужні.

Малюнок 12 Карта ґрунтів України: Інтерактивна карта ґрунтів України — SuperAgronom.com

Актуальними для області є питання з охорони і раціонального використання земельних ресурсів, захисту і реабілітації ґрунтів. Земельні ресурси Кіровоградської області (2458,8 тис. га) характеризуються надзвичайно високим рівнем освоєння. Наслідком високої господарської освоєності земельного фонду є прогресуюча деградація земель, що створює загрозу екологічній безпеці країни. Так, в області 1029,1 тис. га сільгоспугідь піддані водній ерозії, 3,9 тис. га – засолені, 0,8 тис. га – солонцюваті, 12,6 тис. га – кислі, 3,4 тис. га – перезволожені, 8,3 тис. га – заболочені, 0,5 тис. га – кам'яністі, 1111,7 тис. га – дефляційно небезпечні. Через ерозійні процеси площа ярів перевищує 3,5 тис.га, і щорічно втрачається 1,1 млн. т гумусу, а площа деградованих та малопродуктивних земель склала 270 тис. га.

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти є:

агресія Російської Федерації в наслідок, якої є пошкодження і знищення родючого шару ґрунту та шкода, зумовлена забрудненням і засміченням земельних ресурсів;

галузі економіки, такі як сільське господарство, промисловість та транспорт. Зокрема, необґрунтовано високим рівнем сільськогосподарського господарського освоєння території та незбалансованим співвідношенням між земельними угіддями.

Проблеми деградації земель та опустелювання загострюються через швидкі темпи зміни клімату, що супроводжується підвищенням середньорічних температур, повторюваності та інтенсивності екстремальних погодних явищ, у тому числі посух, які охоплюють раз у два - три роки від 10 до 30% території країни, а раз у 10-12 років - від 50 до 70% її загальної площі.

У 2024 році у сфері охорони і раціонального використання земельних ресурсів, захисту і реабілітації ґрунтів здійснено ряд заходів, спрямованих на:

1) збереження та відтворення родючості ґрунтів:

Науковими співробітниками Інституту сільського господарства Степу Національної академії аграрних наук (далі – ІСГС НААН):

а) підготовлено науково-практичні рекомендації щодо особливостей догляду за посівами озимих зернових та вирощування ранніх ярих сільськогосподарських культур на Кіровоградщині в умовах 2026 року, в яких висвітлені питання щодо основних агротехнічних вимог до обробітку ґрунту та сівби;

б) на системній основі надавалися науково-консультаційні послуги з:

системи обробітку ґрунту, удобрення сільськогосподарських культур, інтегрованого захисту від бур'янів, хвороб та шкідників підвищення родючості ґрунту, оптимізації мінерального живлення рослин, раціонального використання органічних добрив;

2) оптимізацію землекористування, системну протидію ерозійним процесам:

ІСГС НААН з державними підприємствами, Дослідними господарствами власної мережі укладено 5 договорів надання послуг з впровадження у виробництво завершених наукових розробок із питань землеробства та рослинництва на площі 5,4 тис. га.

3) розробку проєктів землеустрою еколого-економічного обґрунтування сівозмін;

Для переходу на ґрунтозахисне і екологічнобезпечне землеробство потрібно частину орних земель вивести з обробітку під ліси, луки, пасовища, водоймища, заповідні і рекреаційні зони. Рекомендовано у землеробстві Кіровоградської області, в сівозмінах, вводити посіви багаторічних трав, зернобобових культур, сидеральні пари. В якості органічного добрива використовувати соломку і пожнивні рештки інших культур з метою покращення балансу гумусу і поживних речовин в ґрунтах області.

4) охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів.

Законом України "Про охорону земель" визначено обов'язкове проведення ґрунтово-агрохімічного обстеження та агрохімічної паспортизації земель через кожні 5 років.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2021 року № 1325 "Про затвердження нормативів гранично допустимих концентрацій небезпечних речовин у ґрунтах, а також переліку таких речовин", в області здійснюється забезпечення ефективного державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони земельних ресурсів, вжиття заходів щодо запобігання забрудненню земель небезпечними речовинами, додержання суб'єктами господарювання екологічних нормативів у сфері використання та охорони земель, притягнення винних до відповідальності.

Відповідно до розпорядження голови обласної державної адміністрації від 20 квітня 2018 року № 234-р "Про контроль за використанням і охороною земель сільськогосподарського призначення" Придніпровським міжрегіональним центром державної установи "Інститут охорони ґрунтів України" у 2024 році в області проводилися роботи з агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення в Кропивницькому, Новоукраїнському та Олександрійському районах.

Проведено обстеження 45,123 тис. га сільськогосподарських угідь з яких відібрано 3,306 тис. зразків ґрунту. За матеріалами обстеження виконано 22,358 тис. аналітичних досліджень, а саме: агрофізичних та агрохімічних, вмісту макро- та мікроелементів, важких металів, залишку пестицидів та радіонуклідів.

Виготовлено агрохімічних картограм на площі 45,123 тис. га та 262 агрохімічних паспорти поля з еколого-агрохімічною оцінкою в балах. Землекористувачам надано рекомендації, щодо докорінного поліпшення родючості ґрунтів та ресурсозберігаючих технологій застосування засобів хімізації.

Забезпечено ефективне застосування мінеральних добрив. Це дозволить підвищити продуктивність зернових культур та стабілізувати родючість ґрунтів, в тому числі й такого важливого показника, як уміст гумусу.

За даними останнього XI туру (2016-2020 років), обстеження земель сільськогосподарського призначення середньозважений уміст органічної речовини (гумусу) склав 4,01% (у X турі середньозважений показник вмісту гумусу становив 4,11 %).

Наступні дані, умісту середньозваженого показника органічної речовини (гумусу) будуть надані після закінчення XII туру (за період 2021-2025 років) обстеження ґрунтів області.

Водогосподарськими організаціями та землекористувачами у рамках виконання завдання щодо розширення площ зрошуваних земель з початку 2025 року:

- створено організацію водокористувачів "Войнівка" в межах Войнівської зрошувальної системи (Олександрійський район);

- укладено 6 договорів з агроформуваннями області для проведення дощування та крапельного зрошення на площу 1428 га. Збільшено площі зрошуваних земель на 168 га;

- проведено на меліоративних системах ревізію та відремонтовано насосно-силове обладнання;

- проводяться роботи з ремонтно-відновлювальних заходів, пов'язаних з поновленням технічного стану гідротехнічних споруд та приведення будівель насосних станцій та прилеглих територій до належного стану.

З метою стимулювання агроекологічної діяльності у 2024 році, зокрема розвитку альтернативного органічного агровиробництва в області налічується майже 13,71 тисяч гектарів сертифікованих органічних сільськогосподарських земель та зареєстровані 7 операторів органічного виробництва.

В області функціонує кластер органічного бджільництва та апітерапії "ORGANIC STEP". Наукову та освітню складові кластеру органічного бджільництва та апітерапії "ORGANIC STEP" представляють Центральноукраїнський національний технічний університет та Інститут степу НААН (які є учасниками міжнародної програми Європейського Союзу UniClaD: "Підвищення спроможності університетів ініціювати та брати участь у розвитку кластерів на принципах інновацій та сталості");

5) ефективне використання земельних ресурсів та удосконалення земельних відносин. Відповідно до Закону України "Про національну інфраструктуру геопросторових даних" та Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 травня 2021 року № 532:

- забезпечено внесення відомостей до Державного земельного кадастру щодо адміністративно-територіальних одиниць, а саме внесено відомості про нормативну грошову оцінку майже 500 населеним пунктам;

- укладено договори на виконання робіт з виготовлення технічної документації по нормативній грошовій оцінці земель по 210 населеним пунктам,

з них: 120 – знаходиться в роботі у виконавців, 90 – затверджено технічну документацію;

затверджено технічну документацію з нормативної грошової оцінки земель по 20 населеним пунктам;

б) на виявлення причин незадовільного стану земель, своєчасного виконання меліоративних заходів по запобіганню деградації ґрунтів здійснювався еколого-меліоративний моніторинг зрошуваних земель (далі - Моніторинг). За результатами Моніторингу, еколого-меліоративний стан на 96% зрошуваних земель оцінено як сприятливий, на 4% - як задовільний (моніторинг проводили на площі 40,7 тис.га).

Тенденції щодо зміни ситуації у галузі:

Рішенням Координаційної ради з питань боротьби з деградацією земель та опустелюванням, створеної згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2017 року № 20, зокрема стосовно схвалення представлених НААН добровільних національних завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель (далі - НРДЗ) за напрямом "Підтримання вмісту органічної речовини (гумусу) у ґрунтах" (до 2020 року передбачалося досягнення стабільного рівня органічного вуглецю (гумусу) у ґрунтах сільськогосподарських угідь не нижче за базову лінію станом на 2010 рік (3,14 % в середньому по Україні, у т.ч. у розрізі зон: Полісся - 2,24 %; Лісостеп - 3,19 %; Степ - 3,40 %), а до 2030 року – планується збільшення не менше ніж на 0,1 %), а також допоміжних заходів щодо досягнення НРДЗ за напрямками "Відновлення зрошення і поліпшення еколого-меліоративного стану зрошуваних земель" та "Відновлення та стале використання торфовищ".

Відповідні завдання і заходи щодо НРДЗ також зазначені у рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року № 111/2021 "Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 року № 70-р схвалена Концепція Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель, у рамках якої планується вирішення проблеми деградації земель та опустелювання. У результаті очікується здійснити оптимізацію структури земельних угідь та агроландшафту, зменшити розораність території на 10%, підвищити продуктивність сільськогосподарських угідь до 50%, зменшити загрозу земельним ресурсам від деградаційних процесів, зберегти природні водно-болотні угіддя.

Пунктом 9 постанови Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326 "Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації", визначені основні показники, які оцінюються за напрямом, що включає шкоду завдану земельним ресурсам, з урахуванням особливостей кожної території, а саме:

витрати на рекультивацію земель, які були порушені внаслідок бойових дій, будівництво, облаштування та утримання інженерно-технічних і

фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій для облаштування державного кордону;

збитки, завдані власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення;

витрати на відновлення меліоративних систем;

шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок забруднення ґрунтів речовинами, які негативно впливають на їх родючість та інші корисні властивості;

шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок засмічення земельних ділянок сторонніми предметами, матеріалами, відходами та/або іншими речовинами.

2.2.5 Надра

Кіровоградська область належить до одного з найбільш насичених мінеральними ресурсами регіонів України.

Малюнок 13 Карта Мінеральних ресурсів Кіровоградської області

На території області налічується більше 390 родовищ корисних копалин, з яких: 341 родовищ - враховані державним балансом України.

Мінерально-сировинна база області на 16% складається з паливно-енергетичних корисних копалин (буре вугілля, горючі сланці, уранові руди), на 58% - із сировини для виробництва будівельних матеріалів, 26% загальних запасів надр складають руди чорних, кольорових та рідкісних металів, а також запаси прісних і мінеральних вод.

До складу Олександрійського та Ватутінського геолого-промислових районів Дніпровського буровугільного басейну входять 44 ділянки бурого вугілля у складі 12 родовищ, по яких розвідані запаси в кількості 751 млн. т, що становить 1,71% балансових запасів в Україні.

Область посідає провідне місце та займає монопольне становище в Україні за запасами урану (83% від загальних запасів в Україні) і 100% за його видобутком. Розвідано 16 родовищ, з яких розробляється 4 - Мічуринське і Центральне родовища на території Кропивницького району та Ватутінське і Новокостянтинівське родовища на території Новоукраїнського району.

На території області також наявні руди золота на Клишівському та Юрківському родовищах (Кропивницький район).

На території області виявлені 2 родовища руди літію, це Полохівське (Маловисківська міська громада) та ділянка Добра (Добровеличківська громада), з яких розробляється Полохівське.

Родовища графітової руди наявні на 3 розвіданих ділянках з яких Заваллівське родовище експлуатує та Балахівське родовище.

На території області наявні 7 родовищ руд заліза, балансові запаси яких складають 323 млн. т, з яких розробляється два - Петрівське та Артемівське розташовані на території Олександрійського району.

Налічується 3 родовища титанових руд: Бирзулівське, Лікаревське та Аврамівське, з яких розробляється два (Бирзулівське родовище ільменіту та Лікарівське ділянки титанових руд).

Розвідано 8 родовищ каоліну, придатних для використання у якості нерудної сировини для металургії, по яких розвідані запаси в кількості 76,2 млн. т, з них розробляється три: Обознівське родовище вторинного каоліну та Балашівське родовище вторинного каоліну, Вікнинське родовище каоліну.

Кварцит та кварц для вогнетривів представлені Малоскелівським родовищем, по якому розвідано запаси в кількості 15,5 млн. т, що становить 12,1% від запасів в Україні.

Корисні копалини для будівництва представлені в області 11 видами, та налічується 195 родовища.

Розвідано 19 родовищ будівельного піску, розробляється 5 родовищ - Грузьке-2, Кремгесівське (Світловодське), Шостаківське, Обозніське та Балашівське родовище.

Підприємства області повністю забезпечені сировиною для виробництва було-щебеневої продукції та облицювального каменю. Розвідано 76 родовищ будівельного каменю, розробляється 31 родовище та 11 родовищ облицювального каменю, з яких розробляється 6.

Кіровоградська область багата покладами цегельно-черепичної сировини. На території області налічується 61 родовище, з яких лише 4 розробляється, а саме: Веселівське та Соколівське родовище суглинку, Ганнівське родовище суглинку та глини, Новоукраїнське родовище глини.

Розвідані 43 родовища води питної і технічної кількість запасів складає 224,9 тис. м³/добу, з яких 11 розробляється.

Підземні мінеральні води області належать до типу радонових і використовуються для зовнішнього застосування у лікувальних цілях, вони розвідані на трьох ділянках, кількість запасів складає 483 м³/добу. Експлуатується Петрівська ділянка КП "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня" та Вербівська сільськогосподарським товариством з обмеженою відповідальністю "Зоря".

З метою прискорення розгляду заяв та поступового впровадження цифрування адміністративних послуг із надання спеціальних дозволів на користування надрами розроблений Електронний кабінет надрокористувача.

Порядок функціонування електронного кабінету надрокористувача було затверджено наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 05 вересня 2022 року № 342.

Інформація щодо виданих суб'єктам господарювання спеціальних дозволів на користування надрами на території Кіровоградської області розміщена на офіційному вебсайті Державної служби геології та надр України. Проте, у відповідності до вимог законодавства, на період дії воєнного стану відкритий доступ до цього розділу сайту обмежено.

Заходи, які вжиті з початку 2025 року щодо розвитку гірничодобувної галузі області окремими підприємствами області:

Станом на 01 серпня 2025 року, суб'єктами господарювання, отримано в Державній службі геології та надр України 85 спеціальних дозволів на користування надрами, що розташовані на території Кіровоградської області, у т.ч. 10 – з метою геологічного вивчення надр, 75 – з метою видобування корисних копалин.

У березні 2025 року ТОВ "Придніпровський олійноекстракційний завод" отримано спеціальний дозвіл на користування надрами з метою геологічне вивчення, у тому числі дослідно-промислова розробка питних підземних вод Ділянка - Новобалахівська-2 та у червні 2025 року ТОВ "СІЛКА" з метою видобування Опоки на території родовища Тернівське.

Воєнні дії на території України опосередковано негативно впливають на розвиток добувної галузі та введення в розробку нових родовищ корисних копалин.

На даний час технічно ускладнюється процес підготовки родовищ до їх розробки та виконання строків робіт на ділянках надр, встановлених відповідними угодами про умови користування надрами, отриманих суб'єктами господарювання.

Також суттєво впливає постійний дефіцит кваліфікованих працівників та інженерних кадрів через їх мобілізацію.

Більшість робіт по введенню в експлуатацію нових родовищ корисних копалин надрокористувачами призупинено у зв'язку із введенням воєнного стану з посиланням на статтю 15 Кодексу України про надра, строки виконання робіт на ділянці надр, встановлені відповідними угодами про умови користування надрами, на період дії воєнного стану та протягом трьох місяців після його припинення або скасування вважаються продовженими автоматично без прийняття відповідного рішення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Позитивно на розвиток добувної галузі може впливати реалізація проєкту будівництва гірничо-збагачувального комбінату на базі Балахівського родовища графітових руд та будівництва заводу з виробництва сферичного графіту для літій-іонних батарей, що впроваджує ТОВ "РОЗВИТОК ПОБУЖЖЯ". Старт виробництва планується на кінець 2028 року. Реалізація даного проєкту забезпечить створення близько 750 робочих місць, основна частина з яких - це

робочі професії, що дозволить залучити місцеве населення до роботи на підприємстві. Крім того, для забезпечення виробництва інженерно-технічними працівниками, планується залучати місцеву молодь до навчання в ВНЗ по необхідним спеціальностям на основі партнерських програм.

Також на території області ТОВ ВКФ "Велта" розробляє родовище титанових руд. У період 2022-2024 року ТОВ ВКФ "Велта" спрямовувала всі доступні фінансові ресурси на підтримку армії та вирішення викликів пов'язаних з війною, що змушувало відкладати капітальні ремонти та модернізацію виробництва. На даний час підприємством, із залученням 2 млн.дол.США передекспортного фінансування трейдингової транснаціональної групи Traxys Group, планує реконструкцію та капітальний ремонт титанового гірничо-збагачувального комплексу на базі Бирзулівського родовища ільменітових руд.

Також Компанія Velta Holding US Inc., група компаній повного циклу титанового виробництва від видобутку титанової сировини до виготовлення кінцевих металевих продуктів, отримала третій патент від Бюро патентів і товарних знаків США (USPTO) на власну інноваційну технологію Velta Ti Process.

Velta Holding US Inc. у період з 2020 року отримала вже 3 українських та 3 патенти у США, а саме на:

- на виробництво титанових порошків і преміальних сплавів металотермічними способами;

- на оригінальний високотемпературний процес відновлення оксидів титану у розплаві солей;

- на безвідходну схему виробництва високоякісного, конкурентного за собівартістю TiO_2 і цінних супутніх продуктів, що й робить технологію екологічно безпечною та економічно вигідною.

Velta Holding планує масштабувати виробництво з напівпромислових потужностей на базі науково-дослідного виробництва до заводу з виготовлення порошків та кінцевих продуктів з них на основі власної інноваційної технології.

2.2.6 Збереження біорізноманіття. Тваринний та рослинний світ Кіровоградської області та охорона флори і фауни.

Конвенція про біологічне різноманіття (CBD), прийнята в 1992 році, і є основним міжнародним документом, спрямованим на збереження та управління біологічним різноманіттям.

2021-2030 роки Організацією Об'єднаних Націй проголошено роками відновлення екосистем, з метою недопущення деградації екосистем та досягненню Цілям сталого розвитку.

Ці дві ініціативи разом визначають основну рамку для збереження та відновлення біорізноманіття на міжнародному рівні та сприяють досягненню Цілей сталого розвитку, зокрема тих, які стосуються збереження природних середовищ і біологічного різноманіття.

Кіровоградська область є важливим екологічним регіоном України, яка зберігає значну частину свого природного багатства завдяки ретельному контролю та охороні природи. Різноманітний та унікальний тваринний і рослинний світ роблять Кіровоградську область цікавою для досліджень і туризму.

В області здійснюються заходи, спрямовані на збереження та відновлення біорізноманіття Кіровоградської області, які сприяють виконанню заходів, передбачених Конвенцією про біологічне різноманіття, зокрема:

1) з метою відновлення лісів та степів, здійснюються заходи з висадки дерев у лісостепових зонах для відновлення лісового покриву та охорони лісових екосистем. Також проводяться заходи для відновлення степових рослинних угідь, включаючи висадку різних видів трав'янистих рослин;

2) забезпечується підтримання загального екологічного балансу, збереження найбільш цінних природних комплексів, різноманітності ландшафтів і генофонду рослинного і тваринного світу шляхом створення та розширення природоохоронних територій;

3) станом на 01 жовтня 2025 року в області на підставі раніше проведених наукових досліджень створено 5 нових територій, загальною площею 289,8 га у Кетрисанівській громаді Кропивницького району, а саме, "Балка Береславська", "Балка Тарасівська", "Урочище Завадівське", "Урочище Ударне", "Урочище Яблучко".

4) здійснюється розроблення проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду області. Станом на 01 жовтня 2025 року із існуючих 253 природно-заповідної території та об'єкти, загальною площею 102,9 тис. га, встановлено у натурі (на місцевості) межі 119 природно-заповідних територій та об'єкти на площі 11,7 млн. га, що становить 11,3 % від загальної площі існуючої природно-заповідної площі;

5) вживались заходи щодо збільшення чисельності мисливської фауни. Зокрема, проводилася охорона та облік диких тварин, здійснювалася заготівля і викладка кормів для підгодівлі мисливських тварин. Згідно запланованих показників з початку 2025 року проведено заходи з охорони диких тварин на суму 13,7 тис. гривень, на заготівлю і викладку кормів для підгодівлі мисливських тварин використано 316 тис. гривень;

6) впроваджуються законодавчі та адміністративні заходи для забезпечення збереження біорізноманіття та врахування екологічних аспектів у плануванні та розвитку регіону;

7) проведено 289 рейдів, спрямованих на охорону мисливських угідь від браконьєрства. Внаслідок порушення правил полювання складено 2 протоколи та накладено штрафів на суму 2 тис. гривень;

8) випадків інфекційних захворювань диких тварин та птахів не зафіксовано;

9) проводяться заходи для захисту рідкісних і ендемічних видів рослин і тварин, які є унікальними для регіону, шляхом моніторингу популяцій,

проведення освітніх та навчальних програм для місцевого населення, які спрямовані на підвищення свідомості щодо біорізноманіття та важливості його збереження. Залучення дітей та молоді до освітніх заходів та лекцій щодо біорізноманіття та екології сприяє підвищенню свідомості молодого покоління.

Тваринний та рослинний світ Кіровоградської області охорона флори і фауни Кіровоградської області: Кіровоградська область, розташована в центральній частині України, має різноманітний та унікальний тваринний і рослинний світ.

Тваринний світ: За даними досліджень, відомо про існування 413 видів наземних хребетних тварин, які характерні для Дніпровсько-Бузького лісостепоного зоогеографічного району. З цього числа, на території Кіровоградської області було виявлено 368 видів тварин (таблиці 20 і 21).

Таблиця 20

**Розподіл видів тварин
за групами на території Кіровоградської області**

Група тварин (види тварин)	Кількість видів, од.
1	2
Ссавці (Косуля, лось, дикий кабан, заєць-русак, лисиця, вовк, горностай, куниця, ондатра, видра, єнотоподібний собака, їжак, бобр річковий, кріт, кажани та інші)	65
Гризуни	25
Птахи (горобці, шпаки, синиці, ластівки, щиглики, снігурі, гави, сороки, яструб великий, канюк звичайний, сокіл-дербник, кулики, чайка (чибіс), травник, веретенник великий, зуйок малий, качині, крижень, чирок-тріскунок, широконоса, чернь червоноголова, сови (сіра, вухата, болотяна), чапля (сіра, руда), квак, бугай і бугайчик.)	279
Плазуни (ящірка прудка, ящірка зелена, ящірка живородяча, вуж звичайний, вуж водяний, черепаха болотяна, мідянка, полоз жовточеревий, гадюка степова)	13
Земноводні (жаби озерна, жаби ставкова, кумка червоночеревна)	11
Рідкісні види (борсук, свиня дика, заєць сірий, їжак звичайний, козуля європейська, зяблик, славка чорноголова, дрізд чорний, соловейко східний, синиця велика, жулан, малинівка, вівсянка звичайна, сіра чапля та інші)	Різні

Таблиця 21

**Розподіл видів птахів
за групами на території Кіровоградської області**

Група птахів	Кількість видів, од.
1	2
Осілі птахи	42
Перелітні птахи	120
Пролітні птахи	64
Птахи, що прилітають на зимівлю	13
Залітні птахи	40
Усього	279

Відповідно до статті 44 Закону України "Про тваринний світ" рідкісні та такі, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території України види тварин, підлягають особливій охороні і заносяться до Червоної книги України та міжнародних угод та червоних списків.

На території області підлягають охороні майже 199 видів тварин, що мають

той чи інший ранг охорони.

Станом на 01 січня 2025 року було класифіковано 98 вид тварин, які занесені до Червоної книги України, 103 видів, які підлягають захисту, у рамках Бернської конвенції; 13 види, які підлягають захисту у рамках CITES (Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою вимирання); 39 види, які підлягають захисту, у рамках CMS (Угоди про збереження африканських і євразійських мігруючих видів); 9 видів, які підлягають захисту, у рамках AEWA; 7 видів рукокрилих, які підлягають захисту, у рамках EUROBAT (Угоди про захист європейських рукокрилих); 15 видів тварин, які підлягають захисту, у рамках Європейського Червоного списку; 137 видів, які підлягають захисту у межах міжнародних спільних організацій з охорони природи.

З метою охорони та збереження видів тварин, які занесені до Червоної книги України рішенням Кіровоградської обласної ради від 08 червня 2018 року № 498 "Про затвердження Переліків видів тварин і судинних рослин, які підлягають особливій охороні на території Кіровоградської області" визначено 90 вид тварин, які підлягають особливій охороні на території Кіровоградської області,

Рослинний світ: Природна рослинність займає 15-16% площі території області та представлена лісовим, степовим, лучним, болотним і водним типами рослинності.

1. Степи: Велика частина області покрита степами, які характеризуються різноманітністю трав'янистих рослин (полин, верблюдник, шавлія, майоран та численні види квітучих трав).

2. Лісостеп: У північних частинах області можна знайти лісостеповий тип ландшафту, де ростуть дуби, ясені, граби, клени, а також численні види кущів та трав'янистих рослин.

3. Луки: В пониженнях та прибережних зонах можна знайти лучну рослинність. Сюди включаються різні види трав'янистих рослин, які ростуть на вологих ґрунтах.

4. Болота: Деякі райони Кіровоградської області мають болотисту рослинність, яка включає водяники, очерет, ряску та інші рослини, які процвітають в умовах високої вологості.

3. Водні рослини: Багатство водних джерел в області створює сприятливі умови для росту водних рослин, таких як рогізки, очерет, тризубці, ряска та інші.

4. Деревя і куші: У лісистих областях області можна зустріти дерева, такі як сосни, ялини, дуби, берези, а також куші, які включають глід, шипшина, калина, бузина та інші.

Відповідно до Закону України "Про рослинний світ" рідкісні і такі, що перебувають під загрозою зникнення, види рослин, які зростають у природних умовах на території України підлягають особливій охороні і заносяться до Червоної книги України та міжнародних угод та червоних списків.

На території області підлягають охороні майже 160 видів рослин, що мають той чи інший ранг охорони.

Станом на 01 січня 2025 року було класифіковано 64 видів рослин, які занесені до Червоної книги України, 9 видів рослин, які підлягають захисту, у рамках Бернської конвенції; 95 видів рослин, як регіонально рідкісний, 7 видів рослин, які підлягають захисту, у рамках CITES (Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою вимирання); 5 видів рослин, які підлягають захисту, у рамках Європейського Червоного списку і 72 видів рослин, які підлягають захисту, у межах Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи (МСОП)

З метою охорони та збереження видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, рішенням Кіровоградської обласної ради від 08 червня 2018 року № 498 "Про затвердження Переліку видів тварин і судинних рослин, які підлягають особливій охороні на території Кіровоградської області" визначено 95 видів судинних рослин регіонально рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення.

2.2.7 Лісові ресурси

Лісові ресурси Кіровоградщини представлені 154,3 тис.га земель. Рівень лісистості області становить 7,4% при оптимальній 11 % (в Україні – 15,9%). Лісові масиви розповсюджені, переважно, в північних та південних районах.

Лісова рослинність представлена переважно широколистяними лісами.

В загальній кількості переважають твердолистяні породи (дуб, ясен) – 90%, хвойні насадження – 7%, м'яколистяні насадження – 2%; інші деревні породи та чагарники – 1%.

Одним із найбільших лісних масивів є Чорний ліс, розташований на правому березі верхів'я р.Інгuleць, та Нерубайський ліс, у степовій частині області - невеликі байрачні ліси, степові чагарники (глід, терен, жостір тощо) і типчаково-ковилове різнотрав'я.

Розвиток та охорону лісового господарства області забезпечують 2 надлісництва (Чорноліське й Оникіївське) та 29 лісництв, що входять до складу ДП "Ліси України".

В постійному користуванні філій ДП "Ліси України" перебуває 131,1 тис.га земель лісогосподарського призначення, з яких безпосередньо вкрито лісовою рослинністю 113,5 тис.га.

На території лісового господарства виділено 55 об'єктів природно-заповідного фонду, в тому числі дендрологічний парк, заповідні урочища, заказники, пам'ятки природи загальною площею 23,8 тис. га, що складає 0,9 % площі області. Серед них 11 об'єктів загальнодержавного значення та 445 об'єктів місцевого значення. Щороку мережа природно-заповідного фонду розширюється.

З початку 2025 року:

1) створено нових лісів на площі 46 га та забезпечено своєчасне лісовідновлення на місцях зрубаних лісів на площі 112 га;

2) створено 350 км мінералізованих смуг та проведено догляд за ними протяжністю 3 тис. км;

3) створено лісових культур на площі 51,1 га (висаджено 340 тис шт. сіянців);

4) створено захисних лісових насаджень на еродованих землях на площі 20 га;

5) забезпечено вирощування 2,4 млн. штук садивного матеріалу в лісових розсадниках;

3) ідентифіковано 24,8 тис. ділянок самозалісених земель площею 65,8 тис. га. (за даними карти "Геоінформаційна система лісових ресурсів України", що розроблена Українським державним проектним лісовпорядним виробничим об'єднанням на території Кіровоградської області);

4) Центральнo-Західним міжрегіональним управлінням лісового та мисливського господарства до територіальних громад Кіровоградської області у 2023 році направлено 49 подань на площу 65,8 тис. га щодо прийняття рішень про віднесення земельних ділянок до самозалісених. Позитивне рішення прийнято на площу 3,5 тис. га або 5% від загальної площі поданих клопотань. Рішення органів місцевого самоврядування управлінням спрямовані до лісокористувачів, що здійснюють господарську діяльність в адміністративних межах Кіровоградської області.

Для забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів рішенням Кіровоградської обласної ради від 30 березня 2021 року № 85 затверджено "Регіональну екологічну програму "Ліси Кіровоградщини на 2021-2025 роки".

Детальний аналіз виконання та фінансування Програми вказує на зменшення фінансування з обласного бюджету в 2022 році та відсутність фінансування з обласного бюджету в 2024 та 2025 роках.

Виконання заходів здійснюється в межах затверджених показників та спрямовані на охорону навколишнього природного середовища, подолання основних дестабілізуючих факторів екологічної ситуації, в тому числі – ерозії ґрунтів та виснаження річок.

З 2021 року започатковано реалізацію екологічної ініціативи "Масштабне залісення України" (Указ Президента України від 07 червня 2021 року № 228/2021 "Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів").

В умовах воєнного стану питання захисту та збереження лісів набуло ще більшого значення, адже війна завдає значної та довготривалої шкоди навколишньому природному середовищу, зокрема лісовим екосистемам, які потребують значного часу на відновлення.

Охорона лісів:

З початку 2025 року:

1) Державною лісовою охороною виявлено ряд незаконних рубок лісів загальним обсягом 171,2 м³ на суму 1,6 млн. гривень. Обсяг деревини, вирубаной невиявленими лісопорушниками, становить 153 м³, розмір шкоди – 1,2 млн. гривень або 75 %. Відшкодовано добровільно 46,9 тис. гривень. До

правоохоронних органів державними лісгосподарськими підприємствами передано 7 справ.

2) проведено 289 рейдів, спрямованих на охорону мисливських угідь від браконьєрства. Внаслідок порушення правил полювання складено 2 протоколи та накладено штрафів на суму 2 тис. гривень..

3) здійснювалися заходи з охорони лісів від пожеж, зокрема:

працівниками державної лісової охорони проведено 440 лекцій і бесід на протипожежну тематику з населенням, притягнуто до адміністративної відповідальності 1 особу, накладено штраф в сумі 1,5 тис.гривень за порушення вимог правил пожежної безпеки в лісах, перекрито 128 позапланових в'їздів в лісові масиви, встановлено 55 одиниці наглядної агітації в лісових насадженнях.

постійно здійснюються роботи з очищення лісових насаджень від захаращення.

рейдовими бригадами надлісництвах проводиться робота по охороні лісів із залученням представників Головного управління Національної поліції в області. З початку поточного року рейдовими бригадами проведено 133 рейди.

Для поліпшення стану пожежної та техногенної безпеки населених пунктів та території області місцевими органами влади спільно з Головним управлінням ДСНС України у Кіровоградській області, Головним управлінням Національної поліції в Кіровоградській області, філіями ДП "Ліси України" проведено комплекс організаційних та практичних заходів, спрямованих на запобігання виникненню пожеж в природних екосистемах, лісових масивах та сміттєзвалищах.

Зокрема:

1) питання щодо запобігання виникненню пожеж в природних екосистемах області, лісових масивах організації роботи та експлуатації сміттєзвалищ (полігонів) неодноразово розглядалися на засіданнях комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій з прийняттям відповідних рішень;

2) з метою виявлення фактів самовільного спалювання рослинності та сміття у природних екосистемах області, встановлення порушників чинного законодавства систематично проводяться рейдові перевірки населених пунктів із використанням БПЛА, особлива увага зосереджується на сільській місцевості та у місцях відпочинку громадян. За результатами проведеної роботи за спалення сухої рослинності до адміністративної відповідальності притягнуто 98 осіб та 33 осіб за порушення вимог пожежної безпеки в лісах.

3) проводяться комісійні перевірки готовності філій Центрального офісу ДП "Ліси України" до ліквідації пожеж в природних екосистемах. Співробітниками Головного управління та його структурних підрозділів проведено спільні семінари із представниками місцевих філій ДП "Ліси України" щодо забезпечення належного рівня пожежної безпеки в лісових масивах, особливості їх гасіння та організації взаємодії під час спільних рейдових перевірок, в тому числі просвітницької роботи серед населення.

Спільно з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, філіями Центрального офісу ДП "Ліси України", Головним управлінням Національної поліції в області організовано цілодобовий моніторинг пожеж у природних екосистемах, оперативне залучення всіх необхідних сил для гасіння загорянь та виявлення винних осіб у вчиненні підпалів.

4) з метою забезпечення негайного реагування на надзвичайні ситуації, у тому числі пожежі в екосистемах забезпечено готовність особового складу та техніки підпорядкованих підрозділів Головного управління до гасіння лісових пожеж та створено оперативний резерв ПММ у кількості 14 тис. літрів.

5) організовано із залученням медіа проведення роз'яснювальної роботи серед населення щодо дотримання заходів пожежної безпеки під час перебування у лісових масивах, лісосмугах, сільгоспугіддях, присадибних ділянках та недопущення спалювання залишків рослинності та сміття. Так, з початку 2025 року в засобах масової інформації висвітлено 614 публікацій щодо запобігання пожежам у природних екосистемах: з них 96 - на телебаченні, 211 - на радіо, 54 - в друкованих виданнях та 253 - в Інтернет виданнях.

Впродовж пожежонебезпечного періоду щоденно здійснюється трансляція аудіороликів на тему: "Дотримання правил безпеки у лісових масивах" та "Дотримання правил пожежної безпеки і заборони випалювання сухої рослинності" у рекламних блоках на хвилях FM-радіо "Байрактар", радіо "Мелодія", районних радіомережах міста Долинської, селища Петрове, на відкритих локаціях вуличного радіо м. Кропивницького та трансляцію відеороликів на 3 телеканалах "ТТВ" (м. Кропивницький), "КТМ" (м. Олександрія), "Веселка" (м. Світловодськ).

6) виготовлено листівки на теми: "Бережіть довкілля від пожеж!" та "Бережіть ліс від пожеж!" загальним тиражем 12 тис. примірників, які розміщуються на об'єктах з масовим перебуванням людей, у комунальних, медичних установах, закладах освіти, культури, соціального захисту, авто-, залізничних вокзалах, громадському транспорті, поштах, ощадкасах, ЖЕКах, КРЕПах, торговельних закладах, громадському транспорті тощо;

6) на території 4 районних центрів проведено 4 семінари на тему забезпечення пожежної та техногенної безпеки територій із старостатами та представниками територіальних громад.

2.2.8 Природні об'єкти Кіровоградської області

На підставі статті 15 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", статті 7 Закону України "Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки" та статті 15 Закону України "Про екологічну мережу України" затверджена регіональна схема екологічної мережі Кіровоградської області (рішення обласної ради від 23 червня 2017 року № 329).

Регіональна схема екомережі складається із 99 регіональних центрів біорізноманіття та 186 екологічних коридорів.

Таблиця 22

**Площі земельних угідь – складових національної екомережі
(передбачено статтею 5 Закону України "Про екологічну мережу України")**

Складові елементи екомережі	Площа, тис. га
1	2
Об'єкти природно-заповідного фонду	100,4
Водно-болотні угіддя	25,3
Відкриті заболочені землі	10,6
Водоохоронні зони	58,3
Прибережні захисні смуги	23,3
Ліси та інші лісовкриті площі	154,3
Курортні та лікувально-оздоровчі території	-
Рекреаційні території	0,8
Землі під консервацією	-
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	13,3
Пасовища, сіножаті	246,8
Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві	-
Загальна площа екомережі	633,1
Загальна площа Кіровоградської області	2458,8

Території та об'єкти природно-заповідного фонду:

Станом на 01 жовтня 2025 року в області налічується 253 природно-заповідних територій та об'єктів, загальною площею 102,86 тис.га, з них: 26 територій та об'єктів, площею 5,9 тис.га, мають статус загальнодержавного значення, решта (227 територій та об'єктів) площею 96,9 тис.га – місцевого значення. Показник заповідності від загальної площі області становить 4,18 % (2024 рік – 4,17%).

На підставі раніше проведених наукових досліджень збільшено площу природно-заповідного фонду області на 289,8 га шляхом створення (оголошення) 5 нових територій у Кетрисанівській сільській територіальній громаді Кропивницького району, а саме, "Балка Береславська", "Балка Тарасівська", "Урочище Завадівське", "Урочище Ударне", "Урочище Яблучко" Кетрисанівської сільської територіальної громади Кропивницького району.

З початку 2025 року оголошено 3 процедури відкритих торгів по визначенню виконавця робіт по розробленню проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду області. Планується розробити 39 проєктів землеустрою, щодо організації і встановлення меж території природно-заповідного фонду області, у тому числі на 5 територій та об'єктів загальнодержавного значення, та 34 місцевого значення.

Планується продовження роботи щодо створення національного природного парку "Чорнолісько-Боковеньківський".

Також, у 2025 році відповідно до Переліку планується реалізувати 2 природоохоронні заходи щодо організації територій природно-заповідного фонду області, а саме:

"Створення проєкту організації території регіонального ландшафтного парку "Світловодський", охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів (коригування)";

"Створення проєкту організації території регіонального ландшафтного парку "Боковеньківський ім. Л.М. Давидова", охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів", у звітному періоді оголошено процедури відкритих торгів, визначено виконавців робіт.

Найбільша кількість природно-заповідних територій розташована в адміністративних межах Долинської, Гурівської, Великоандрусівської, Кетрисанівської, Новомиргородської, Онуфріївської та Устинівської територіальних громад.

Таблиця 23

**Динаміка структури
природно-заповідного фонду Кіровоградської області**

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2025		На 01.10.2025	
	Кількість, од.	Площа, га	Кількість, од..	Площа, га
1	2	3	4	5
Природні заповідники	0	0	0	0
Біосферні заповідники	0	0	0	0
Національні природні парки	0	0	0	0
Регіональні ландшафтні парки	2	78758,08	2	78758,08
Заказники загальнодержавного значення	21	5722,00	21	5722,00
Заказники місцевого значення	104	13919,0106	109	14214,3082
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	2	9,10	2	9,10
Пам'ятки природи місцевого значення	53	709,4515	53	709,4515
Заповідні урочища	56	3146,6137	56	3163,3834
Ботанічні сади загальнодержавного значення	0	0	0	0
Ботанічні сади місцевого значення	0	0	0	0
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	1	109,00	1	109,00
Дендрологічні парки місцевого значення	0	0	0	0
Зоологічні парки загальнодержавного значення	0	0	0	0
Зоологічні парки місцевого значення	0	0	0	0
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	2	61,70	2	61,70
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	7	114,6523	7	114,6523
РАЗОМ:	248	102549,6081	253	102861,6754

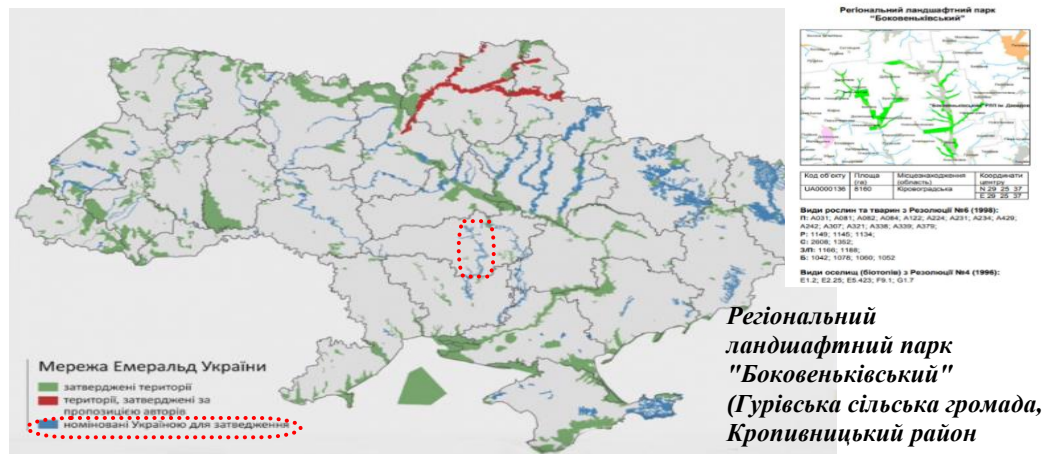
1	2	3	4	5
<i>в тому числі:</i>				
загальнодержавного значення	26	5901,80	26	5901,80
місцевого значення	222	96601,1161	227	96959,8754

Формування Смарагдової мережі:

Формування екологічної мережі передбачає зміни в структурі земельного фонду України шляхом віднесення (на підставі обґрунтування екологічної безпеки та економічної доцільності) частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні з відтворенням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів.

На території Кіровоградської області експертами було визначено такий потенційний Смарагдовий об'єкт: Регіональний ландшафтний парк "Боковеньківський" (Гурівська сільська громада, Кропивницький район).

Флора і фауна Кіровоградської області номіновані Україною до затвердження.

Мал.5 Мережа Емеральд України

В області продовжується робота щодо створення національного природного парку "Чорнолісько-Боковеньківський" на територіях державного спеціалізованого господарського підприємства "Ліси України", Долинської міської, Олександрівської селищної, Дмитрівської, Суботцівської та Гурівської сільських громад".

Держгеокадастром у довоєний час у відкритому доступі оприлюднено Публічну кадастрову карту (Кадастр 2.0), на якій нанесено шари "Смарагдова мережа" та "Прородно-заповідний фонд" кожного регіону України.

Проте, відповідно до постанови Кабінету міністрів від 7 травня 2022 року № 564 "Деякі питання ведення та функціонування Державного земельного кадастру в умовах воєнного стану" функціонування та ведення кадастрової системи здійснюватиметься в обмеженому режимі

Довідково: В Україні триває процес створення Смарагдової мережі (Emerald Network), який впроваджується у рамках Бернської конвенції під егідою Ради Європи. Це важливо для імплементації зобов'язань України перед Європейським Союзом.

Проект Закону "Про території Смарагдової мережі" передбачає виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами та заходів щодо наближення національного законодавства до Директиви № 2009/147/ЄС про збереження диких птахів та Директиви № 92/43/ЄС про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори. Україна, як Сторона Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція) виконує зобов'язання щодо створення Смарагдової мережі. Перелік територій Смарагдової мережі складається з 377 територій площею близько 8 млн. га.

Водно-болотні угіддя міжнародного значення. Біосферні резервати програми ЮНЕСКО "Людина і біосфера". Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО:

Згідно пункту 9 додатку до Закону України "Про національну інфраструктуру геопросторових даних" **природоохоронні території та об'єкти - території та об'єкти природно-заповідного фонду Кіровоградської області не увійшли до:**

- 1) переліку угідь, офіційно визнаних Рамсарською конвенцією про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення. (на території України 50 водно-болотних угідь, офіційно визнаних Рамсарською конвенцією).
- 2) Світової мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО (відповідно до програми ЮНЕСКО "Людина і біосфера" нараховується 727 об'єктів, включаючи 22 транскордонний резерват, у 131 країнах світу);
- 3) Національної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО, яка складається з восьми об'єктів, в тому числі чотирьох транскордонних - двох тристоронніх та двох двосторонніх)
- 4) об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортно-рекреаційної сфери. Збереження культурної спадщини:

Одним із основних рекреаційних ресурсів є клімат. Завдяки помірно-теплому клімату, наявності родовищ мінеральних і радонових вод, неповторних природних і рукотворних пам'яток Кіровоградщина володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом та має всі необхідні умови для відпочинку та лікування.

У Кіровоградській області рекреаційна сфера представлена:

ландшафтними заказниками "Чорноліський" (Суботцівська територіальна громада, Кропивницький район) та "Монастирище" у с.Завтуровому (Устинівська селищна громада, Кропивницький район), "Велика і Мала Скелі" у с.Протопопівка (Приютівська територіальна громада, Олександрійський район);

ландшафтним парком "Світловодський" (Великоандрусівська сільська рада, Олександрійський район);

геологічною пам'яткою природи "Каскади" у с.Злинці (Злинська сільська громада, Новоукраїнський район);

парками-пам'ятками садово-паркового мистецтва, території історико-культурного призначення (пам'ятки архітектури та містобудування, історико-

архітектурні заповідники) та оздоровчі ресурси (цілющі джерела) мережа яких налічує 29 музеїв - юридичних осіб та 121 громадський музей.

Для розвитку регіонального туризму в територіальних громадах розроблено понад 120 туристичних маршрутів, створено спеціальну промо картотеку з короткою інформацією про кожен маршрут, контактами екскурсіводів та QR кодами. Зокрема, на території міста Кропивницького найпопулярніші туристичні об'єкти оснащено відповідними технічними засобами туристичної навігації, а саме встановлено – 30 сучасних двомовних табличок разом з QR-кодами та інформацією про пам'ятки культурної спадщини міста, а також аудіогідами. Біля трьох "туристичних магнітів" міста - КЗ "Кіровоградський академічний обласний український музично-драматичний театр ім.М.Л.Кропивницького", КЗ "Центральноукраїнський обласний краєзнавчий музей" та Дендропарку встановлено інформаційні пілони з корисними даними про сам об'єкт та туристичний маршрут, пов'язаний з ним.

На території області функціонує 7 туристично-інформаційних (6 при територіальних громадах та 1 обласний) центрів. У м. Кропивницький функціонує туристично-інформаційний центр відповідно до міжнародних норм та стандартів. Здійснюється робота зі збору, узагальнення та поширення актуальної інформації для населення в туристично-інформаційному цифровому просторі – туристичному вебпорталі. Зокрема, надається інформація щодо роботи туристичних об'єктів. Крім того, на базі інформаційно-туристичного центру проводилися майстер-класи, творчі та освітні заходи для дітей.

На території Кіровоградської області потенційно привабливими туристичними об'єктами є:

Архітектурний ансамбль історичного центру міста (вул. Театральна, м. Кропивницький) та КЗ "Кіровоградський академічний обласний український музично-драматичний театр ім. М.Л. Кропивницького";

Кропивницькі обласні краєзнавчий та художній музеї; Заповідник-музей І.К. Тобілевича (Карпенка-Карого) "Хутір Надія" (с. Миколаївка, Соколівська сільська територіальна громада Кропивницький район);

Блакитне озеро (Олександрійський район);

Вузькоколійна залізниця (селище Побузьке, Голованівський район);

дендропарки (м. Кропивницький) та Веселі Боковеньки ім. М. Давидова (с. Іванівка, Гурівська сільська територіальна громада, Кропивницький район);

пам'ятка садово-паркової архітектури XIX століття Онуфріївський дендропарк, музей ракетних військ стратегічного призначення (селище Побузьке, Голованівський район);

Хресто-Воздвиженський храм (с. Іскрівка, Петрівська селищна територіальна громада Олександрійський район);

цілющі джерела (с. Покровське, Голованівський район та Петрівська селищна територіальна громада, Олександрійський район).

З метою реалізації проєкту "Туристичні магніти України" в територіальних громадах області підготовлена оновлена інформація по всім туристичним магнітам Кіровоградщини.

В області визначено 44 туристичних магніти з яких виділено 13 основних та 10 локальних (з них працювали у 2024 році – 38, інші 6 зможуть приймати туристів після завершення воєнного стану) (таблиця 24 і 25).

Таблиця 24

**Перелік
туристичних магнітів Кіровоградської області**

Кількість туристичних магнітів	Туристичні магніти:
1	2
13 основних туристичні магніти	парк-готель "Скіфія" (с. Захарівка, Новоукраїнський район); вузькоколійка (м. Гайворон, Голованівський район); ландшафтний парк "Приютівська набережна" (селище Приютівка, Олександрійський район); ландшафтний заказник "Велика і Мала Скелі" (с. Протопопівка, Олександрійський район); затоплений кар'єр "Морозівський розріз" (селище Пантаївка, Олександрійський район); архітектурний ансамбль історичного центру міста Кропивницького по вул. Театральна та Кіровоградський академічний обласний український музично-драматичний театр ім. М.Л. Кропивницького (м. Кропивницький); музей ракетних військ стратегічного призначення (селище Побузьке, Голованівський район); ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Монастирище" (с. Завтурове, Кропивницький район); заповідник - музей І.К. Тобілевича (Карпенка-Карого) "Хутір Надія" (с. Миколаївка, Кропивницький район); геологічна пам'ятка природи "Каскади" (с. Злинка, Новоукраїнський район); Кропивницький дендропарк (під час цвітіння тюльпанів, м. Кропивницький); дендрологічний парк "Веселі Боковеньки" ім. М.Л. Давидова (с. Веселі Боковеньки, Кропивницький район); туристично-розважальний комплекс "Хутір "Козацька Долина" (с. Карбівка, Новоукраїнський район);
10 локальних туристичні магніти	лавандове поле на Бобринечині (с. Шляхове, Кропивницький район); готельно-розважальні комплекси "У Дідуся" та "Йолки – Палки" (селище Вільшанка, Голованівський район); водяний млин, який побудований в 1901 році на р. Південний Буг (с. Луполове, Голованівський район); гідрологічна пам'ятка джерело "Кам'яна криниця" (с. Кам'яна Криниця, Голованівський район); пам'ятка садово-паркового мистецтва Благовіщенський парк (м. Благовіщенське, Голованівський район); рибальський комплекс "Землянка" (с. Синицівка, Голованівський район); екоферма "Климівка" (м. Благовіщенське, Голованівський район); Покровська церква (Свято – Богоявленський жіночий монастир) середина XIX (с. Диківка, Олександрійський район).

Таблиця 25

Перелік найпопулярніших туристичних об'єктів Кіровоградської області

Назва	Адреса	Фото (1-2)
1	2	3
Дендрологічний парк "Веселі Боковеньки" ім. М.Л.Давидова	с. Веселі Боковеньки, Давидова алея, 1, Гурівська сільська громада, Кропивницький район Кіровоградська область	

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1	2	3
Музей - заповідник І.К.Тобілевича (Карпенка-Карого) "Хутір Надія"	с. Миколаївка, Соколівська сільська громада, Кропивницький район, Кіровоградська область	
Загальнодержавний ландшафтний заказник "Монастирище"	Біля с. Завтурове, Устинівська селищна громада, Кропивницький район, Кіровоградська область	
Парк-готель "Скіфія"	с. Захарівка, вул. Озерна, 1, Новоукраїнська міська громада, Новоукраїнський район, Кіровоградська область	
Гідрологічна пам'ятка природи "Каскади"	с. Злинка, Злинська сільська громада, Новоукраїнський район, Кіровоградська область	
Туристично - розважальний комплекс "Хутір "Козацька Долина"	с. Карбівка, Добровеличківська селищна громада, Новоукраїнський район, Кіровоградська область	

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1	2	3
Ландшафтний заказник місцевого значення "Велика і мала Скелі" та Приютівський парк	с. Протопопівка, Приютівська селищна громада, Олександрійський район, Кіровоградська область	
Музей ракетних військ стратегічного призначення	селище Побузьке, Побузька селищна громада, Голованівський район, Кіровоградська область	
Історичний комплекс с. Розумівка: Урочище "Чорний Ворон", Свято-Хрестовоздвиженська церква	с. Розумівка, Олександрівська селищна громада, Кропивницький район, Кіровоградська область	
Парк-готель "Хвиля"	вул. Заводська 4Л, ж/м "Ревівка-2" Світловодська міська громада, Олександрійський район, Кіровоградська область	
Яхт-клуб "Кристал"	Цибульниківська Затока 2, Світловодська міська громада, Олександрійський район, Кіровоградська область	

1	2	3
Готельно – розважальний комплекс Маєток "Country Club"	селище Петрове, вул. Декабристів, 4б, Петрівська селищна громада, Олександрійський район, Кіровоградська область	

З метою створення культурно-історичних маршрутів Кіровоградської області, пов'язаних із корифеями першого професійного українського театру 21 квітня 2024 року обласною військовою адміністрацією та обласною радою затверджено "Дорожню карту розвитку Музейно-природного заповідника "Тобілевичі", відповідно до завдань якої передбачено створення культурно-історичних маршрутів Кіровоградської області, пов'язаних із корифеями першого професійного українського театру. Розпочато розробку проєкту – "Туристичний маршрут "Слідами Карпенка-Карого" (с.Арсенівка – м. Бобринець – м. Мала Виска – м. Бобринець – м. Кропивницький (Єлисаветград) – с. Миколаївка – с. Корлюківка).

Онуфріївської громади розроблено новий туристично – педагогічний маршрут, пов'язаний із життям та творчістю видатного письменника та педагога О.Сухомлинського. У Світловодській територіальній громаді діє новий туристичний та екскурсійний маршрут – "Історичними місцями Світловодщини – Діамантові джерела в с. Павлівка". Первозванівської сільської громади створено новий туристичний маршрут, який набирає популярності, це туристична локація "Лавандова веранда". Дана локація має облаштовані цікаві локації фотозони та сувенірні лавки. Облаштовано оновлення інфраструктури для відпочинку туристичних груп і неорганізованих туристів до Бенчиковаго кам'яного млина (кінець IX- початок XX століття) в с.Тернівка. В доступі гарні краєвиди лавандового поля, яке стало популярним місцем для відпочинку та фотографування. **На обліку і під охороною держави на території області перебуває 6010 (з них 22 – національного значення) пам'яток та щойно виявлених об'єктів культурної спадщини, зокрема: 2174 пам'яток історії; 2930 – археології; 877 – містобудування та архітектури; 22 – монументального мистецтва; 2 – науки техніки, 5 – садово-паркового мистецтва та заповідники (таблиця 26).**

Таблиця 26

**Кількість об'єктів історико-культурної спадщини
Кіровоградської області різних видів і категорій**

Кількість об'єктів історико-культурної спадщини	Роки:					
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
2	3	4	5	6	7	8
Загальна кількість об'єктів культурної спадщини, яка перебуває під охороною, од.	5022	5623	5930	5960	6011	6010

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

2	3	4	5	6	7	8
у тому числі: національного значення, од.	22	22	22	22	22	22
Кількість пам'яток історії, од.	2139	2161	2153	2153	2173	2174
Кількість пам'яток археології, од.	2382	2574	2911	2923	2927	2930
Кількість об'єктів містобудування та архітектури, од.	472	857	861	879	882	877
Кількість пам'яток монументального мистецтва, од.	25	26	26	26	22	22
Кількість пам'яток садово-паркового мистецтва та заповідників, од.	4	5	5	5	5	5
Кількість пам'яток науки техніки	-	-	-	-	2	2

Таблиця 27

**Перелік об'єктів культурної спадщини національного значення, які
занесено до державного реєстру нерухомих пам'яток України**

Назва	Номер (в державному реєстрі нерухомих пам'яток України)	Фото (1-2)
1	2	3
Кропивницький район:		
Садиба "Хутір Надія", 1870 р., с. Миколаївка, вул. Шевченка, 1а, Соколівська сільська рада, Кропивницький район, Кіровоградська область	№ 110006-Н	
Могила драматурга, актора, режисера і театрального діяча І. Карпенко-Карого (І.К. Тобілевича), 1907 рік, с. Корлюгівка, Кропивницький район, Кіровоградська область	№ 110003 –Н	
Суботцівська сільська територіальна громада:		
Городище чорноліське і курганний могильник	№ 110001-Н	-
Дмитрівська сільська територіальна громада:		
Городище чорноліське "Великий городок"	№ 110002-Н	-

1	2	3
Голованівський район:		
Підвисоцька сільська територіальна громада		
1. Поселення трипільське "Володимирівка"	№ 110004-Н	-
Олександрійський район:		
Великоандрусівська сільська територіальна громада		
1. Городище "Тясминське"	№ 110005-Н	-

З метою створення позитивного іміджу Кіровоградщини, підвищення якості надання туристичних послуг, здійснювалася реалізація заходів обласної програми розвитку туризму в Кіровоградській області на 2022-2027 роки рамках якої у 2024 року та з початку 2025 року проведено ряд заходів, спрямованих на розвиток туристичної, курортно-рекреаційної сфери та збереження культурної спадщини, зокрема:

у 2024 році:

1) направлено 98 пакетів облікових документацій до Міністерства культури та інформаційної політики України на розгляд щодо занесення їх до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. В державному реєстрі нерухомих пам'яток України 460 пам'яток культурної спадщини з них 412 пам'яток археології, 4 – історії, 3 – монументального мистецтва, 39 – архітектури, 2 – садово – паркового мистецтва;

2) укладено договір на виготовлення 14 облікових документацій на об'єкти археологічної спадщини;

3) укладено 1323 охоронних договорів, проведено інвентаризацію 1289 пам'яток культурної спадщини;

з початку 2025 року:

4) 6 населених міст області включені до Списку історичних населених місць України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 року № 878: Кропивницький, Бобринець, Новомиргород, Новоукраїнка, Олександрія, смт Нова Прага.

5) затверджено науково-проектну документацію "Історико-архітектурний опорний план м.Олександрія Кіровоградської області з визначенням меж і режимів використання зон охорони пам'яток та історичних ареалів" у складі Генерального плану м.Олександрія та "Історико-архітектурний опорний план м.Кропивницький Кіровоградської області з визначенням меж і режимів використання зон охорони пам'яток та історичних ареалів".

6) до обласного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини внесено 71 елемент. До національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України внесено 1 елемент.

7) в області збережено мережу існуючих туристичних об'єктів та розробляються нові з урахуванням вимог воєнного стану.

Надано пропозиції Міністерству розвитку громад та територій України та державному агентству розвитку туризму України для створення єдиного всеукраїнського туристичного маршруту з такими локаціями:

Алея Слави на території Меморіального комплексу Фортечні Вали у м. Кропивницькому;

Меморіальний екран зі світлинами загиблих місцевих воїнів у російсько-українській війні у м. Кропивницькому;

Експозиція російсько-української війни "Україна: полум'я війни" у Центральноукраїнському обласному краєзнавчому музеї (м. Кропивницький);

Монумент патріотам України, живим та полеглим в селищі Компаніївка;

Меморіально-релігійний комплекс на честь Архістратига Михаїла в селі Йосипівка;

Комплекс релігійних споруд на честь Покрови Пресвятої Богородиці в селі Тишківка.

8) на території області розміщено 36 гостинних осель. Під час дії воєнного стану на території області працюють 24 зелені садиби, 12 з яких приймають внутрішньо переміщених осіб. Хутір "Козацька долина", "Маєток "Countryclub", "Нагачок", "Рожевий слон", "Орлине гніздо" розміщені у рекреаційних зонах і сприяють відпочинку сім'ям з дітьми, окремим відпочиваючим та організованим групам. Сільські зелені садиби включено до туристичних маршрутів, туристичних продуктів та турів вихідного дня.

9) в громадах області створюються умови для розвитку сільського зеленого та агротуризму для сімейного відпочинку, а саме, створюються нові комфортні локації. Зокрема:

в Олександрійській громаді відкрито приватний комплекс зеленого туризму та відпочинку "ZduBanka", який включає будинок, джакузі, альтанки, чан та дитячий майданчик;

в с. Войнівка Приютівської громади гостей приймає новий комплекс зеленого туризму;

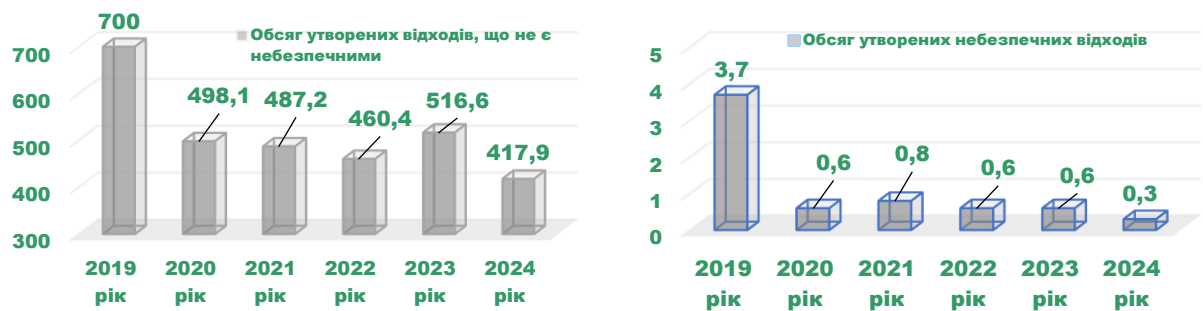
в с. Підлісне Олександрівської громади почав працювати контактний зоопарк з яскравою фотозоною та сувенірною лавкою.

10) проводиться робота з розвитку транспортної інфраструктури з покращення дорожнього покриття, між основними туристичними локаціями регіону, розбудови туристичних хабів. В містах області створюються туристичні хаби — сучасні інформаційно-логістичні центри з Wi-Fi, які слугують точками відправлення туристичних маршрутів. У рамках державно-приватного партнерства активізується участь бізнесу в розвитку логістики: туристичні компанії інвестують в мікротранспорт, хостели, логістичні сервіси та мобільні додатки, що дасть потужний поштовх до зростання внутрішнього туризму.

2.2.9 Утворення та накопичення відходів

У 2024 році обсяг утворених відходів склав 421,1 тис. тонн відходів, що на 18,5 % менше порівняно із 2023 роком (2023 рік - 517,2 тис. тонн).

Переважну їх частину становили відходи, що не є небезпечними 417,9 тис.т (99,2%) та 0,3 тис.т (0,8%) небезпечних відходів, проте, саме вони створюють ризики для здоров'я людей і навколишнього середовища. У 2024 році відновлено (утилізовано) 74 тис.т, або 17,6% від загальної кількості утворених відходів (у 2023 році – 13,4%) та 215,5 тис. т видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти (у 2023 році – 167,5 тис. т).

Діаграма 3 Динаміка утворення відходів, тис.т

Таблиця 28

Динаміка показників утворення та поводження з відходами

№ з/п	Показники	Роки:							
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Обсяг утворених відходів	37623,3	37902,0	37410,3	498,6	488,0	461,0	517,2	421,1
2	Обсяг спалених відходів, у т.ч. з метою	28,1	26,5	60,3	52,9	46,5	43,6	98,8	56,7
	1) отримання енергії	26,7	25,2	59,3	52,4	46,0	43,2	98,3	56,6
	2) теплового перероблення	1,7	1,2	1,0	0,5	0,5	0,3	0,5	0,07
3	Обсяг відновлених відходів (утилізовано)	1471,4	1854,8	1696,4	78,5	83,6	68,3	69,4	74,0
4	Обсяг видалених відходів у спеціально відведені місця та об'єкти	35842,6	35743,6	35329,0	179,2	152,8	164,4	167,5	215,5
5.	Утворення відходів у розрахунку на 1 км ² , т/км ²	x	8,2	7,1	6,8	x	...x	...x	...x

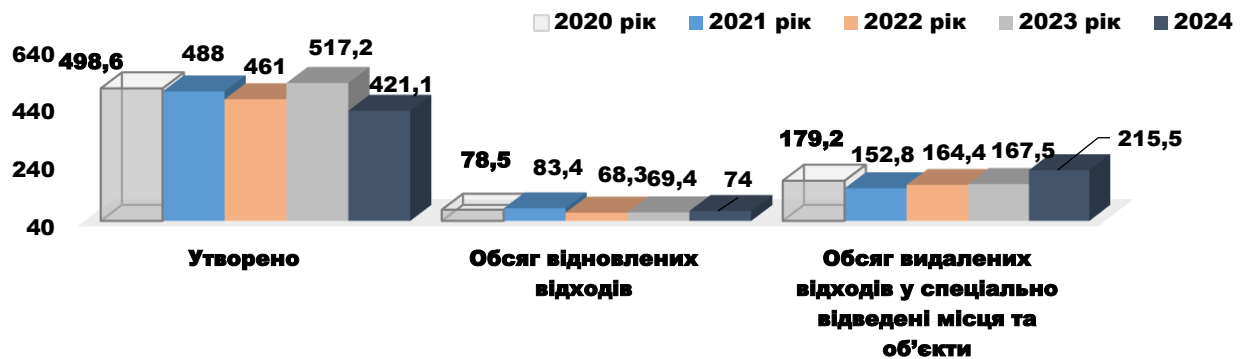
Звіт про стратегічну екологічну оцінку

Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6.	Утворення відходів у розрахунку на 1 особу, кг/особу	x	211,0	185,7	178,1	x	...x	...x	...x

Примітка: x - статистична інформація за 2021 рік не оприлюднена Держстатом України

...x - статистична інформація за 2022-2024 роки буде оприлюднена та поновлена після отримання органами державної статистики необхідних адміністративних даних у повному обсязі (по всіх адміністративно-територіальних одиницях) та проведення чергового Всеукраїнського перепису населення.

Діаграма 4 Динаміка утворення та поводження відходів, тис.т

Таблиця 29

Динаміка показників щодо обсягу відходів на зберіганні у виробників та переробників відходів

№ з/п	Показник	Роки:							
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Загальний обсяг відходів, на зберіганні у виробників та переробників відходів, тис.т, у тому числі:	408398,8	516621,9	546028,5	4651,3	x	70,9	29,2	90,3
	обсяг небезпечних відходів на зберіганні, тис.т	14,1	14,1	14,2	7,3	x	0,6	0,2	0,2
	обсяг відходів, що не є небезпечними на зберіганні, тис.т	408384,7	516607,8	546014,3	4644,0	x	70,3	28,95	90,1

Примітка: x - статистична інформація за 2021 рік не оприлюднена Держстатом України

Таблиця 30

Утворення відходів у розрізі районів у 2024 році

Адміністративно-територіальна одиниця	Обсяг утворених відходів	У тому числі:	
		від економічної діяльності	від домогосподарств
1	2	3	4
Голованівський район	100,6	84,2	16,4
Кропивницький район	183,3	82,1	101,2
Новоукраїнський район	27,5	8,9	18,6
Олександрійський район	109,7	91,8	17,9
Кіровоградська область	421,1	267,0	154,1

Таблиця 31

Підприємства основні накопичувачі промислових відходів у 2024 році

Галузь	Назва підприємства та місце знаходження
1	2
Харчова промисловість	ТОВ "Олександрійський цукровий завод" (Приютівська громада, Олександрійський район), ТОВ "Новомиргородський цукор" (м. Новомиргород, Новомиргородська громада, Новоукраїнський район), ТОВ "ХПП Добронадіївське" (с. Добронадіївка, Попельнастівська громада, Олександрійський район), ПП "Віктор і К" (селище Власівка, Світловодська громада, Олександрійський район)

У сфері управління побутовими відходами:

Станом на 01 січня 2025 року за інформацією органів місцевого самоврядування:

загальна кількість місць розміщення відходів (звалищ), становить 361 од.

кількість побутових відходів, зібраних та перевезених спеціалізованими підприємствами – 1,1039 млн.м³;

кількість побутових відходів, захоронених з врахуванням самовивозу населенням сільських населених пунктів, не охоплених централізованим вивезенням та за виключенням перероблення і сортування корисних компонентів – 1,0433 млн м³;

загальна площа полігонів та звалищ 512,24 га;

кількість підприємств, що працюють у сфері поводження з побутовими відходами – 48 од., з них 41 комунальне та 7 приватних.

кількість сміттєвозів – 82 од., (з них: комунальної власності 62 од., приватної – 20 од.,) зношеність спецавтотранспорту – 49,1 %;

Ліквідовано 653 од. несанкціонованих звалищ безхазяйних відходів орієнтовним обсягом 8,53 тис. м³. На виконання робіт використано коштів на суму 3035,6 тис. гривень та складено 173 протоколи щодо порушення санітарного стану та поводження з відходами.

Заходи, які вжитті протягом 2025 року по впровадженню в населених пунктах роздільного збирання побутових відходів, забезпечення утилізації відходів.

З початку 2025 року охоплення населення послугами зі збирання та вивезення побутових відходів становить 64,8%.

Для забезпечення роздільного збирання використовується 1394 спеціалізованих контейнери у 27 населених пунктах.

Спеціалізованими підприємствами для збирання та вивезення твердих побутових відходів використовується 89 сміттевозів (з них 73 – комунальної власності, 16 – приватної власності).

На території області експлуатується 399 місць видалення побутових відходів загальною площею 526,5 га. Місця видалення відходів наявні у 12 містах, 16 селищах та на територіях всіх сільських територіальних громад.

У сфері управління твердими побутовими відходами з початку 2025 року ліквідовано 246 несанкціонованих звалища безхазяйних відходів орієнтовним обсягом 14,8 тис. м куб. та складено 35 протоколів щодо порушення санітарного стану та поводження з відходами.

З метою переробки твердих побутових відходів у м. Кропивницькому на території сміттєзвалища забезпечено функціонування:

мобільного сортувального комплексу МСК-50. Станом на 01 липня 2025 року обсяг відходів, спрямованих на сортувальну лінію, склав 20,4 тис. тонн, обсяг відсортованих відходів склав 478,68 тонн, або 2,3%. Об'єкт експлуатується у нормативному режимі, що дає можливість сортувати більше 90% відходів;

комплексної інженерної споруди з системою збору біогазу для виробництва електроенергії. Вироблена електроенергія надходить в енергосистему України за "зеленим" тарифом. В експлуатації перебуває 78 свердловин. За перше півріччя 2025 року вироблено 1,4 млн. кВт/год. електроенергії.

З метою вирішення на території області проблемних питань щодо управління відходами та на виконання вимог Закону України "Про управління відходами", наразі здійснюється підготовка проєкту Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області до 2034 року.

2.2.10 Радіаційна безпека

Область посідає провідне місце в Україні за запасами урану та займає монопольне становище за його видобутком. Розвідано 16 родовищ, з яких розробляється чотири, це Мічуринське і Центральне родовища на території Кропивницького району та Ватутінське і Новокостянтинівське родовища на території Новоукраїнського району.

ДП "СхідГЗК" здійснює видобуток уранових руд, які є природним радіоактивним матеріалом, на Інгульській (Кропивницький район), Смолінській та Новоконостянтинівській (Новоукраїнський район) шахтах. Переробка уранових руд здійснюється на гідрометалургійному заводі (ГМЗ) підприємства в м. Жовтих Водах Дніпропетровської області. Основним видом продукції, що випускається, є концентрат природного урану (закис-окис урану) і технічна сірчана кислота.

Радіаційний стан на територіях промислових майданчиків Новокосятинівської, Смолінської та Інгульської шахт, в їх санітарно-захисних зонах та зонах спостереження характеризується даними гамма-зйомки, що включає вимірювання потужностей еквівалентної дози гамма-випромінювання над поверхнею землі у відповідності до діючої методики виконання вимірів.

Радіаційний фон на території промислових об'єктів підприємства протягом 2024 року залишається стабільним.

2.3 Демографічна ситуація

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, отримання органами державної статистики адміністративних даних, які є джерелом формування офіційної державної статистичної інформації щодо чисельності населення та його складу, у повному обсязі (по кожній адміністративно-територіальній одиниці) з березня 2022 року є неможливим. Враховуючи ситуацію, що склалася оприлюднення якісної статистичної інформації щодо чисельності населення, починаючи із 2022 року, призупинено.

Згідно з Методологічними положеннями державного статистичного спостереження "Чисельність та природний рух населення" (https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2024/292/292.pdf) у випадку отримання адміністративних даних у неповному обсязі (не по кожній адміністративно-територіальній одиниці) оцінка показників щодо чисельності населення не здійснюється.

Оприлюднення статистичної інформації щодо чисельності населення буде поновлено після отримання органами державної статистики необхідних адміністративних даних у повному обсязі (по всіх адміністративно-територіальних одиницях) та проведення чергового Всеукраїнського перепису населення.

Враховуючи ситуацію наведено наявні статистичні дані станом на 01 січня 2022 року.

Кіровоградська область є однією з найменш населених областей України з дуже низькою щільністю населення (36,7 осіб на км²).

Чисельність населення області (за останніми статистичними даними) станом на 01 січня 2022 року склала:

наявне – 903,7 тис. осіб, з яких міське – 63,7 % (575,9 тис. осіб), сільське – 36,3% (327,8 тис. осіб)

постійне – 897,3 тис. осіб, з яких міське – 63,5 % (569,8 тис. осіб), сільське – 36,5% (327,5 тис. осіб).

З моменту Всеукраїнського перепису населення (05 грудня 2001 року) до початку 2022 року наявне населення області зменшилося на 229,3 тис. осіб, або на 20,2%, у тому числі міське – на 106,1 тис. осіб (на 15,6%), сільське – на 123,2 тис. осіб (на 27,3%).

Серед регіонів, наближених за чисельністю населення, Кіровоградщина до початку війни виділялася найскладнішою демографічною ситуацією:

чисельність наявного населення в області на 01 січня 2022 року – була однією із найменших в Україні – 903,7 тис. осіб (24 місце в Україні), Чернігівська – 959,3 тис. осіб (23 місце в Україні), Херсонська – 1001,6 тис. осіб (22 місце в Україні), Волинська – 1021,4 тис. осіб (21 місце в Україні), Тернопільська – 1021,7 тис. осіб (20 місце в Україні);

рівень смертності населення був вищим від середнього в Україні (18,5 випадки на 1000 осіб наявного населення) – 20,8 випадки на 1000 осіб

наявного населення (19-20 місце в Україні), Дніпропетровська - 20,8 випадки (19-20 місце в Україні), Харківська - 21 випадки (21 місце в Україні), Запорізька 21,6 випадки (22 місце в Україні). Чернігівська - 22 випадки (23 місце в Україні).

Зменшення спостерігалось, особливо в сільській місцевості.

Зміни чисельності наявного населення Кіровоградської області є результатом впливу двох чинників: природного приросту населення та сальдо міграції.

За 5 років (станом на 01 січня 2018 - 2022 років) населення області зменшилося (за оцінкою) на 52,5 тис. осіб, або на 5,5%, у тому числі в міських поселеннях – на 27,2 тис осіб (на 4,5%), в сільській місцевості – на 25,3 тис. осіб (на 7,2%) (таблиця 38).

Таблиця 32

**Розподіл наявного населення за типом місцевості
станом на 01 січня 2002 та 2018-2022 років**

Роки:	Населення - всього, осіб		
	Міська та сільська місцевості, осіб	міська місцевість, осіб	сільська місцевість, осіб
1	2	3	4
2002*	1 133 052	681 980	451 072
2018	956 250	603 049	353 201
2019	945 549	597 950	347 599
2020	933 109	591 944	341 165
2021	920 128	585 056	335 072
2022	903 712	575 858	327 854

Зменшення чисельності населення обумовлено, в першу чергу, внаслідок його природного скорочення (перевищення кількості смертей над кількістю народжень).

Природний приріст населення з 1990 року залишається від'ємним, різниця по абсолютній величині між показником народжуваності і смертності залишається значною. Показник природного приросту у 1991 році становив по області – - 2,8; у 2019 році – -9,6; у 2020 році – -11,4; у 2021 році - -14,7 на 1000 осіб наявного населення.

У 2021 році в області:

народилося 5533 немовлят (у 2017 році – 7845 дітей). Рівень народжуваності знизився з 8,2‰ у 2017 році до 6,1‰ у 2021 році, у тому числі у міських поселеннях – з 8,1‰ до 6‰, у сільській місцевості – з 8,3‰ до 6,2‰;

природне скорочення населення – склало 13472 особи, або 14,7 особи на 1000 наявного населення;

zareєстровано 19005 померлих осіб (у 2017 році – 15694 осіб). Рівень смертності зріс з 16,3 осіб на 1000 жителів наявного населення області у 2017 році до 20,8 особи – у 2021 році.

Таблиця 33

Природний рух населення області за типом поселень

	Міські поселення та сільська місцевість		Міські поселення		Сільська місцевість	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7
Кількість живонароджених, осіб	6048	5533	3657	3481	2391	2052
Кількість мертвонароджених, осіб	51	33	28	26	23	7
Кількість померлих, з них	16624	19005	10118	12024	6506	6981
діти у віці до 1 року	52	45	19	24	33	21

Склад населення області характеризується гендерною диспропорцією.

У структурі постійного населення області протягом 5 років (станом на 01 січня 2018 - 2022 років) чисельність постійного населення за статтю порівняно з початком 2018 року зменшилася, зокрема:

за статтю "чоловіки" – на 23,2 тис. осіб, або на 5,3% порівняно з початком 2018 року і склала 414,3 тис. осіб (на 01 січня 2018 року – 437,4 тис. осіб), питома вага склала 46,2 % від загальної чисельності постійного населення області (на 01 січня 2018 року – 46,1%);

за статтю "жінки" - на 29,4 тис. осіб, або на 5,7% порівняно з початком 2018 року і склала 483 тис. осіб (на 01 січня 2018 року – 512,4 тис. осіб), питома вага склала 53,8 % від загальної чисельності постійного населення області (на 01 січня 2018 року – 53,9%);

Таблиця 34

Розподіл постійного населення за статтю станом на 01 січня 2018-2022 років

Роки:	Кількість населення, осіб	Чоловіки		Жінки	
		Усього, осіб	% від загальної кількості населення	Усього, осіб	% від загальної кількості населення
1	2	3	4	5	6
2018	949 835	437 439	46,1	512 396	53,9
2019	939 134	432 988	46,1	506 146	53,9
2020	926 694	427 496	46,1	499 198	53,9
2021	913 713	421 594	46,1	492 119	53,9
2022	897 297	414 272	46,2	483 025	53,8

На середню очікувану тривалість життя при народженні впливає вікова структура населення області.

Збільшується кількість населення старшого віку, а молодшого – зменшується.

Так, станом на 01 січня 2022 року у віковій структурі населення області за останні 5 років (станом на 01 січня 2018 - 2022 років) відбулися певні зміни, зокрема чисельність постійного населення за віком:

від 0 до 15 років (діти) – зменшилася на 12 тис. осіб, або на 7,8% порівняно з початком 2018 року і склала 141,1 тис. осіб (станом на 01 січня 2018 року –

153,1 тис. осіб), його питома вага склала 15,7 % від загальної чисельності постійного населення області (станом на 01 січня 2018 року – 16,1%);

від 15 до 49 років – зменшилася на 30,6 тис. осіб, або на 7% порівняно з початком 2018 року і склала 406,6 тис. осіб (на 01 січня 2018 року – 437,2 тис. осіб), його питома вага склала 45,3 % від загальної чисельності постійного населення області (на 01 січня 2018 року – 46%);

від 16 до 59 років - зменшилася на 40 тис. осіб, або на 7% порівняно з початком 2018 року і склала 525,6 тис. осіб (на 01 січня 2018 року – 565,6 тис. осіб), його питома вага склала 58,6 % від загальної чисельності постійного населення області (на 01 січня 2018 року – 59,56%);

від 16–64 років - зменшилася на 37,6 тис. осіб, або на 6% порівняно з початком 2018 року і склала 588,7 тис. осіб (на 01 січня 2018 року – 626,3 тис. осіб), його питома вага склала 65,6 % від загальної чисельності постійного населення області (на 01 січня 2018 року – 65,9%);

від 60 років і старше - зменшилася на 513 осіб, або на 0,2% порівняно з початком 2018 року і склала 230,7 тис. осіб (на 01 січня 2018 року – 231,2 тис. осіб), його питома вага склала 25,7 % від загальної чисельності постійного населення області (на 01 січня 2018 року – 24,3%);

65 років і старше - зменшилася на 2,9 тис. осіб, або 1,7% порівняно з початком 2018 року і склала 167,5 тис. осіб (на 01 січня 2018 року – 170,5 тис. осіб), його питома вага склала 18,7 % від загальної чисельності постійного населення області (на 01 січня 2018 року – 17,9%).

Таблиця 35

**Розподіл постійного населення за
основними віковими групами (осіб) станом на 01 січня 2018-2022 років**

Роки:	2018		2019	2020	2021	2022		(+/-) до початку 2018 року	
	усього	% від загальної кількості населення	усього	усього	усього	усього	% від загальної кількості населення	осіб	скорочення, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кількість населення, осіб	949835		939134	926694	913713	897297		-52538	-5,5
0–15	153052	16,1	151139	148130	144742	141052	15,7	-12000	-7,8
15–49	437213	46,0	429651	422491	414390	406583	45,3	-30630	-7,0
16–59	565582	59,5	556416	546461	536569	525557	58,6	-40025	-7,0
16–64	626327	65,9	617539	607464	599387	588701	65,6	-37626	-6,0
60 років і старше	231201	24,3	231579	232103	232402	230688	25,7	-513	-0,2
65 років і старше	170456	17,9	170456	171100	169584	167544	18,7	-2912	-1,7

Таблиця 36

**Чисельність молоді за віковими групами,
статтю та місцем проживання у 2021 році**

Вікова група, років	Міські поселення		Сільська місцевість		Всього по області
	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	
1	2	3	4	5	6
15-19	13 363	12 792	8 045	7 488	41 688
20-24	12 279	11 566	8 982	8 433	41 260
25-29	17 168	15 987	11 891	9 949	54 995
30-34	23 493	22 540	14 000	11 066	71 099
Всього: 15-34	66 303	62 885	42 918	36 936	209 042

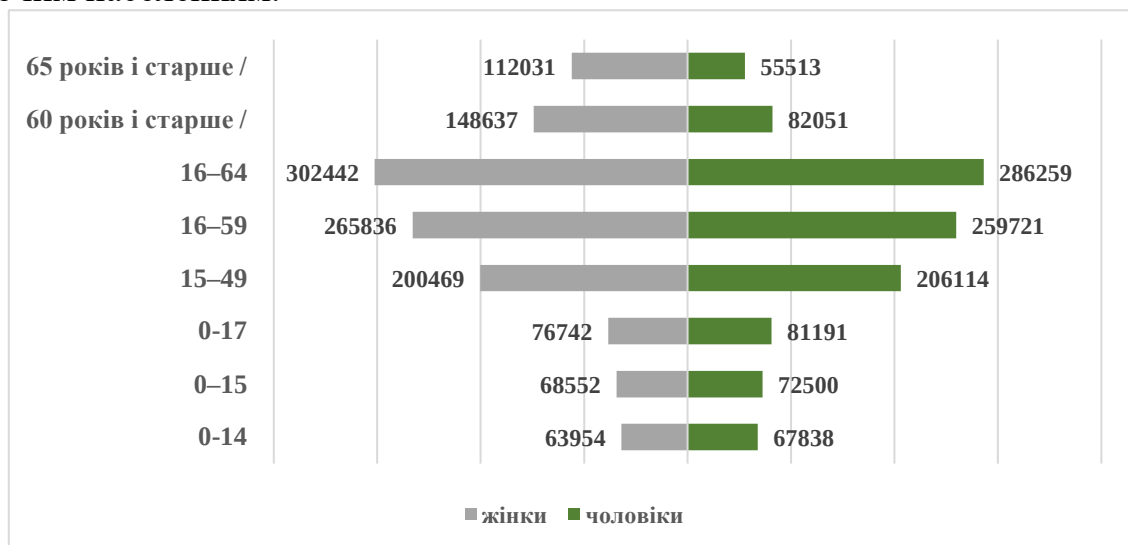
Співвідношення між чоловіками та жінками коливається в залежності від вікових груп:

молодші вікові групи та вікова група до 33 років – більша частка чоловічого населення;

вікова група 35-39 років – співвідношення відносно пропорційне;

вікові групи 40-49 років – зростає частка жіночого населення;

вікова група старше 50 років – найбільша диспропорція між чоловічим та жіночим населенням.

Діаграма 5 Розподіл постійного населення за статтю та віком станом на 01 січня 2022 року, особи

За 5 років відбувалося зменшення середньої очікуваної тривалості життя при народженні з 70,5 у 2017 році до 68,6 років у 2021 році, лише у 2018 році вона збільшилася з 70,8 до 71,2 років у 2019 році.

Спостерігалася значна різниця між тривалістю життя чоловіків та жінок.

Середня очікувана тривалість життя при народженні зменшилася: у чоловіків з 65,36 у 2017 році до 63,9 років у 2021 році та у жінок – з 75,53 до 73,1 року.

Різниця між тривалістю життя жінок і чоловіків зменшилася з 10,17 років у 2017 році до 9,4 років у 2021 році.

Загальне демографічне навантаження у розрахунку на 1000 осіб у віці 16-59 років за останні 5 років зросло на 27 осіб. При цьому, відбулося зростання навантаження у старшому віці (60 років і старше) на 30 осіб та зменшення особами у віці (від 0-15 років) на 3 особи.

2.3.1 Народжуваність населення області

В області за останні роки зменшується рівень народжуваності, що простежується як в абсолютних, так і у відносних показниках. Так, у 2021 році чисельність новонароджених була на 8,2% нижчою ніж за 2020 рік і становила 5,6 тис.дітей.

В абсолютних показниках чисельність живонароджених склала – 5,5 тис. осіб (у 2020 році - 6 тис. осіб), з них 2,8 тис. чоловічої та 2,7 тис. жіночої статі, що на 8,5% є нижчою ніж за 2020 рік. На 100 дівчаток народилось 104 хлопчика. Кількість живонароджених дітей у розрахунку на 1 тис. осіб наявного населення становила: у 2021 році – 6,1 дітей, у 2020 році – 6,5 дітей, у 2019 році – 6,8 дітей.

Таблиця 37

Народжуваність населення області за типом поселень

	Міські поселення		Сільська місцевість	
	Кількість живонароджених на 1000 осіб наявного населення			
	2020	2021	2020	2021
1	2	3	4	5
Кіровоградська область	6,2	6,0	7,1	6,2

Майже 83% від загальної чисельності новонароджених дітей в області у 2021 році народилися у молодих жінок віком 15–34 роки, найбільш активне дітонародження у жінок вікової групи 25-29 роки. Якщо у 2019 році показник середнього віку матері при народженні дитини становив 27 років, у 2020 році – 27,2 років, то у 2021 році – 28,2 років маємо збільшення на 1,2 роки до 2019 року та на 1 рік до 2020 року.

У 2021 році народжуваність дітей жінками віком 25-29 року у розрахунку на 1 тис. жінок становила 60,5 народжень, у 2019 році – 60,7 (таблиця 44). Рівень дітородної активності останніми роками зменшився в усіх групах жінок репродуктивного віку. Зниження рівня народжуваності у молодих жінок прискорюється.

При цьому, збільшується питома вага дітей, народжених жінками середньої і старшої репродуктивних груп, що свідчить про "старіння материнства".

Таблиця 38

Коефіцієнти народжуваності у жінок за віком матері у 2019-2021 роках живонароджених на 1000 жінок відповідного віку

Роки	Вікова група			
	15-19 років	20-24 роки	25-29 років	30-34 роки
1	2	3	4	5
2019	24,9	69,8	60,7	42,1
2020	23,5	65,8	62,9	41,1

1	2	3	4	5
2021	20,2	60,2	60,5	39,8

2.3.2 Смертність населення області

Рівень смертності в області є високим. У 2021 році в області померло 19 тис. осіб (16,6 тис. осіб), що на 14,5% більше, ніж у 2020 році, з них 12 тис. осіб - у міських поселеннях і 7 тис. осіб – у сільській місцевостях.

Загальний коефіцієнт смертності складав 20,8 осіб на 1000 наявного населення (за 2020 рік - 17,9 осіб; за 2019 рік – 16,4 осіб).

Показник смертності дітей у віці до 1 року за 2021 рік склав 7,89 на 1000 живонароджених проти 8,53 у 2020 році і зменшився на 7,5%.

Середня очікувана тривалість життя при народженні склала 68,63 роки (у 2020 році 70,11 роки, у 2019 році – 71,22 років). У структурі постійного населення області значне перевищення смертності відбулося жінок над чоловіками 9,9 тис. жінок та 9,1 тис. чоловіків.

Таблиця 39

Кількість померлих за статтю, віковими групами та типом поселень по області у 2021 році

	Усього померлих	У тому числі у віці, років		
		0–15	16–59	60 і старше
1	2	3	4	5
Міські поселення та сільська місцевість, у тому числі	19005	92	3447	15464
чоловіки, осіб	9091	56	2390	6643
жінки, осіб	9914	36	1057	8821

Проблемою області є передчасна смертність населення.

Протягом 2021 року в області померло 1,1 тис. осіб віком від 15 до 34 років, серед них – 288 жінок та – 810 чоловіків.

Показники смертності істотно різняться за віковими групами молоді та статтю.

Таблиця 40

Показники смертності за віковими групами молоді та статтю за 2021 рік

Вікова група, років	Коефіцієнт смертності, на 100 тис. осіб відповідного віку		Індекс надсмертності чоловіків, рази
	чоловіки	жінки	
1	2	3	4
15-19	75,7	35,1	2,2
20-24	128	39,0	3,3
25-29	233,3	88,9	2,6
30-34	373,2	125,4	2,9

Перевага чоловічої статі зумовлена природним приростом при народженні але зазнає суттєвого скорочення зі зростанням віку чоловіків через їх надсмертність. Рівні смертності за трьохрічними віковими групами демонструють значне перевищення смертності молодих чоловіків над жінками.

Найвища смертність чоловіків у віковій групі 30-34 роки. При цьому, найвищою чоловічою надсмертністю вирізняється група молоді 20–24 роки.

Висока передчасна смертність молодих чоловіків зумовлює втрати репродуктивного потенціалу як через втрати потенційних батьків, так і опосередковано через обмеження або й неспроможність реалізації репродуктивної функції й народження дітей жінками, які залишаються без пари через статеві диспропорції у населенні.

2.3.3 Міграція населення області

У результаті міграційних процесів протягом 5 років в Кіровоградській області склалося міграційне скорочення, за цим показником область знаходиться на 23 місці в Україні. Обсяг міграційного скорочення населення у 2021 році зріс на 1,3 тис. осіб. порівняно із 2017 роком.

Таблиця 41

Міграційний приріст, скорочення (–) населення за 2017-2021 роки

Регіон	Роки:				
	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6
Кіровоградська область, осіб	-1657	-2294	-3345	-2405	-2944

Протягом 5 років величина міграційного скорочення (–) у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення постійно збільшувалася з 17,2 у 2017 році до 32,3 у 2021 році (величина міграційного скорочення (–) у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення у 2018 році – 24,1; у 2019 році – 35,6; у 2020 році – 25,9).

Таблиця 42

Міграційний рух населення

	2021			2020		
	кількість прибулих	кількість вибулих	міграційний приріст, скорочення (–)	кількість прибулих	кількість вибулих	міграційний приріст, скорочення (–)
1	2	3	4	5	6	7
Всі потоки, осіб у тому числі:	9238	12182	-2944	10061	12466	-2405
міждержавна міграція, осіб	125	161	-36	133	109	24

Таблиця 43

**Кількість мігрантів за віком, статтю
та типом місцевості за всіма потоками у 2021 році**

Вікова група, років	Кількість прибулих		Кількість вибулих		Сальдо міграції	
	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки
1	2	3	4	5	6	7
Усього	4021	5217	5067	7115	-1046	-1898
у тому числі у віці, років						
0-4	197	192	533	285	-88	-56
5-9	231	224	715	373	-142	-118
10-14	187	183	565	278	-91	-104
15-19	503	633	1864	823	-320	-408
20-24	668	892	1123	427	241	196
25-29	422	590	1319	490	-68	-239
30-34	350	476	1277	490	-140	-311
35-39	272	396	987	400	-128	-191
40-44	215	267	691	292	-77	-132
45-49	196	228	594	247	-51	-119
50-54	191	185	477	242	-51	-50
55-59	151	217	480	171	-20	-92
60-64	177	186	471	208	-31	-77
65-69	110	157	366	146	-36	-63
70-74	60	119	283	91	-31	-73
75-79	40	102	151	38	2	-11
80-84	38	121	209	52	-14	-36
85 і старше	13	49	77	14	-1	-14

Таблиця 44

**Обсяги міждержавної міграції молоді віком 15–34 роки
за статтю у 2021 році**

Вікова група, років	Кількість прибулих		Кількість вибулих		Сальдо міграції	
	чоловіки, осіб	жінки, осіб	чоловіки, осіб	жінки, осіб	чоловіки, осіб	жінки, осіб
1	2	3	4	5	6	7
15–19	6	2	6	-	-	+2
20–24	21	8	16	8	+5	-
25–29	17	5	9	6	+8	-1
30–34	7	4	5	8	+2	-4
Всього: 15-34	51	19	36	22	+15	-3

Відчутно впливає на формування і зміну структури населення і внутрішньодержавна міжрегіональна міграція. Міграційні процеси, що активно посилюються серед молоді, негативно впливають на демографічну та економічну ситуацію в області. Найвища інтенсивність постійної міграції припадала на великі міста та високоіндустріальні області. Міграційні процеси серед населення у віці 15-19 років збільшуються, більш ніж в інших вікових групах. Найбільше негативне міграційне сальдо серед жінок.

Таблиця 45

Обсяги загальної міграції молоді віком 15–34 роки
за статтю у 2021 році, (осіб)

Вікова група, років	Кількість прибулих		Кількість вибулих		Сальдо міграції	
	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки
1	2	3	4	5	6	7
15–19	503	633	823	1041	-320	-408
20–24	668	892	427	696	241	196
25–29	422	590	490	829	-68	-239
30–34	350	476	490	787	-140	-311
Всього 15-34:	1943	2591	2230	3353	-287	-762

Для моніторингу ситуації щодо виїзду населення області за кордон, зважаючи на військовий час, можна використати результати опитування, яке було проведено Соціологічною групою "Рейтинг" на замовлення Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту (<http://iri.org/>) у 21 обласному центрі України (у Києві та обласних центрах, де безпекова ситуація дозволяла проводити опитування).

Опитування було проведено з 21 квітня по 22 травня 2023 року методом особистого інтерв'ю вдома у респондентів. Всього було опитано 16 800 жителів України віком 18 років і старше.

Це опитування є одним з найбільш повних зрізів громадської думки в Україні.

Так, в обласному центрі нашого регіону показники свідчать про виїзд за кордон 32% населення та ще 5% покинули межі області і переїхали до інших регіонів країни.

Переважає більшість респондентів на опитуванні відповіли, що їх близькі родичі вихали до таких країн як Польща (44%) та Німеччина (29%).

Чи є у Вас близькі родичі, наприклад чоловік, дружина, батьки чи діти, які змінили своє місце проживання і вийшли в іншу область України, чи за кордон через повномасштабне вторгнення росії в Україну?*

(Деякі відповіді)

	Вінниця	Львів	Дніпро	Житомир	Ужгород	Закарпаття	Івано-Франківськ	Київ	Львів	Миколаїв	Одеса	Полтава	Рівне	Суми	Тернопіль	Хмельницький	Черкаси	Чернівці	Чернівці		
Так, в іншій області України	6%	6%	8%	6%	9%	18%	5%	12%	5%	5%	26%	6%	11%	6%	12%	5%	34%	5%	8%	7%	9%
Так, за кордоном	32%	39%	35%	37%	32%	42%	32%	31%	32%	25%	38%	33%	37%	39%	32%	38%	32%	31%	31%	29%	
Ні	66%	58%	61%	59%	62%	49%	66%	63%	64%	72%	45%	57%	62%	60%	54%	66%	41%	65%	64%	65%	65%
Важко відповісти/Немає відповіді	<1%	<1%	1%	1%	1%	1%	1%	<1%	1%	<1%	<1%	1%	<1%	1%	<1%	-	1%	<1%	1%	<1%	

* Повне запитання містило уточнення: Не враховуються родичі, які служать в ЗСУ

80

До якої країни вийшли Ваші родичі?

(Серед тих, хто має близьких родичів, які вийшли за кордон, спонтанні відповіді, декілька відповідей)

	Влада (n=254)	Данія (n=215)	Данія (n=278)	Житомир (n=298)	Україна (n=498)	Закарпаття (n=333)	Івано-Франківськ (n=253)	Київ (n=247)	Костюківщина (n=259)	Львів (n=294)	Миколаїв (n=304)	Одеса (n=303)	Полтава (n=293)	Рівне (n=298)	Суми (n=315)	Тернопіль (n=253)	Хмельницький (n=292)	Черкаси (n=251)	Чернівці (n=251)	Чернівець (n=255)	
Польща	44%	57%	30%	55%	18%	45%	37%	32%	44%	45%	40%	23%	43%	55%	40%	42%	27%	56%	43%	26%	37%
Німеччина	32%	26%	40%	23%	24%	34%	16%	32%	29%	25%	30%	36%	29%	29%	33%	18%	43%	21%	26%	33%	33%
Італія	9%	5%	3%	5%	5%	6%	11%	8%	5%	9%	4%	8%	6%	9%	6%	10%	4%	14%	8%	20%	6%
США	5%	10%	3%	5%	4%	3%	16%	3%	3%	10%	3%	7%	5%	9%	3%	20%	4%	6%	8%	9%	2%
Канада	3%	3%	3%	2%	8%	4%	11%	3%	5%	9%	4%	7%	6%	8%	6%	15%	3%	5%	6%	4%	4%
Чеська Республіка	2%	4%	1%	1%	22%	3%	6%	3%	3%	2%	5%	3%	7%	3%	2%	-	2%	1%	3%	3%	3%
Литва	1%	1%	1%	1%	<1%	2%	1%	2%	6%	1%	3%	2%	1%	2%	3%	<1%	3%	1%	1%	1%	4%
Іспанія	1%	<1%	3%	1%	1%	2%	2%	3%	1%	1%	1%	2%	3%	2%	1%	1%	1%	4%	2%	1%	1%
Франція	1%	<1%	3%	<1%	2%	1%	2%	3%	<1%	1%	4%	2%	4%	1%	1%	<1%	2%	1%	1%	4%	1%
росія	1%	1%	4%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	-	1%	2%	2%	1%	1%	1%	2%	1%	1%	<1%	<1%
Нідерланди	3%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	2%	<1%	3%	1%	1%
Швейцарія	2%	1%	1%	<1%	1%	1%	1%	2%	<1%	1%	2%	1%	2%	1%	<1%	2%	2%	1%	1%	1%	<1%
Ірландія	1%	<1%	1%	1%	<1%	<1%	1%	2%	1%	2%	<1%	<1%	1%	1%	-	<1%	3%	<1%	1%	2%	1%
Болгарія	1%	<1%	1%	<1%	1%	1%	2%	1%	1%	-	4%	4%	1%	-	-	-	1%	-	1%	1%	-
Румунія	1%	<1%	1%	-	1%	<1%	<1%	1%	<1%	-	2%	5%	1%	-	-	-	1%	-	1%	-	-
Інше	8%	10%	8%	9%	25%	14%	15%	14%	10%	14%	17%	15%	17%	7%	15%	10%	16%	3%	10%	11%	10%
Важко відповісти/Немає відповіді	13%	5%	16%	11%	15%	8%	13%	12%	1%	10%	9%	10%	4%	5%	7%	12%	5%	6%	10%	13%	8%

81

Малюнок 15 Опитування респондентів Кіровоградської області "Міграція населення Кіровоградської області через повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну"

2.4 Вплив забруднення довкілля на здоров'я людини

2.4.1 Фізичні фактори впливу на довкілля та здоров'я населення

Фізичні чинники (шум, вібрація, електромагнітна дія) підвищують ризик захворюваності органів чуття, хвороб нервової системи, а іонізуюче випромінювання може провокувати розвиток новоутворень.

Шум і вібрація – одна з форм фізичного забруднення природного середовища, адаптація до якого організму людини практично не можлива. Інтенсивність шумового забруднення (тиску) вимірюється в децибелах (дБ). Шуми інтенсивністю більше 80 дБ призводять до фізіологічних і психологічних негативних наслідків на нервову систему, сон, емоції, працездатність. ДСТУ-Н Б В.1.1-33:2013. Згідно з даними досліджень, "шумове забруднення", скорочує тривалість життя людини на 10-12 років.

Кіровоградську область перетинають автомобільні дороги міжнародного і національного значення: 2 - автошляхи європейського значення; міжнародний Критський транспортний коридор; 4 - автодороги міжнародного значення; 5 - автодороз національного значення. Протяжність області з півночі на південь становить майже 148 км, із заходу на схід – 335 км.

Транспортні засоби створюють близько 8090 всіх шумів, проникаючих в місця перебування людей. Це призводить до дисбалансу слухової адаптації, регуляторних процесів центральної нервової системи, шлунково-кишкового тракту, порушення гемодинаміки, розвитку шумової хвороби.

Мережа існуючих доріг європейського, міжнародного та державного значення знаходиться в належному технічному стані, і забезпечує ефективне зовнішнє транспортне сполучення із дотримання вимог за акустичним режимом. Дороги місцевого значення забезпечують транспортне сполучення в межах області із дотриманням вимог по територіальним розривам за акустичним станом, але їх технічний стан потребує проведення робіт із реконструкції, середнього капітального ремонту, та посилення. За умови дотримання даних вимог, негативної дії на довкілля та стан здоров'я населення не прогнозується.

Організація та проведення постійного моніторингу стану якості атмосферного повітря в населених пунктах; озеленення населених пунктів з метою зменшення шуму, вмісту пилу, інших забруднюючих речовин у повітрі та насичення атмосферного повітря киснем; висадка та збереження лісосмуг для попередження виникнення пилових бур, зменшення родючого шару сільськогосподарських угідь.

Променева хвороба - захворювання, яке розвивається в результаті дії іонізуючого випромінювання в дозах, що перевищують допустимі. У залежності від характеру впливу (однократний масивний або тривалий повторний у відносно невеликих дозах) розрізняють відповідно гостру і хронічну форми променевої хвороби різного ступеня тяжкості (з переважанням місцевих або загальних змін). Потрапляючи до організму, радіоактивні речовини заносяться кров'ю у різні тканини та органи і стають джерелом внутрішнього опромінювання.

Онкологічна захворюваність потребує уваги аналіз причин високих показників захворюваності, смертності, занедбаності та летальності до року від

онкологічних захворювань. Однією з основних причин є недостатній рівень організації медичної допомоги населенню, несвоєчасна діагностика передпухлинних станів та злоякісних захворювань, в тому числі низький рівень використання скринінгових методів діагностики та недостатній рівень інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення області з питань онкології.

Кіровоградська область має особливості радіаційного фону, оскільки її територія розташована в межах Українського кристалічного щиту, породи якого мають підвищений вміст природних радіонуклідів уран-торієвого ряду та є потужним джерелом формування радононебезпечних зон.

У Кіровоградській області ризики у сфері радіаційної безпеки обумовлені виробничою діяльністю підприємств уранодобувної промисловості, а саме підрозділами ДП "СхідГЗК".

Радіаційний стан на територіях промислових майданчиків Новокосянтинівської, Смолінської та Інгільської шахт, в їх санітарно-захисних зонах та зонах спостереження характеризується даними гамма-зйомки, що включає вимірювання потужностей еквівалентної дози гамма-випромінювання над поверхнею землі у відповідності до діючої методики виконання вимірів. За результатами радіоекологічного контролю якості атмосферного повітря радіаційний фон на території промислових об'єктів підприємства залишився стабільним.

Розташування виробничих і житлових приміщень над джерелами природних радіонуклідів спонукає накопиченню альфа-випромінюючих газів у повітрі підвальних приміщень та перших поверхів різного призначення. Це стає небезпечним для людей, які живуть, або працюють в таких приміщеннях.

Особливу увагу привертають укриття в підвальних приміщеннях, де перебувають люди під час загроз повітряних атак в умовах воєнного стану. Постійне і довгострокове перебування людей, особливо дітей, в зоні дії іонізуючої дози радону може привести до онкологічних захворювань та інших порушень різних органів і систем організму.

Заходи щодо вирішення — систематичний лабораторний контроль рівня еквівалентної рівноважної об'ємної активності радону-222 у приміщеннях підвалів, перших поверхів, де постійно перебувають люди; проведення заходів протирадіаційного захисту для зниження концентрації радону у повітрі приміщень.

Поширення радону - 222 з надр на поверхню землі відбувається також через воду колодязів, свердловин і каптажів, які є найпоширенішими джерелами децентралізованого водозабезпечення населення області. Накопичення радіонуклідів та продуктів їх розпаду відбувається саме у підземних та ґрунтових водах, які проходять через поклади уранових руд чи знаходяться над їх поверхнею. В такому разі потрапляння радону в організм людини відбувається шляхом вживання води з його підвищеною концентрацією, що є прямою загрозою нормальному проходженню обмінних процесів в організмі людини, потенціює канцерогенну, мутагенну дію.

Також на стан ґрунтових вод впливає сільськогосподарська діяльність, зокрема, застосування мінеральних добрив, агрохімікатів; порушення поводження з відходами; порушення містобудівної діяльності, в частині необлаштованих або облаштованих з порушеннями, вигрібних ям, малих очисних споруд тощо. Індикаторами таких порушень є перевищений вміст у питній воді нітратів, амонію, солей важких металів, радіонуклідів, виявлення мікробного забруднення.

У 2024 році перевищений вміст нітратів у питній воді становив 110 - на об'єктах централізованого водопостачання, 5490 - в громадських колодязях і свердловинах; мікробне забруднення питної води відмічено у 1,696 - у водогонах та 21906 - громадських колодязях і свердловинах; забруднення природними радіонуклідами громадських джерел зафіксовано у 8,7У6 (від загальної кількості досліджених проб).

Заходи щодо вирішення - систематичний лабораторний контроль стану питної води; проведення заходів зі зниження та попередження її забруднення перед споживанням людьми; своєчасна ліквідація несанкціонованих сміттєзвалищ та вивезення відходів, контроль зі сторони органів місцевого самоврядування за їх виникненням; добросовісне контрольоване застосування мінеральних добрив, агрохімікатів суб'єктами господарювання та населенням; уникнення порушень містобудівної діяльності та несанкціонованого розорювання земель, наближених до населених пунктів та джерел водопостачання.

Забруднення атмосферного повітря.

Головним джерелом впливу на повітря є викиди твердопаливних котелень, промислових підприємств та автотранспорту. Моніторинг забруднення атмосферного повітря проводиться на перехрестях вулиць, завантажених автотранспортом, на межі санітарно-захисних зон промислових підприємств, у житловій забудові населених пунктів. Тривалий вплив забруднення атмосферного повітря токсичними речовинами: пилом, діоксидом азоту, формальдегідом та іншими хімічними сполуками негативно впливає на здоров'я людини.

При цьому зростає загальна захворюваність населення, зумовлена ураженням, перш за все, органів дихання (бронхіальна астма, хронічний бронхіт, алергічні риніти та інші хронічні обструктивні захворювання легень). Особливо викиди шкідливих речовин, як від стаціонарних, так і пересувних джерел, є небезпечними для здоров'я дітей. За умов забруднення атмосферного повітря, знижуються адаптивні можливості дитячого організму, що призводить до зміни дихальних функцій, збільшення рівня легеневої патології. За результатами лабораторних досліджень Центру, протягом 2024 року зафіксовані перевищення середньомісячних концентрацій пилу в м. Кропивницький (особливо, під час пилових бур, які двічі спостерігались на території області впродовж 2024 року. При цьому, виявлялись перевищення гранично допустимих концентрацій пилу в 1,6 рази.

Неіонізуюче випромінювання - електромагнітне випромінювання в діапазоні довжин електромагнітних хвиль від 100 нм до 10 км (ультрафіолетове випромінювання, оптичне випромінювання, інфрачервоне випромінювання, радіочастотне випромінювання тощо).

Несприятливий вплив на організм людини мають і електромагнітні випромінювання промислової частоти (50 герц) та частот радіохвильового діапазону. У помешканнях електромагнітні поля створюють: радіоапаратура, телевізори, холодильники тощо, що має певну небезпеку.

Результатом дії на організм людини електромагнітних випромінювань є: загальна слабкість, підвищена втома, порушення сну, головний біль та біль в ділянці серця. З'являється роздратованість, втрачається увага, сповільнюються рухово-мовні реакції.

У рамках Програми визначено ряд заходів, які спрямовані:

у сфері дорожнього господарства на:

1) проведення належної організації та оптимізації маршрутної мережі міжміських та приміських автобусних маршрутів загального користування відповідно до адміністративно-територіального устрою та потреб громад;

2) поліпшення експлуатаційного стану мережі автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах області та інженерних комунікацій і споруд на цих дорогах;

3) забезпечення розвитку інфраструктури електричного та іншого екологічного чистого комунального транспорту;

в охороні здоров'я на:

1) на раннє виявлення та лікування хворих на онкологічні захворювання;

2) імплементацію сучасних інноваційних технологій для удосконалення і розвитку онкологічної допомоги, паліативної допомоги, охорони психічного здоров'я, реабілітації;

3) розвиток екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, забезпечення надання якісних та доступних медичних послуг пацієнтам у невідкладних станах;

4) вжиття оперативних заходів, необхідних для забезпечення захисту здоров'я населення, що застосовуються у разі наявності потенційних ризиків для здоров'я та епідеміологічного благополуччя населення;

5) врахування інтересів здоров'я та безпеки населення при організації і наданні медичних послуг та усунення і зменшення негативних наслідків для здоров'я населення громад від різних видів поведінки та видів діяльності людини в системі громадського здоров'я;

6) покращення доступності послуг з охорони психічного здоров'я, реалізація в області заходів в рамках Всеукраїнської програми ментального здоров'я "Ти як?".

Аналіз поширеності захворюваності та аналіз за окремими показниками смертності населення Кіровоградської області наведено у Підрозділі 2.4.3. Захворюваність населення.

2.4.2 Забруднення довкілля внаслідок військової агресії росії

Повномасштабне вторгнення росії в Україну вже завдало і продовжує завдавати руйнівної шкоди екосистемі та несе ризик для здоров'я населення.

Кіровоградська область не стала виключенням, російська федерація завдала ракетних ударів по об'єктах критичної інфраструктури та по цивільній інфраструктурі, які знаходяться на територіях громад області.

Як, стверджують фахівці з екології внаслідок детонації ракет та артилерійських снарядів утворюється низка хімічних сполук: чадний газ (CO), вуглекислий газ (CO₂), водяна пара (H₂O), бурий газ (NO), закис азоту (N₂O), діоксид азоту (NO₂), формальдегід (CH₂O), пари ціанистої кислоти (HCN), азот (N₂), а також велика кількість токсичної органіки, окислюються навколишні ґрунти, деревина, дернина, конструкції. Під час вибуху всі речовини проходять повне окиснення, а продукти хімічної реакції вивільняються в атмосферу.

Основні з них - вуглекислий газ і водяна пара - не є токсичними, а шкідливі в контексті зміни клімату, оскільки обидва є парниковими газами.

В атмосфері оксиди сірки та азоту можуть спричинити кислотні дощі, які змінюють рН ґрунту та викликають опіки рослин, до яких особливо чутливі хвойні. Кислотні дощі мають негативний вплив і на організм людини, інших ссавців та птахів, впливаючи на стан слизових тканин та органів дихання.

Обстріли об'єктів промисловості та інфраструктури призводять до пожеж, які спричиняють додаткове забруднення повітря, ґрунту та води. Продукти горіння, які потрапляють, у повітря складаються з токсичних газів і твердих частинок. Фіксація фактів екологічної шкоди від російського вторгнення здійснюється у рамках функціонування інформаційної панелі "Екозагроза" та роботи оперативного штабу при Держекоінспекції.

Процедуру визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії визначено Порядком визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської федерації, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326 (далі – Порядок) та відповідними методиками, затвердженими наказами Міндовкілля.

Державною екологічною інспекцією Придніпровського округу (Дніпропетровська, Кіровоградська області) розраховано збитки, завдані довкіллю внаслідок збройної агресії Російської Федерації у Кіровоградській області, які наростаючим підсумком з 24 лютого 2022 року по 26 вересня 2025 року склали:

за засмічення водних об'єктів – 349,2 млн. гривень;

за викиди в атмосферне повітря – 312,1 млн. гривень;

за забруднення ґрунтів та засмічення земельних ресурсів – 18 млрд. гривень.

За результатами моніторингу оцінки шкоди та збитків станом на 01 жовтня 2025 року, завданих довкіллю внаслідок збройної агресії Російської Федерації, не встановлено пошкоджень територій і об'єктів природно-заповідного фонду області.

Проте, якщо продовження ракетних обстрілів по території Кіровоградської

області триватимуть існують ризики важких наслідків як для довкілля, так і для здоров'я людей.

2.4.3 Захворюваність населення

У 2024 році у структурі поширеності захворювань серед усього населення на:

першому місці знаходяться: хвороби системи кровообігу, на які приходить 28,8% (2023 рік – 30,1%) від всіх захворювань;

на другому – хвороби органів дихання – 19,3% (2023 рік – 19,1%);

на третьому – хвороби органів травлення – 7,8% (2023 рік – 7,9%);

далі: далі: хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини – 6,5% (2023 рік – 6,4%), хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин – 5,7% (2023 рік – 5,6%), хвороби ока та придаткового апарату – 5,4% (2023 рік – 5,5%), хвороби сечостатевої системи – 4,7% (2023 рік – 4,7%), розлади психіки і поведінки – 4,0% (2023 рік – 3,9%), травми, отруєння та інші нещасні випадки – 3,9% (2023 рік – 3,2%), хвороби шкіри та підшкірної клітковини – 3,7% (2023 рік – 3,1%), новоутворення – 2,6% (2023 рік – 2,4%), хвороби нервової систем – 2,3% (2023 рік – 2,6%), хвороби вуха та соскоподібного відростка – 2,0% (2023 рік – 2,0%), інфекційні та паразитарні хвороби – 1,9% (2023 рік – 2,1%), всі інші захворювання – 1,4% (2023 рік – 1,4%).

Показник поширеності захворювань у розрахунку на 100 тис. населення у розрізі районів Кіровоградської області за 2024 рік: найвищий відмічається в Новоукраїнському районі – 166028,3 випадку проти 174919,7 випадку у 2023 році; **найнижчий:** в Олександрійському районі – 112056,9 випадку проти 126869,9 випадку у 2023 році.

Показник поширеності захворювань серед дітей віком 0 - 17 років на 1 тис. населення відповідного віку збільшився з 1214,7 випадку у 2023 році до 1261 випадку у 2024 році, або на 3,8% по наступних класах хвороб:

хвороби органів дихання – з 674 випадку у 2023 році до 681 випадку у 2024 році, або на 1,0%;

новоутворення – з 3,4 випадку у 2023 році до 3,8 випадку у 2024 році, або на 11,8%;

інфекційні та паразитарні хвороби – з 39,8 випадку у 2023 році до 43,7 випадку у 2024 році, або на 9,8%;

хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин у показнику з 45,9 випадку у 2023 році до 47,4 випадку у 2024 році, або на 3,3%;

хвороби шкіри та підшкірної клітковини – з 57,2 випадку у 2023 році до 68,2 випадку у 2024 році, або на 19,2%;

хвороби ока та придаткового апарату – з 92,4 випадку у 2023 році до 94,9 випадку у 2024 році, або на 2,7%;

хвороби органів травлення у показнику з 54,8 випадку у 2023 році до 61,2 випадку у 2024 році, або на 11,7%.

хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини у показнику з 34,6 випадку у 2023 році до 35,6 випадку у 2024 році, або на 2,9%;

травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин збільшились у показнику з 40,8 випадку у 2023 році до 77,4 випадку у 2024 році, або на 89,7%;

Проте, зменшився по наступних класах хвороб - хвороби крові, кровотворних органів і окремі порушення із залученням імунного механізму, розлади психіки та поведінки, хвороби нервової системи, хвороби вуха та соскоподібного відростка, хвороби системи кровообігу, хвороби сечостатевої системи, уроджені аномалії (вади розвитку), деформації і хромосомні порушення.

Показник поширеності захворювань серед дітей 0 - 17 років у розрахунку на 1 тис. дітей у розрізі районів Кіровоградської області за 2024 рік: найвищий відмічається в Новоукраїнському – 1344 випадку та Олександрійському – 1264,5 випадку районах, **найнижчий:** у Голованівському – 1247,5 випадку та Кропивницькому – 1237,5 випадку районах.

Показник захворюваності з діагнозом, встановленим вперше в житті на 1 тис.дітей відповідного віку збільшився з 972,6 у 2023 році до 1028,8 у 2024 році, або на 5,8%.

Показник поширеності захворювань на 1 тис. дітей серед населення підліткового віку (15-17 років) у 2024 році зріс на 5,3%, з 1414,5 випадку у 2023 році до 1490,1 випадку у 2024 році.

Таблиця 46

**Динаміка показників
поширеності захворювань серед дітей віком 15-17 років**

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
1	2	3	4	5	6	7
Показники поширеності захворювань на 1 тис. дітей віком 15 – 17 років, випадки	1754,3	1363,4	1310,3	1292,3	1414,5	1490,1

В структурі поширеності захворювань дітей віком від 15-17 років перше місце займають хвороби органів дихання – 41,5% (2022 рік – 39,4%), друге - хвороби ока та придаткового апарату – 11,3% (2022 рік – 12,5%), третє – травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин - 6,8 (2023 рік – 4,3%), четверте – хвороби органів травлення – 6,7% (2023 рік – 6,3%), п'яте – хвороби шкіри та підшкірної клітковини – 5,8% (2023 рік – 6,2%), шосте - хвороби ендокринної системи – 5,7% (2023 рік – 5,9%), далі – хвороби кістково-м'язової системи – 4,8% (2023 рік – 5,%).

Кількість зареєстрованих вперше в житті хвороб на 1 тис. дітей серед населення підліткового віку (15-17 років) у 2024 році збільшилась з 1025,8 випадку у 2023 році до 1107 випадку у 2024 році, або на 7,9% порівняно з 2022 роком.

Таблиця 47

**Динаміка показників захворюваності
zareєстрованих вперше в житті хвороб серед дітей віком 15-17 років**

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
1	2	3	4	5	6	7
Показники захворюваності на 1 тис. дітей віком 15 – 17 років, випадки	1180,9	920,3	908,0	917,4	1025,8	1107,0

В структурі первинної захворюваності дітей віком від 15-17 років перше місце займають хвороби органів дихання – 51,8% (2023 рік – 51,5%), на другому – травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин – 9 % (2023рік - 5,9%), на третьому - хвороби ока та придаткового апарату – 7,5% (2023 рік – 7,8%), на четвертому - хвороби шкіри та підшкірної клітковини – 6,4% (2023 рік – 6,6%), на п'ятому - хвороби органів травлення – 5,8% (2023 рік – 5,5%), на шостому – хвороби вуха та соскоподібного відростка – 3,6% (2023 рік – 4,2%).

Показник захворюваності серед дітей віком 15 - 17 років у розрахунку на 1 тис. дітей у розрізі районів Кіровоградської області за 2024 рік: найвищий відмічається в Новоукраїнському – 1446,9 випадку та Олександрійському – 1176,8 випадку районах, **найнижчий:** у Голованівському – 886,1 випадку та Кропивницькому – 1028,1 випадку районах.

Показник захворюваності з діагнозом встановленим вперше в житті серед дорослого населення (18 років і старше) у розрахунку на 100 тис. осіб за 2024 рік зменшився на 5% і склав 134983,3 випадку проти 142123,2 випадку у 2023 році.

Проте, збільшення відбулося у розрахунку на 100 тис. населення відповідного віку за такими класами хвороб:

новоутворення з 4024,3 випадку у 2023 році до 4100,7 випадку у 2024 році, або на 1,9%;

хвороби вуха та соскоподібного відростка з 2570,4 випадку у 2023 році до 2535,4 випадку у 2024 році, або на 1,1%;

хвороби шкіри та підшкірної клітковини з 3927,7 випадку у 2023 році до 4514,1 випадку у 2024 році, або на 14,9%;

травми отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин з 4483 випадку у 2023 році до 4696,2 випадку у 2024 році, або на 4,8%.

Показник поширеності захворювань серед дорослого населення (18 років і старше) у розрахунку на 100 тис. осіб у розрізі районів Кіровоградської області за 2024 рік: найвищий показники в Новоукраїнському районі – 172906,4 випадку проти 181550,1 випадку проти у 2023 році та Голованівському районі – 146021,3 випадку проти 142569 випадку у 2023 році; , **найнижчий:** в Олександрійському районі – 109339,5 випадку проти

128135,3 випадку у 2023 році та Кропивницькому районі – 133308,6 випадку проти 136774,2 випадку у 2023 році.

Туберкульоз – одна з найбільш актуальних проблем сучасної медицини.

Головні причини погіршення епідемічної ситуації з туберкульозу: економічний спад, військові конфлікти, міграційні процеси, зниження життєвого рівня населення, погіршення екологічної ситуації.

За підсумками 2024 року епідситуація щодо туберкульозу в Кіровоградській області залишається стабільною.

Показник захворюваності на туберкульоз (вперше зареєстровані випадки та рецидиви) зменшився у порівнянні з 2023 роком на 18% та склав 75,4 випадку на 100 тис.населення, зареєстровано 677 осіб (2023 рік – показник 92,1 випадку на 100 тис. населення, 826 осіб), з них вперше зареєстровано - 545 осіб.

Серед вперше виявлених хворих на туберкульоз у 2024 році показник бацилярного туберкульозу зменшився на 7,4% та склав 31,8 на 100 тис.. населення (2023 рік – 39,2 на 100 тис. населення).

З туберкульозом легень взято на облік 501 особу, показник захворюваності серед хворих на туберкульоз легень зменшився на 22,7% та склав 55,8 на 100 тис. населення (2023 рік – 72,2 на 100 тис. населення, 648 осіб).

Зменшився відсоток пацієнтів з несвоєчасно виявленими формами туберкульозу з 29,2% у 2023 році до 28,7% у 2024 році.

У розрізі районів області захворюваність на туберкульоз на 100 тис. населення розподілилась таким чином: Кропивницький – 91,7 випадку; Новоукраїнський – 85,1 випадку; Олександрійський – 56,7випадку на 100 тис. населення розподілилась таким чином: Голованівський – 40,6 випадку на 100 тис.населення

Довідково: *З початку 2025 року в Кіровоградській області, з епідемічна ситуація з туберкульозу залишається напруженою, з деяким погіршенням.*

Показник захворюваності на туберкульоз (вперше зареєстровані хворі+ рецидиви) за підсумками січня-червня 2025 року знизився у порівнянні з січнем-червнем 2024 року на 11,8% та склав 36 на 100 тис.населення, виявлено 323 особи (січень-червень 2024 року – 40,8 на 100 тис. населення , виявлено 366 особи).

Відсоток хворих з несвоєчасно виявленими формами туберкульозу (нові випадки) підвищився з 26,8% у січні-червні 2024 року до 33,3% у січні-червні 2025 року.

Показник виявлення туберкульозу при проходженні профілактичних оглядів зріс з 45,4% у січні-червні 2024 року до 49,2% в січні-червні 2025 року. Покращення показника раннього виявлення туберкульозу відбулося завдяки систематичній роботі

пересувного рентгенологічного апарату обласного фтизіопульмонологічного медичного центру.

Найвища питома вага хворих з несвоєчасно виявленими формами туберкульозу серед вперше зареєстрованих хворих (нові випадки) зареєстрована у Голованівському районі (50%), далі - Олександрійський район – 47,4%, Кропивницький район -29,3%, Новоукраїнський район – 28%.

У січні-червні 2025 року вперше зареєстрованих хворих на туберкульоз виявлено 254 особи. Показник захворюваності серед вперше зареєстрованих зменшився на 13,5% та склав 28,3 на 100 тисяч населення (січень-червень 2024 року – 32,7 на 100 тис. населення, 293 особи).

З туберкульозом легень взято на облік 237 осіб, показник захворюваності серед хворих на туберкульоз легень зменшився на 12% - склав 26,4 на 100 тис. нас. (січень-червень 2024 року – 30,0 на 100 тис. населення, 269 осіб).

Серед вперше виявлених хворих на туберкульоз у Січні-червні 2025 року показник бацилярного туберкульозу зменшився на 2,8% та склав 17,3 на 100 тис. населення (січень-червень 2024 року – 17,8 на 100 тис. населення).

Захворюваність на туберкульоз серед дитячого населення віком до 14 років (вперше зареєстровані випадки та рецидиви) **знизилась в 1,6 разів** та склала 53,9 на 100 тис. дитячого населення, виявлено 70 дітей, хворих на туберкульоз (2023 рік – 115 хворих дітей, показник – 87,3 на 100 тис. дитячого населення).

У 2024 році погіршилось виявлення туберкульозу у дітей серед закладів первинної медико-санітарної допомоги, такі висновки винесені в результаті моніторингових візитів фахівців фтизіопульмонологічного медичного центру до лікувальних закладів області.

У розрізі районів області захворюваність на туберкульоз серед дітей розподілена таким чином: Кропивницький район – 46 дітей, показник – 69,3 на 100 тис. дитячого населення; Олександрійський район - 6 дітей, показник – 20,8 на 100 тис. дитячого населення; Голованівський район – 2 дітей, показник – 84 на 100 тис. дитячого населення; Новоукраїнський район - 17 дітей, показник – 49,4 на 100 тис. дитячого населення.

Довідково: *У січні-червні 2025 року захворюваність на туберкульоз серед дитячого населення віком до 14 років (нові випадки + рецидиви) зменшилась в 1,5 разів та склала 22,0 на 100 тис. дитячого населення, виявлено 29 дітей, хворих на туберкульоз (у січні-червні 2024 року 44 дитини, показник – 33,4 на 100 тис. дитячого населення). Слід зазначити, що всі діти, у який був виявлений туберкульоз, були виявлені на рівні ЗОЗ спеціалізованої медичної допомоги: 2% на рівні*

центральної та міської лікарень і 98% на рівні обласного фтизіопульмонологічного медичного центру. Все це свідчить про відсутність настороги щодо туберкульозу у дітей серед фахівців первинної медико-санітарної допомоги. Так, 85% дітей серед виявлених, мали сімейний тубконтакт. Також робота первинної ланки щодо покращення заходів у вогнищі туберкульозної інфекції, виявленні та обстеженні контактних, особливо - дітей, залишається на неналежному рівні.

У 2024 році захворюваність на туберкульоз серед підлітків (15-17 років) знизилась на 9,5%, виявлено 19 підліток, показник склав 72,7 на 100 тис. підліткового населення (2023 рік – 21 осіб, показник – 80,3 на 100 тис. підліткового населення).

захворюваність на туберкульоз серед підлітків знизилась на 9,5%. Так, виявлено 19 підлітків, показник склав 72,7 на 100 тис. підліткового населення (2023 рік – 21 осіб, показник – 80,3 на 100 тис. підліткового населення):

У розрізі районів області: Голованівський район – 1 підліток, показник – 31,7 на 100 тис. підліткового населення; Кропивницький район – 12 підлітків, показник – 90,8 на 100 тис. підліткового населення; Новоукраїнський район - 5 підлітків, показник – 127,7 на 100 тис. підліткового населення; Олександрійський район - 1 підліток, показник – 17,1 на 100 тис. підліткового населення.

Довідково: З початку 2025 року захворюваність на туберкульоз серед підлітків (нові випадки+рецидиви) зменшилась на 24%, виявлено 6 осіб, показник склав 23,0 на 100 тис. підліткового населення (у січні-червні 2024 року – 8 осіб, показник – 76,6 на 100 тис. підліткового населення).

Звертає на себе увагу збільшення показника захворюваності на лікарсько-стійкий туберкульоз. Так, за січень-червень 2025 року кількість випадків лікарсько-стійкого туберкульозу збільшилась на 28,8%, порівняно з аналогічним періодом 2024 року. У січні-червні 2025 року вперше зареєстровано 131 випадок лікарсько-стійкого туберкульозу, показник склав 14,6 на 100 тис. населення (січень-червень 2024 року – 93 осіб, показник – 10,4 на 100 тис. населення).

У 2024 році кількість випадків лікарсько-стійкого туберкульозу зменшилась на 16,3% порівняно з 2023 роком.

Вперше зареєстровано 184 випадків лікарсько-стійкого туберкульозу, показник склав 20,5 на 100 тис. населення (2023 рік – 220 осіб, показник – 24,5 на 100 тисяч населення).

Захворюваність на активний туберкульоз у поєднанні зі СНІДом зменшилась в 1,6 разів порівняно з 2023 роком, та склала 70 осіб, показник –

7,8 на 100 тисяч населення (2023 рік – 109 осіб, показник 12,1 на 100 тис. населення).

У 2024 році показник поширеності туберкульозу склав 79,3 на 100 тис.населення (2023 рік – 79,3 на 100 тис. населення), в тому числі хіміорезистентного туберкульозу – 23,4 на 100 тис. населення (2023 рік –29,2 на 100 тис. населення).

Таким чином, в цілому по області за 2024 рік епідситуація щодо туберкульозу залишається стабільною, але потребує уваги факт зниження усіх ключових показників, що може свідчити про недовиявлення туберкульозу, і в першу чергу це стосується закладів первинної медико-санітарної допомоги.

В той же час позитивним є зменшення кількості несвоєчасно виявлених випадків туберкульозу (із деструкцією легеневої тканини) та смертності від туберкульозу.

Довідково: З початку 2025 року захворюваність на активний ТБ у поєднанні зі СНІДом збільшилась на 6,1%, порівняно із 2024 роком, та склала 44 особи, показник – 4,9 на 100 тис. населення (січень-червень 2024 року – 41 особа, показник 4,6 на 100 тис. населення).

Злоякісні новоутворення є однією з найнебезпечніших медико-біологічних і соціально-економічних проблем. Захворюваність і смертність від раку постійно зростають у зв'язку з несприятливою екологічною ситуацією та значним старінням населення.

За оперативними даними обласного канцер-реєстру **показник захворюваності на злоякісні пухлини зменшився з 466,7 на 100 тис. населення у 2023 році до 459,9 випадку у 2024 році (на 1,3%).**

У 2024 році у структурі захворюваності перше місце посідає рак шкіри (13,6%), друге – рак легені (10,6%), третє – рак молочної залози (8,6%), четверте – рак передміхурової залози (6,8%), п'яте – рак ободової кишки (6,0%), шосте - рак прямої кишки (5,3%).

Рівень захворюваності на злоякісні пухлини коливається від 583,5 на 100 тис. населення у м. Кропивницькому до 286,4 на 100 тис. населення у Світловодській території.

У всіх інших громадах територій області відбулося зниження показника захворюваності на злоякісні пухлини

Значне зниження показника захворюваності на злоякісні новоутворення зареєстровано у Вільшанській з 483,4 у 2023 році до 397,1 у 2024 році, Олександрівській з 418,5 до 353,5, Устинівській з 385,8 до 265,8, Добровеличківській з 521,4 до 415,8 громадах та м.Олександрії з 566,4 до 452,9.

Найвищі рівні захворюваності зареєстровано у м.Кропивницькому з 583,5 на 100 тисяч населення у 2023 році до 623,2 у 2024 році, Знам'янській з 499,3 до 577,6, Кропивницькій з 471,3 до 655,9 і Новомиргородській з 427,6 до 510,8 громадах області.

Довідково: З початку 2025 року показник захворюваності на злоякісні пухлини зменшився порівняно з січнем-червнем 2024 року і склав 196 випадку на 100 тис. населення (січень-червень 2024 року 204,1 випадку на 100 тис. населення).

Проте, аналіз структури захворювання свідчить про збільшення питомої ваги по окремих показниках захворюваності на злоякісні пухлини: перше місце посідає рак шкіри (15,5%), друге – рак легенів (10,9%), третє - рак грудної залози (9,6%), четверте – рак передміхурової залози (6,7%), п'яте - рак ободової кишки (5,9%), шосте – рак прямої кишки (4,8%).

Відсоток виявляємості раку при профоглядах знизився 2024 році і склав 9,2% проти 9,4% у 2023 році,.

Відсоток хворих серед вперше виявлених у 2024 році, які отримали спеціальне лікування, склав 71,1%, хворих на злоякісні новоутворення, не були охоплені спеціальним лікуванням - 28,9%.

Зменшився відсоток онкозанедбаності який склав у 2024 році – 22,3% (2023 рік – 23,3%).

Зберігається високий рівень занедбаності при раку глотки – 50,0%, раку шлунка – 54,0%, раку ротової порожнини – 46,5%, раку легені – 43,9%, раку передміхурової залози – 27,8%, раку нирки – 32,7%, раку ободової кишки – 27,4%, раку гортані – 23,1%.

Виявлено в занедбаному стані 62,6% хворих на рак шлунка, у зв'язку з чим 61,7% хворих не пережили одного року з моменту встановлення діагнозу, що свідчить про значні недоліки у стані своєчасного виявлення хворих цієї категорії. Аналогічна ситуація і при раку легень 43,9% - 61,8%.

Довідково: З початку 2025 року відсоток хворих виявлених у занедбаному стані (IV стадії захворювання) склав по області 21,1%, що дещо нижче показника за аналогічний період 2024 року – 23,5%.

Основною проблемою залишається пізнє виявлення злоякісних новоутворень в амбулаторно - поліклінічних закладах, питома вага хворих з III-IV стадією процесу у січні-червні 2025 року становить 36,1%, при візуальних локалізаціях пухлин цей показник склав 16,3% (а при раку ротової порожнини – 62,5%, мигдалин – 66,7%, рото глотки – 64,3%, раку молочної залози – 29,0%, раку прямої кишки – 54,7%, раку анального каналу прямої кишки – 66,7%, раку шийки матки - 34,1%), щитоподібної залози – 13,6%.)

Із кількості онкохворих, які перебувають на обліку на кінець 2024 року (33,8 тис.осіб), 5 і більше років з моменту встановлення діагнозу 67%. Найвищий відсоток зареєстровано при раку кісток і сполучної тканини – 77,8%, раку губи – 80,3%, щитоподібної залози – 78,4%, раку шийки матки – 79,3%, тіла матки – 74,3%, яєчника – 74,7%, найнижчий при раку стравоходу лише 27,4%, раку легень – 40,1% і раку передміхурової залози – 49,1%.

Аналіз структури смертності за причинами смерті:

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України статистична інформація за 2022-2024 роки стосовно причин смертності від захворювань буде оприлюднена після завершення встановленого згідно з пунктом 1 Закону України "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни" терміну для подання статистичної та фінансової звітності

Враховуючи ситуацію, яка склалася наведено дані за 2021 рік:

першому місці, знаходяться хвороби системи кровообігу і становлять від загальної кількості смертей 57,6% (2020 рік – 62,4%, 2019 рік – 64%);

другому – смерті від злоякісних новоутворень – 9,8% (2020 рік – 11,6%, 2019 рік – 12,8%);

третьому – хвороби органів дихання – 8,3% (2020 рік – 3,3%, 2019 рік – 2,2%);

четвертому - смерті від симптомів та неточно визначених станів – 7,9% (2020 рік – 8,4%, 2019 рік – 8,4%), що свідчить про низький рівень посмертної діагностики;

п'ятому місці – смерті внаслідок коронавірусної інфекції – 6,6% (2020 рік – 1,5%);

шостому місці - нещасні випадки, отруєння, травми – 4,3% (2020 рік - 5,7%, 2019 рік – 5,5%);

далі - хвороби органів травлення – 2,9% (2020 рік – 3,6%, 2019 рік – 3,2%).

За даними Мін'юста за 2024 рік у Кіровоградській області:

чисельність померлих склала 14898 осіб (2023 рік – 14890 осіб), що на 0,1% більше порівняно з 2023 роком. Природний приріст (скорочення) є від'ємним і складає (-10707 особи).

За даними Головного управління статистики області за 2024 рік померло 32 дитини 1 року життя, порівняно з 2023 роком, що менше на 3 дитини, або на 8,6%.

За підсумками 2024 року показник дитячої смертності становить 6,6 на 1000 народжених живими проти 7,2 у 2023 році, що менше на 7,5% порівняно з 2023 роком.

За 2024 рік в області зареєстровано 2 випадки материнської смертності - в КНП "Кіровоградська обласна лікарня Кіровоградської обласної ради" (причина смерті – тромбоемболія гілок легеневої артерії) та 1 в

Маловисківській лікарні (причина смерті – емболія навколоплідними водами, масивна маткова кровотеча).

Показник материнської смертності у розрахунку 100 тис.народжених живими становить 48,11 проти 20,82 у 2023 році (за 2022 рік – 18,90, за 2021 рік – 36,15, за 2020 рік склав 66,14, за 2019 рік – 15,73, за 2018 рік 14,13, за 2017 рік випадків материнської смертності в області не було зареєстровано).

За даними департаменту охорони здоров'я проведено аналіз за окремими показниками смертності:

1) серед померлих дітей 1-го року життя:

на першому місці знаходяться стани, що виникають у перинатальному періоді – 29,85 на 10 тис. народжених живими (2023 рік – 41,14), або 44,8% (2023 рік – 57,1%);

на другому місці – хвороби ендокринної системи – 18,4 на 10 тис. народжених живими (2023 рік – 12,34), або 27,6%;

на третьому місці - вроджені вади розвитку – 9,18 на 10 тис.народжених живими (2023 рік – 10,29), або 13,8%;

на четвертому місці – на четвертому місці – хвороби органів дихання (пневмонія), хвороби органів травлення (діафрагмальна кила), інфекційні захворювання (сепсис) – 4,59 на 10 тис. народжених живими (2023 рік – 2,06), або 6,9%.

У розрізі районів області показник дитячої смертності у 2024 році становив:у Голованівському районі – 12,8, у Кропивницькому районі – 4,26, у Новоукраїнському районі – 11,76, у Олександрійському районі – 5,79 на 1 тис. живороджених.

2) показник смертності від туберкульозу у 2024 році становить 4,1 на 100 тис. населення проти 7,1 на 100 тис. населення за 2023 рік (кількість померлих від туберкульозу за 2024 рік зменшилась в 1,7 раза та склала 37 осіб).

Довідково: З початку 2025 року кількість померлих від туберкульозу збільшилася на 5,2% та склала 17 осіб. Показник смертності складає 1,9 на 100 тис.населення (січень-травень 2024 року – 16 осіб, показник – 1,8 на 100 тис. наелення).

3) відбувається щорічне зростання показників смертності при раку легень, який у 2024 році склав 35,3, раку молочної залози – 28,8 і раку предміхурової залози – 25,3.

Довідково: З початку 2025 року показник смертності від злоякісних пухлин зменшився і склав 78,3 на 100 тис. населення у 2025 році проти 81,4 за аналогічний період 2024 року.

4) показник смертності від ВІЛ-інфекції зменшилась на 22,2%, в тому числі від СНІДу у 2,1 роза порівняно з 2023 роком;

Смертність від ВІЛ-інфекції зменшилась на 22,2%, в тому числі від СНІДу у 2,1 рази. Кількість померлих ВІЛ-інфікованих осіб від загальної кількості

вперше взятих під медичний нагляд протягом року складає 24,4% проти 32,1% за 2023 рік.

Від ко-інфекції (туберкульоз/ВІЛ-інфекція) померло 3 особи, проти 6 у 2023 році, смертність знизилася у 2 рази.

5) показник смертності внаслідок аварії на ЧАЕС зменшився на 6,4% порівняно з 2023 роком і становить 160 постраждалих (2023 рік – 171 особа), з них : 154 ліквідаторів, 14 переселенців.

За причинами смерті постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС: від хвороб системи кровообігу – 58,8%; від злоякісних новоутворень – 25,6%; від хвороб органів дихання – 5,6%; від захворювань органів травлення – 3,75%; від травм і отруєнь – 2,5%; від хвороб ендокринної системи та симптоми та неточно визначені стани – 1,25%; від інфекційних хвороб та від психічних розладів – 0,6%.

Заходи, які вжиті з початку 2025 року для зниження показника смертності, зокрема:

1) 5 медичних закладів області уклали з НСЗУ договори на отримання пакету медичних послуг "Готовність закладу охорони здоров'я до надання медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях" (КНП "Обласна клінічна дитяча лікарня Кіровоградської обласної ради", КНП "Кіровоградська обласна лікарня Кіровоградської обласної ради", КНП "Центральна міська лікарня Кропивницької міської ради", КП "Центральна міська лікарня м. Олександрії" Олександрійської міської ради, КНП "Новоукраїнська міська лікарня" Новоукраїнської міської ради).

Відповідно до специфікацій контрагування за цим пакетом медпослуг, заклад має надавати медичну допомогу постраждалим у надзвичайних ситуаціях, включаючи травми/політравми, ураження хімічного та радіаційного характеру, отруєння, інфекційні захворювання, зокрема, особливо небезпечні інфекційні хвороби.

2) забезпечено надання якісних та доступних медичних послуг пацієнтам у невідкладних станах. Екстрену (швидку) медичну допомогу в Кіровоградській області надавали 66,2 бригади ЕМД. Укомплектованість бригад ЕМД становить 57%.

3) в ДУ "Кіровоградський ОЦКПХ МОЗ" створені та функціонують групи оперативного реагування на надзвичайні ситуації для реалізації для здійснення хімічного, біологічного, радіаційного спостереження. Групи оперативного реагування переведені в режим підвищеної готовності та забезпечені засобами індивідуального захисту, відповідним обладнанням, приладами для індивідуального дозиметричного контролю, автомобільним транспортом, запасом пального не менше 5 діб. Центр працює в режимі постійної готовності для вжиття оперативних заходів, необхідних для забезпечення захисту та санітарно-епідемічного благополуччя населення.

4) забезпечено надання якісних та доступних медичних послуг вагітним, роділлям, породіллям, новонародженим, здійснення розширеного неонатального скринінгу, впровадження допоміжних репродуктивних технологій;

5) здійснювалися заходи з профілактики, ранньої діагностики і лікування серцево-судинних захворювань.

6) здійснювалися заходи із раннього виявлення та лікування хворих на туберкульоз.

КНП "Кіровоградський обласний фтизіопульмонологічний медичний центр Кіровоградської обласної ради" за рахунок коштів:

централізованого постачання отримав апарат МРТ на суму 14,8 млн. гривень;

міжнародної технічної допомоги у рамках проекту "Підтримка зусиль у протидії туберкульозу в Україні" за підтримки Агенства США з міжнародного розвитку USAID отримав вироби медичного призначення, лікарські засоби, медичні костюми на суму 1,8 млн. гривень.

7) профілактичними оглядами за перше півріччя 2025 року охоплено 59,7% декретованих контингентів дорослого населення, що більше аналогічного періоду минулого року на 3,6% (перше півріччя 2024 року – 61,9%).

Відсоток виявлення хворих при проведенні профілактичних оглядів серед дорослого населення становить по області 12,4% проти 10,8% у аналогічному періоді минулого року.

Дитяче населення в віці 0-14 років охоплено профілактичними оглядами на 86,4%, діти підліткового віку – на 85,5 від числа підлягаючих контингентів (перше півріччя 2024 року відповідно 84,5% та 81,6%).

8) за підтримки Фонду Організації Об'єднаних Націй в Україні, Благодійної організації "100 відсотків життя" (далі – Фонд) в області здійснює свою роботу мобільна бригада "Сексуального та репродуктивного здоров'я". У рамках договору з Фондом бригада медичних працівників виїжджає на фельдшерсько-акушерські та фельдшерські пункти, лікарські амбулаторії загальної практики-сімейної медицини, проводить безкоштовно огляд та обстеження пацієнтів (УЗД, кольпоскопія, ЕКГ, обстеження на ВІЛ інфекцію, сифіліс, гепатити та визначає вміст цукру у крові)

2.5 Охорона здоров'я

2.5.1 Ресурси охорони здоров'я

До мережі медичних закладів області входять 6 надкластерних, 5 кластерних та 16 загальних закладів охорони здоров'я області.

З початку 2025 року медичну допомогу населенню області надавали 80 закладів охорони здоров'я, у тому числі: 33 лікарняні заклади (у т.ч. 3 обласні лікарняні заклади, 11 міських лікарень, 12 селищних лікарень, 2 дитячі міські лікарні, 2 центральні-районні лікарні, 1 лікарня швидкої медичної допомоги, 2 психіатричні лікарні); 4 диспансери; 32 самостійні амбулаторно-поліклінічні заклади (з них 29 ЦПМСД, 1 самостійна АЗП/СМ, центр репродуктивного здоров'я, поліклінічне об'єднання м. Кропивницький), 3 стоматологічних поліклініки; 1 санаторій; 1 обласний територіальний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф; 2 станції переливання крові; 1 бюро СМЕ; 1 регіональний центр громадського здоров'я; 1 центр медичної реабілітації та паліативної допомоги дітям; 286 ФАПів/ФП (в складі ЦПМСД).

Таблиця 48

Мережа закладів охорони здоров'я в області

Показники	Роки:										
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Січень-червень 2025
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Кількість лікарняних закладів, од.	48	47	47	37	37	35	36	36	34	33	33
Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів, які надають допомогу од.	88	87	82	82	78	82	83	82	76	34	32
Кількість лікарняних ліжок – всього, од.	8547	8007	7942	7885	7838	6999	6509	6382	6445	6496	6456
Кількість лікарняних ліжок - на 10 тис. населення, од.	88,4	83,5	83,6	84,0	84,6	76,6	72,5	71,1	71,83	72,4	71,9

2.5.2 Показники медичного обслуговування дітей та підлітків

Чисельність дітей, яка обслуговується закладами охорони здоров'я області на 01 січня 2025 року зменшилася на 18,9 тис. осіб порівняно з 2023 роком та становить 121 тис. осіб (станом на 01 січня 2024 року – 139,9 тис. особи), зменшення відбулося за рахунок: дітей віком від 0 до 14 років на 17,7 тис. осіб та віком 15-17 років – на 1,2 тис. осіб порівняно з 2023 роком.

Чисельність дітей у віці до 1 року зменшилася на 532 дитини порівняно з 2023 роком і становить 3020 дитини (2023 рік – 3552 особи).

Чисельність дитячого населення підліткового віку (15-17 років) зменшилась на 1,2 тис. особи (на 4,5%), порівняно з 2023 роком та становить 25 тис. осіб (станом на 01 січня 2024 року – 26,2 тис. осіб) за рахунок переходу дітей, яким виповнилось 15 років в іншу вікову категорію (підлітковий вік).

Чисельність дитячого населення з інвалідністю віком від 0 до 17 років становить 3,7 тис. осіб (станом на 01 січня 2024 року 3,9 тис. осіб).

Показник інвалідності дітей у віці 0 – 17 років на 10 тис. дітей відповідного віку становить 235,8 проти 248,2 станом на 01 січня 2024 року.

Вперше визнана інвалідом у 2024 році 271 дитина проти 408 у 2023 році, показник на 10 тис. дітей відповідного віку становить у 2024 році 17,2 проти 25,8 у 2023 році.

Чисельність новонароджених, зареєстрованих в органах РАЦС за 2024 рік зменшилася на 338 осіб порівняно з 2023 роком та становить 4,2 тис. осіб (2023 рік – 4,5 тис. особи).

Число пологів зменшилось у 2024 році на 328 випадки порівняно з 2023 роком (2022 рік – на 702 випадки).

Показник забезпеченості дитячого населення від 0 до 17 років включно лікарняними ліжками становив на кінець 2024 року 53,31 (2023 рік – 53,38) на 10 тис. дитячого населення, в тому числі педіатричними (соматичними) ліжками склав 19,76 (2023 рік – 19,38).

Кількість педіатричних ліжок у 2024 році у порівнянні з 2023 роком збільшилась на 6 ліжок (2023 рік – зменшення на 8 ліжок).

Чисельність лікарів-педіатрів включно з педіатрами-неонатологами станом на 01 січня 2025 року зменшилася на 13 фізичних особи, порівняно з 2023 роком і становить 163 особи.

Показник забезпеченості дітей від 0 до 17 років лікарями-педіатрами становить 1,35 на 1000 дітей проти 1,19 у 2023 році.

Відсоток укомплектованості штатних посад зайнятими посадами становить 79%, фізичними особами – 68,8%(2023 рік відповідно 83,1% і 72,7%).

Заходи, які вжиті з початку 2025 року для поліпшення якості і доступності медичних послуг:

1) за рахунок обласного бюджету, власних надходжень, Національної служби здоров'я України та централізованого постачання здійснено закупівлю медичного, технологічного обладнання та санітарного автотранспорту в закладах системи охорони здоров'я обласного підпорядкування на суму 121,3 млн. гривень;

2) вживаються заходи щодо забезпечення безпекових умов. Наразі у закладах охорони здоров'я області всіх рівнів знаходяться придатними для використання 73 захисні споруди цивільного захисту різного класу.

Сховища, що призначені для укриття працівників і пацієнтів утримуються закладами в постійній готовності та використовуються за призначенням. Вживаються заходи для забезпечення безперешкодного доступу до них маломобільних груп населення та осіб з інвалідністю.

Всі поточні ремонти та реконструкції проводяться за рахунок коштів місцевих бюджетів та власних надходжень закладів охорони здоров'я.

У 2025 році, за кошти які були виділені в 2024 році, продовжується робота з капітального ремонту(реконструкції) в КНП "Центральна міська лікарня Кропивницької міської ради" де завершуються ремонтні роботи; а в КНП "Поліклінічне об'єднання Кропивницької міської ради" (2) укриття – виготовлено проєктно-кошторисну документацію на ремонт.

3) з метою розвитку та підтримки закладів системи охорони здоров'я, поліпшення доступу жителів області до якісної діагностики та лікування, рішенням обласної ради від 21 грудня 2023 року №415, затверджена обласна програма розвитку та підтримки комунальних закладів охорони

здоров'я, які перебувають в управлінні обласної ради, на період 2024-2027 роки. На виконання заходів Програми в обласному бюджеті на 2025 рік передбачені видатки у сумі 11,3 млн. гривень, з яких станом на 01 липня 2025 року профінансовано 9,7 млн. гривень.

4) вживаються відповідні заходи щодо імунізації населення області.

Щомісячно фахівцями державної установи "Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України" (далі - ДУ "Кіровоградський ОЦКПХ МОЗ") спільно з мобільними бригадами центрів первинної медико-санітарної допомоги вакцинальним автобусом здійснюються виїзні сесії до територіальних громад.

Під час виїзних вакцинацій в рамках Всесвітнього тижня імунізації – 2025, щеплено 1,5 тис. людей від дифтерії, правця та COVID-19.

Область повністю забезпечена імунобіологічними препаратами (вакцинами) для проведення профілактичних щеплень як населенню області так і для внутрішньо переміщених осіб. Також, в наявності лікарські засоби для осіб, які хворіють на інфекційні хвороби високого рівня летальності;

5) в комунальних некомерційних підприємствах "Міський пологовий будинок з функціями перинатального центру II рівня" Кропивницької міської ради, КНП "Центральна міська лікарня" Гайворонської міської ради, КНП "Знам'янська міська лікарня ім. А.В. Лисенка" Знам'янської міської ради, КНП "Міська лікарня швидкої медичної допомоги" Кропивницької міської ради" та КП "Центральна міська лікарня м. Олександрії" Олександрійської міської ради за підтримки Благодійної організації "Лікарі без кордонів" створено кабінет безбар'єрного доступу для пацієнтів, які постраждали від гендерного та сексуального насильства, включаючи внутрішньо переміщених осіб та жінок з обмеженими функціями, метою якого є надання безкоштовного обстеження та психологічної підтримки.

6) продовжується робота щодо комплектування лікарськими кадрами та молодими спеціалістами з медичною освітою закладів охорони здоров'я області.

На даний час у закладах охорони здоров'я області працюють 481 працівник – ВПО, із них 218 лікарі. За перше півріччя 2025р в області забезпечено службовим житлом 3 лікарів (молоді спеціалісти) та одну сестру медичну, із них ВПО – 2.

7) з метою збереження психічного та ментального здоров'я населення під час воєнних дій в Україні в 4-х лікувально-профілактичних закладах області проводиться медична та психологічна реабілітація дорослому та дитячому населенню;

8) з метою пропаганди здорового способу життя, профілактики, діагностики та ефективного лікування певних захворювань фахівцями ДУ "Кіровоградський ОЦКПХ МОЗ" протягом звітного періоду:

1) проведено: 57 виступи по обласному телебаченню та на радіо, 2331 лекцію, 50 прес-конференцій, 50 круглих столів, 61 брифінг; 16647 індивідуальних бесід;

2) опубліковано 656 публікацій у друкованих виданнях;

- 3) випущено 479 санітарних бюлетенів,
- 4) розміщено на сайті 822 інформаційних повідомлень про профілактику інфекційних хвороб та неінфекційних захворювань.

2.6 Прогноз екологічної ситуації

2.6.1 Кліматичний прогноз

У 2025 році в Кіровоградській області спостерігалися аномально високі температури.

Температура: Середня температура зросла на 2-3 °С порівняно з попередніми роками. Літні місяці (червень-серпень) досягали 30-38 °С.

Опади: Зниження кількості опадів на 20-30% в літній період. Відзначено часті посухи, що вплинули на сільське господарство.

Екстремальні явища: Зростання частоти теплових хвиль. Підвищений ризик лісових пожеж через сухі умови.

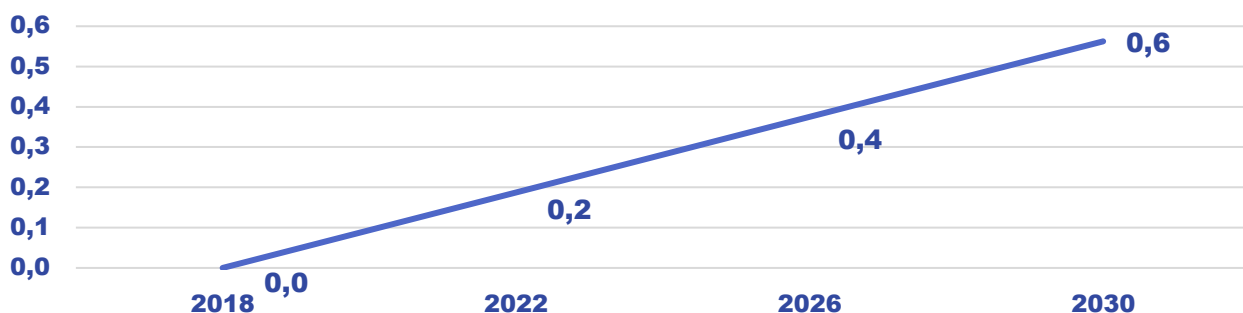
Вплив на екосистеми: Погіршення стану ґрунтів через висушування. Зміни в біорізноманітті, зокрема зменшення чисельності водоплавних птахів. Можемо припустити, що у подальшому це може призвести до:

Вплив на здоров'я: Високі температури, що зберігалися протягом тривалого часу, негативно позначилися на здоров'ї населення. Лікарі відзначали зростання кількості звернень з приводу теплових ударів, загострення серцево-судинних захворювань, а також загального погіршення самопочуття людей, особливо вразливих груп - дітей, літніх людей та хронічно хворих.

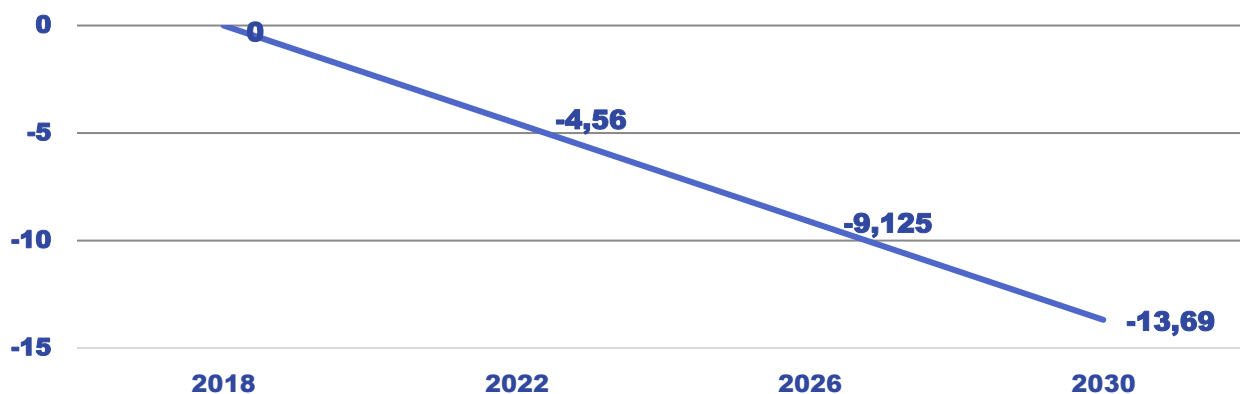
Вплив на довкілля: Екстремальна спека сприяла підвищенню ризику виникнення лісових пожеж. Крім того, спека призвела до зниження рівня води в річках та озерах, що негативно вплинуло на водні екосистеми.

За даними кліматичного прогнозу ООН для територій Центральної України до 2030 року середньорічна температура може зрости більше ніж на 0,5 °С, а кількість опадів – зменшитись на 14 мм/рік. Це може призвести до зміни господарського напрямлення регіону, суттєвої зміни промислового та демографічного профілю.

Кліматичний прогноз ООН Центральної України до 2030 року

Діаграма 6 Прогноз росту середньорічної температури, відносно 2018 року, °С

Діаграма 7 Прогноз щодо зменшення річних опадів, відносно 2018 року, мм

Висновок: Враховуючи кліматичний прогноз ООН для території Центральної України до 2030 року та кліматичні тенденції, які склалися у Кіровоградській області у 2025 році можливо припустити що відбудуться подальші кліматичні зміни, зокрема:

- 1) підвищення температури: до 1,5 -2°C до 2030 року;
- 2) зниження кількості опадів на 20-30% в літній період;
- 3) зростання частоти та інтенсивності посух;
- 4) підвищення ризику для стану здоров'я населення, екосистем, водних, лісових ресурсів, сталого функціонування енергетичної інфраструктури та агропромислового комплексу.

2.6.2 Прогноз використання води на господарсько-питні потреби

Центральноукраїнським національним технічним університетом проведено дослідження щодо поліпшення екологічної ситуації у питанні водних ресурсів.

Зміна клімату також може вплинути на обсяги використання води населенням на господарсько-питні потреби. Зі збільшенням температури, більше води витрачається на побутовому рівні, наприклад, на підтримання гігієни, на питні потреби.

Якщо прийняти середню потребу у воді на одиницю населення сталою величиною, то загальний показник використання свіжої води на господарсько-питні потреби області можливо спрогнозувати з досить високою точністю, так як він корелює із чисельністю населення.

Таблиця 49

Використання свіжої води на господарсько-питні потреби у Кіровоградській області

Показники	Роки:						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8
Чисельність наявного населення, тис. осіб	956,3	945,5	933,1	920,1	903,7	*	*
Використано свіжої води, на господарсько-питні, млн. м ³	19,0	18,4	17,8	15,9	14,7	15,4	16,3

1	2	3	4	5	6	7	8
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу, м ³	56,9	39,8	49,1	42,3	49,1	*	*

Примітка:* - статистична інформація за 2022-2023 роки буде оприлюднена та поновлена після отримання органами державної статистики необхідних адміністративних даних у повному обсязі (по всіх адміністративно-територіальних одиницях) та проведення чергового Всеукраїнського перепису населення.

Таким чином, існує три сценарії щодо зміни обсягу потреби свіжої води на господарсько-питні потреби населення Кіровоградської області в залежності від зміни чисельності населення при фіксованому відносному середньому споживанні:

оптимістичний, що передбачає зменшення споживання води населенням ~ 23%. Споживання води на господарсько-питні потреби скоротиться нижче 15 млн. м³/рік, що дозволить знизити навантаження на очисні споруди та джерела водопостачання;

середній (базовий), передбачає часткове зменшення населення області на ~ 13%. Споживання води на господарсько-питні потреби скоротиться до 16 млн. м³/рік, що дозволить дещо знизити навантаження на очисні споруди та джерела водопостачання;

песимістичний, передбачає стабілізацію чисельності населення на рівні 2019 року. Споживання води на господарсько-питні потреби стабілізується на 18,5 млн. м³/рік, що практично ніяк не відобразиться на навантаженні водоочисних споруд та джерел водопостачання, на фоні збільшення потреб на інші галузі, наприклад, зрошення.

Відповідно до наявних статистичних даних, відбувається поступове зниження відносного споживання води на одиницю населення (див. таблиця 45).

Відповідно до цих даних, господарсько-побутове використання води у Кіровоградській області найнижче у в Європі із великим відривом (середньоєвропейський показник сягає 128 л/день на 1 людину, у Кіровоградській обл. – 52,6 л/день). Це свідчить про можливу недостовірність офіційних статистичних даних і тому прогноз, заснований на цих даних буде носити лише орієнтовний характер.

На основі статистичних даних країн, що проводили політику економії води населенням, можливо очікувати зміни у обсягах використання води на господарсько-побутові потреби на 1 людину в межах 10% за 10 років. Тому, зменшення використання на 10% приймемо за оптимістичний сценарій, на 5% - за базовий, і стабілізацію на рівні 2018 року – за песимістичний. Прогноз зміни використання води на господарсько-побутові потреби у Кіровоградській області відносно базового сценарію зміни чисельності населення буде мати наступний вигляд:

Таблиця 50

**Прогноз використання свіжої води на господарсько-питні потреби у
Кіровоградській області до 2030 року, млн. м³/рік**

Роки	Сценарії прогнозу:		
	оптимістичний	середній (базовий)	песимістичний
1	2	3	4
2012	20,11	20,11	20,11
2013	20,36	20,36	20,36
2014	19,31	19,31	19,31
2015	18,54	18,54	18,54
2016	18,9	18,9	18,9
2017	19,01	19,01	19,01
2018	18,35	18,35	18,35
2019	17,9	17,97	18,05
2020	17,4	17,6	17,76
2021	17,1	17,34	17,56
2022	16,78	17,07	17,36
2023	16,4	16,8	17,16
2024	16,1	16,53	16,96
2025	15,78	16,27	16,74
2026	15,45	16	16,55
2027	15,1	15,74	16,35
2028	14,8	15,48	16,15
2029	14,49	15,22	15,95
2030	14,2	14,96	15,75

Таким чином, ріст обсягу використання води на 1 людину внаслідок кліматичних змін, не зможе суттєво вплинути на загальний обсяг використання води на господарсько-питні потреби у Кіровоградській області, особливо, при проведенні політики економії води. Причиною цього є швидка динаміка зменшення чисельності населення.

2.6.3. Прогноз використання свіжої води на потреби зрошення

Збільшення температури повітря та зменшення обсягу опадів однозначно призведе до збільшення потреби сільського господарства у зрошенні для утримання урожайності.

Для такого показника, як використання води на потреби зрошення, важко спрогнозувати чіткі обсяги через велику кількість факторів, які не піддаються точному підрахунку, наприклад, обсяги інвестицій у відновлення систем зрошення будуть залежати від економічної державної політики, міжнародної підтримки, рішення по ринку землі і т.д.

Але тенденцію можливо орієнтовно спрогнозувати, використавши наявні стратегії Мінагрополітики щодо збільшення обсягів виробництва експортної валової сільськогосподарської продукції в середньому на 20% до 2030 року.

При найбільш оптимістичному сценарії розвитку сільського господарства, буде відбуватись найбільш песимістичний сценарій використання води на зрошення, тому що це може значно збільшити навантаження на водні

екосистеми, з яких відбувається забір води та значно зростає вимивання біогенних речовин із пахотних земель.

Таким чином, за оптимістичний приймемо сценарій, при якому відбудеться збільшення земель, що зрошуються, на 50%; середній (базовий) – на 100%; песимістичний – на 150% із пропорційним збільшенням витрат свіжої води на зрошення.

Таблиця 51

**Прогноз використання свіжої води на потреби зрошення у
Кіровоградській області до 2030 року, млн. м³/рік**

Роки	Сценарії прогнозу:		
	оптимістичний	середній (базовий)	песимістичний
1	2	3	4
2012	1,761	1,761	1,761
2013	1,409	1,409	1,409
2014	1,33	1,33	1,33
2015	1,356	1,356	1,356
2016	1,51	1,51	1,51
2017	1,668	1,668	1,668
2018	2,898	2,898	2,898
2019	3,038	3,14	3,242
2020	3,178	3,382	3,586
2021	3,318	3,624	3,93
2022	3,458	3,866	4,274
2023	3,598	4,108	4,618
2024	3,738	4,35	4,962
2025	3,878	4,592	5,306
2026	4,018	4,834	5,65
2027	4,158	5,076	5,994
2028	4,298	5,318	6,338
2029	4,438	5,56	6,682
2030	4,578	5,802	7,026

2.6.4 Прогноз використання свіжої води на виробничі потреби

Наступний за обсягом споживач води в Кіровоградській області – промисловість. Регіон має розвинуту харчову промисловість (переробка сільськогосподарської сировини), є підприємства машинобудування, виробництва будівельних матеріалів, металів, підприємства хімічної промисловості, велика кількість підприємств з видобутку копалин кар’єрним та шахтним методами, але згідно із правил ведення обліку водокористування, використання води на гірничі потреби не входить до категорії виробничих потреб. Річні водні потреби промисловості – величина, що коливається із спадною тенденцією, як мінімум, протягом останніх 7 років. Цей тренд також корелює із скороченням населення області і погіршенням економічного становища. Існує три сценарії розвитку профілю використання води на промислові потреби до 2030 року:

оптимістичний, який передбачає зниження антропогенного навантаження через скорочення потреб промисловості області на 10 % більш ефективно, ніж це

спрогнозовано лінією тренду. З економічної точки зору це буде означати зниження промислового потенціалу області по різних причинах, в тому числі – зменшення населення та погіршення якості води;

середній (базовий), передбачає поступове скорочення середньої потреби води для промисловості на 13%, відповідно до прогнозу по лінії тренду. Передбачає збереження тенденцій у розвитку промисловості на теперішньому рівні;

песимістичний, який передбачає не таке суттєве скорочення потреб промисловості області, на 10 % менш ефективно, ніж спрогнозовано лінією тренду. В результаті, середній обсяг потреб промисловості у воді знизиться несуттєво, і стабілізується біля теперішнього рівня. Також не можна виключати вірогідність зміни тренду в напрямку зростання при успішній державній економічній політиці.

2.6.5 Сценарії розвитку ситуації з водними ресурсами

Існує три загальні сценарії розвитку ситуації з водними ресурсами: оптимістичний, середній (базовий), та песимістичний.

Найбільш реалістичний – середній (базовий), який передбачає збереження більшості тенденцій і відсутність суттєвих реформ у сфері водокористування. Але цей сценарій не може враховувати випадкові флуктуації розвитку економіки та технічного чи соціального прогресу.

Оптимістичний сценарій передбачає позитивний збіг обставин, при якому певні негативні фактори нівелюються.

Песимістичний сценарій передбачає негативний збіг обставин, при якому негативні процеси підсилюють деструктивний вплив одне одного.

Таблиця 52

Сценарії розвитку ситуації із водними ресурсами в області

Показник	Оптимістичний сценарій	Середній (базовий)	Песимістичний сценарій
1	2	3	4
Середньорічна температура	Ріст на ~ 0,5°C		
Річні опади	Зменшення на ~ 14 мм		
Клімат та гідрологія	Зміщення меж кліматичних зон на північ, зниження обсягу місцевого стоку, збільшення гідротермічного коефіцієнту		
Використання води на зрошення	Ріст на 50%	Ріст на 100%	Ріст на 150%
Господарсько-питні потреби при нинішньому відносному споживанні свіжої води	Зменшення на 20%	Зменшення на 10%	Не зміниться
Відносне споживання води на господарсько-питні потреби на 1 особу	Зменшення у межах 10%*		
Загальне використання води на господарсько-питні потреби при базовому сценарії зміни чисельності населення	Зменшення на 22%	Зменшення на 18%	Зменшення на 14%
Використання води на промислові потреби	Зменшення на 20%	Зменшення на 10%	Не зміниться

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1	2	3	4
Загальне використання води	Зменшення на 15%	Зменшення на 5%	Ріст на 2%
Обсяг нормативно очищених зворотних вод	Зменшення на 10%	Зменшення на 20%	Зменшення на 25%
Річний обсяг добрив, внесених на с/г угіддях	Ріст на 15%	Ріст на 20%	Ріст на 25%
Концентрація забруднюючих речовин у поверхневих водоймах**	Ріст у межах 10%	Ріст у межах 15%	Ріст у межах 25%
Біологічне різноманіття водних екосистем***	Зменшення/зміна на 5%	Зменшення/зміна на 7%	Зменшення/зміна на 10%
Здатність екосистем до самовідновлення	Незначні порушення	Часткові та локальні порушення	Значне порушення
Рекреаційний потенціал області	Зменшення кількості водойм із високим рекреаційним потенціалом, погіршення санітарних умов більшості рекреаційних зон		

Примітка: * обсяг господарсько-питних потреб корелює із кліматом не напряму, а через культурні явища, а тому ця залежність складна і мінлива та не піддається чіткому прогнозу;

** через значну складність процесу міграції біогенних речовин та процесу самоочищення екосистем, зростання обсягів використання добрив та зростання обсягів недостатньо очищених стічних вод, мають нелінійну залежність із збільшенням концентрації забруднюючих речовин у водоймах і тому вона не піддається чіткому підрахунку;

*** зміна видового складу екосистем по відношенню до 2010-2019 років. Через складність взаємозв'язків у екосистемах прогноз носить приблизний характер.

Таким чином, можна зробити висновок, що спроба проведення економічного та демографічного розвитку регіону неможлива без одночасного проведення заходів по відновленню та збереженню водних ресурсів.

2.6.6 Поводження з відходами.

Прогноз утворення відходів у Кіровоградській області на період до 2034 року¹

Розробниками Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області до 2034 року здійснено прогноз обсягів утворення побутових відходів на 2025–2034 роки, з урахуванням:

прогнозу динаміки чисельності населення Кіровоградської області до 2034 року (сторінки 36-37 Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області до 2034 року);

інформації про обсяги зібраних та перевезених побутових відходів протягом 2015-2024 років (сторінка 116 Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області до 2034 року);

інформації щодо питомого утворення побутових відходів протягом 2015-2021 років (сторінка 115 Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області до 2034 року).

За даними розробників Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області до 2034 року для прогнозу утворення побутових відходів на 2025-2034 роки взято усереднене значення – 1,51 м³/особа/рік. Дані щодо

¹ джерело: [Регіональний план управління відходами у Кіровоградській області до 2034 року], [розробники: КІРОВОГРАДСЬКА ОДА, ТОВ «КОМПАНІЯ «ЦЕНТР ЛТД»], [2025].

обсягів утворення відходів за 2021 рік ($0,76 \text{ м}^3/\text{особа}/\text{рік}$) – аномальний показник (період гострої фази COVID – не беремо до уваги), тому для коректності даних беремо усереднене значення питомого утворення відходів за 2015–2022 роки. Стабільний питомий показник утворення побутових відходів ($1,51 \text{ м}^3/\text{особа}/\text{рік}$) дозволяє прогнозувати динаміку обсягів відходів пропорційно до чисельності населення. Підвищення або зниження рівня споживання, зміни в пакувальних технологіях чи ставлення населення до сортування та переробки відходів також можуть вплинути на реальні обсяги утворення відходів.

На основі прогнозів чисельності населення регіону та питомого утворення побутових відходів зроблено прогноз утворення побутових відходів на 2025–2034 роки (дані наведено в таблиці 53¹).

Таблиця 53

Прогноз утворення побутових відходів на 2025–2034 роки¹

(джерело: [Регіональний план управління відходами у Кіровоградській області до 2034 року], [розробники: КІРОВОГРАДСЬКА ОДА, ТОВ «КОМПАНІЯ «ЦЕНТР ЛТД»], [2025].)

Рік	Оптимістичний сценарій (який не враховує пандемію COVID та воєнний стан)		Реалістичний сценарій (враховуючи скорочення населення через пандемію COVID та воєнний стан)	
	Населення, тис осіб	Обсяг утворення побутових відходів (при $1,51 \text{ м}^3/\text{особа}/\text{рік}$), млн м^3	Населення, тис осіб	Обсяг утворення побутових відходів (при $1,51 \text{ м}^3/\text{особа}/\text{рік}$), млн м^3
1	2	3	4	5
2025	902,8	1,363	889,8	1,3444
2026	897,4	1,355	879,0	1,327
2027	892,0	1,347	868,3	1,311
2028	886,6	1,339	857,7	1,295
2029	881,3	1,331	847,3	1,279
2030	875,9	1,323	837,0	1,264
2031	870,6	1,315	826,8	1,248
2032	865,3	1,307	816,8	1,233
2033	860,1	1,299	806,8	1,218
2034	854,8	1,291	797,0	1,203

За висновками розробників Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області до 2034 року щорічне скорочення населення в обох сценаріях призводить до поступового зниження загального обсягу утворення побутових відходів.

Зокрема, у 2026 році прогнозується:

1,355 млн м^3 у оптимістичному сценарії;

1,327 млн м^3 у реалістичному.

До 2034 року ці показники зменшуються до: 1,291 млн м^3 (оптимістичний); 1,203 млн м^3 (реалістичний).

Таким чином, зменшення складе: 0,072 млн м^3 (–5,3 %) у оптимістичному; 0,141 млн м^3 (–10,5 %) у реалістичному. Найбільше скорочення побутових відходів очікується у реалістичному сценарії, який враховує наслідки війни та

епідемії: зниження чисельності населення є більш різким, тому і обсяги утворення відходів зменшуються значніше.

Такий прогноз свідчить про поступове зменшення обсягів утворення побутових відходів у Кіровоградській області внаслідок демографічного скорочення.

Навіть за оптимістичного сценарію обсяги побутових відходів щороку зменшуються, що варто враховувати при плануванні потужностей об'єктів інфраструктури.

Реалістичний сценарій, з більшим скороченням населення, може знизити доцільність нових великих інвестицій у розширення наявної інфраструктури, натомість варто робити акцент на її модернізацію та ефективність.

Для покращення ситуації з управління побутовими відходами буде забезпечено реалізацію заходів Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області до 2034 року, зокрема щодо:

- удосконалення системи управління відходами на інноваційних засадах;
- створення сучасної інфраструктури у сфері управління відходами, запровадження новітніх технологій, зменшення обсягів їх захоронення; - покращення інфраструктури збирання та оброблення відходів, що передбачає залучення інвестицій;
- налагодження схеми роздільного збирання побутових відходів, будівництво комплексу з переробки побутових відходів;
- проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності громадян про негативний вплив відходів та важливість правильного управління відходами;
- посилення спроможності контролюючих органів забезпечувати дотримання законодавства для недопущення спалювання зелених відходів та забезпечення їх компостування у відповідності до Правил компостування біовідходів;
- ліквідація несанкціонованих звалищ сміття;
- проведення рекультивації місць складування відходів;
- виділення з відходів сировини, яка може бути використана повторно;
- зменшення обсягів утворення відходів з урахуванням впровадження найкращих доступних технологій і методів управління у процесі промислового виробництва.

2.7 Прогноз демографічної ситуації.

Центральноукраїнським національним технічним університетом проведени дослідження щодо тенденції демографічних процесів у Кіровоградській області.

Аналіз статистичних даних, які описують демографічні процеси у регіоні, а також ймовірні тенденції змін статеві-вікової структури, показників народжуваності, смертності та міграції населення дозволили здійснити прогноз чисельності населення Кіровоградської області на період до 2030 року.

Прогнозування чисельності наявного населення Кіровоградської області на період до 2030 року проведено за п'ятьма варіантами:

"високий – високий – високий" – найбільш оптимістичний;

"середній – середній – середній" – найбільш вірогідний;

"низький – низький – низький" – найбільш песимістичний;

"нормативний" – гіпотетичний;

"постійні показники на рівні 2018 р." – малоімовірний.

За найбільш оптимістичним варіантом прогнозу, тобто за умови суттєвого поліпшення усіх наявних тенденцій, вжиття дієвих заходів щодо поліпшення демографічної й соціально-економічної ситуації в регіоні, чисельність населення Кіровоградської області станом на **01 січня 2027 року** може скласти **868,0 тис. осіб**.

Натомість найбільш вірогідний "середній – середній – середній" сценарій прогнозу дозволяє стверджувати, що населення Кіровоградської області станом на 01 січня 2027 року наблизатиметься до значення 860,5 тис. осіб.

За песимістичним варіантом прогнозу, тобто за умови подальшого погіршення демографічної й соціально-економічної ситуації в регіоні, посилення негативних тенденцій у сфері природного відтворення населення та активізації міграційних процесів, зниження середньої очікуваної тривалості життя при народженні тощо, чисельність населення регіону може досягти станом на **01 січня 2027 року** **855,6 тис. осіб**.

Таблиця 54

**Прогноз чисельності населення Кіровоградської області до 2030 року
за різними варіантами розвитку демографічної ситуації**

(тис.осіб)

Варіант прогнозу	Роки:											
	Факт				Прогноз							
	Станом на 01 січня											
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
"високий – високий – високий" – найбільш оптимістичний	945,5	933,1	920,1	903,7	894,8	887,0	879,9	873,6	868,0	863,1	858,9	855,4
"середній –середній – середній" – найбільш вірогідний	945,5	933,8	920,1	903,7	892,8	883,9	875,6	867,8	860,5	853,8	847,5	841,8
"низький – низький – низький"– найбільш песимістичний	945,5	933,8	920,1	903,7	891,4	881,8	872,7	864,0	855,6	847,7	840,1	833,0
"нормативний" – гіпотетичний	945,5	933,8	920,1	903,7	893,7	885,3	877,5	870,4	863,8	857,9	852,5	847,7
"постійні показники на рівні 2018 року" – малоймовірний	945,5	933,9	920,1	903,7	892,1	881,8	871,7	861,6	851,7	841,8	832,0	822,4

За результатами проведеного дослідження встановлено, що показники демографічної ситуації в Кіровоградській області залежать від комбінованого впливу багатьох факторів:

1) у разі продовження бойових дій - чисельність наявного населення Кіровоградської області станом на 01 січня 2027 року наблизатиметься до значення 860,5 тис. осіб, зокрема через:

посилення негативних тенденцій у сфері природного відтворення населення, у тому числі вплив військової агресії Російської Федерації (зменшення частки осіб молодіжного та дорослого контингенту за віковими групами). Невизначеність майбутнього, спричинена війною, може ускладнювати рішення про народженість дітей.

додаткові фактори, як підвищена смертність через віддалені наслідки кризи здоров'я цивільного населення внаслідок поранень, інфекційних захворювань та інших травм, посилених війною;

активізації міграційних процесів (особливо міждержавна міграція – переважно діти та жінки);

2) фізіологічних, шлюбно-сімейних, соціальних, економічних, культурних та ін.

Проведений аналіз дозволив ідентифікувати основні демографічні проблеми, що потребують розв'язання, а саме:

передостаннє місце регіону за чисельністю наявного населення серед решти регіонів України та стійка спадна тенденція чисельності населення області (зниження з 1100 тис. осіб у 2004 році до 903,7 тис. осіб у 2021 році);

висока концентрація наявного населення регіону (майже 40%) у трьох містах – Кропивницькому, Олександрії, Світловодську;

суттєва диференціація за показниками питомої ваги міського населення, міграції та демографічного навантаження у розрізі районів області та зниження кількості народжених;

низький рівень середньої очікуваної тривалості життя при народженні у чоловіків (на 10 років менший, ніж у жінок) та статеві-віковий дисбаланс у структурі населення області;

зростання частки осіб старшої вікової групи (65 і більше років) у структурі постійного населення області.

До основних напрямів поліпшення демографічної ситуації відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку Кіровоградської області віднесено:

припинення війни;

зростання показників народжуваності з урахуванням зміцнення гендерної рівності та створення підтримка сім'ї;

активна, послідовна та виважена міграційна політика;

залучення інвестицій у сферу охорону здоров'я та у людський капітал, зниження смертності;

розвиток інфраструктури (молодіжне житлове будівництво, дорожня інфраструктура, соціальна інфраструктура) та створення на території регіону

інноваційно-інтегрованих структур (інноваційний аграрний кластер, інноваційний центр для організації ефективної співпраці влади, бізнесу, освітніх і наукових установ, громади);

спрямування публічних коштів місцевих бюджетів на підтримку підприємств регіону та підвищення ефективності функціонування територіальних громад та ін.

2.8 Прогноз змін у довкіллі, якщо Програма не буде затверджена

У разі, якщо проєкт Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік не буде затверджено, основні екологічні проблемні питання, які потребують вирішення у 2026 році, і поточний стан довкілля залишаться незмінними (Розділ IV. Основні екологічні проблеми Кіровоградської області).

Детальніше, розглянемо зміни стану довкілля, якщо ДДП не буде затверджено.

Ймовірні зміни стану атмосферного повітря та стану кліматичних умов території, якщо ДДП не буде затверджено.

У випадку, якщо Програму не буде затверджено, а заходи з охорони атмосферного повітря не будуть реалізовані, **стан атмосферного повітря на території області, кліматичні умови території** більш ймовірно залишаться на рівні сучасних показників.

За умови нарощування об'ємів виробництва промислових підприємств на території області збільшення бюджетних, комунальних закладів та житлового сектору Кіровоградської області – **є ризик погіршення якості атмосферного повітря, який може призвести до зниження якості екологічних показників стану довкілля**. При цьому, рівень забруднення атмосферного повітря, швидше за все матиме тенденцію до зростання, що може знизити рівень комфортного проживання населення.

Тому, Програмою визначено ряд заходів, які спрямовані на покращення стану атмосферного повітря та запобігання змінам клімату:

1) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2026-2030 роки;

2) реалізація заходів Програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2022-2026 роки для зони "Кіровоградська";

3) впровадження державної системи моніторингу довкілля області (оперативний збір та оцінка інформації про стан довкілля області);

4) реалізація в області заходів, спрямованих на екологічну безпеку та адаптацію до змін клімату, досягнення в області "доброго" екологічного стану, зокрема шляхом виконання вимог Стратегій формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 та 2035 років, та відповідних операційних планів заходів з їх реалізації;

5) реалізація завдань та заходів обласної програми цивільного захисту Кіровоградської області на 2022-2027 роки;

6) створення захисних лісових насаджень на еродованих землях на території області;

7) збереження лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень;

8) забезпечення через засоби масової інформації систематичної роз'яснювальної роботи з громадськістю, проведення спільно з працівниками Національної поліції рейдів в лісових масивах з виявлення порушників правил пожежної безпеки;

9) модернізація діючих промислових підприємств, впровадження новітніх інноваційних технологій за рахунок посилення інноваційної складової розвитку галузей промисловості;

10) сприяння проведенню робіт із стандартизації та сертифікації промислової продукції, підвищення стандартів її якості, безпечності та екологічності;

11) впровадження новітніх екобезпечних технологій з видобування й перероблення корисних копалин, проведення обов'язкової рекультивації та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності гірничодобувних підприємств;

12) продовження проведення робіт із забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору, відновлення пошкоджень об'єктів енергетичної інфраструктури внаслідок збройної агресії росії;

13) поліпшення стану пожежної та техногенної безпеки населених пунктів та території області.

Враховуючи, якщо вищезазначені заходи Програми не будуть реалізовані на території області, забруднення атмосферного повітря та накопичення в ньому шкідливих речовин може проявлятися в зростанні показників захворюваності й смертності від хвороб органів дихання, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах області.

Ймовірні зміни стану земельних ресурсів та ґрунтів, якщо ДДП не буде затверджено.

У випадку, якщо Програму не буде затверджено, а заходи з охорони навколишнього природного середовища не будуть реалізовані, **є ризик погіршення якісного стану ґрунтів на території Кіровоградської області.**

Зокрема, без впровадження основних заходів Програми щодо:

1) здійснення контролю за станом дотримання вимог земельного законодавства;

2) збереження та відтворення родючості ґрунтів, системна протидія ерозійним процесам;

3) упорядкування орних земель шляхом виведення з їх складу схилів, земель водоохоронних зон, ерозійно небезпечних та інших непридатних для розорювання угідь;

4) розширення площ зрошуваних земель, зокрема через створення організацій водокористувачів, реконструкції зрошувальних систем, придбання поливної техніки та улаштування систем краплинного зрошення та забезпечення їх ефективного використання

5) збільшення обсягів поширення новітніх сортів сільськогосподарських культур, адаптованих до умов вирощування і стійких до стресових кліматичних умов;

6) створення і відновлення сіножатей та пасовищ;

7) проведення актуалізації нормативної грошової оцінки земель, встановлення меж населених пунктів;

8) розробка проектів землеустрою еколого-економічного обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь;

9) виконання заходів з охорони земель в частині виготовлення робочих проектів землеустрою, у тому числі стосовно рекультивації порушених земель у наслідок бойових дій, їх подальша реалізація;

10) проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів за рахунок коштів, які надійшли в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва та знаходяться на спецрахунках відповідних територіальних громад;

11) проведення роботи з ідентифікації та віднесення земельних ділянок до самозалісених ділянок, і вирішення питання їх передачі в постійне користування філіям ДП "Ліси України";

12) створення захисних лісових насаджень на еродованих землях на території області;

13) проведення берегоукріплення водних об'єктів протяжністю 1,25 км;

14) проведення берегоукріплювальних робіт Кременчуцького водосховища;

15) реалізація добровільних національних завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель.

Якщо вищезазначені заходи Програми не будуть реалізовані на території області це може призвести до погіршення родючості ґрунтів у зв'язку з неналежним веденням землеробств, до виснаження та деградація земель внаслідок вирубки лісосмуг та недодержання сівозмін сільськими господарствами (виробниками) тощо.

Ймовірні зміни стану рослинного та тваринного світу, якщо ДДП не буде затверджено.

У випадку, якщо Програму не буде затверджено, а заходи з охорони навколишнього природного середовища не будуть реалізовані, скоріш за все залишиться на сталому рівні, але впровадження заходів з охорони навколишнього природного середовища може позитивно вплинути на чисельності різних видів флори та фауни, зокрема:

1) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2026-2030 роки;

2) проведення наукових досліджень з метою оновлення Переліків видів тварин і судинних рослин, які підлягають особливій охороні на території Кіровоградської області;

3) забезпечення догляду за насадженнями та підтримання належного санітарного стану, проведення робіт із благоустрою, упорядкування території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення "Тобілевичі";

4) продовження роботи щодо створення національного природного парку "Чорнолісько-Боковеньківський";

5) продовження роботи щодо створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення в адміністративних межах Компаніївської, Пантаївської, Новопраської та Тишківської громад;

6) збереження лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень;

7) створення захисних лісових насаджень на еродованих землях на території області;

8) сприяння координації діяльності в галузі охорони та відтворення водних біоресурсів з метою поліпшення внутрішніх рибогосподарських водних об'єктів області;

Якщо вищезазначені заходи Програми не будуть реалізовані на території області це може призвести до втрати природного біорізноманіття біологічної стійкості і витіснення цінних видів флори та фауни та втрат генофонду рідкісних видів лікарських та декоративних рослин завдає неконтрольована експлуатація їх ресурсів.

Ймовірні зміни стану геологічних та гідрографічних умови, якщо ДДП не буде затверджено.

Програмою не передбачається реалізація завдань та заходів, які можуть призвести до негативного впливу на геологічне і гідрогеологічне середовище на території Кіровоградської області.

Тому у випадку, якщо ДДП не буде затверджено, стан геологічного та гідрологічного середовища території Кіровоградської області більш ймовірно залишаться на рівні сучасних показників.

Але без впровадження заходів Програми щодо:

1) забезпечення стабільної роботи промислових підприємств області шляхом сприяння вирішенню за участі центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування проблемних питань у їх функціонуванні;

2) впровадження новітніх екобезпечних технологій з видобування й перероблення корисних копалин, проведення обов'язкової рекультивації та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності гірничодобувних підприємств;

3) забезпечення максимально повного використання видобутих корисних копалин, мінімізація відходів під час їх видобутку та переробки;

4) забезпечення "зеленого переходу" та екологічної модернізації діючих промислових, добувних підприємств, впровадження нових і новітніх екоорієнтованих технологій;

5) технічне переоснащення виробництва на основі впровадження інноваційних проєктів, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів.

6) проведення берегоукріплювальних робіт Кременчуцького водосховища;

7) проведення берегоукріплення водних об'єктів протяжністю 1,25 км;

8) розчищення та регулювання русел річок і водойм, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок і водойм – 149,7 км;

9) замулення річок, ставків та водосховищ, що призводить до підняття рівня ґрунтових вод та як наслідок матеріальних збитків, виникнення соціальної напруги у місцях проживання людей де мають місце процеси підтоплення повеневими та підземними ґрунтовими водами.

Якщо вищезазначені заходи Програми не будуть реалізовані на території області існує ризик активізації небезпечних фізико-геологічних явищ та процесів. Зокрема, проблеми щодо умов скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти скидання мінералізованих шахтних вод без очистки.

Ймовірні зміни стану водних ресурсів, якщо ДДП не буде затверджено.

З метою охорони водних ресурсів та їх раціонального використання у Програмі визначено ряд заходів щодо вирішення проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів на території Кіровоградської області:

1) ведення державного обліку водокористування, водного кадастру;

2) паспортизація водних об'єктів;

3) розроблення та встановлення режимів роботи водних об'єктів;

4) проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення;

5) виконання заходів з ревіталізації та відновлення річок, реконструкції гідротехнічних споруд для забезпечення регулювання річкового стоку та підтримання екологічного стану водних об'єктів;

6) проведення берегоукріплювальних робіт Кременчуцького водосховища;

7) відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму й покращення санітарного стану річки Велика Вись (с. Арсенівка, Мар'янівська сільська рада).

8) проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення;

9) підвищення якості надання послуг з постачання питної води та очищення стічних вод;

10) збільшення протяжності нових та реконструйованих мереж водопостачання, водовідведення та теплопостачання в населених пунктах на 5 км;

11) сприяння своєчасному та якісному виконанню планових робіт з реконструкції і модернізації систем централізованого водопостачання та водовідведення із застосуванням сучасних енергозберігаючих технологій, першочергове відновлення об'єктів, які постраждали внаслідок збройної агресії;

12) координація роботи ОКВП "Дніпро-Кіровоград" щодо реалізації пріоритетних заходів, спрямованих на оновлення основних фондів підприємства та здійснення органом управління згідно з законодавчо визначеними повноваженнями контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства;

13) розроблення альтернативних джерел водозабезпечення населених пунктів;

14) створення резервних запасів матеріалів, обладнання, палива, установок очищення води у підприємствах області, які надають послуги з централізованого водопостачання, водовідведення та теплопостачання;

15) проведення робіт із розчистки і регулювання русел річок;

16) виконання заходів з ревіталізації та відновлення річок, реконструкції гідротехнічних споруд для забезпечення регулювання річкового стоку та підтримання екологічного стану водних об'єктів;

17) проведення берегоукріплювальних робіт Кременчуцького водосховища;

18) відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму й покращення санітарного стану річки Велика Вись (с. Арсенівка, Мар'янівська сільська рада).

19) покращення стану поверхневих вод шляхом проведення модернізації та будівництва нових каналізаційних очисних споруд на підприємствах житлово-комунального господарства;

Якщо вищезазначені заходи Програми не будуть реалізовані на території області, в майбутньому існує загроза погіршення якісного стану водних ресурсів через потрапляння забруднених стічних вод до водних об'єктів, подальший розвиток житлової та громадської забудови населених пунктів області, як і виробничо-промислового сектору, спричинятиме техногенне навантаження на водні об'єкти, що розташовані на території області.

Ймовірні зміни стану поводження з відходами, якщо ДДП не буде затверджено.

З метою забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів на території області Програмою визначено ряд заходів щодо:

1) реалізація заходів Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області до 2033 року;

2) формування інфраструктури управління побутовими відходами, зокрема шляхом створення спеціалізованих підприємств, діяльність яких спрямована на

збирання, вивезення, перероблення побутових відходів, з метою охоплення всіх населених пунктів громади цими послугами;

3) вжиття органами місцевого самоврядування заходів щодо ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ та стихійних смітників на територіях населених пунктів громад;

4) впровадження повного циклу управління побутовими відходами, перероблення/оброблення відходів і захоронення залишку від операцій сортування або неперероблюваного залишку з дотриманням вимог технологічного режиму захоронення;

5) забезпечення населених пунктів області спеціалізованою технікою для збирання та вивезення твердих побутових відходів;

6) створення сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері управління побутовими відходами, залучення інвестиційних коштів у розвиток сфери управління побутовими відходами.

У разі не виконання заходів, передбачених Програмою, фактор поводження з відходами матиме найбільше значення серед ризиків шкідливого впливу на довкілля на території області.

Залишатиметься на низькому рівні надання послуг у сфері управління відходами та розвиток відповідної інфраструктури на території області, можливе збільшення кількості стихійних сміттєзвалищ і полігонів для їх захоронення, можливе накопичення промислових відходів та як слідство погіршення санітарного стану населених пунктів області.

Розвиток системи поводження з промисловими відходами є одним із першочергових завдань органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища. У цій сфері запланована розробка та реалізація заходів Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області до 2033 року очікується, що його реалізація забезпечить досягнення екологічних стандартів в сфері поводження з відходами і на місцевому рівні.

Ймовірні зміни стану здоров'я населення, якщо ДДП не буде затверджено.

З метою поліпшення здоров'я населення області, забезпечення доступу усіх громадян до медичних послуг належної якості, покращення якості та доступності надання всіх рівнів медичної допомоги населенню, формування у громадян пріоритету здорового способу життя Програмою передбачається реалізація основних завдань спрямованих на зниження смертності населення, збільшення середньої очікуваної тривалості життя та зниження показників захворюваності на "соціальні хвороби" – туберкульоз, наркотична та алкогольна залежності, від хвороб органів дихання, від злоякісних новоутворень, ВІЛ-інфекції та COVID-19 шляхом виконання завдань щодо:

1) організація спроможної мережі кластерних та надкластерних закладів охорони здоров'я, зокрема із створенням реабілітаційних відділень;

2) подальший розвиток амбулаторного рівня надання медичної допомоги, враховуючи профілактичний напрям, організація обов'язкових медичних оглядів;

3) розширення можливостей контрагування нових пакетів НСЗУ і збільшення обсягів надання медичних послуг;

4) створення умов для профілактики інфекційних та неінфекційних хвороб, забезпечення імунізації населення в громадах області відповідно до Календаря профілактичних щеплень;

5) здійснення заходів щодо раннього виявлення та лікування хворих на туберкульоз, онкологічні захворювання;

6) забезпечення тестування на ВІЛ пацієнтів з групи ризику та за медичними показаннями; впровадження доконтактної та постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції;

7) розвиток екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, забезпечення надання якісних та доступних медичних послуг пацієнтам у невідкладних станах;

8) забезпечення надання якісних та доступних медичних послуг вагітним, роділлям, породіллям, новонародженим. Здійснення розширеного неонатального скринінгу, впровадження допоміжних репродуктивних технологій;

9) поліпшення матеріально-технічної бази лікувально-профілактичних закладів області, зміцнення їх експлуатаційного стану (придбання медичного обладнання, автотранспорту, медикаментів, проведення модернізації та ремонтних робіт (у тому числі, закладів, які перебувають у спільній власності територіальних громад сіл, селищ і міст області тощо), та забезпечення безпечових умов в закладах охорони здоров'я в умовах воєнного стану;

10) виконання протипожежних заходів в закладах охорони здоров'я;

11) реалізація заходів обласної програми розвитку та підтримки комунальних закладів системи охорони здоров'я, які перебувають в управлінні обласної ради, на 2024-2027 роки;

12) створення належних умов праці та соціально-побутових умов для медичних працівників, зокрема, працевлаштування та забезпечення житлом, забезпечення своєчасної виплати заробітної плати;

13) подальший розвиток електронної системи охорони здоров'я, зокрема депаперизація та впровадження якісних і доступних електронних сервісів в системі охорони здоров'я;

14) забезпечення авторизації усіх закладів охорони здоров'я області в Єдиному порталі вакантних посад у державних та комунальних закладах охорони здоров'я;

15) забезпечення функціонування в області спроможної системи громадського здоров'я, зокрема:

проведення просвітницької роботи серед різних верств населення області щодо пропаганди здорового способу життя, профілактики, діагностики та ефективного лікування певних захворювань;

вжиття оперативних заходів, необхідних для забезпечення захисту здоров'я населення, що застосовуються у разі наявності потенційних ризиків для здоров'я та епідеміологічного благополуччя населення;

врахування інтересів здоров'я та безпеки населення при організації і наданні медичних послуг та усунення і зменшення негативних наслідків для здоров'я населення громад від різних видів поведінки та видів діяльності людини в системі громадського здоров'я;

16) поліпшення доступності послуг з охорони психічного здоров'я, реалізація в області заходів в рамках Всеукраїнської програми ментального здоров'я "Ти як?".

16) виконання протипожежних заходів в закладах охорони здоров'я.

17) продовження впровадження р'форми шкільного харчування, зокрема в рамках реалізації заходів обласної програми реалізації Стратегії реформування системи шкільного харчування на період до 2027 року;

18) забезпечення безкоштовним харчуванням учнів 1-4 класів та дітей пільгових категорій 5-11 класів, у тому числі – дітей учасників АТО, ООС та осіб, які постраждали під час військової агресії російської федерації;

19) вжиття заходів щодо забезпечення психологічної стійкості здобувачів освіти, зокрема шляхом:

забезпечення належних умов для роботи психологічних служб у закладах освіти області;

організації та проведення у закладах освіти області просвітницьких та інтерактивних заходів зі збереження ментального здоров'я з метою відновлення та зміцнення здоров'я учнів;

організації навчання педагогів та практичних психологів з надання першої психологічної допомоги.

20) створення безпечного середовища у закладах освіти, запобігання кризовим ситуаціям та профілактика правопорушень в освітньому середовищі, зокрема шляхом продовження будівництва та облаштування укриттів у закладах освіти області, реалізації проєктів "Офіцер освітньої безпеки" та "Безпечні школи";

21) проведення просвітницької роботи щодо запобігання дискримінації за ознакою інвалідності та стану здоров'я, подолання стигми щодо людей із захворюваннями;

22) охоплення реабілітаційними заходами дітей з інвалідністю;

23) реалізація в області завдань і заходів Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року відповідно до операційного плану заходів з реалізації у 2024-2027 роках Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року;

24) надання спеціалізованої медичної допомоги, послуг з реабілітації та психологічної підтримки ветеранам війни та членам їх сімей, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України, полонених військовослужбовців України та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин;

25) підтримка дітей, сім'ї:

забезпечення своєчасного виявлення та ефективної соціальної реабілітації дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, з метою попередження дитячої безпритульності та бездоглядності, недопущення вилучення із біологічної родини таких дітей, у тому числі із числа внутрішньо переміщених осіб;

забезпечення щотижневого проведення профілактичних заходів (рейдів) "Діти вулиці", "Вокзал" з метою своєчасного виявлення дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, недопущення соціального сирітства;

вжиття заходів щодо продовження розвитку патронату над дитиною, з метою тимчасового догляду, виховання та реабілітації дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин;

організація оздоровлення та відпочинку дітей області, які потребують особливої уваги і підтримки;

проведення профілактичної роботи, спрямованої на зменшення кількості відмов матерів від новонароджених дітей, та запобігання виникненню раннього соціального сирітства, в тому числі через забезпечення ефективної діяльності комунального закладу "Кіровоградський обласний соціальний центр матері та дитини" Кіровоградської обласної ради;

здійснення заходів, спрямованих на соціальну реабілітацію осіб, які опинились у складних життєвих обставинах, в тому числі через забезпечення ефективної діяльності Кіровоградського обласного центру соціально-психологічної допомоги;

вжиття комплексних заходів щодо забезпечення психологічної стійкості населення області та внутрішньо переміщених осіб

26) підвищення в умовах воєнного стану безпечності середовища та посилення життєстійкості молоді. Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді;

27) реалізація державної політики з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі;

28) реалізація заходів регіональної цільової програми протидії торгівлі людьми Кіровоградської області;

29) реалізація заходів обласної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству за ознакою статі;

30) забезпечення функціонування спеціалізованих служб підтримки для осіб постраждалих від домашнього насильства та/або за ознакою статі;

31) реалізація заходів обласної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року;

32) забезпечення в умовах воєнного стану функціонування існуючої мережі центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", збільшення рівня охоплення громадян фізичною культурою і масовим спортом шляхом проведення різноманітних фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів,

конкурсів, фестивалів, спортивних свят за місцем проживання та у місцях масового відпочинку населення;

33) продовження впровадження в області соціального проєкту "Активні парки – локації здорової України";

34) проведення громадськими організаціями фізкультурно-спортивного спрямування заходів, спрямованих на пропаганду здорового способу життя, та залучення широкого кола людей до регулярних занять фізичною культурою і спортом;

35) забезпечення надання державних гарантій для осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи (компенсації, санаторно-курортне лікування, безкоштовні ліки і зубопротезування тощо);

36) реалізація заходів комплексної програми підтримки ветеранів війни, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, полонених військовослужбовців України та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у Кіровоградській області на 2025-2027 роки;

37) надання спеціалізованої медичної допомоги, послуг з реабілітації внутрішньо переміщеним особам;

38) надання соціальної та/або психологічної підтримки внутрішньо переміщеним особам;

39) організація охорони, оборони та протиповітряного прикриття об'єктів критичної інфраструктури й об'єктів, які забезпечують життєдіяльність населення області;

40) реалізація заходів Комплексної програми профілактики злочинності в Кіровоградській області на 2021-2027 роки;

41) протидія найбільш актуальним для воєнного стану кримінальним правопорушенням, зокрема, пов'язаним з незаконним обігом зброї, боєприпасів та вибухових речовин, збутом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, перекриття каналів їх надходження.

Враховуючи вищевикладене проєкт Програми передбачає комплекс завдань, спрямованих на вирішення конкретних проблем довкілля, які можуть виникнути у результаті техногенного втручання.

Реалізація пріоритетних завдання та заходів Програми це - відтворення якості ґрунтів на сильно забруднених локальних територіях області на основі моніторингових даних, збереження і відтворення якості природних і сільськогосподарських земельних ресурсів регіону, збереження та підтримка якості довкілля (забруднення повітря, водних об'єктів, ґрунтів, радіаційної ситуації тощо) тощо.

Реалізація Програми дозволить здійснити кроки у покращенні екологічної ситуації області, призведе до більш раціонального використання та відтворення природних ресурсів, поступового забезпечення екологічної безпеки та зниження рівня ризику виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

III. Характеристика стану довкілля та умов життєдіяльності і здоров'я людей на територіях, які ймовірно зазнають впливу

Аналіз поточного стану навколишнього середовища, в тому числі здоров'я населення, дозволив виявити основні екологічні проблеми стану довкілля та умов життєдіяльності і здоров'я людей на територіях, які ймовірно зазнають впливу, що уповільнюють розвиток Кіровоградської області (*Опис зазначених територій враховано у Розділі IV. Основні екологічні проблеми Кіровоградської області*).

Для визначення найгостріших проблем та реальних можливих шляхів їх вирішення на рівні місцевої влади доцільно провести SWOT-аналіз.

SWOT-матриця дозволяє виявити взаємозв'язки між "внутрішніми" (сильні та слабкі сторони) та "зовнішніми" (можливості та загрози) факторами, що мають стратегічне значення для Кіровоградської області.

Таблиця 55

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Зручне географічне розташування у центрі України та розвинене транспортно-логістичне сполучення 2. Одні з найбільших площ родючих земель 3. Значна забезпеченість мінеральними ресурсами 4. Багатогалузовий промисловий комплекс 5. Наявність унікальних об'єктів природно-рекреаційного значення, об'єктів туризму 6. Наявність підземних мінеральних вод. Рекреаційний потенціал радонових вод 7. Наявність потенційно вільних територій для розвитку рекреації 8. Наявність історико-культурної спадщини і багаторічних культурних традицій.	1. Незадовільний стан ґрунтів. Деградація земель та опустелювання 2. Високий рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та загострення екологічних проблем 3. Недостатність забезпечення місцевими водними ресурсами 4. Забруднення поверхневих і підземних вод, цвітіння води у водосховищах 5. Забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств і автотранспорту 6. Наявність кар'єрів, вуглерозрізів, що не розробляються, відвалів гірничих порід з вмістом урану 7. Слабо розвинена мережа об'єктів готельного господарства (готелів, мотелів, баз і зон відпочинку, об'єктів придорожнього сервісу тощо). Невідповідність сучасним вимогам щодо технічної якості туристичних об'єктів 8. Недостатній рівень забезпеченості населених пунктів області централізованим водопостачанням та не відповідність джерел питного водопостачання санітарним нормам 9. Неналежний технічний стан значної більшості об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури та їх недостатність створюють додаткові обмеження у розвитку регіону 10. Ерозійні процеси, руйнування берегів Кременчуцького водосховища 11. Втрата матеріально-технічної бази галузі "культура" та об'єктів культурної спадщини

Таблиця 56

Можливості	Загрози
1. Модернізація виробничих потужностей промислових підприємств, встановлення новітніх технологій очистки шкідливих викидів від промислових підприємств 2. Контроль (моніторинг) за станом довкілля та умовами життєдіяльності і здоров'я людей на територіях де зосереджені уранові шахти 3. Створення рекреаційних зон на основі зелених насаджень та водних об'єктів області сприятиме покращенню мікроклімату та запобігатиме негативним наслідкам змін клімату, підвищить показники якості життя населення його здоров'я 4. Проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів 5. Забезпечення споживачів області питною водою нормативної якості 6. Проведення робіт із розчистки і регулювання русел річок 7. Впровадження Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області 8. Оновлення рухомого складу всіх видів транспорту (модернізації об'єктів міського електротранспорту, оновлення рухомого складу громадського транспорту 9. Розвиток "зеленої енергетики" та енергоефективності. Використання альтернативних джерел енергії. 10. Популяризація внутрішньообласного туризму для мешканців області, гостей з інших регіонів, та внутрішньо перемішених осіб. Збереження мережі існуючих туристичних об'єктів і маршрутів в умовах воєнного стану та впровадження нових. 11. Залучення коштів державного бюджету, грантових коштів на реалізацію проєктів регіонального розвитку 12. Проведення моніторингу атмосферного повітря та діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення	1. Складна демографічна ситуація. Зростання рівня захворюваності у населення внаслідок забруднення довкілля 2. Радіаційне забруднення ґрунтів в наслідок розробки уранових родовищ 3. Забруднення повітря викидами автотранспорту та від стаціонарних джерел 4. Висока розораність сільськогосподарських угідь, що призводить до деградації земель та створює загрозу екологічній безпеці області 5. Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин зі зворотними водами промислових підприємств та підприємств житлово-комунального господарства; 6. Замулення річок, ставків та водосховищ, що призводить до підняття рівня ґрунтових вод та як наслідок - матеріальних збитків, виникнення соціальної напруги у місцях проживання людей, де мають місце процеси підтоплення повеневими та підземними ґрунтовими водами 7. Відсутність сучасної системи поводження з твердими побутовими відходами, накопичення великої їх кількості у місцях видалення відходів 8. Шумове, вібраційне забруднення у зонах впливу доріг, авіаінфраструктури та залізничного транспорту; 9. Значні обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від неорганізованих джерел (газопилової суміші), які сприяють загазованості житлових районів у населених пунктах області 10. Зростання кількості аварійних ситуацій через значний ступінь зносу основних засобів об'єктів інфраструктури у галузі житлово-комунального господарства, у першу чергу систем теплопостачання, водопостачання і водовідведення 11. Низький рівень обізнаності населення щодо цінності територій та об'єктів природно-заповідного фонду та стану довкілля 12. Відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів природно-заповідного фонду 13. Перевищення вмісту радону в атмосферному повітрі, питній воді (у свердловинах та громадських колодязях)

Виявлені при проведенні SWOT-аналізу слабкості, можливості і загрози можуть бути використані при прийнятті стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень.

На основі здійсненого аналізу поточного стану довкілля Кіровоградської області, у тому числі здоров'я населення (атмосферне повітря, водні та земельні ресурси, ґрунти, кліматичні фактори, рівня забруднення довкілля та здоров'я населення) та SWOT-аналізу сукупний вплив від реалізації Програми є екологічно допустимим.

Виконання заходів Програми, буде спрямовано на виконання екологічних індикаторів та передбачає реалізацію заходів, спрямованих на встановлення новітніх технологій очистки шкідливих викидів від промислових підприємств, зокрема підприємств добувної та переробної промисловості, покращення енергопостачання та розвиток альтернативної енергетики, створення системи поводження з твердими побутовими відходами, раціональне використання водних ресурсів, зменшення забруднення навколишнього середовища стічними водами, створення системи спостереження за станом навколишнього середовища, охорони та розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, буде мати незначний вплив на стан довкілля.

IV. Основні екологічні проблеми Кіровоградської області

Кіровоградська область має досить високий показник антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище. Забруднюються повітря, води і ґрунти, збіднюється ландшафтне і біотичне різноманіття, що негативно впливає на живі організми. Природокористування у багатьох аспектах є нераціональним та екологічно незбалансованим.

Основні проблемні питання розвитку сфери діяльності, які потребують вирішення у 2026 році:

1) забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств, автотранспорту та від викидів у повітряний басейн спричинених збройною агресією;

2) неможливість функціонування державної системи моніторингу довкілля та її підсистем через збройну агресію РФ;

3) забруднення водних об'єктів недостатньо-очищеними стічними водами від комунальних та промислових підприємств;

4) збільшення обсягів утворення відходів у різних галузях життєдіяльності людини, накопичення їх у місцях тимчасового зберігання, у тому числі і через руйнування від воєнних дій. Відсутність системи поводження з побутовими та іншими відходами;

5) вразливість до змін клімату через утворення великої кількості відходів руйнування у зв'язку із збройною агресією російської федерації;

6) відсутність сучасних механізмів заповідання територій в умовах відсутності вільних територій, та безконтрольного використання земель для сільськогосподарського виробництва;

7) неузгодженість і недосконалість законодавства (земельного, лісового, природоохоронного та законодавства про місцеве самоврядування) у частині заповідної справи;

8) відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів природно-заповідного фонду та відшкодування збитків землекористувачам, а також механізму викупу земельних ділянок для заповідання;

9) великий відсоток розораності земель області;

10) виснаження та деградація земель внаслідок вирубки лісосмуг та недодержання сівозмін сільськими господарствами (виробниками);

11) самовільні рубки лісів та громіздкість процедури відшкодування шкоди, заподіяних порушниками у примусовому порядку;

12) відсутність вільних земель несільськогосподарського призначення для заліснення;

13) зволікання віднесення земельних ділянок до самозалісених призводить до знищення самостійних природних лісів, чим завдається значної шкоди екосистемі області;

14) незадовільний технічний стан гідротехнічних споруд водосховищ та ставків;

15) замулення річок, ставків та водосховищ, що призводить до підняття рівня ґрунтових вод та як наслідок матеріальних збитків, виникнення соціальної напруги у місцях проживання людей де мають місце процеси підтоплення повеневими та підземними ґрунтовими водами.

Найгострішими проблемами в області є тривале забруднення поверхневих та підземних вод, повітря та земель внаслідок господарської діяльності, накопичення промислових та побутових відходів (таблиця 57).

Таблиця 57

Проблемні питання (опис проблемного питання)	
1	2
Атмосферне повітря	1. Забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств і автотранспортом. Кіровоградська область має розвинений промисловий потенціал, що зумовлює значне техногенне навантаження на навколишнє середовище. Особливо актуальною є проблема забрудненості атмосферного повітря шкідливими викидами (оксиди вуглецю, оксиди азоту, сірчаного ангідриду та інші) промислових підприємств та аграрного сектору. У 2024 році серед найбільших забруднювачів атмосферного повітря в області за видами економічної діяльності є: переробна промисловість – 47,1% загального обсягу викидів (3,5 тис.т), сільське, лісове та рибне господарство – 23,7% (1,8 тис. т), добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 16,3% (1,2 тис. т), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 5,7% (0,4 тис.т), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 3,7% (0,3 тис.т). До переліку екологічно небезпечних об'єктів, розташованих у Кіровоградській області, які фактично справляють значний негативний вплив на довкілля, належать такі підприємства:

1	2
	ТОВ "Марлен-КД" (Кропивницький район, селище Компаніївка) – викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря складають 827,051 т/рік (вид економічної діяльності - розведення свиней, виробництво м'яса); ПрАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" (селище Петрово, Петрівська селищна громада, Олександрійський район) - викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря складають 772,126 т/рік (вид економічної діяльності – добування залізних руд); ТОВ "Придніпровський олійноекстракційний завод" (м.Кропивницький) викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря складають 598,244 т/рік (вид економічної діяльності – виробництво олії та тваринних жирів); ТОВ "Новомиргородський цукор" (м. Новомиргород, Новоукраїнський район) викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря складають 515,609 т/рік (вид економічної діяльності – виробництво цукру). Для покращення стану атмосферного повітря області необхідно забезпечити: 1) модернізацію діючих промислових підприємств, впровадження новітніх інноваційних технологій за рахунок посилення інноваційної складової розвитку галузей промисловості; 2) сприяння проведенню робіт із стандартизації та сертифікації промислової продукції, підвищення стандартів її якості, безпечності та екологічності; 3) впровадження новітніх екобезпечних технологій з видобування й перероблення корисних копалин, проведення обов'язкової рекультивації та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності гірничодобувних підприємств; 4) забезпечення максимально повного використання видобутих корисних копалин, мінімізація відходів під час їх видобутку та переробки; 5) забезпечення "зеленого переходу" та екологічної модернізації діючих промислових, добувних підприємств, впровадження нових і новітніх екоорієнтованих технологій; 6) технічне переоснащення виробництва на основі впровадження інноваційних проєктів, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів. На стан повітря у містах (м.Кропивницький, м.Знам'янка, м.Олександрія і м.Світловодськ), в яких проживає майже половина усього населення Кіровоградщини, значний вплив має автотранспорт. Автомобільний транспорт залишається одним з основних джерел атмосферного забруднення, внесок якого становить приблизно 30% від загальної кількості атмосферних викидів. А у містах автомобільні викиди можуть сягати 85%, значно переважаючи над промисловими. На транспорт припадає 60% викидів вуглекислого газу, 42% оксидів азоту, 40% вуглеводнів, 18% чадного газу. Викиди автотранспорту містять до 200 хімічних сполук, частина з яких надзвичайно токсичні. Частка автомобільного транспорту у викидах шкідливих речовин становить 90%, у тому числі: 94% – у викидах оксиду азоту, 92% – у викидах оксиду вуглецю, 90% сажі, 75% викидів метану та неметанових органічних сполук, 70% викидів діоксиду сірки, 62–65% викидів діоксиду азоту Так, з початку 2025 року Перебільшення середньомісячних концентрацій спостерігалось у: м. Кропивницький - з пилу в 1,9 рази, формальдегіду в 1,4 рази, оксиду вуглецю в 1,4 раза (2024 рік - із пилу в 1,1 рази та формальдегіду в 1,4 рази, оксид вуглецю був на рівні ГДК); м. Олександрія - з пилу в 2 рази (2024 рік – з пилу в 1,3 рази); - м.Світловодськ - по діоксиду азоту 1,33 раза відносно нормативного значення (2024 рік - по діоксиду азоту на рівні гранично допустимої концентрації (ГДК)) Середньомісячні концентрації інших визначуваних інгредієнтів були нижче рівня ГДК.

1	2
Водні ресурси	2. Недостатність забезпечення місцевими водними ресурсами, значна віддаленість основних річок (Дніпро, Синюха, Інгулець) від промислових центрів області, нерівномірність розподілу ресурсів підземних вод в області, що створює додаткові обмеження у розвитку регіону. За власним річковим стоком (без врахування транзитного), Кіровоградська область одна із найменш забезпечених в Україні. Відповідно до доповідей ООН, території, забезпеченні стоком менше ніж на 2 тис. м³/рік на 1 особу вважаються недостатньо забезпеченими водними ресурсами. Для Кіровоградської області цей показник складає 1.1 тис. м³/рік в середньоводний рік. Характерним негативним явищем для області є те, що водні ресурси розподілені нерівномірно. Найбільша кількість водних ресурсів зосереджена в річках Південний Буг та Дніпро у прикордонних районах області, де потреба у воді незначна, а віддаленість від промислових центрів області не дає змоги їх використовувати. Річковий стік регулюється 57 водосховищами, загальним об'ємом 208,6 тис.м³, площею водного дзеркала 8,6 тис.га, ставками в кількості 3014 загальним об'ємом 260,9 млн.м³, площею водного дзеркала 18,4 тис. га. Наявні водні ресурси не забезпечують у повному обсязі потреби населення та галузей економіки, оскільки водні ресурси по території області розподілені нерівномірно. Покриття дефіциту водних ресурсів здійснюється шляхом забору води з річки Дніпро та її подачею в маловодні регіони.
	3. Недостатній рівень забезпеченості населених пунктів області централізованим водопостачанням та не відповідність джерел питного водопостачання санітарним нормам. Питне водопостачання області на 70 % забезпечується за рахунок поверхневих вод, які перекидаються із р. Дніпра водоводом Дніпро-Кіровоград. Якість води річки Дніпро є вирішальним чинником санітарного та епідемічного благополуччя населення. Складна в регіоні ситуація з водопостачанням. Централізованим водопостачанням охоплені лише 22 із 43 селищ, або 51,2 % від загальної кількості селищ; 217 із 974 сільського населеного пункту, або 22,3 % від загальної кількості сільських населених пунктів. Відсутнє централізоване водопостачання у селищах: Знам'янка Друга (м. Знам'янка), Гайдамацьке (Кропивницький район), Капітанівка (Новоукраїнський район), Павлиш (Олександрійський район) та Салькове (Голованівський район). Тривожним фактом залишається те, що близько 4,5% сіл Кіровоградської області частково або повністю залежать від привозної води, і більше 78,2% не мають доступу до центрального водопостачання. Споживачі 10 сіл Кропивницького району та частково самого селища Устинівка, м.Долинська, 2 сіл Долинської громади, 15 сіл Новоукраїнського району і частина жителів міста Новоукраїнка користуються привозною водою (орієнтовно 11,3 тис. осіб). Незадовільною є ситуація з водопостачанням сільських населених пунктів області, адже переважна їх більшість забезпечена підземною питною водою (з колодязів), більша половина якої не відповідає вимогам гігієнічних нормативів.
	4. Проблеми із якістю водних ресурсів Річки області зазнають значного антропогенного навантаження у вигляді хімічного, мікробного, радіонуклідного забруднення та шкідливого біологічного і морфологічного впливу. Із-за змін клімату, зменшення опадів, відсутності повеней та підвищення температури повітря, річки все гірше справляються з самоочищенням, оскільки зміни клімату призвели до зменшення водності, замулення та засмічення. Природні води Кіровоградської області високомінералізовані, що призводить до підвищеного навантаження на очисні споруди. Але окрім цього, через сільськогосподарську направленість регіону, велику кількість несанкціонованих

1	2
	скидів забруднених вод, порушення водоохоронних заходів тощо, спостерігається високий рівень забруднення біогенними речовинами. Це явище посилюється в маловодні роки та в теплі періоди року, при посиленні випаровування із водних об'єктів. Майже в усіх водоймах регіону спостерігається явище "цвітіння води" - масового розмноження синьо-зелених водоростей у теплий період року. Сприятливі фактори для цього явища: низька швидкість течії, висока сонячна активність, висока концентрація біогенних речовин (лімітуючий фактор – концентрація фосфатів). В області спостерігається надмірне використання сільськогосподарськими виробниками пестицидів і агрохімікатів, неналежне поводження та зберігання відходів, неконтрольоване використання водних ресурсів для потреб сільського господарства. Спостерігається збідніння та зміна видового складу берегової та водної флори і фауни. Періодично відбуваються замори риб. Щодо рекреаційних водних ресурсів, необхідно відмітити відносну обмеженість кількості і якості об'єктів рекреації, їх поганий санітарний стан.
	5. Досить високим залишається обсяг недостатньо очищених та забруднених вод, що скидаються у водні об'єкти. Протягом 2024 року загальне водовідведення по області склало 41,1 млн.м³ води в тому числі: 35,7 млн. м³ - скинуто в поверхневі водні об'єкти, з них нормативно очищених вод – майже 3,4 млн. м³ (9,5%), (у 2020 році – 17 млн.м³; 2021 рік – 3,96 млн.м³; 2022 рік – 3,4 млн.м³, 2023 рік -3,7 млн. м³). Очевидна тенденція до зменшення кількості нормативно очищених стічних вод говорить про поступове зменшення потужностей очисних споруд, причиною чого є їх незадовільний технічний стан, та їх застарілість. На даний час в області в аварійному та ветхому стані знаходяться: 49,5% - комунальних водопровідних мереж (1,8 тис. км), показник аварійності мереж зріс з 0,91 до 0,93 аварії на 1 км мережі та 55,3% - комунальних каналізаційних мереж (0,6 тис. км), показник аварійності мереж зменшився з 0,23 до 0,16 аварії на 1 км мережі. Втрати води у водопровідних мережах підприємств водопровідно-каналізаційного господарства області до поданої води в мережі щорічно зростають з 37,9% у 2021 році до 38,2 % у 2023 році (2020 рік - 25,8%). У розрізі видів економічної діяльності найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів є секція Е (Водопостачання; каналізація, поводження з відходами) - якими скинуто 14,2 млн. м³ забруднених стічних вод та секція С (Переробна промисловість) – скинуто 2,6 млн. м³. До рейтингу "ТОП-100 найбільших підприємств-забруднювачів стічних вод" за 2024 рік, який створений на підставі даних офіційної статистики, сформованої за результатами поданої підприємствами звітності про обсяги скидів, увійшли підприємства Кіровоградської області, а саме: ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (Кропивницьке ВКГ, Знам'янське ВКГ та Олександрійське ВКГ) (Кропивницька, Знам'янська та Олександрійська міські громади), ДП "Східний гірничо-збагачувальний комбінат" (Інгульська шахта) (Первозванівська сільська громада) та КП "Теплоенергетик"КМР"(Кропивницька міська громада). Централізованим водовідведенням забезпечені споживачі 11 із 12 міст (крім міста Благовіщенське), або 91,7 % від загальної кількості міст; 18 із 43 селищ, або 41,9 % від загальної кількості селищ; 6 сільських населених пунктів, або 0,6 % від загальної кількості сільських населених пунктів. Пропускна спроможність очисних споруд перевищує обсяг стоків, які надходять на очищення, і використовуються у середньому по області на 28,4% до встановленої потужності, що зумовлює непродуктивні витрати паливно- енергетичних ресурсів та збільшення собівартості послуг. Технічний стан практично всіх каналізаційних очисних споруд потребує їх модернізації або реконструкції.

1	2
	Зволікання з введенням в дію оновлених систем централізованого водопостачання, каналізації та очистки стоків в населених пунктах області разом з негативними екологічними наслідками може надзвичайно ускладнити і санітарно-епідеміологічну ситуацію в регіоні.
Земельні ресурси та ґрунти	6. Незадовільний стан ґрунтів. Деградація земель та опустелювання Земельний фонд Кіровоградської області складає 2458,8 тис.га (4,1% від території України), з них 2031,4 тис.га або 82,6% займають сільськогосподарські угіддя. Сільськогосподарська освоєність Кіровоградщини – надзвичайно висока. Так, якщо освоєність країн Європи складає в середньому 53-65 %, України – понад 70 %, то в Кіровоградській області цей показник досяг 82,8 %. Наслідком цього є прогресуюча деградація земель, що створює загрозу екологічній безпеці області. Крім того, надмірне навантаження на земельні угіддя спричинило активізацію розвитку негативних процесів, серед яких особливої сили набули ерозійні. До такого стану призвело нехтування питаннями екологічної придатності земель для використання певних сільськогосподарських культур, зокрема необґрунтоване збільшення площ просапних культур. У деяких районах Кіровоградщини розораність сільськогосподарських угідь сягнула понад 90 %. Крім того, через ерозійні процеси площа ярів перевищує 3,5 тис. га, а площа деградованих та малопродуктивних земель склала 270 тис. га. Починаючи з 1993 року, у ґрунтах України на 75 % від площі сільськогосподарських угідь склався негативний баланс гумусу, який у 2-3 рази перевищує допустиму норму. Як і в інших областях України, у Кіровоградській області процес втрати гумусності прогресує. Структура орного шару значно зруйнована, що негативно позначається на водно-фізичних властивостях, повітряному режимі, викликає самочинне ущільнення поверхневого шару, утворення кірки після дощів. З цієї причини різко знижується запас продуктивної вологи та водопроникність ґрунтів, що призводить до активізації процесів ерозії. Ситуація, яка склалася, зумовлена головним чином тим, що протягом багатьох десятиріч екстенсивне використання земельних угідь, і особливо ріллі, не компенсувалося рівнозначними заходами щодо відтворення ґрунтів. Тому, головною причиною є низька ефективність засобів, які застосовуються з метою інтенсифікації землеробства, а комплекс деградаційних процесів виснажує ґрунтові виробничі ресурси, знижує врожаї сільськогосподарських культур. Найбільших збитків ґрунтам завдають водна та вітрова ерозії, безповоротні втрати гумусу та поживних речовин, засолення та закислення ґрунтів, висушування та перезволоження, в т. ч. заболочування, забруднення промисловими відходами та викидами, отрутохімікатами. Антропогенний вплив на довкілля постійно зростає і досягнув критичних значень, що позначилося на стані ґрунтового покриву. Погіршуються фізичні, хімічні й біологічні властивості ґрунтів, зростають площі деградованих земель, забруднених атмосферними викидами й стічними водами, хімічними речовинами та радіонуклідами. Площа порушених земель в області склала 4,8 тис.га, відпрацьованих – 0,7 тис.га. Для розв'язання проблеми рекультивації земель необхідні значні кошти та без державної фінансової підтримки вирішення проблеми в області на даному етапі не можливо.
Біорізноманіття та рекреаційні зони	7. Проблеми природно-заповідного фонду та біорізноманіття Природні території, сприятливі для відтворення дикої фауни і флори, є території природно-заповідного фонду, загальна площа яких у Кіровоградській області станом на 01 жовтня 2025 року складає 102,86 тис.га, з них: 26 територій та об'єктів, площею 5,9 тис.га, мають статус загальнодержавного значення, решта (227 територій та об'єктів) площею 96,9 тис.га – місцевого значення.

1	2
	Показник заповідності від загальної площі області становить 4,18 % (2024 рік – 4,17%). Для збільшення показника заповідності на 1% необхідно надати статус природно-заповідних територій угіддям площею 25 тис.га, тобто треба заповідати ще 74 тис.га. В області великий відсоток територій, які використовуються в сільському господарстві, та високий рівень розораності земель, що ускладнює проведення роботи у цьому напрямку, а також проведення пошуку, створення нових та розширення існуючих територій природно-заповідного фонду (далі - ПЗФ). Обмеження, які передбачені на заповідних територіях, ускладнюють процес надання погоджень щодо створення нових або розширення існуючих заповідних територій. Крім того, є деякі проблеми, які стримують розвиток заповідної справи в області у практичному плані: - неузгодженість і недосконалість законодавства (земельного, лісового, природоохоронного та законодавства про місцеве самоврядування) у частині заповідної справи; - відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів ПЗФ та відшкодування збитків землекористувачам, а також механізму викупу земельних ділянок для заповідання; - передача під охорону територій та об'єктів ПЗФ; - винесення меж в натуру вже існуючих територій та об'єктів ПЗФ; - відсутність фінансування на місцевому рівні та недостатнє фінансування на державному рівні для виконання заходів щодо створення нових об'єктів ПЗФ та охорони і утримання існуючих об'єктів ПЗФ. Основною загрозою для біологічного та ландшафтного біорізноманіття є антропогенна діяльність. Найзначнішим на сьогодні є скорочення ареалів існування. До цього призводить знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх фрагментації та деградації (включаючи забруднення), у глобальній зміні клімату, екологічно незбалансованій експлуатації, поширенні чужерідних видів, розповсюдженні хвороб та шкідників. Внаслідок необґрунтованого розорювання земель, вирубки лісів, осушення чи обводнення території, промислового, житлового та дачного будівництва відбувається знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є обов'язковою умовою сталого (збалансованого) розвитку.
Відходи	8. Поводженням з промисловими та побутовими відходами. Відходи є одним з найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля та здоров'я людей. Найбільше утворюється відходів на підприємствах добувної промисловості і розроблення кар'єрів при добуванні та збагаченні руд і мінеральної сировини, що становить 96,7% від загального обсягу утворених відходів по області. Основна кількість накопичених відходів IV класу небезпеки припадає на хвости збагачення державного підприємства "Східний гірничо-збагачувальний комбінат" (далі – ДП "СхідГЗК") (м.Жовті Води Дніпропетровської області), що скидаються у хвостосховище в балці "Щербаківська" Петрівського району та відходи розроблення руди залізної ПрАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" Петрівський кар'єр, виробничо-технологічні відходи Інгульської шахти ДП "Схід ГЗК" та відходи виробництва графіту ПрАТ "Заваллівський графітовий комбінат". Видалення відходів шляхом захоронення або знешкодження залишається основним призначенням спеціально відведених місць чи об'єктів. Не менш гострою, ніж у попередні роки, залишається проблема екологічно безпечного збирання, видалення твердих побутових відходів. Відсутність підприємств із переробки та утилізації промислових і твердих побутових відходів, полігони побутових відходів здебільш не відповідають екологічним нормам, не налагоджено систему збору побутових відходів у значній кількості сільських рад.

1	2
	Утворення побутових відходів в області збільшується, при цьому значні їх обсяги розміщуються на звалищах, які розташовані в неприйнятних місцях та неналежним чином спроектовані і експлуатуються. Значна частка сміттєзвалищ не відповідають вимогам природоохоронного законодавства та постає питання об'єднання територій у кластери по наданню послуг поводження з відходами і спорудження сучасних регіональних сміттєзвалищ на заміну діючим, що чинять негативний вплив на довкілля. У всіх територіальних громадах області будівництво полігонів твердих побутових відходів не проводиться, наявна документація по проведенню реконструкції або добудови розроблена в цінах попередніх років, проекти не реалізовано, на теперішній час документація є застарілою та потребує коригування як у ціновому аспекті, так і щодо вимог природоохоронного законодавства. Роздільне збирання, переробка та утилізація побутових відходів, вилучення і утилізація біогазу на сміттєзвалищах області не проводяться, окрім полігону твердих побутових відходів м.Кропивницький. Проблеми утворення відходів і поводження з ними є гострими для області. Нераціональне використання ресурсів, застарілі технології й відсутність сфери вторинної переробки сприяють утворенню великих об'ємів відходів, зберігання яких потребує вилучення значних земельних ділянок. Зберігання та накопичення відходів, особливо токсичних, є джерелом тривалого негативного впливу на стан здоров'я людей і якість навколишнього природного середовища.
Екзогенні геологічні процеси	9. небезпека екзогенних геологічних процесів на території Кіровоградської області: 1) наявність зсувних процесів. На території області зсуви поширені в басейнах річок Інгул, Інгулець, Велика Вись, Тясмин, Чорний Ташлик у кількості 140 одиниць і займають площу 3040 км², з них 12 зсувів, площею 0,22 тис. км², перебуває у стадії активізації, ураженість території області складає 0,01%. На забудованих територіях зафіксовано 18 зсувів, небезпечним надалі залишається активний зсув техногенного походження у м.Олександрії, що має площу 0,05 км². У зоні зсуву знаходиться 1 господарський об'єкт. Схили відпрацьованого Байдаківського вуглерозрізу, розташованого на південній околиці м. Олександрії, використовуються під виробничу та дачну забудову. Розвиток зсувних деформацій на схилах кар'єру, що мав місце раніше, призупинився через занепад виробництва та скорочення об'ємів поливів на дачних ділянках, зменшилось техногенне навантаження на схил. Тіла зсувів поросли чагарниками, в межах новоутворених зсувних ділянок зміщень не відзначалось. Зсувні ділянки в районі вуглерозрізу зберігають стабільність 2) процеси підтоплення земель і населених пунктів регіону. Підтоплення є одним із найбільш розповсюджених сучасних геологічних процесів, що розвивається як у природних умовах, так і під впливом техногенних чинників. Останні часто мають визначальне значення, особливо як наслідок проведення водогосподарських заходів (наявність іригаційних систем, водосховищ, каналів, втрат з комунікацій тощо). Польові обстеження зафіксували збільшення площі підтоплення на території області на 0,003 тис.км². На території області розвивається на площі 0,06 тис.км², ураженість складає 0,2 % від території області. Підтоплення, обумовлене зниженням дренажної здатності річок і балок, характерне для сходу, південного сходу та заходу області (найбільше потерпають Олександрійська, Долинська, Бобринецька, Гайворонська територіальні громади), які мають рівнинний рельєф та слабе ерозійно-долинне розчленування. Підтоплення відмічається у межах 17 громад області, підтопленням є 51 населений пункт. Від підтоплення потерпають міста Долинська, Кропивницький, Світловодськ, де воно має переважно локальний прояв у межах долиноподібних понижень рельєфу. Під впливом підпору Кременчуцького водосховища на площі до 10-15 км² підтоплення має техногенний характер (на

1	2
	території Світловодська відбувається постійний процес руйнування берегів Кременчуцького водосховища, чому сприяють природні та гідрологічні умови). 3) осідання земної поверхні над гірничими виробками. Осідання земної поверхні над гірничими виробками є одним з найбільш значних проявів впливу гірничих робіт на геологічне середовище. На території області осідання земної поверхні над гірничими виробками фіксується в Олександрійському районі на площі 10 км² (0,04% території). Глибина осідань коливається від 3 до 5 м, довжина осідань не перевищує 20 м. Підтоплення в межах осідання відсутні. Забудовані території в межах осідання відсутні. 4) утворення лесових просадних ґрунтів. Лесові ґрунти, що мають здатність до просідання, займають площу 20,3 тис. км², (82,6% території області), з них на площі 13,5 тис. км² (54,9%) поширені ґрунти, які характеризуються I типом ґрунтових умов за просіданням (<i>ґрунтові умови, в яких можлива в основному просадка ґрунтів від зовнішнього навантаження, а просадка ґрунтів від власної ваги відсутня або не перевищує 5 см;</i>), ті, що характеризуються II типом (<i>ґрунтові умови, в яких крім просідання ґрунтів від зовнішнього навантаження можлива їх просадка від власної ваги і розмір її перевищує 5 см</i>), займають площу 6,8 тис. км² (27,8%). Переважно на лесових ґрунтах II типу розбудовані міста області (Кропивницький, Олександрія, Знам'янка, Долинська, Бобринець, Світловодськ), а також більшість селищ міського типу.

V. Зобов'язання у сфері охорони довкілля

Основними міжнародними зобов'язаннями щодо СЕО є:

1) Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (від 01 липня 2015 року № 562-VIII);

2) Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, а також Конвенція ООН з біологічного різноманіття;

3) Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року (Конвенцію ратифіковано Законом України від 29 листопада 1994 року № 257/94-ВР);

4) Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (Конвенцію ратифіковано Законом України від 29 жовтня 1996 року № 435/96);

5) Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів, (набрання чинності для України від 15 листопада 1997 року № 437/96-ВР);

6) Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці (Закон України України від 04 липня 2002 року № 61-IV);

7) Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (Кіотський протокол ратифіковано Законом України від 04 лютого 2004 року № 1430-IV);

8) Європейська ландшафтна конвенція, (Конвенцію ратифіковано Законом України від 07 вересня 2005 року № 2831-IV;

9) Паризька угода (Угоду ратифіковано Законом України від 14 липня 2016 року № 1469-VIII);

10) Нагойський протокол про доступ до генетичних ресурсів та справедливий і рівноправний розподіл вигід від їхнього використання до Конвенції про біологічне різноманіття (Протокол ратифіковано Законом від 02 грудня 2021 року № 1926-IX);

11) Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів, (Угоду ратифіковано Законом України від 04 липня 2002 року № 62-IV);

12) Угода про збереження кажанів в Європі (приєднання до Угоди Законом України від 14 травня 1999 року № 663-XIV).

Основними законодавчими і нормативно-правовими актами, норми і вимоги яких мають бути враховані та дотримані під час підготовки ДДП:

Конституція України; Водний кодекс України; Лісовий кодекс України; Земельний кодекс України; Повітряний кодекс України; Кодекс цивільного захисту України;

закони України: "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року"; "Про стратегічну екологічну оцінку"(із змінами); "Про охорону навколишнього природного середовища"; "Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату"; "Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату"; "Про ратифікацію Паризької угоди"; "Про оцінку впливу на довкілля"; "Про охорону атмосферного повітря"; "Про управління відходами"; "Про надра"; "Про питну воду та питне водопостачання"; "Основи законодавства України про охорону здоров'я"; "Про екологічний аудит"; "Про природно-заповідний фонд України"; "Про рослинний світ"; "Про тваринний світ"; "Про екологічну мережу України"; "Про охорону культурної спадщини"; "Про охорону археологічної спадщини"; "Про курорти"; "Про регулювання містобудівної діяльності"; "Про основи містобудування"; "Про інвестиційну діяльність"; "Про систему громадського здоров'я", "Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази на період до 2030 року"; "Про Червону книгу України"; "Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року"; "Про об'єкти підвищеної небезпеки"; "Про охорону земель"; Про меліорацію земель; "Про державний контроль за використанням та охороною земель"; "Про землеустрій"; "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи"; "Про альтернативні джерела енергії";

укази Президента України: "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" (№ 722/2019); "Про деякі заходи щодо збереження лісів та раціонального використання лісових ресурсів" (№ 511/2019); "Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального

природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду" (№ 381/2017); "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року "Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації" (№111/2021); "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 19 березня 2021 року "Про заходи щодо підвищення рівня хімічної безпеки на території України" (№104/2021);

Цілі сталого розвитку: Україна-2030 (Ціль 13. "Пом'якшення наслідків зміни клімату");

Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Закон України № 436/96-ВР (436/96-ВР) від 29 жовтня 1996 року);

Національний план дій управління відходами до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р;

Національний план управління відходами до 2033 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року №1353-р;

Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, розроблена на виконання міжнародних зобов'язань України згідно з пунктом 19 Статті 4 Паризької угоди, пунктом 35 Рішення 1/СР.21 Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату;

Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках;

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року №695 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року №940);

Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року №179;

Рішення Координаційної ради з питань боротьби з деградацією земель та опустелюванням, створеної згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2017 року № 20, зокрема стосовно схвалення представлених НААН добровільних національних завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель за напрямом "Підтримання вмісту органічної речовини (гумусу) у ґрунтах" (до 2020 року передбачалося досягнення стабільного рівня органічного вуглецю (гумусу) у ґрунтах сільськогосподарських угідь не нижче за базову лінію станом на 2010 рік (3,14 % в середньому по Україні, у т.ч. у розрізі зон: Полісся - 2,24 %; Лісостеп - 3,19 %; Степ - 3,40 %), а до 2030 року – планується збільшення не менше ніж на 0,1 %), а також допоміжних заходів щодо досягнення НРДЗ за напрямками "Відновлення зрошення і поліпшення еколого-меліоративного стану зрошуваних земель" та "Відновлення та стале використання торфовищ";

постанови Кабінету Міністрів України від:

13 червня 1995 року № 420 "Про затвердження Положення про гігієнічну регламентацію та державну реєстрацію небезпечних факторів" (із змінами);

11 вересня 1996 року № 1100 "Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується" (із змінами);

18 грудня 1998 року № 2024 "Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів" (із змінами);

13 грудня 2001 року № 1655 "Про затвердження Положення про порядок здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря" (із змінами);

13 березня 2002 року № 300 "Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря" (із змінами);

13 березня 2002 року № 302 "Про затвердження Порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян - підприємців, які отримали такі дозволи" (із змінами);

13 березня 2002 року № 321 "Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування" (із змінами);

22 лютого 2006 року № 182 "Про затвердження Порядку проведення державного соціально-гігієнічного моніторингу, затверджений постановою Кабінету Міністрів України" (із змінами);

17 жовтня 2012 року № 1051 "Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру" (із змінами);

16 грудня 2020 року №1272 "Про затвердження Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення";

09 вересня 2020 року № 826 "Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України з питань діяльності Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів;

21 жовтня 2020 року № 1567-р "Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року";

03 березня 2021 року № 179 "Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року" (із змінами);

15 грудня 2021 року № 1325 "Про затвердження нормативів гранично допустимих концентрацій небезпечних речовин у груентах, а також переліку таких речовин";

розпорядження Кабінету Міністрів України від:

19 серпня 2009 року № 990-р "Про схвалення Стратегії поводження з радіоактивними відходами в Україні" (із змінами);

22 жовтня 2014 року № 1024-р "Про схвалення Концепції боротьби з деградацією земель та опустелюванням";

16 вересня 2015 року № 980-р "Про схвалення Очікуваного національно-визначеного внеску України до проекту нової глобальної кліматичної угоди";

07 грудня 2016 року № 932-р "Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року";

30 березня 2016 року № 271-р "Про затвердження Національного плану дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням" (із змінами);

06 грудня 2017 року № 878-р "Про затвердження плану заходів щодо виконання концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року" (із змінами);

23 травня 2018 року № 353-р "Про затвердження Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища";

22 травня 2019 року № 402-р "Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення" (із змінами);

27 грудня 2019 року № 1422-р "План заходів із впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення" (із змінами);

14 серпня 2019 року № 688-р "Про Стратегією зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року";

27 листопада 2019 року № 1416-р "Про схвалення Стратегії забезпечення біологічної безпеки та біологічного захисту за принципом "єдине здоров'я" на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації" (із змінами);

21 жовтня 2020 року № 1567-р "Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року";

21 квітня 2021 року № 443-р "Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року";

28 квітня 2021 року № 388-р "Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми "Питна вода України" на 2022-2026 роки";

30 липня 2021 року № 868-р "Про схвалення Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди";

20 жовтня 2021 року № 1363-р "Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року та операційний план реалізації у 2022-2024 роках Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року";

29 грудня 2021 року № 1777-р "Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року";

19 січня 2022 року № 70-р "Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель";

09 грудня 2022 року № 1134-р "Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року";

24 лютого 2023 року № 176-р "Про схвалення Стратегії розвитку індустриальних парків на 2023-2030 роки";

30 травня 2024 року № 483-р "Про схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках";

17 січня 2025 року № 34-р "Про схвалення стратегії розвитку системи здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках";

накази Міністерства екології та природних ресурсів України від:

17 грудня 2012 року №659, затверджено Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації). Зокрема, відповідно до цього плану потрібно привести нормативно-правову базу України у відповідність до вимог "Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище";

10 серпня 2018 року № 296 "Про затвердження Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування" (із змінами від 29 грудня 2018 року № 465; від 18 липня 2019 року № 260);

накази Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від:

28 жовтня 2020 року № 213 "Про затвердження Критеріїв визначення наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення";

20 вересня 2024 року № 1175 "Про затвердження Інструкції про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду";

накази Міністерства охорони здоров'я України від:

19 червня 1996 року № 173 "Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів";

12 травня 2010 року № 400 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною"

24 березня 2016 року № 234 "Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів" (із змінами);

22 лютого 2019 року № 463 "Про затвердження Державних санітарних норм допустимих рівнів шуму в приміщеннях житлових та громадських будинків і на території житлової забудови";

14 липня 2020 року № 1595 "Про затвердження Гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних речовин у ґрунті";

25 вересня 2020 року № 2205 "Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти";

17 січня 2022 року № 89 "Про затвердження Методичних рекомендацій "Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря";

10 травня 2024 року № 813 "Про затвердження державних медико-санітарних нормативів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць";

Державні будівельні норми: ДБН А.2.2-1:2021 "Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС)", ДБН Б.1.1-13:2021 "Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях"; ДБН Б.1.1-14:2021 "Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні"; ДБН Б.2.2-5:2011 "Благоустрій територій"; ДБН Б.2.2-12:2019 "Планування і забудова територій"; ДБН В.2.3-5:2018 "Вулиці та дороги населених пунктів"; ДБН В.2.5-75:2013 "Каналізація. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування"; ДБН В.2.5-74:2013 "Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування";

Державні санітарні правила планування: ДСП – 173-96 "Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів";

Державні санітарні норми виробничого шуму: ДСН 3.3.6.037-99 "Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку";

Державні стандарти України: ДСТУ-Н Б Б.1.1-10:2010 "Настанова з виконання розділів "Охорона навколишнього природного середовища" у складі містобудівної документації"; ДСТУ-Н Б Б.1-1-12:2011 "Настанова про склад та зміст плану зонування території (зонінг)";

Державні Санітарні Правила і Норми: ДСанПіН 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною";

СНіП 1.02.01 "Охорона навколишнього природного середовища";

посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря; максимальні допустимі концентрації та "можливі рівні безпечного ефекту" для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так, Законом України "Про інвестиційну діяльність" (№ 1560-ХІІ від 18 версня 1991 року) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (статті 4).

У разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (статті 21). Крім цього, в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України "Про оцінку впливу на довкілля" (№ 2059-VIII від 23 травня 2017 року).

VI. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення від реалізації програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2025 рік/у тому числі вторинних, кумулятивних, синергетичних, коротко-, середньо- та довгострокових
(1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків/

Програма економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік розроблена на короткострокову перспективу, визначає основні напрями економічного і соціального розвитку, враховує екологічні завдання в інтересах ефективного, стабільного соціально-економічного розвитку області та підвищення якості життя населення.

У рамках Програми планується реалізація завдань та заходів щодо розвитку галузей (сфер діяльності) та інвестиційних проєктів, які можуть підлягати оцінці впливу на довкілля.

Відповідно до статті 3 Закону України "Про оцінку впливу на довкілля" у разі прийняття рішень щодо реалізації таких завдань, заходів *(викладених у Розділах проєкту Програми)* та проєктів *(викладених у додатку 3 до проєкту Програми)* основними відповідальними виконавцями буде здійснена процедура оцінки впливу на довкілля до прийняття рішення про впровадження планової діяльності. Реалізація заходів Програми при існуючому стані дозволяє покращити соціально-економічні умови життя і діяльності Кіровоградської області.

Згідно "Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування", затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10 серпня 2018 року (із змінами), № 296 у даному розділі описуються наслідки довкілля, у тому числі для здоров'я населення - будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Вторинні наслідки для довкілля – це непрямі впливи на довкілля, які виникають під дією природних чи антропогенних чинників, що не передбачають прямого впливу на довкілля.

Кумулятивні наслідки – це нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання.

Синергічні наслідки – це сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії двох або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту.

Для визначення ймовірних наслідків для довкілля, в тому числі здоров'я населення, від реалізації цілей і завдань, визначених у проєкті Програми було використано контрольний перелік питань наведеного в таблиця таблиця 58.

Таблиця 58

**Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації
проєкту Програми відповідно до контрольного переліку**

№ з/п	Чи може реалізація Програми причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
		Так	Ймовірно	Ні	
1	2	3	4	5	6
Повітря					
1.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел		*		+
2.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел		*		+
3.	Погіршення якості атмосферного повітря		*		+
4.	Появу джерел неприємних запахів			*	-
5.	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату			*	-
Водні ресурси					
6.	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води		*		+
7.	Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)		*		+
8.	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти			*	
9.	Значне зменшення кількості води, що використовується для водопостачання населенню			*	
10.	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод			*	+
11.	Появу загроз для людей і об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)			*	
12.	Зміни напрямків і швидкості течії поверхневих вод або обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкта			*	
13.	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону			*	+
14.	Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод			*	
15.	Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)			*	+
16.	Забруднення підземних водоносних горизонтів			*	+
Відходи					
17.	Збільшення кількості утворюваних ТПВ			*	+
18.	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки		*		+
19.	Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки			*	+
20.	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами			*	

Звіт про стратегічну екологічну оцінку

Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік

1	2	3	4	5	6
21.	Утворення або накопичення радіоактивних відходів			*	+
Земельні ресурси					
22.	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару			*	+
23.	Посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів			*	
24.	Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу			*	
25.	Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози, через нестабільність літо генної основи або зміни геологічної структури			*	
26.	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель			*	
27.	Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад			*	+
Біорізноманіття та рекреаційні зони					
28.	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території)			*	
29.	Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві			*	+
30.	Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь у цілому			*	+
31.	Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин			*	
32.	Будь-який вплив на кількість і якість рекреаційних можливостей			*	+
33.	Будь-який вплив на об'єкти історико-культурної спадщини			*	+
34.	Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'яток природи тощо)			*	+
Населення та інфраструктура					
35.	Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території			*	+
36.	Вплив на стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі			*	+
37.	Суттєвий вплив на транспортну систему, зміни в структурі транспортних потоків		*		+
38.	Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень		*		+
39.	Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги			*	+
40.	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей			*	+

1	2	3	4	5	6
Екологічне управління та моніторинг					
41.	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки			*	+
42.	Погіршення екологічного моніторингу			*	
43.	Усунення механізмів впливу ОМС на процеси техногенного навантаження			*	+
44.	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва			*	+
Інше					
45.	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів			*	
46.	Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу			*	+
47.	Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії			*	+
48.	Суттєве порушення якості природного середовища			*	+
49.	Появу можливостей для досягнення короткострокових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому			*	
50.	Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей			*	

Визначені у проєкті Програми, завдання та заходи дозволяють оцінити їх ймовірний вплив на стан довкілля, у тому числі здоров'я населення, у розрізі його окремих компонентів: атмосферне повітря, водні ресурси, земельні ресурси, біорізноманіття та природоохоронні території, культурна спадщина та рекреаційні території, управління відходами, здоров'я населення та інфраструктура.

Більшість заходів проєкту Програми не матимуть негативного впливу на довкілля і здоров'я населення, багато заходів матимуть позитивний вплив і лише деякі заходи ймовірно матимуть помірний негативний вплив.

Оцінка включає в себе величину та значення в якісному та кількісному відношенні, потенційних впливів Програми (прямих та непрямих, тимчасових або постійних, позитивних та негативних, короткострокових та довгострокових, транскордонних та кумулятивних).

Результати оцінки ймовірного впливу реалізації завдань та заходів Програми на компоненти довкілля наведені у таблиці 59.

Таблиця 59

Фактори впливу	Компоненти довкілля, що зазнають впливу									
Основні напрями розвитку Програми	Атмосферне повітря	Клімат	Водні ресурси	Земельні ресурси та ґрунти	Природоохоронні території	Рослинний і тваринний світ	Культурна спадщина	Відходи	Населення і інфраструктура	Здоров'я та безпека
Розділ І. "РОЗВИТОК РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ"										
1. Розвиток аграрного сектору та земельних відносин	0	IN/LT/RE	IN/ LT/LO/SI	DI/LT/LO/SI	0	0	0	0	0	0
2. Розвиток промислового комплексу та забезпечення ефективного використання мінерально-сировинних ресурсів	DI/ST/LO	IN/MT/RE	IN/MT/RE	0	0	0	0	DI/ST/LO	IN/MT/RE	DI/ST/LO
3. Розвиток енергетичної інфраструктури	IN/MT/RE	IN/MT/RE	0	0	0	0	0	0	IN/LT/LO/SI	0
4. Цифрова трансформація, розвиток інформаційних технологій	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/LT/LO/SI	0
5. Розвиток інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності.	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/LT/LO/SI	0
6. Створення сприятливих умов для розвитку підприємництва та формування конкурентного середовища	IN/MT/RE	IN/MT/RE	0	0	0	0	0	0	IN/LT/LO/SI	0
7. Розвиток туристично-рекреаційної сфери та креативних індустрій	IN/ST/RE	0	0	IN/ST/RE	0	0	0	IN/ST/RE	IN/LT/LO/SI	IN/LT/LO/SI
Розділ ІІ. "РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ"										
1. Розвиток системи охорони здоров'я	0	0	0	0	0	0	0	0	DI/LT/RE/CU	DI/LT/RE/CU
2. Розвиток освіти, наукової та інноваційної діяльності	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/ST/RE	DI/LT/RE/CU
3. Зайнятість населення та розвиток ринку праці. Доходи та пенсійне забезпечення населення	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/ST/RE	IN/ST/RE
4. Соціальний захист населення, у т.ч. внутрішньо переміщених осіб	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/ST/RE	IN/ST/RE
5. Соціальна підтримка ветеранів війни та членів їхніх сімей	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/ST/RE	IN/ST/RE
6. Забезпечення підтримки дітей, сім'ї, молоді, гендерної рівності	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/ST/RE	IN/ST/RE
7. Розвиток фізичної культури і спорт	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/ST/RE	DI/LT/RE/CU

Фактори впливу	Компоненти довкілля, що зазнають впливу									
Основні напрями розвитку Програми	Атмосферне повітря	Клімат	Водні ресурси	Земельні ресурси та ґрунти	Природоохоронні території	Рослинний і тваринний світ	Культурна спадщина	Відходи	Населення і інфраструктура	Здоров'я та безпека
8. Розвиток культурного простору та збереження культурної спадщини	0	0	0	0	0	0	DI/LT/ RE/CU	0	DI/LT/ RE/CU	0
9. Розвиток громадянського суспільства, інформаційного простору, міжнародних та державно-церковних відносин	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/ST/ RE	IN/ST/ RE
Розділ III. "СТАЛІЙ РОЗВИТОК УСІХ ТЕРИТОРІЙ"										
1. Розвиток громад, відновлення територій та об'єктів	DI/MT/ RE	IN/MT/ RE	DI/MT/ RE	?	DI/ST/ LO	?	DI/ST/ RE	DI/ST/ RE	IN/ST/ RE	IN/ST/ RE
2. Розвиток міжнародного та міжрегіонального співробітництва	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/LT/ LO/SI	0
3. Розширення сфери та підвищення якості надання адміністративних послуг, зокрема і у цифровому форматі	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/LT/ LO/SI	0
4. Посилення фінансової основи місцевих бюджетів та підвищення ефективності використання бюджетних коштів	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Розвиток логістичної та дорожньо-транспортної інфраструктури	DI/O/ LO	0	DI/ST/ LO	0	0	DI/ST/ LO	0	DI/ST/ LO	IN/LT/ LO/SI	DI/ST/ LO
6. Споживчий ринок та захист прав споживачів	0	0	0	0	0	0	0	IN/LT/ LO/SI	DI//LT/ LO//SI	DI//LT//LO/S I
7. Розвиток житлово-комунальної інфраструктури та житлового будівництва	IN/LT/ LO/SI	0	DI//LT/ LO/SI	IN/LT/ LO/SI	0	0	0	DI/ST/ RE	DI//LT/ LO/SI	DI//LT//LO/S I
8. Підвищення ефективності управління державною і комунальною власністю	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Розділ IV. "ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОСИСТЕМ ТА ПОЛІПШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ. ЗМЕНШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ДОВКІЛЛЯ"	DI/LT/ RE/CU	DI/LT/ RE/CU	DI/LT/ RE/CU	DI/LT/ RE/CU	DI/LT/ RE/CU	DI/LT/ RE/C U	DI/LT/ RE/CU	DI/LT/ RE/C U	DI/LT/ RE/CU	DI/LT/ RE/CU

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

Фактори впливу	Компоненти довкілля, що зазнають впливу									
Основні напрями розвитку Програми	Атмосферне повітря	Клімат	Водні ресурси	Земельні ресурси та ґрунти	Природоохоронні території	Рослинний і тваринний світ	Культурна спадщина	Відходи	Населення і інфраструктура	Здоров'я та безпека
Розділ V. "ПІДТРИМКА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ. ПОСИЛЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ, ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ, ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ДОПОМОГА РЕГІОНАМ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД БОЙОВИХ ДІЙ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ"	0	0	0	0	DI/O/RE	DI/O/RE	DI/O/RE	0	DI/O/RE	DI/O/RE

Позначення	Пояснення
--	Значний негативний вплив. Значний негативний вплив слід звести до мінімуму із застосуванням заходів щодо пом'якшення наслідків, щоб він став незначним.
-	Помірний негативний вплив. Цей вплив є прийнятним.
0	Немає впливу або незначний вплив.
+	Помірний позитивний вплив
++	Значний позитивний вплив
(?)	Значення впливу не може бути оцінено з певністю через відсутність даних про стан складових довкілля, заплановану діяльність або з інших причин.
DI / IN	Прямий / Непрямий
LT/ MT/ ST / O	Довгостроковий (постійний 50-100 років) / Середньостроковий (10-15 років) / Короткостроковий (3-5 років) / Випадковий (тимчасовий, 1 рік)
LO / RE	Місцевий / Регіональний
CU / SI / TR	Кумулятивний / Синергетичний / Транскордонний

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

На основі наведених в таблицях 58 -59 оцінок можна зробити наступні висновки щодо ймовірних наслідків від реалізації завдань та заходів Програми для компонентів довкілля та здоров'я населення (таблиця 60):

Таблиця 60

Складові довкілля	Завдання	Очікувані результати та ключові індикатори оцінки виконання запланованих завдань
1.	2	3
Клімат та атмосферне повітря	Реалізація основних завдань Розділу І. "Розвиток реального сектору економіки" (Підрозділів 2. Розвиток промислового комплексу та забезпечення ефективного використання мінерально-сировинних ресурсів", 3. "Розвиток енергетичної інфраструктури") Розділу ІІІ. "Сталий розвиток цих територій" (Підрозділів 5. Розвиток логістичної та дорожньо-транспортної інфраструктури, 7. "Розвиток житлово-комунальної інфраструктури та житлового будівництва") ймовірно може призвести до збільшення викидів забруднюючих речовин через подальший розвиток підприємств добувної та переробної промисловості. Водночас ряд завдань проекту Програми спрямовані на зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел та поліпшення клімату та якості атмосферного повітря, зокрема:	
	1) сприяння проведенню робіт із стандартизації та сертифікації промислової продукції, підвищення стандартів її якості, безпечності та екологічності; 2) впровадження новітніх екобезпечних технологій з видобування й перероблення корисних копалин, проведення обов'язкової рекультивації та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності гірничодобувних підприємств; 3) забезпечення максимально повного використання видобутих корисних копалин, мінімізація відходів під час їх видобутку та переробки; 4) забезпечення "зеленого переходу" та екологічної модернізації діючих промислових, добувних підприємств, впровадження нових і новітніх екоорієнтованих технологій; 5) технічне переоснащення виробництва на основі впровадження інноваційних проєктів, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів; 6) вжиття заходів щодо впровадження на об'єктах тепло- та водопостачання об'єктів розподіленої генерації (когенераційних установок) та альтернативних видів енергозабезпечення на підприємствах реального сектору економіки області; 7) поліпшення експлуатаційного стану мережі автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах області та інженерних комунікацій і споруд на цих дорогах; 8) забезпечення розвитку інфраструктури електричного та іншого екологічного чистого комунального транспорту;	1) поліпшення якості атмосферного повітря, зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від промислових підприємств, автотранспорту, ведення бойових дій та знищення або пошкодження інфраструктурних об'єктів на території області; 2) підвищення рівня екологічної безпеки, зменшення впливів наслідків зміни клімату, досягнення в області "доброго" екологічного стану; 3) забезпечення підприємств галузі резервними джерелами електропостачання; 4) зростання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії на 1% порівняно з 2025 роком; 5) економія енергоресурсів – не менше 1% порівняно з 2025 роком за рахунок енергоефективної поведінки споживачів області. 6) зменшення непродуктивних витрат та втрат теплової енергії і води; 7) покращення та збереження дорожнього покриття автомобільних доріг загального користування

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1.	2	3
	9) проведення робіт з реконструкції та ремонту на автомобільних дорогах загального користування державного та місцевого значення, вулицях і дорогах комунальної власності у населених пунктах області, залучення для цих цілей необхідних ресурсів; 10) проведення ремонтних робіт та належного експлуатаційного утримання комунальних доріг та об'єктів житлового фонду; 11) встановлення на об'єктах тепло- та водопостачання об'єктів розподіленої генерації (когенераційних установок); 12) поліпшення стану пожежної та техногенної безпеки в населених пунктах області, у тому числі на об'єктах соціальної інфраструктури; 13) сприяння утворенню у територіальних громадах центрів безпеки та підрозділів місцевої пожежної охорони у їх складі, для забезпечення оперативного реагування на надзвичайні події та ситуації; 14) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2026-2030 роки; 15) вжиття заходів щодо мінімізації і усунення наслідків негативного впливу на довкілля та знищення або пошкодження інфраструктурних природоохоронних об'єктів через ведення бойових дій; 16) реалізація заходів Програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2022-2026 роки для зони "Кіровоградська"; 17) реалізація в області заходів, спрямованих на екологічну безпеку та адаптацію до змін клімату, досягнення в області "доброго" екологічного стану;	державного, місцевого значення, комунальних доріг та технічного стану штучних мостових споруд; 8) експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення – 13% від загальної площі дорожнього покриття доріг місцевого значення та державного значення – 13% від загальної площі дорожнього покриття доріг державного значення; 9) здійснення реконструкції та капітального ремонту штучних споруд автомобільних доріг місцевого значення – 3 од, державного значення – 10 од.; 10) здійснення ремонту комунальних доріг на площі не менше 500 тис.м²; 11) захист населення і територій області; 12) створення безпечових умов для належної життєдіяльності громадян в умовах воєнного стану; 13) впровадження державної системи моніторингу довкілля області (оперативний збір та оцінка інформації про стан довкілля області);
Водні ресурси	Реалізація основних завдань Розділу I. "Розвиток реального сектору економіки", Підрозділу 1. "Розвиток аграрного сектору та земельних відносин" та Підрозділу 2. "Розвиток промислового комплексу та забезпечення ефективного використання мінерально-сировинних ресурсів" ймовірно може призвести до збільшення обсягів скидів у поверхневі води та до збільшення навантаження на каналізаційні системи і погіршення якості очисних споруд через подальший розвиток підприємств добувної та переробної промисловості та створення індустріальних парків зміни обсягів води поверхневих водних об'єктів внаслідок продовження тенденції зростання забору води на ведення сільського господарства та виробництво продуктів харчування. Водночас ряд завдань проєкту Програми спрямовані на зменшення обсягів скидів у поверхневі води, зменшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очисних споруд, зокрема:	

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1.	2	3
	1) поліпшення якості питної води в системах централізованого водопостачання; 2) координація роботи ОКВП "Дніпро-Кіровоград" щодо реалізації пріоритетних заходів, спрямованих на оновлення основних фондів підприємства та здійснення органом управління згідно з законодавчо визначеними повноваженнями контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства; 3) впровадження альтернативних джерел водозабезпечення населених пунктів; 4) створення резервних запасів матеріалів, обладнання, палива, установок очищення води у підприємствах області, які надають послуги з централізованого водопостачання, водовідведення та теплопостачання; 5) покращення стану поверхневих вод шляхом проведення модернізації та будівництва нових каналізаційних очисних споруд на підприємствах житлово-комунального господарства; 6) ведення державного обліку водокористування, водного кадастру; 7) паспортизація водних об'єктів; 8) розроблення та встановлення режимів роботи водних об'єктів; 9) проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення; 10) виконання заходів з ревіталізації та відновлення річок, реконструкції гідротехнічних споруд для забезпечення регулювання річкового стоку та підтримання екологічного стану водних об'єктів; 11) проведення берегоукріплювальних робіт Кременчуцького водосховища; 12) відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму й покращення санітарного стану річки Велика Вись (с. Арсенівка, Мар'янівська сільська рада).	1) підвищення якості надання послуг з постачання питної води та очищення стічних вод; 2) зменшення непродуктивних витрат та втрат теплової енергії і води; 3) збільшення протяжності нових та реконструйованих мереж водопостачання, водовідведення та теплопостачання в населених пунктах на 12 км; 4) проведення берегоукріплення водних об'єктів протяжністю 1,25 км; 5) розчищення та регулювання русел річок і водойм, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок і водойм – 149,7 км; 6) реконструкція гідротехнічних споруд – 2 од.; 7) проведення моніторингу вод в обсязі не менше 1440 вимірювань.
Відходи	Ймовірне збільшення обсягу утворюваних промислових та побутових відходів може спричинити реалізація окремих завдань Програми, пов'язаних з розвитком підприємництва в регіоні, формуванням індустріальних парків, будівництвом тощо. Проєкт Програми передбачає реалізацію основних завдань, спрямованих на зменшення кількості утворюваних твердих побутових відходів, впровадження сучасних методів переробки твердих побутових відходів та обмеження їх поховання на полігонах. Серед таких завдань:	
	1) забезпечення населених пунктів області спеціалізованою технікою для збирання та вивезення твердих побутових відходів; 2) створення сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері управління побутовими відходами, залучення інвестиційних коштів у розвиток сфери управління побутовими відходами; 3) зменшення обсягу утворення відходів, впровадження механізмів їх переробки та повторного використання на основі новітніх технологій та виробництв;	зменшення кількості утворених відходів на території області та пом'якшення наслідків зміни клімату на довкілля через реалізацію в області Регіонального плану управління відходами;

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1.	2	3
	4) запобігання утворенню та зменшення обсягів утворення побутових відходів, зниження наслідків діяльності з управління побутовими відходами, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновленню відходів; 5) реалізація заходів Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області до 2033 року;	
Земельні ресурси та ґрунти	Внаслідок реалізації Програми не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії або характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Крім цього, Програма не передбачає змін у структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель. Програма передбачає ряд завдань спрямованих на покращення стану земельних ресурсів, збереження якісного стану земель, відновлення деградованих і еродованих земель та ґрунтів, зокрема:	
	1) упорядкування орних земель шляхом виведення з їх складу схилів, земель водохоронних зон, ерозійно небезпечних та інших непридатних для розорювання угідь; 2) створення і відновлення сіножатей та пасовищ; 3) проведення актуалізації нормативної грошової оцінки земель, встановлення меж населених пунктів; 4) розробка проектів землеустрою еколого-економічного обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь; 5) проведення інвентаризації земель державної та комунальної власності; 6) здійснення системного контролю за станом дотримання вимог земельного законодавства; 7) збереження та відтворення родючості ґрунтів, системна протидія ерозійним процесам. 8) виконання заходів з охорони земель в частині виготовлення робочих проєктів землеустрою, у тому числі стосовно рекультивациі порушених земель у наслідок бойових дій, їх подальша реалізація; 9) проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів за рахунок коштів, які надійшли в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва та знаходяться на спецрахунках відповідних територіальних громад; 10) реалізація добровільних національних завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель;	1) розширення площ зрошуваних земель, зокрема через створення організацій водокористувачів, реконструкції зрошувальних систем, придбання поливної техніки та улаштування систем краплинного зрошення та забезпечення їх ефективного використання; 2) актуалізація нормативної грошової оцінки земель – орієнтовно 479 населених пунктів; 3) встановлення меж – орієнтовно 623 населенні пункти; проведення берегоукріплення водних об'єктів протяжністю 1,25 км;
Біорізноманіття та	1) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2026-2030 роки;	1) розширення площі природно-заповідного фонду області шляхом створення (оголошення) 5 нових територій природно-заповідного фонду області у

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1.	2	3
природоохоронні території	2) продовження роботи щодо створення національного природного парку "Чорнолісько-Боковеньківський"; 3) продовження роботи щодо створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення в адміністративних межах Компаніївської, Пантаївської, Новопраської та Тишківської громад; 3) збереження лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень; 4) проведення інвентаризації та передачі колишніх колгоспних лісів у постійне користування ДП "Ліси України"; 5) проведення інвентаризації захисних лісонасаджень, розроблення проектів землеустрою щодо встановлення їх меж та визначення власників; 6) проведення роботи з ідентифікації та віднесення земельних ділянок до самозалісених ділянок, і вирішення питання їх передачі в постійне користування філіям ДП "Ліси України"; 7) створення захисних лісових насаджень на еродованих землях на території області; 8) здійснення комплексу біотехнічних та інших заходів спрямованих на охорону та відтворення мисливських тварин. Збереження і поліпшення середовища їх існування;	Кропивницькому, Олександрійському та Новоукраїнському районах; 2) розроблення 5 проектів створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду Кіровоградської області, які плануються до заповідання (оголошення) у 2026 році, на територіях Компаніївської, Пантаївської, Новопраської та Тишківської громад, що дозволить розширити орієнтовно площу природно-заповідного фонду області на 373 га; 3) розроблення орієнтовно 25 проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду області;
Рекреаційні зони та культурна спадщина	Короткостроковий тимчасовий негативний вплив на рекреаційні зони регіону може відзначатися внаслідок напливу туристів в пікові відпочинкові періоди. Водночас Програма містить завдання, реалізація яких націлена на відновлення та розвиток рекреаційних зон та збереження культурної спадщини регіону. Зокрема: 1) реалізація програми розвитку туризму в Кіровоградській області на 2022-2027 роки, в умовах воєнного стану; 2) цифровізація туристичного продукту області, зокрема, розширення функціоналу вебресурсів і соціальних мереж для промоції регіону; розробка інтерактивної карти туристичних маршрутів області; впровадження онлайн-баз даних об'єктів туризму та спадщини (пам'ятки, музеї, садиби, природні локації тощо); 3) реалізація вимог чинного законодавства у сфері охорони культурної спадщини та відповідних нормативно-правових актів України з урахуванням розвитку області, посилення контролю та реагування на порушення законодавства; 4) здійснення заходів з охорони та збереження культурної спадщини; 5) застосування заходів реагування за порушення законодавства про охорону культурної спадщини задля збереження об'єктів культурної спадщини Кіровоградської області;	1) створення позитивного іміджу Кіровоградщини як безпечного і цікавого регіону для внутрішнього туризму; 2) збереження і забезпечення функціонування основних туристичних маршрутів та об'єктів в умовах воєнного стану; 3) підвищення рівня поінформованості мешканців області, внутрішньо переміщених осіб, та інших регіонів про туристичні можливості Кіровоградщини; 4) розширення мережі цифрових інструментів промоції туристичних об'єктів. 5) проведення відповідних заходів щодо переукладання/укладання охоронних договорів, розроблення облікової документації, технічної документації із землеустрою з визначенням меж територій пам'яток та їх зон охорони, інвентаризації

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1.	2	3
		пам'яток, та завершення робіт з розроблення історико-архітектурних опорних планів історичних населених місць та ін.; б) здійснення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятках культурної спадщини, проведення протиаварійних заходів та технічних обстежень об'єктів;
Здоров'я, безпека населення та інфраструктура	Проект Програми не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення області, натомість: Розділ II "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення" передбачає реалізацію основних завдань спрямованих на зниження смертності населення, збільшення середньої очікуваної тривалості життя та зниження показників захворюваності, на створення умов щодо правильного і якісного харчування дітей та їх перебування в освітніх закладах під час військових дій, на поліпшення надання медичної допомоги ВПО, соціальної реабілітації дітей із сімей у складних життєвих обставинах тощо, зокрема: 1) розроблення та реалізації проєктів регіонального розвитку, спрямованих на відновлення та економічний розвиток територіальних громад; 2) забезпечення розвитку інфраструктури електричного та іншого екологічного чистого комунального транспорту; 3) адаптація послуг транспорту до потреб людей з обмеженими фізичними можливостями; 4) забезпечення доступу громадян і бізнесу до якісних та зручних адміністративних послуг без корупційних ризиків; 5) покращення якості надання послуг культури населенню області; 6) соціальний захист сімей з дітьми, малозабезпечених верств населення, осіб з інвалідністю, та інших пільгових категорій громадян; 7) забезпечення безпечного очного навчання, виховання, розвитку учнів; 8) з метою запобігання впливу негативних наслідків на здоров'я населення: а) впровадження системи моніторингу атмосферного повітря, проведення оперативного збору інформації та оцінки інформації про стан атмосферного повітря області; б) проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення; в) проведення тестування на ВІЛ пацієнтів з групи ризику та за медичними показаннями; впровадження доконтактної та постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції; г) здійснення заходів щодо раннього виявлення та лікування хворих на туберкульоз, онкологічні захворювання	1) створення в територіальних громадах області належних умов життєдіяльності населення; 2) відновлення пошкоджених об'єктів життєзабезпечення та інфраструктури. 3) підвищення доступності та якості надання транспортних послуг усіма видами транспорту в області; 4) підвищення якості надання послуг з постачання питної води та очищення стічних вод; 5) надання населенню області якісних медичних послуг закладами охорони здоров'я; 6) зниження рівня захворюваності населення на найбільш поширені хвороби; 7) зменшення кількості хворих з уперше в житті встановленим діагнозом на активний туберкульоз на 5%; 8) зменшення дорічної летальності онкологічних хворих на 0,5%; 9) зменшення кількості хворих з уперше в житті встановленим діагнозом на ВІЛ-інфекцію на 2%. 10) збільшення кількості підприємств, що впроваджують інновації у промисловості;

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1.	2	3
	д) сприяння проведенню робіт із стандартизації та сертифікації продукції, забезпечення досягнення високих стандартів якості, безпеки, екологічності продукції та товарів місцевого виробництва; е) впровадження новітніх безпечних технологій з видобування й перероблення корисних копалин, проведення обов'язкової рекультивациі та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності гірничо-добувних підприємств; ж) встановлення (модернізація) котлів на об'єктах соціальної інфраструктури для роботи на альтернативних видах палива 9) врахування інтересів здоров'я та безпеки населення області при організації і наданні послуг та усунення і зменшення негативних наслідків для здоров'я населення громади від різних видів поведінки та видів діяльності людини в системі громадського здоров'я; 10) вжиття оперативних заходів, необхідних для забезпечення захисту здоров'я населення, що застосовуються у разі наявності потенційних ризиків для здоров'я та епідемічного благополуччя населення	11) приведення укриттів лікувально-профілактичних закладів системи охорони здоров'я у відповідність до нормативів; 12) забезпечення безпечних умов перебування дітей в закладах освіти, зокрема шляхом облаштування укриттів закладів освіти відповідно до рекомендацій ДСНС в Кіровоградській області; 13) забезпечення цивільного захисту та безпеки громадян; 14) захист критичної інфраструктури; 15) надання допомоги регіонам, які постраждали від бойових дій внаслідок воєнної агресії російської федерації;
Екологічне управління, моніторинг та інше	Проект Програми не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки. Водночас завдання Програми скеровані на підвищення значення екологічної складової у процесі розвитку регіону. Серед них: 1) впровадження системи моніторингу атмосферного повітря, проведення оперативного збору інформації та оцінки інформації про стан атмосферного повітря області; 2) проведення дослідження атмосферного повітря на вміст: окису вуглецю, окислів азоту, сірчаного ангідриду, пилу, сажі у населених пунктах області; 3) визначення стану атмосферного повітря на території області, прогнозування його змін і розроблення науковообґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля; 4) проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення. проведення дослідження якості води для питних потреб, за хімічними та за бактеріологічними показниками; 5) ведення державного обліку водокористування, водного кадастру, паспортизація водних об'єктів; 6) розроблення та встановлення режимів роботи водних об'єктів; 7) запровадження та використання систем енергетичного менеджменту та енергосервісу для підвищення енергетичної ефективності будівель бюджетних установ;	Проведення моніторингів базуватиметься на аналізі досягнення запланованих результатів з використанням визначених показників (індикаторів), серед яких є й екологічні індикатори

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1.	2	3
	8) забезпечення реалізації заходів Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області; 9) здійснення контролю за станом дотримання вимог земельного законодавства; 10) забезпечено проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів за рахунок коштів, які надійшли до місцевих бюджетів в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва; 11) посилення державного та самоврядного контролю за охороною, захистом і використанням земель природно-заповідного фонду; 12) проведення наукових досліджень з метою ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду Кіровоградської області; 13) проведення інвентаризації та передачі колишніх колгоспних лісів у постійне користування ДП "Ліси України"; 14) проведення інвентаризації захисних лісонасаджень, розроблення проектів землеустрою щодо встановлення їх меж та визначення власників; 15) охорони рослинного та тваринного світу; проведення відповідних заходів щодо переукладання/укладання охоронних договорів, розроблення облікової документації, інвентаризації пам'яток та завершення робіт з розроблення Історико-архітектурних опорних планів історичних населених місць та інше; 16) проведення тестування на ВІЛ пацієнтів з групи ризику та за медичними показаннями; впровадження доконтактної та постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції; 17) здійснення заходів щодо раннього виявлення та лікування хворих на туберкульоз, онкологічні захворювання; 18) здійснення моніторингу, фіксації та актуалізації відомостей про зруйновані та пошкоджені внаслідок збройної агресії російської федерації об'єкти соціальної та критичної інфраструктури, житлово-комунального господарства; 19) здійснення комплексу профілактичних заходів моніторингу, проведення навчань з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій на об'єктах області та формування матеріальних запасів для проведення таких заходів; запровадження та використання систем енергетичного менеджменту та енергосервісу для підвищення енергетичної ефективності будівель бюджетних установ; 20) приведення укріплень лікувально-профілактичних закладів системи охорони здоров'я у відповідність до нормативів;	

Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік

1.	2	3
	21) вжиття оперативних заходів, необхідних для забезпечення захисту здоров'я населення, що застосовуються у разі наявності потенційних ризиків для здоров'я та епідемічного благополуччя населення.	

ВІІ. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік

Під час проведення аналізу ймовірних негативних наслідків для довкілля та з метою сприяння досягненню цілей екологічної політики, встановлених на національному, регіональному та місцевому рівнях, запропоновано ряд заходів для пом'якшення виявлених потенційних негативних наслідків для навколишнього середовища та здоров'я населення внаслідок реалізації Програми

Відповідні пропозиції наведені в таблиці 61.

Заходи, передбачені для запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірного негативного впливу на компоненти довкілля, в тому числі здоров'я населення, внаслідок реалізації завдань Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік

Таблиця 61

Складові довкілля, у тому числі здоров'я населення	Заходи, які передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми
1	2
Атмосферне повітря	1) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2026-2030 роки; 2) вжиття заходів щодо мінімізації і усунення наслідків негативного впливу на довкілля та знищення або пошкодження інфраструктурних природоохоронних об'єктів через ведення бойових дій; 3) реалізація заходів Програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2022-2026 роки для зони "Кіровоградська"; 4) реалізація в області заходів, спрямованих на екологічну безпеку та адаптацію до змін клімату, досягнення в області "доброго" екологічного стану; 5) збільшення кількості електро- та інших екологічних видів транспорту з дотриманням потреб безбар'єрності та інклюзії; 6) сприяння збільшенню використання підприємствами, установами та організаціями області розподіленої генерації та альтернативних джерел енергії; 7) розроблення та впровадження механізмів підтримки проєктів регіонального розвитку, спрямованих на розвиток пріоритетних видів економічної діяльності, та необхідності переходу до кліматично нейтральної економіки;
Водні ресурси	1) виконання заходів з ревіталізації та відновлення річок, реконструкції гідротехнічних споруд для забезпечення регулювання річкового стоку та підтримання екологічного стану водних об'єктів; 2) покращення стану поверхневих вод шляхом проведення модернізації та будівництва нових каналізаційних очисних споруд і модульних зливових станцій на підприємствах житлово-комунального господарства; 3) проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення (проведення дослідження якості води для питних потреб, за хімічними та за бактеріологічними показниками); 4) проведення мережі спостережень за станом підземних вод, радіації та проявів небезпечних геологічних процесів;
Земельні ресурси та ґрунти	1) забезпечення відновлення пошкоджених об'єктів життєзабезпечення та критичної інфраструктури;

1	2
	2) збільшення обсягів поширення новітніх сортів сільськогосподарських культур, адаптованих до умов вирощування і стійких до стресових кліматичних умов; 3) впровадження у виробництво біоадаптивних технологій вирощування рослин сільськогосподарських культур, спрямованих на підвищення їх продуктивного потенціалу; 4) упорядкування орних земель шляхом виведення з їх складу схилів, земель водоохоронних зон, ерозійно небезпечних та інших непридатних для розорювання угідь; 5) розробка проектів землеустрою еколого-економічного обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь;
Надра	1) впровадження новітніх екобезпечних технологій з видобування й перероблення корисних копалин, проведення обов'язкової рекультивації та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності гірничодобувних підприємств; 2) забезпечення максимально повного використання видобутих корисних копалин, мінімізація відходів під час їх видобутку та переробки; 3) забезпечення "зеленого переходу" та екологічної модернізації діючих промислових, добувних підприємств, впровадження нових і новітніх екоорієнтованих технологій; 4) технічне переоснащення виробництва на основі впровадження інноваційних проєктів, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів;
Відходи	реалізація заходів Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області до 2033 року;
Біорізноманіття та природоохоронні території	1) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2026-2030 роки; 2) продовження роботи щодо створення національного природного парку "Чорнолісько-Боковеньківський"; 3) проведення наукових досліджень з метою оновлення Переліків видів тварин і судинних рослин, які підлягають особливій охороні на території Кіровоградської області; 4) забезпечення догляду за насадженнями та підтримання належного санітарного стану, проведення робіт із благоустрою, упорядкування території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення "Тобілевичі";
Рекреаційні зони та культурна спадщина	1) розвиток туристичної інфраструктури шляхом облаштування зон для відпочинку та туристичних стоянок на популярних маршрутах; підвищення якості сервісу через навчання персоналу та впровадження стандартів гостинності; інформування туристів за допомогою QR-кодів, туристичних вказівників, карт, аудіогідів. 2) цифровізація туристичного продукту області, зокрема, розширення функціоналу вебресурсів і соціальних мереж для промоції регіону; розробка інтерактивної карти туристичних маршрутів області; впровадження онлайн-баз даних об'єктів туризму та спадщини (пам'ятки, музеї, садиби, природні локації тощо); 3) розроблення та промоція нових туристичних маршрутів (історико-культурних, природничих, гастрономічних, подієвих); 4) реалізація вимог чинного законодавства у сфері охорони культурної спадщини та відповідних нормативно-правових актів України з урахуванням розвитку області, посилення контролю та реагування на порушення законодавства; 5) здійснення заходів з охорони та збереження культурної спадщини;

1	2
Здоров'я населення	1) організація спроможної мережі кластерних та надкластерних закладів охорони здоров'я, зокрема із створенням реабілітаційних відділень; 2) подальший розвиток амбулаторного рівня надання медичної допомоги, враховуючи профілактичний напрям, організація обов'язкових медичних оглядів; 3) розширення можливостей контрагування нових пакетів НСЗУ і збільшення обсягів надання медичних послуг; 4) створення умов для профілактики інфекційних та неінфекційних хвороб, забезпечення імунізації населення в громадах області відповідно до Календаря профілактичних щеплень; 5) здійснення заходів щодо раннього виявлення та лікування хворих на туберкульоз, онкологічні захворювання; 6) забезпечення тестування на ВІЛ пацієнтів з групи ризику та за медичними показаннями; впровадження доконтактної та постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції; 7) розвиток екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, забезпечення надання якісних та доступних медичних послуг пацієнтам у невідкладних станах; 8) забезпечення надання якісних та доступних медичних послуг вагітним, роділлям, породіллям, новонародженим. Здійснення розширеного неонатального скринінгу, впровадження допоміжних репродуктивних технологій; 9) поліпшення матеріально-технічної бази лікувально-профілактичних закладів області, зміцнення їх експлуатаційного стану (придбання медичного обладнання, автотранспорту, медикаментів, проведення модернізації та ремонтних робіт (у тому числі, закладів, які перебувають у спільній власності територіальних громад сіл, селищ і міст області тощо), та забезпечення безпечових умов в закладах охорони здоров'я в умовах воєнного стану; 10) виконання протипожежних заходів в закладах охорони здоров'я; 11) реалізація заходів обласної програми розвитку та підтримки комунальних закладів системи охорони здоров'я, які перебувають в управлінні обласної ради, на 2024-2027 роки.

VIII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив

Проект Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік розроблений на короткостроковий період і є плановим документом, який спрямований на дотримання екологічних стандартів.

У контексті стратегічної екологічної оцінки Програми були прийняті і вивчені наступні альтернативи та їх можливий вплив на навколишнє середовище:

Таблиця 62

"Варіант нульової альтернативи" - при "варіанті нульової альтернативи" розглядається ситуація гіпотетичного сценарію, за яким проект Програми не затверджується.	
Альтернатива 1 "Нульовий сценарій":	Цей сценарій можна розуміти як продовження поточних (в тому числі несприятливих) екологічних тенденцій, наведених у Розділах II, III та IV цього звіту. За результатами аналізу визначено, що в рамках сценарію "нульової альтернативи" подальший сталий розвиток Кіровоградської області є неможливим, а зазначена альтернатива призводить до певної стагнації та неефективного використання потенціального ресурсу області, хаотичного будівництва та погіршення екологічної ситуації в області. Такий подальший

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

	розвиток не відповідає пріоритетам державної екологічної політики (Розділ II 2.8 Прогноз змін у довкіллі, якщо Програма не буде затверджена).
"Варіант реалізації проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік" у рамках, якого розвиток області може відбуватись за одним із альтернативних сценаріїв:	
1) Альтернатива 2 "Оптимістичний сценарій":	Альтернатива 2 "Оптимістичний сценарій": • військовий конфлікт з Росією завершується шляхом урегулювання на користь України; • гармонізація норм та правил з Європейським Союзом; • регіони забезпечені ресурсами та інструментами задля ефективного відновлення та подальшого розвитку; • підвищується інвестиційна привабливість області, та, відповідно, зацікавленість з боку міжнародних інвесторів; • економічно спроможні громади отримують території власної юрисдикції, у тому числі суттєвий обсяг земельних ресурсів для створення інвестиційно привабливих територій ("зелених" зон); • трудова міграція населення в країни ЄС поступово скорочується; • підвищується рівень оплати праці працівників у реальному секторі економіки, що стабілізує ситуацію із забезпеченням кваліфікованими кадрами; • зростає попит на туристичні продукти Кіровоградщини; • забезпечується збалансований підхід до збереження навколишнього природного середовища та досягнення сталого розвитку, вирішення усіх нагальних екологічних проблемних питань (Розділ IV цього звіту), з урахуванням соціально-економічного розвитку регіону, фінансової підтримки та підвищення екологічної свідомості у населення.
2) Альтернатива 3 "Реалістичний сценарій":	Альтернатива 3 "Реалістичний сценарій" – забезпечує: подолання негативних наслідків впливу російської збройної агресії шляхом відновлення зруйнованих та пошкоджених об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури, поступове поліпшення екологічної ситуації у регіоні, шляхом надання фінансового ресурсу на проведення наукових досліджень природних територій, реалізацію природоохоронних заходів; стимулювання інвестиційної діяльності та ділової активності малого і середнього бізнесу, подальшого підвищення енергоефективності об'єктів житлово-комунального господарства та соціальної сфери, створення сприятливих умов для відновлення розвитку територіальних громад. Найбільш імовірним є реалістичний сценарій розвитку області
3) Альтернатива 4 "Негативний сценарій":	Значне загострення соціальнополітичних, фінансово-економічних, комунальних проблем, погіршення екологічної ситуації в її межах, продовження подальшого зносу інфраструктури, неефективного використання енергоресурсів перешкоджаючих набуттю високої якості життя, комфортних умов життя та добробуту населення.

IX. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Моніторинг наслідків виконання Програми для довкілля проводиться щороку разом із підготовкою інформації про підсумки її виконання.

Згідно з частиною першою статті 3 Закону України "Про оцінку впливу на довкілля" здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної частинами другою і третьою цієї статті.

Відповідно до статті 3 Закону України "Про оцінку впливу на довкілля" у разі прийняття рішень щодо реалізації завдань, заходів *(викладених у Розділах проєкту Програми)* та проєктів *(викладених у додатку 3 до проєкту Програми)* основними відповідальними виконавцями буде здійснена процедура оцінки впливу на довкілля до прийняття рішення про впровадження планової діяльності.

Відповідно до вимог пункту 5 Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 року № 1272 щодо забезпечення систематичності та об'єктивності спостережень за змінами стану довкілля, у тому числі за станом здоров'я населення, визначено:

I. Зміст заходів, передбачених для здійснення моніторингу, та строки їх виконання (таблиця 63)

II. Строки виконання заходів і системи ключових індикаторів: один раз на рік протягом строку дії документа державного планування та через рік після закінчення такого строку

III. Систему ключевих індикаторів для моніторингу наслідків виконання програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік ((таблиця 64), яка включає:

1) *Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників відповідно до кожного з визначених у звіті про стратегічну екологічну оцінку наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;*

2) *Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;*

Враховуючи мінімальний характер наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення передбачається облік кількісних та якісних показників, що характеризують вплив на довкілля **без акцентування на дотримання їх цільових значень. Цільові значення показників мають відповідати санітарним нормам та правилам діючим в Україні.**

Здійснення моніторингу впливу, у тому числі на здоров'я населення за визначеними індикаторами з веденням щорічної звітності, дозволить виявляти недоліки і порушення, що можуть негативно впливати на комфортність проживання, визначити необхідні заходи по їх усуненню, а також проводити інформування громадськості про поточні ускладнення та прогностичні терміни їх усунення.

V. Методи визначення кожного із показників, які дають змогу швидко та без надлишкових витрат їх вимірювати:

Визначення ключевих індикаторів, зазначених у таблиці 64, має здійснюватися шляхом фіксації показників станцій моніторингу, лабораторних досліджень або наявних даних з відкритих джерел (спостереження - планомірний та організований збір).

Контроль забруднення поверхневих і ґрунтових вод та контроль якості питної води має здійснюватися на територіях в безпосередній контактній зоні з людьми: у межах житлової, громадської забудови та в межах рекреаційних територій (пляжні зони, та ін.).

Контроль вмісту забруднювачів має здійснюватися шляхом відбору проб води на моніторингових постах і гідрологічних постах у межах міста. Результати аналізу вмісту забруднювачів у поверхневих і ґрунтових водах є також індикатором забруднення ґрунтів і повітря.

Під час контролю забруднення ґрунтів основна увага має бути приділена територіям з відкритим ґрунтом, де є безпосередній контакт із людьми: дитячі ігрові та спортивні майданчики на території навчальних закладів, у межах житлової забудови. До контрольованих мають бути віднесені важкі метали (Pb, Cu, Zn та інші), пестициди, нафтопродукти, нітрати. Контроль вмісту забруднювачів має здійснюватися шляхом відбору зразків ґрунту, як депонуючого середовища, із визначенням валового і рухомого вмісту. Результати аналізу вмісту забруднювачів у ґрунтах є також індикатором забруднення повітря.

Контроль за станом здоров'я населення рекомендується здійснювати моніторингові дії щодо контролю за захворюваністю населення території за основними:

медико-статистичними показниками, зокрема, показник загальної захворюваності, інфекційної захворюваності, захворюваності із втратою працездатності та показник інвалідності. Бажано доповнювати ці показники кількісною (рівень захворюваності), якісною (структуру захворюваності) оцінкою;

медико-демографічними показниками, зокрема, показники природного руху населення (народжуваність, смертність, природний приріст населення) і показники механічного руху населення (міграція населення).

VI. Засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання документа державного планування, не передбачених звітом про СЕО.

Здійснення моніторингу впливів виконання рішень ДДП на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, за визначеними в таблиці 64 ключевими індикаторами.

Замовник у межах своєї компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, один раз на рік оприлюднює його результати на своєму

офіційному вебсайті у мережі Інтернет та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення.

Таблиця 63

ЗАХОДИ

передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання програми економічного і соціального розвитку
Кіровоградської області на 2026 рік для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Складові довкілля	Зміст заходів	Строки виконання
1	2	3
Реалізація Програми сприяє створенню системи екологічного контролю та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей Програми, зокрема:		
Атмосферного повітря	1) впровадження системи моніторингу атмосферного повітря, проведення оперативного збору інформації та оцінки інформації про стан атмосферного повітря області; 2) проведення дослідження атмосферного повітря на вміст: окису вуглецю, окислів азоту, сірчаного ангідриду, пилу, сажі у населених пунктах області; 3) визначення стану атмосферного повітря на території області, прогнозування його змін і розроблення науковообґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля;	Проведення моніторингу базуватиметься на аналізі визначених заходів на постійній основі
Водні ресурси	проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення. проведення дослідження якості води для питних потреб, за хімічними та за бактеріологічними показниками; 3) ведення державного обліку водокористування, водного кадастру, паспортизація водних об'єктів; 4) розроблення та встановлення режимів роботи водних об'єктів;	
Енергетика	запровадження та використання систем енергетичного менеджменту та енергосервісу для підвищення енергетичної ефективності будівель бюджетних установ	
Відходи	забезпечення реалізації заходів Регіонального плану управління відходами у Кіровоградській області;	
Земельні ресурси	1) здійснення контролю за станом дотримання вимог земельного законодавства; 2) забезпечено проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів за рахунок коштів, які надійшли до місцевих бюджетів в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва;	
Біорізноманіття та рекреаційні зони	1) посилення державного та самоврядного контролю за охороною, захистом і використанням земель природно-заповідного фонду; 2) проведення наукових досліджень з метою ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду Кіровоградської області; 3) проведення інвентаризації та передачі колишніх колгоспних лісів у постійне користування ДП "Ліси України"; 4) проведення інвентаризації захисних лісонасаджень, розроблення проектів землеустрою щодо встановлення їх меж та визначення власників; 5) охорони рослинного та тваринного світу;	

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1	2	3
Культурна спадщина	проведення відповідних заходів щодо переукладання/укладання охоронних договорів, розроблення облікової документації, інвентаризації пам'яток та завершення робіт з розроблення Історико-архітектурних опорних планів історичних населених місць та інше;	
Населення та інфраструктура	1) проведення тестування на ВІЛ пацієнтів з групи ризику та за медичними показаннями; впровадження доконтактної та постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції; 2) здійснення заходів щодо раннього виявлення та лікування хворих на туберкульоз, онкологічні захворювання; 3) здійснення моніторингу, фіксації та актуалізації відомостей про зруйновані та пошкоджені внаслідок збройної агресії російської федерації об'єкти соціальної та критичної інфраструктури, житлово-комунального господарства; 4) здійснення комплексу профілактичних заходів моніторингу, проведення навчань з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій на об'єктах області та формування матеріальних запасів для проведення таких заходів; запровадження та використання систем енергетичного менеджменту та енергосервісу для підвищення енергетичної ефективності будівель бюджетних установ; 5) приведення укріплень лікувально-профілактичних закладів системи охорони здоров'я у відповідність до нормативів; 6) вжиття оперативних заходів, необхідних для забезпечення захисту здоров'я населення, що застосовуються у разі наявності потенційних ризиків для здоров'я та епідемічного благополуччя населення.	

Таблиця 64

**СИСТЕМА КЛЮЧОВИХ ІНДИКАТОРІВ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ
наслідків виконання програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

№ з/п	Найменування індикаторів	Значення індикаторів за:		Стан виконання індикатора (з порівняльною оцінкою фактичного значення індикатора до значення індикатора попереднього року)	Заходи, що вживалися для поліпшення ситуації
		2025 рік	2024 рік		
1	2	3	4	5	6
Охорона атмосферного повітря					
1.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, тис.тон				
2.	Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел на одну особу становлять, тис. тон				
3.	Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг				
4.	Викиди діоксиду вуглецю в атмосферне повітря, тис. тон				

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1	2	3	4	5	6
5.	Викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від пересувних джерел забруднення по регіонах, тис.тон				
Охорона водних ресурсів					
6.	Забрано води з природних джерел, усього, млн. м³				
7.	Використано свіжої води, усього, млн. м³				
	<i>у тому числі на потреби:</i>				
	господарсько-питні, млн. м ³				
	виробничі, млн. м ³				
	сільськогосподарські, млн. м ³				
	зрошення, млн. м ³				
8.	Використано свіжої води у розрахунку на одну особу, м³				
9.	Втрачено води при транспортуванні, млн. м³				
10.	Скинуто зворотних вод, усього, млн. м³				
	<i>у тому числі:</i>				
	у підземні горизонти, млн. м ³				
	у поверхневі водні об'єкти, млн. м ³				
11.	Із скинутих у поверхневі водні об'єкти зворотних вод, усього, млн. м³:				
	нормативно очищені, млн. м ³				
	нормативно (умовно) чисті без очищення, млн. м ³				
	забруднені, млн. м ³				
12.	Розчищення та регулювання русел річок і водойм, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок і водойм, км				
13.	Кількість введених в експлуатацію модернізованих каналізаційних очисних споруд, од.				
14.	Протяжність нових та реконструйованих мереж водопостачання та водовідведення в населених пунктах, км.				
Охорона земельних ресурсів					
15.	Розорюваність сільськогосподарських угідь, %				
16.	Частка сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом у загальній площі сільськогосподарських угідь України, %				
Енергетика					
18.	Темп зростання виробництва електричної енергії з нетрадиційних відновлюваних джерел, % до попереднього року				

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

1	2	3	4	5	6
19.	Частка відновлюваних джерел енергії у структурі споживання паливно-енергетичних ресурсів області, %				
20.	Питома вага електроенергії, виробленої з альтернативних джерел енергії, у загальному обсязі виробленої електроенергії, %				
21.	Кількість укладених еко-договорів, од.				
22.	Кількість закладів, під'єднаних до системи енергоменеджменту, од.				
23.	Економія енергогоресурсів, %				
Відходи					
24.	Загальний обсяг утворення відходів, тис.тон, усього				
25.	Обсяг утилізованих відходів, тис.тон, усього				
26.	Обсяг видалених відходів у спеціально відведених місцях та об'єкти, тис.тон				
Біорізноманіття та рекреаційні зони					
27.	Питома вага площі природно-заповідного фонду, % до площі адміністративно-територіальної одиниці				
28.	Питома вага об'єктів природно-заповідного фонду, межі яких винесені у натуру, % до загальної площі				
29.	Кількість видів рослин і тварин на території області, що підлягають охороні, од.				
30.	Кількість видів тварин на території області, що підлягають охороні, од.				
31.	Створення лісових насаджень на еродованих землях, га				
Здоров'я населення					
32.	Кількість народжених на 1 тис. осіб наявного населення				
33.	Середня очікувана тривалість життя, років				
34.	Кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом активного туберкульозу, од				
35.	Кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом на СНІД, од.				
36.	Охоплення оздоровленням та відпочинком дітей віком від 7 до 18 років, %				
37.	Охоплення послугами оздоровлення та відпочинку дітей, % від загальної чисельності дітей пільгових категорій				
39.	Охоплення населення всіма видами фізкультурно-оздоровчої діяльності, % від загальної кількості населення області				

Х. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля

Транскордонні наслідки виконання програми відсутні, оскільки її виконання не матиме наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, сусідніх держав.

ХІ. Резюме нетехнічного характеру інформації

1. За підсумками СЕО підготовлено "Звіт стратегічної екологічної оцінки Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік" щодо якого організовано інформування та обговорення громадськості регіону.

Під час підготовки звіту стратегічної екологічної оцінки визначено доцільність і прийнятність планової діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки навколишнього середовища, а також оцінено вплив на навколишнє середовище в період будівництва та функціонування будівель і споруд підприємств, надано прогноз впливу на оточуюче середовище, виходячи із особливостей планової діяльності з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов. Основним критерієм під час стратегічної екологічної оцінки є її відповідність законодавству у сфері охорони навколишнього природного середовища.

В ході проведення СЕО здійснено оцінку факторів ризику і потенційного впливу на стан довкілля, враховано екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного та стабільного соціально-економічного розвитку Кіровоградської області та підвищення якості життя населення.

2. Програма враховує принцип екологічної збалансованості (сталого розвитку) Кіровоградської області та зорієнтована на зниження антропогенного впливу на довкілля. У структурі Програми є окремих Розділ IV. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля", в якому визначені основні завдання та заходи щодо розвитку екомережі та збереження різноманіття, зменшення екологічного навантаження на довкілля сфери діяльності, очікувані результати та ключові індикатори оцінки виконання запланованих заходів за умов їх планомірної реалізації, буде забезпечено дбайливе використання ресурсів, зберігання і поліпшення екологічного стану.

3. Програма відповідає принципам, пріоритетам, стратегічним, операційним цілям та завданням Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Стратегії регіонального розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки та достатньо добре узгоджуються з національними стратегічними екологічними цілями.

Заходи Програми відповідають стратегічним цілям державної екологічної політики, визначеним Законом України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року".

4. Аналіз трендів стану довкілля області вказує на зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, певну стабілізацію

водоспоживання та водовідведення, надзвичайно високий рівень господарського освоєння земель, приблизно постійний рівень утворення та утилізації відходів, а також зростання загальних обсягів накопичених відходів I-IV класів небезпеки. Відсоток заповідності області становить 4,18%.

5. Основними екологічними проблемами області є забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів і питної води, застарілі системи водопостачання і водовідведення, підтоплення земель і населених пунктів регіону, проблема поводження з промисловими та побутовими відходами, проблеми природно-заповідного фонду і біорізноманіття.

6. Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля області визначаються законами України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року", "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про охорону атмосферного повітря", "Про стратегічну екологічну оцінку", "Про оцінку впливу на довкілля", "Про управління відходами", "Про інвестиційну діяльність", Водним кодексом України, Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року (проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 та адаптовані з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді "Цілі сталого розвитку: Україна"), Указом Президента України "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року".

7. Реалізація Програми з великою долею вірогідності не повинна призвести до появи нових негативних впливів на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, але за умови пріоритетного фінансування реалізації всіх основних завдань та заходів, які викладені Розділ IV. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури. Зменшення екологічного навантаження на довкілля".

8. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

9. Реалізація багатьох основних завдань та заходів Програми має призвести до покращення екологічної ситуації в регіоні.

10. Моніторинг екологічних індикаторів ефективності впровадження Програми є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля матиме Програма. Система запропонованих у Програмі ключових індикаторів оцінки виконання запланованих заходів включає еколого-економічні та екологічні індикатори. Кількість екологічних індикаторів можна розширити шляхом використання таких індикаторів, для яких є моніторингові дані.

Забезпечення доступу та врахування пропозицій і зауважень громадськості під час розроблення ДДП та здійснення СЕО

Відповідно до Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку" (із змінами) забезпечено здійснення стратегічної екологічної оцінки проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік (далі - Звіту про СЕО).

У рамках проведення процедури:

1) відповідно до статті 8 та статті 10 Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку" (із змінами) з метою одержання та врахування зауважень і пропозицій громадськості та органів виконавчої влади:

підготовлено заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік (далі – Заява), яку 16 жовтня 2025 року:

а) розміщено на офіційному вебсайті Кіровоградської обласної військової адміністрації (розділи "Актуально", "Корисні посилання" та розділ "Громадянам" (підрозділи "Консультації з громадськістю", рубрика "Електронні консультації", підрубрика "Інформаційне повідомлення"));

б) внесено до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки (реєстраційний номер справи в Єдиному реєстрі № 16-10-16941-25).

Протягом строку громадського обговорення (10 днів) зауваження і пропозиції до Заяви отримано від департаменту екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної військової (державної) адміністрації (лист департаменту екології та природних ресурсів облвійськадміністрації від 22 жовтня 2025 року № 26-01-22/2013/0.261) та Державної установи "Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України" (лист від 25 жовтня 2025 року № 5128/7).

2) відповідно до статті 11 Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку" складено Звіт про стратегічну екологічну оцінку проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік в якому враховано зауваження і пропозиції, отриманих у процесі громадського обговорення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки.

3) відповідно до пункту 4 статті 12 Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку" з метою одержання та врахування зауважень і пропозицій від громадськості:

а) 29 жовтня 2025 року проект Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік, Звіт про стратегічну екологічну оцінку проекту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік та повідомлення про оприлюднення проекту Програми, Звіту про СЕО:

а) розміщено на офіційному вебсайті Кіровоградської обласної військової (державної) адміністрації (розділ "Громадянам" (підрозділ "Консультації з громадськістю", рубрики "Електронні консультації", підрубрика "Інформаційне повідомлення" та "Публічні консультації", підрубрика "Інформаційне повідомлення) та розділи "Актуально" та "Корисні посилання"));

б) внесено до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки (реєстраційний номер справи в Єдиному реєстрі № 16-10-16941-25).

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік**

Початок громадського обговорення проєкту Програми, Звіт про СЕО проєкту Програми розпочато з 29 жовтня 2025 року та триватиме до 27 листопада 2025 року (30 днів).

4) відповідно до статей 6-8 та статті 13 Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку" з метою врахування зауважень і пропозицій центральних органів виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища (*Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України*) та у сфері охорони здоров'я (*Міністерству охорони здоров'я України*) та органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища (*департаменту екології та природних ресурсів обласної адміністрації*) та у сфері охорони здоров'я (*департаменту охорони здоров'я обласної адміністрації*) проєкт Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік, Звіт про стратегічну екологічну оцінку проєкту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік та повідомлення про оприлюднення проєкту Програми, Звіту про СЕО внесено до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки.

**Начальник відділу
стратегічного прогнозування
департаменту економічного
розвитку та торгівлі
Кіровоградської обласної
військової адміністрації**

Вікторія ПРИЖИГАЛІНСЬКА

**Заступник директора
департаменту управління з
питань державної
регуляторної політики,
розвитку підприємництва та
споживчого ринку
департаменту економічного
розвитку та торгівлі
Кіровоградської
обласної військової
адміністрації**

Тетяна ШЕВЕЛЬОВА

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Закон України "Про стратегічну екологічну оцінку" (із змінами). - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки (із змінами). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

Стратегія розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки (із змінами). – Режим доступу: <https://oblrada.kr.ua/decission/2565/pro-strategiyu-rozvitku-kirovogradskoi-oblasti-na-2021-2027-roki-17-03-2020>

Демографічна статистика. Населення та міграція. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/10/zb_nasel%20_2021.pdf

Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Кіровоградській області у 2024 році. Режим доступу – <https://ekolog.kr-admin.gov.ua/index.php/diyalnist/stan-dovkillia>

Регіональний план управління відходами у Кіровоградській області до 2034 року], [розробники: КІРОВОГРАДСЬКА ОДА, ТОВ «КОМПАНІЯ «ЦЕНТР ЛТД»], [2025].

Статистичний збірник "Показники здоров'я населення та використання ресурсів охорони здоров'я у Кіровоградській області за 2022-2024 роки";

Марушевський Г.Б. Стратегічна екологічна оцінка: методичний посіб. / Г.Б. Марушевський. К: Проект РЕОП, 2015. - 95 с.
